

ARBEIDERNES
≡ FAGLIGE ≡
LANDSORGANISATION

BERETNING

FOR AARET

1915

KRISTIANIA
1916.

ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI



Tidligere utgit paa Arb. fagl. landsorganisations forlag:

1910. Meddelelsesbladet for 1909 (fjerde aargang).
— Landsorganisationens beretning for 1909.
— Priser paa livsfornødenheter. (Statistik.)
— Fortegnelse over tarifoverenskomster.
— Kongressen 1910. Forelæg og referat.
— Fabriktilsynsloven med bemerkninger.
1911. Meddelelsesbladet for 1910 (femte aargang).
— Landsorganisationens beretning for 1910.
— Fagorganisationen i raske træk (agitationsbrochure).
— Syvende internationale beretning om fagforeningsbevægelsen i 1909.
1912. Meddelelsesbladet for 1911 (sjette aargang).
— Landsorganisationens beretning for 1911.
— Organisationsformer og taktik. (Foredrag ved Skandinaviske arbeiderkongres 4. september 1912.)
1913. Meddelelsesbladet for 1912 (syvende aargang).
— Arbejdstidens længde i haandverk og industri. (Statistik.)
— Landsorganisationens beretning for 1912.
— Organisationsformerne. Industriforbund og stedlige samorganisationer. (Komitéutredning.)
— Kongressen 1913. Forelæg og referat.
1914. Meddelelsesbladet for 1913 (ottende aargang).
— Organisationsstatistik, industrivis og geografisk.
— Tvungen mægling og voldgift. (Kongresforelæg).
— Landsorganisationens beretning for 1913.
— Tiende internationale beretning om fagforeningsbevægelsen 1912.
1915. Meddelelsesbladet for 1914 (niende aargang).
— Gjældende tarifoverenskomster. (Statistik.)
— Fiskernes livsvilkaar i Nord-Norge. (Agitationsbrochure.)
— Et opgjer med venstre. (Agitationsbrochure.)
— Landsorganisationens beretning for 1914.
— Træk av landsorganisationens virksomhet i 15 aar. (Statistik.)
1916. Meddelelsesbladet for 1915 (tiende aargang).
-

ARBEIDERNES
:: FAGLIGE LANDSORGANISATION ::

BERETNING 1915

FOR SEKRETARIATET VED
OLE O. LIAN OG P. AARØE

Indholdsfortegnelse

	Side
1915 (indledning)	1
Repræsentantskapet	2
Sekretariatet	4
Agitationen	4
Agitation blandt kvinderne	5
Kooperationen	9
Arbeiderbevægelsens arkiv	16
Folkets hus' fond	18
Voldgiftsloven og mæglingsloven	18
Fabriktilsynsloven	41
Lov om tilskud til arbeidsledighetskasser	57
Lov om industrielt hjemmearbeide	60
Forslag til renholdsregler for bakerier	61
Sykeforsikringen	62
Krisen og dyrtiden	87
Det internationale samarbeide	91
Landsmøter	93
Voldgiftskjendelser	94
1. A/S Rjukanfos	94
2. Notoddens Ammoniakvandfabrik	99
3. Størenbanens ombygning	103
4. Stavanger Dampbakeri	108
5. Tvistepunkter mellem N. C. f. B. og Norsk Boktrykkerforening	117
6. Konflikter i «Nordlys»	124
7. Krogstad Cellulosefabrik	131
8. Bøkkermester Arnesen, Bergen	137
9. Snekkermester Lind, Kristiania	138
10. Tvist om overtidsbetaling i akkord	140
11. P. Pedersen & Søn, Stavanger	146
Retssaker	105
Fredrikshalds losse- og lastearbeiderforening mot Fr.halds stuerkontor	105
Tillidsmænds habilitet som voldgiftsdommere	106
To streikbrytersaker for Kristian meddomsret	107
Lønsbevægelser og konflikter	150
Statistisk avdeling	167
Tarifoverenskomsterne (tekst)	167
Lønsbevægelser i 1915	168
a) Oprettede overenskomster (tekst)	168
b) Arbeidsstansninger (tekst)	169
c) Hovedresultaterne (sammendrag)	170
d) Andre saker ang. arbeidsforhold	173
e) Godkjendte krav ved aarskiftet	177
Sommerferie	183
Tabel I. Gjældende tarifoverenskomster	186
— II. Tarifoverenskomsternes utløpstad	189
— III. Tarifoverenskomster oprettet i 1915	190
— IV. Arbeidsstansninger i 1915	204

	Side
Avdelings- og medlemsbevægelsen (tekst)	214
Tabel V. Organisationernes gennemsnitlige medlemsantal for hver måned i 1915	215
— VI. Avdelings- og medlemsantal pr. 31. decbr. 1914 og 1915, samt tilsluttede og uttraadte avdelinger og medlemmer i 1915	216
— VII. Organisationsforholdene i geografisk henseende	218
— VIII. Medlemstallets forandring 1914—1915, geografisk opsat	236
Tapte arbejdsdage (tekst)	237
Fagblade	237
Tillidsmænd og funktionærer	238
Fagforeningskontingenten (tekst)	238
Tabel IX. Opgave over tapte arbejdsdage	239
Organisationernes regnskaper (tekst)	240
Tabel X. Organisationernes indtægter i 1915	244
— XI. Organisationernes udgifter i 1915	246
— XII. Organisationernes kasser ved utgangen av 1914 og 1915	248
— XIII. Indtrædelsesavgift, ekstra- og ordinær kontingent 1915	250
Arbejdernes faglige landsorganisations regnskap for tidsrummet 1. januar til 31. december 1915.	252
Status pr. 31. december 1915.	258
Folkets hus fonds regnskap for tidsrummet 1. januar til 31. decbr. 1915	260
Folkets hus fonds status pr. 31. december 1915	262

Alfabetisk register.

Agitationen	4
Agitationen blandt kvinderne	5
Arbejderbevægelsens arkiv	16
Arbejdernes faglige landsorganisations regnskap for tidsrummet 1. jan. til 31. december 1915	252
Arbeidstansninger i 1915, tabel IV.	204
Arbeidsledighetskasser, Lov om tilskud til	57
Avdelings- og medlemsbevægelsen (tekst)	214
Avdelings- og medlemsantal pr. 31. decbr. 1914 og 1915, samt tilsluttede og uttraadte avdelinger og medlemmer i 1915, tabel VI	216
Det internationale samarbeide	91
Fabriktilsynsloven	41
Fagblade	237
Fagforeningskontingenten, tekst	238
Folkets hus fond	18
— regnskap for tidsrummet 1. jan. til 31. decbr. 1915	260
— status pr. 31. decbr. 1915	262
Forslag til renholdsregler for bakerier	61
Gjældende tarifoverenskomster, tabel I.	186
Indtrædelsesavgift, ekstra- og ordinær kontingent 1915, tabel XIII	250
Kooperationen	9
Krisen og dyrtiden	87
Landsmøter	93
Lov om industrielt hjemmearbeide.	60
Lønsbevægelser i 1915	168
a. Oprettede overenskomster (tekst)	168
b. Arbeidstansninger (tekst)	169
c. Hovedresultaterne (sammendrag)	170
d. Andre saker ang. arbejdsforhold	173
e. Godkjendte krav ved årsskiftet	177
Lønsbevægelser og konflikter	150

	Side
Medlemstallets forandring 1914—1915, geografisk opsat, tabel VIII	236
Mæglingsloven	18
Opgave over tapte arbejdsdage, tabel IX	239
Organisationernes gennemsnitlige medlemsantal for hver maaned i 1915, tabel V	215
Organisationernes indtægter i 1915, tabel X	244
—«— udgifter i 1915, tabel XI	246
—«— kasser ved utgangen av 1914 og 1915, tabel XII	248
—«— regnskaper (tekst)	240
Organisationsforholdene i geografisk henseende, tabel VII	218
Repræsentantskapet	2
Retssaker	105
Sekretariatet	4
Sommerferie	183
Statistisk afdeling	167
Status pr. 31. december 1915	258
Sykeforsikringen	62
Tapte arbejdsdage (tekst)	237
Tarifoverenskomster (tekst)	167
Tarifoverenskomsternes utløpstid, tabel II	189
Tarifoverenskomster oprettet i 1915, tabel III	190
Tillidsmænd og funktionærer	238
Voldgiftskjendelser	94
Voldgiftsloven og mæglingsloven	18
1915 (Indledning)	1

1915.

Krigsutbruddet i sidste halvdel av 1914 virket som et økonomisk jordskjælv og truet med at sætte al virksomhet ut av lave. Den panik, som da skapt, rev alle med; for overfor en verdenskrig stod jo enhver skrækslagen, uten evne til at bedømme situasjonen. Disse forhold virket da ogsaa ind i aaret 1915.

Men litt efter litt begyndte der ogsaa at vise sig andre virkninger av krigen. Den skapte høikonjunktur i visse brancher. Det begyndte med skibsfarten, som efter den første pludselige stans snart kom til hægterne og fik et opsving og en guldalder som aldrig før. Og med skibsfarten fulgte ogsaa andre bedrifter. Saaledes papir- og trælastindustrien, fiske- og hermetikeksporten, kobber- og nikkelgruber, ja ogsaa skibsbyggerierne og de mekaniske verksteder fik sin travelhetsperiode.

Saaledes svandt den frygtede arbeidsledighet som et ondt spøkelse; men tilbake blev dyrtiden og den blev til gjengjæld haardere end man hadde tænkt sig.

Kampen mot dyrtiden er det som har særpræget aaret i økonomisk henseende. Og den har været ført paa flere maater. Dels har der slik som i bygningsindustrien været reist lønskrav og utkjempet en forbitret kamp om et i og for sig ganske beskedent krav. Og dels har man søkt enten organisationsmessig eller individuelt at drive arbeidspriserne i veiret. Det har lykkedes i endel tilfælder; men overalt har Arbeidsgiverforeningen lagt som en tung og trykkende haand over arbeidernes forsøk paa ved lønstillæg at faa mildnet dyrtidens virkninger.

Ogsaa staten og kommunerne har foretat skridt til bekjæmpelse av prisstigningen. Men resultaterne har ikke været store, da samfundet endnu ikke har gjort sig til herrer over produktionsmidlerne og privatkapitalisterne har altfor stor repræsentation i samfunds-institutionerne.

Gjennem alt dette har da fagorganisationen i aaret ført sin kamp for at bevare det vundne, utvide sine rækker og vinde hvad der var mulig under de vanskelige forhold man var stillet overfor.

Repræsentantskapet.

I 1915 har landsorganisationens repræsentantskap undergaat endel mindre forandringer, idet et nyt forbund er tilsluttet og suppleanter er rykket op.

Den nuværende sammensætning er følgende:

Arbeidsmandsforbundet: Elias Voland, Trondhjem, Halvor Steinmoen, Notodden, Lars J. Tørres, Røros, Ivar Paulsen, Stavanger, P. Fjeld, Bernh. Eriksen, Anna Pleyrn, Osv. Martinsen, Osk. Johansen, A. Ahlstrand, Kristiania.

Baker- og konditorforbundet: Adolf Schou, Johan Nygaard, Kristiania.

Barber- og frisørsvendenes forbund: Laur. Pedersen.

Bokbinderforbundet: Hans Aas, O. N. Olsen, Kristiania.

Norsk centralforening for boktrykkere: L. Rungstad, O. Ruud, Kristiania.

Formerforbundet: T. Fjermestad, Kristiania, Ludvig Johansen, Bestum.

Guldsmedarbeiderforbundet: E. Gabrielsen, Kristiania.

Havne- og transportarb.forbundet: P. Andersen, Oskar Olsen, Kristiania.

Jern- og metalarb.forbundet: A. Knudsen, A. Melgaard, Kr. Kristensen, K. Andersen, M. Michelsen, C. Lund, Fr. Karlsen, H. Lang, Kristiania.

Kjøre- og handelsarb.forbundet: Aksel Amundsen, Kristiania.

Litografisk forbund: Rob. Kopp, Kristiania.

Malerforbundet: M. Kristoffersen, M. Martinsen, Kristiania.

Matros- og fyrbøterunionen: Oskar J. Nilsen, Gerh. Gulbrandsen, Kristiania.

Murerforbundet: Edvard Evensen, Aksel Schultz, Kristiania.

Møbelindustriarbeiderforbundet: Albert Andersen, P. Gundersen, Kristiania.

Papirindustriarbeiderforbundet: A. Bratvold, Leonard Larsen, Kristiania, Thomas Weber, Løveid, Simen Jensen, Randsfjord.

Sag-, tomt- og høvleriarbeiderforbundet: Hans Eriksen, Jens Teigen, Kristiania.

Skand. sadelmaker- og tapetsererforbund: I. P. Jønsson, Kjøbenhavn.

Skind- og lærindustriarbeiderforbundet: Johs. P. Nilsen, Kristiania.

Skog- og jordbruksarbeiderforbundet: Martin Liengen, Elverum.

Skotøiarbeiderforbundet: Anders Øie, M. A. Bakke, Kristiania.

Skredderforbundet: B. Lange, Kristiania.

Slagter- og pølsemakerforbundet: J. Jensen, Kristiania.

Sporveisforbundet: E. E. Rudlang, Kristiania.

Stenhuggerforbundet: Olof Johansen, Carl Johansen, Kristiania.

Tobakarbeiderforbundet: Hj. Johansen, Kristiania.

Træarbeiderforbundet: Jens Johansen, M. Rebnord, Henry O. Hansen, Kristiania.

Trikotagearbeiderskernes forbund: Anna Larsen, Kristiania.

De enkeltvis tilsluttede foreninger: Iver Knudsen, Kr. Bergstrøm, Kristiania.

Repræsentantskapet har i aarets løp avholdt 5 møter.

Møte søndag 4. april Behandledes spørsmålet om laan til Trondhjems arbeiderparti til opførelse av Folkes hus. Kongressen bevilget et beløp av kr. 30 000.00 til dette formaal. En række forbund hadde nu besluttet at yde partiet et laan av indtil kr. 120 000.00 mot at landsorganisationen kunde anbefale andragendet og stille garanti for laanet. Partiet agtet at indkjøpe Grand hotel i Trondhjem til øiemedet. Efterat en av sekretariatet nedsat komité hadde undersøkt sakens finansielle side gav sekretariatet sin anbefaling og repræsentantskapet besluttet mot 4 st. at yde den ansøkte garanti paa betingelser som fastsat i sekretariatmøte 25. mars.

Bygningskonflikten var ogsaa oppe til behandling paa møtet. Ang. denne henvises til avsnittet lønsbevægelser og konflikter.

Aarsmøte 14. juni. 1. Behandledes beretning og regnskap for 1914. Efter endel debat godkjendtes beretning og regnskap enstemmig.

2. Forslag fra Norsk centralforening for boktrykkere om opprettelse av et agitationsfond med aarets valgkamp for øie og med særlig henblik paa voldgiftsloven.

Sekretariatet indstillet paa at der bevilgedes et beløp av kr. 15 000.00 til agitation mot voldgiftsloven. *H. Pettersen* foreslog at beløpet tilveiebringes ved ekstrakontingent. Pettersens forslag forkastedes mot 9 st. Derefter vedtoges sekretariatets indstilling enstemmig.

Volan bragte frem spørsmålet om en ekstraordinær kongres til behandling av mæglingsloven. Noget forslag blev ikke fremsat.

Repræsentantskapet vedtok derefter et forslag fra *former Johansen* om at sekretariatet overfor statsmagterne skulde gjøre forestillinger ianledning dyrtiden.

Møte 24. og 25. juni. Behandledes *bygningskonflikten*, hvortil henvises.

Møte 26. aug. Valg av sekretær. Herr Sverre Iversen hadde meddelt sekretariatet, at han var ansat som bestyrer av Kristiania

arbeidskontor og at han av den grund maatte fratræde stillingen som sekretær i landsorganisationen.

Ifølge lovene blev valg paa ny sekretær at foreta av repræsentantskapet. Sekretariatet foreslog med 9 mot 2 stemmer herr forretningsfører *P. Aarøe*. Under sakens behandling frabad *Aarøe* sig valg og foreslog *A. Knudsen*. Videre foresloges *Anders Øie* og *Gunnar Sethil*. Samtlige de foreslaaede frabad sig valg.

Ved skriftlig votering valgtes *Aarøe* med 40 st. Derefter hadde *Knudsen* 9, *Sethil* 2, *Øie* 2 og *Ruud* 2 st.

Møte 16. novbr. Behandledes skrivelse fra departementet for sociale saker, handel, sjøfart og fiskeri ang. uttalelse om mæglingsloven. Hertil henvises under avsnittet «mæglingsloven», hvor denne sak er nærmere behandlet.

Sekretariatet.

Ved aarets begyndelse bestod sekretariatet av følgende:

Formand: Ole O. Lian. *Sekretær:* Sverre Iversen. *Sekretariat-medlemmer:* Rich. Hansen, P. Aarøe, A. Juell, G. Sethil, H. Pettersen, M. Nygaard, A. E. Gundersen, A. Aamodt. Tilforordnet fra Det norske arbeiderparti: Magnus Nilssen.

Suppleanter: A. Pahlm, J. M. Winge, A. Schultz, P. Andersen, A. Melgaard, O. Ruud.

Revisorer: N. Mittet, T. Olsen, D. Jensen. *Suppleanter:* R. Arnesen, J. Teigen, L. E. Svendsen.

Sekretariatets repræsentant i Centralstyret for Det norske arbeiderparti: M. Nygaard. I utvalget for De samvirkende fagforeninger i Kristiania: A. E. Gundersen.

Den 1. september fratraadte herr Sverre Iversen og 1ste suppleant herr A. Pahlm rykket ind som fast medlem. Videre fratraadte herr Juell i slutningen av aaret, for efter repræsentantskapets beslutning at indgaa som medlem av arbeidsretten. 2den suppleant herr J. M. Winge rykket derved ind som fast medlem. 3dje suppleant herr A. Schultz har jevnlig deltat i møterne.

Sekretariatet har holdt 71 møter. Desuten er avholdt 6 repræsentantskapsmøter og 7 fællesmøter med forbundsstyrerne. 380 saker har været til behandling. Til kontoret er indløpet 1739 indregistrerte skrivelser og avsendt 1711. Hertil kommer en række statistiskemaer og andre forespørsler av mere ekspeditions-mæssig natur. Der er utsendt 21 cirkulærer. «Meddelelsesbladet» er utkommet med 12 numre paa ialt 232 sider. Oplaget har variert mellem 73 000—75 000.

Agitationen.

I anledning den truende voldgiftslov besluttet repræsentantskapet at bevilge indtil 15 000 kroner til agitation mot voldgiftsloven. I samarbeide med arbeiderpartiet har der for disse midler

været utført en utstrakt agitation over hele landet. Foruten en række direkte bevilgninger til de stedlige arbeiderpartier rundt omkring, har der ved sekretariatets foranstaltning været avholdt en mængde foredrag. Stortingsmand *Buen* har holdt 63 foredrag i *Nordland* og *Finmarken* for ca. 22 000 tilhørere. Stortingsmand *Bergersen* holdt i tiden 1. september—1. oktober foredrag paa strækningen *Haugesund—Kragero* ialt 31 foredrag for ca. 6000 tilhørere. Stortingsmand *Samuelsen* paa strækningen *Aalesund—Kristiansund N.* 25 foredrag for 3435 tilhørere. Stortingsmand *Sæbø* 23 foredrag i *Søndre Hedemarken, Solør, Kongsvinger, Østerdalen, Vinger* og *Odalen* samt *Hamar* for 2700 tilhørere. Videre har stortingsmand *Magnus Nilssen* holdt foredrag mot voldgiftsloven, væsentlig i *Smaalenene*. Sekretær *Rungstad* i *Nedenes, Sverre Iversen* i *Akershus, Buskerud* og *Smaalenene, Rich. Hansen* paa *S. Helgeland, Even Reiersen* paa *Nordre Helgeland*, likesom *formanden* og en række andre partifæller har holdt foredrag paa forskjellige steder. Ogsaa under omvalget blev agitationen drevet, bl. a. reiste pastor *Haugerud* i *Midthordlands* kreds, likesom foredrag blev arrangert og midler bevilget i den utstrækning det var mulig. Følgende beløp er bevilget direkte: Kristiania arbeiderparti 1000 kroner, Bergens arbeiderparti 800, Trondhjem 500, Drammen 500, Haugesund 450, Stavanger 300, Mellem-Romerike 300, Værdalen og Stjørdalen 300, Fredrikstad 200, Sarpsborg 200, Nedre Romerike 200, Id og Marker 200, Tønsberg 200, Moss 150, S. Østerdalen 100, Kongsberg 100, Fredrikshald 100, Bodø 100, Tune 100, Strinden 100, Gjerpen 100, Midthordland 100, Kvittingsø 50, Namdalen 50, Hadeland og Land 50 kroner. Ialt er medgaat til denne agitation kr. 14 140.12.

Til agitation forøvrig er av sekretariatet bevilget kr. 3758.27. Til Kjøre- og handelsarb.forbundet er bevilget 400 kroner, Skind- og lærindustriarb.forbundet 250 kroner, Skog- og jordbruksarb.forbundet 700 kroner, Slagter- og pølsemakerforbundet 200 kroner og Skræderforbundet 300 kroner. Til samorganisationen i Kristiansand S. 200 og i Sarpsborg 300 kroner.

Fiskernes organisation. Den 29. og 30. juli avholdtes i *Tromsø* et møte av repræsentanter for fiskere i *Finmarken, Tromsø* og *Nordland*. Det av landsorganisationen ved en komité utarbeidede forslag til organisationsplan vedtoges. Som foreløbig styre valgtes fisker *Odin Figenschau, Tromsø*, formand, *Edvard Johansen, Skjærvøy, Mikal Lind, Dyre K. Arvesen, Ibestad, og Lars Hagerup, Tromsø*. Sekretariatet har yderligere bevilget 500 kroner til fortsat organisationsarbeide.

Agitationen blandt kvinderne.

Fra Arbeiderpartiets kvindeforbund har vi mottat følgende:

I aarets løp er avholdt 13 utvalgsmøter til behandling av forbundets saker, 2 forbundsstyremøter sammen med de valgte styremedlemmer utenfor Kristiania, et den 25. mai, dagen før vort lands-

møte, for at foreta de nødvendige forordninger til dette, og et møte 8. juli for at planlægge agitationen for stortingsvalget.

Kvindeforbundets 11. landsmøde avholdtes onsdag 26. mai i Trondhjem. Protokol over landsmøtets forhandlinger er trykt og omsendt til vore avdelinger. — Den 16. februar arrangerte kvindeforbundet møte i anledning de nye barneloves behandling i Stortinget. Dette blev avholdt i Folkets hus' store sal, som var fylt til trængsel. Taler holdtes av fru Schreiner, Carl Bonnevie, Magnus Nilssen og fru Martha Tynæs. En resolution til fordel for Odelstingets beslutninger i denne lov blev sendt Stortinget, likesom kvindeforbundet lot trykke 300 lister, der blev omsendt til vore avdelinger og partifæller. Paa disse blev samlet ca. 2000 underskrifter, der likeledes blev indsendt til Stortinget under lovens behandling. Paa den internationale kvinnedag 7. mars arrangerte kvindeforbundet møte i Folkets hus' store sal til fordel for *freden*. Møtet var besøkt av 1000 tilhørere. Der var sendt indbydelse til Sverige, Danmark, Tyskland, Rusland og England om at sende repræsentanter til dette møte. Fra Tyskland og England fik man svar tilbake, at disse under de nuværende forhold ingen kunde sende. Fra Rusland deltok fru Kollontay og fra Sverige frk. Anna Lindhagen. Fra Danmark kom meddelelse om at de dernede arrangerte et lignende møte. Talere paa vort møte var fru Kollontay, frk. Lindhagen og fru Martha Tynæs. Møtet vedtok enstemmig en resolution, hvori kvinderne kræver fred. Til dette møte indkom hilsningstelegrammer fra en række kvindelige organisationer og partifæller i Europa. — Torsdag 18. november arrangerte kvindeforbundet et møte i Folkets hus' lille sal med foredrag av fru Katti Anker Møller over emnet «Moderskapets frigjørelse». Til dette møte hadde kun kvindeforbundets medlemmer adgang. — Kvartalsmøte for kvindeforbundets Kr.a-avdelinger avholdtes mandag 29. november. Paa dette møte var opptatt spørsmålet fra landsmøtet «Seksuel undervisning som fag i skolen». Fru Fernanda Nissen redegjorde for hvad Kr.a skolestyre hadde vedtat i dette spørsmål. — Den 6. december arrangertes møte i Folkets hus' store sal med foredrag av professor Brandt over emnet «Kræft som kvindesygdomme». Møtet var besøkt av ca. 700 tilhørere. — I anledning stortingsvalget utførte forbundet en planmæssig agitation saalangt midlerne strakte til. Saaledes foretoges en turné til avdelingene i Smaalenene med fru Frogner som foredragsholder. Hun holdt ialt 8 foredrag for tilsammen ca. 1800 tilhørere. Fru Hagmann foretok en turné fra Drammen til Skien, Notodden og Rjukan med ialt 13 foredrag for ca. 1900 tilhørere. Av disse foredrag var et om «Kvinderne og fagorganisationen», avholdt av den kvindelige fagforening paa Rjukan. Fru Kjøs holdt 4 foredrag paa følgende steder: Hønefoss, Jevnaker og Hougsund. Disse møter var godt besøkt. Fru Tynæs foretok en turné paa Sørlandet for partiet og kvindeforbundet i fællesskap. Ialt avholdt hun her 13 foredrag med tilsammen ca. 2200 tilhørere. Av fru Nitteberg blev avholdt ialt 30 foredrag for tilsammen 4010 tilhørere. Av disse var 6 foredrag om «Fagorganisationen» for tilsammen 1030 tilhørere.

Endvidere blev afholdt 2 foredrag oppe i Solør av fru Frogner. Paa disse turneer blev der stiftet ialt 6 kvindeforeninger i tilslutning til partiet. Foruten disse foredrag, som her er nævnt, blev der afholdt en række foredrag av fru Tynæs, fru Hagmann, fru Frogner og ogsaa andre av forbundsstyrets medlemmer.

Forbundet lot trykke et oprop til kvinderne i et antal av 60 000 eksemplarer, som blev uddelt i agitationsøiemed baade i Kristiania og overalt hvor forbundet har avdelinger.

Resolutionen fra landsmøtet fra Avisbudenes forening om afskaffelse av søndagsavisernes ombringelse er oversendt Stortinget. Til Kirkedepartementet har forbundet sendt en henstilling om at den komité som er nedsat til at behandle og komme med forslag til forbedringer ved vore skolehjem for vanrøgtede og vanartede barn — maa bli supplert med en kvinde. Svar var indkommet til forbundet, hvori der meddeles at der vil bli tat det fornødne hensyn til vor henstilling.

Da fabriktilsynsloven var oppe til behandling oversendte kvindeforbundet en resolution, hvori man krævet natarbeidet for kvinder i industrien forbudt ved lov.

Kvindeforbundet har ved sekretæren været repræsentert i en komité, nedsat av landsorganisationen, for at gi sin uttalelse til forslaget til lov om industrielt hjemmearbeide, som er sendt departementet.

I aarets løp er følgende foreninger tilmeldt kvindeforbundet:

Strømsø og Tangen kvindeforening, Drammen, Rognan, Asker, Rjukan, Kristiansund, Aalesund, Hvaler, Hønefoss og arbeiderpartiets kvindeforening 4. kreds Trondhjem, Kristiansand, Moss herred, Foldalen, Bodø og Strømmens kvindeforening, ialt 14 avdelinger med tilsammen et medlemsantal av 237.

Følgende 2 avdelinger er gaat ut av forbundet: Hanskesyerskernes forening og Glemminge arbeiderpartis kvindeforening. Forbundet tæller ved aarets utgang 70 avdelinger med tilsammen ca. 2300 medlemmer. Ialt er indkommet til forbundet ca. 300 skrivelser og avsendt ca. 600. Paa grund av forbundets økede korrespondanse har styret fundet det nødvendig at anskaffe en skrivemaskine til kr. 400.00.

Kvindeforbundet utgir bladet «Kvinden», som utkommer 1 gang maanedlig og trykkes i et oplag av 4000. I april maaned blev det vedtat at vore avdelinger skulde paata sig at ta et antal av bladet til løssalg hver maaned. Endel av vore avdelinger har efterkommet vor henstilling om løssalg og faar sig tilsendt regelmæssig hver maaned et bestemt antal eksemplarer som de sælger, og opgjøret blir indsendt i ret tid, men dette er ikke for alle vore avdelingers vedkommende paa langt nær. Idet vi takker alle de av vore medlemmer og avdelinger som tar sig av agitationen og salget av bladet, vil vi ikke undlate at rette en sterk opfordring til alle de av vore avdelinger som hittil ikke har befattet sig med vort blads utbredelse. Vi vil haabe, at det aar som vi nu er traadt ind i vil bringe specielt alle vore avdelinger til med mere iver og interesse at ta sig av

ogsaa vort blad som skulde være vort bedste middel til samarbeide, oplysning og fremgang for vor sak.

Regnskap for kvindeforbundet aaret 1915.

Indtægt:	
Kassebeholdning pr. 1/1 1915	kr. 1002.36
Indkommet kontingent	712.48
Indkommet ved møter	227.04
Salg av brochurer	3.70
Bevilgning fra landsorganisationen	1000.00
Do. » partiet	500.00

Kr. 3445.58

Utgift:	
Partikontingent 3. kvartal	kr. 239.25
Husleie, lys og renhold	214.25
Telefonavgift	98.00
Trykning	115.50
Porto og telegrammer	137.34
Avishold	30.15
Kontorrekvisita	35.50
Avertissement	6.32
Utgifter ved landsmøtet	228.77
Do. » forbundsstyremøte	34.92
Agitation	421.86
Kjøpt brochurer	50.00
Betalt paa skrivemaskine	150.00
Sekretærens løn	917.00
Vikariat under sekretærens sykdom	229.00
Forskjellige utgifter	54.80

Kr. 2962.66

Indestaaende i banken	kr. 346.96
Kontant og bilag	135.96
	482.92

Kr. 3445.58

Regnskap for «Kvinden» aaret 1915.

Indtægt:	
Kontingent, indenbys	kr. 522.85
Do. utenbys	574.20
Løssalg	408.80
Bevilgning	30.00
Annoncer	23.20

Kr. 1559.05

Utgift:

Underskud 1. januar 1915	kr. 3.21
Trykning, 14 nr.	- 1448.00
Porto	- 63.85
	Kr. 1515.06
Balanse.	- 43.99
	Kr. 1559.05

Helga Nitteberg,
forretningsfører.

Revidert og fundet iorden.

Kristiania, 28/1 1916.

Anna Pleym, Alette Lundberg,
revisorer.

Til bladregnskapet skal bemerkes, at naar dette viser overskud, kommer det av at man staar tilrest med 2 nr. for trykning for 1915, som kommer paa næste aars regnskap.

Helga Nitteberg.

Kooperationen.

Fra landsorganisationens kooperative utvalg har vi mottat følgende beretning:

Det arbeide som begyndte i 1910 med det program at vinde fagforeningsmedlemmerne for Kooperationen har ogsaa i 1915 fortsat med forholdsvis tilfredsstillende resultat.

Der kan ikke med tal fremvises stigning og vekst, men vi vet at vore folk litt efter litt kommer med.

Der er dog en ting vi kunde ha lyst til at si i vor beretning. Og det er, at det er ikke bare de koop. utvalg som skal drive agitationen for denne virksomhet. Alle organisationens tillidsmænd og funktionærer burde ved leilighet ha et godt ord at si om Kooperationen. De er daglig i rapport med arbeidermasserne. De har evnen og indflydelsen, og vi vet at ofte har kooperativt interesserte tillidsmænd git vor sak stor støtte naar de ved leilighet fremholdér denne side ved arbeiderbevægelsen. Hvad vi ønsker er at alle tillidsmænd gjør det samme, og hvad der ikke er det mindst viktige, at de gir sine klassefæller et godt eksempel ved at de selv personlig er gode og trofaste kooperatører.

*

Der er i aaret avholdt 10 utvalgsmøter, hvor alle saker vedrørende agitationen er behandlet. De mere ekspeditions-mæssige saker er ordnet av formanden og sekretæren.

Foruten den almindelige korrespondance med de lokale udvalg er der i aaret udsendt et cirkulære til alle fagforeninger i landsorganisationen med instruktion om hvorledes utvalgene skal organisere sit arbejde og en anvisning for hvorledes husagitationen skal anlægges.

Da vore folk i en væsentlig del av aaret har været sterkt optat i anledning stortingsvalgene, har foredragsvirksomheten ikke været saa stor som vanlig. Men saa langt det har latt sig gjøre, har alle krav om foredragsholdere blit imøtekommet.

Saaledes har formanden, Andr. Juell, holdt foredrag paa følgende steder: Græsvik, Skien, Grorud, Platearbeidernes og Skotøiarbeidernes foreninger i Kristiania.

P. Aarøe har talt i: Lillestrøm, Gjeithus, Øvre Rendalen og Tømrernes forening i Kristiania.

Johan Jacobsen talte ved Moelven.

Sekretæren har holdt foredrag paa Skotfoss, Larvik, Ø. Halsen, Hamar, Tistedalen og paa massemøter i Aakebergveiens koop. ungdomsforening og Sagenes koop. ungdomsforening i Kristiania, samt paa Arbeiderpartiets kvindeforbunds landsmøte i Trondhjem.

Nye kooperative udvalg er dannet ved Moelven, Mjøndalen og Vardal.

Som en direkte følge av vore utvalgs virksomhet kan noteres, at der er startet koop. foreninger i Kristiansand, Lillehammer og Østre Halsen ved Larvik.

Forøvrig har agitationen hat til formaal at skaffe større tilslutning til de bestaaende koop. foreninger.

Den skriftlige agitation har fortsat med utsendelse av agitations-skrifter av tidligere oplag. Av nye skrifter er utgit et av sekretæren utarbeidet oprop: «Kamerat. — Hvorfor bør du bli kooperatør?» Dette blev trykt i 30 000 ekspl. og ekspedert til utvalgene.

En ny brochure: «Du skal være kooperatør» (et ord til alle som lever av sit eget arbejde) av Oscar Pedersen er utgit og trykt i 15 000 ekspl. Denne udmerkede brochure blev ved særlig opmerksomhet fra Arbeidernes aktietrykkeris side git et smukt utstyr og fik udmerket anerkjendelse av hele partipressen. — Brochuren blev sendt gratis til utdeling, men kun efter skriftlig rekvisition, da man vilde sikre sig en samvittighetsfuld og forsvarlig utdeling.

I anledning den nye sykeforsikringslovs bestemmelse om at de godkjendte sykekasser skal oparbeide et urørlig reservefond for kasserne, har utvalget tilsendt disse et cirkulære med opfordring om at placere disse midler i *den koop. bankavdeling*.

I bankavdelingen var ved aarets utgang et samlet indskud av kr. 559 434.52. Herav var 250 985.07 indskud fra 140 foreninger og forbund av arbeiderbevægelsen.

Samarbeidet med landsforeningen.

Spørsmålet om samarbeidet mellem de faglige og kooperative hovedorganisationer ledet som bekjendt til at der blev nedsat 2 komiteer.

Den komité som behandlet spørsmålet: Kooperationens forhold til de faglige konflikter, og som bestod av Ole O. Lian og Andr. Juell fra landsorganisationen og O. Dehli og A. Pedersen fra landsforeningen, fremla følgende forslag:

§ 1.

Ved indgaaelse av kontrakter mellem Norges koop. landsforening og private bedrifter skal der fra landsforeningens side først undersøkes, at der ikke bestaar noget konfliktsforhold mellem vedk. bedrift og dens arbeidere og skal der i kontrakterne søkes indtatt bestemmelse om, at de enten helt kan ophæves eller kan sættes ut av kraft fra landsforeningens side under en konflikt, der fører til streik, lockout, boykot eller blokade.

§ 2.

Til at undersøke og mægle i (mulig) forekommende tvister mellem de organiserte arbeidere og koop. bedrifter, som ikke ordnes ved forhandling mellem de interesserte parter, vælges en fælleskomité paa 4 medlemmer, hvorav 2 vælges av A. F. L.s sekretariat og 2 av N. K. L.s repræsentantskap. Til medlemmer av fælleskomiteen kan ikke vælges nogen, som samtidig er medlem baade av sekretariatet og landsforeningens styre.

§ 3.

Opstaar en tvist som i § 1 nævnt, skal dette straks rapporteres til fælleskomiteen. Denne skal straks undersøke forholdet og mægle mellem parterne. Fælleskomiteen kan fremsætte forslag til løsning av tvisten. Arbeidsstans maa ikke finde sted før fælleskomiteens undersøkelse er avsluttet. Anmeldelse til fælleskomiteen om opstaat tvist sker fra fagorganisationen til sekretariatet og fra vedkommende koop. bedrift til N. K. L.s styre.

§ 4.

Som grundlag for ordning av lønstvister ved koop. bedrifter skal gjælde, at saavel løn som arbeidstid og øvrige forhold maa være mindst likesaa fordelagtige for arbeiderne som fastsat i tariffen for vedkommende fag paa stedet i samme tidsrum.

De i koop. bedrifter beskæftigede arbeidere skal være saavel faglig som kooperativt organiserte.

Forestaar der arbeidsstans i en privatbedrift, skal fælleskomiteen for at undgaa samtidig arbeidsstans i en koop. bedrift, utarbeide forslag til en midlertidig ordning ved den koop. bedrift, hvorefter overenskomsten umiddelbart efter arbeidsstansens ophør blir at revidere — uanset dens varighet.

§ 5.

Fælleskomiteen skal under faglige lønskampe behandle og fremsætte forslag om og i hvilken utstrækning Kooperationen skal støtte

under en saadan kamp. Forslaget forelægges N. K. L.s styre til avgjørelse.

§ 6.

Fælleskomiteen skal likeledes behandle og fremsætte forslag om hvad der fra fagorganisationens side skal foretages overfor bedrifter, der boykotter kooperationen. Forslaget forelægges sekretariatet til avgjørelse.

§ 7.

Fælleskomiteen skal forøvrig behandle enhver sak som ligger indenfor rammen av nærværende overenskomst og fremme disse paa bedste maate. Der kan sammenkaldes fællesmøter av de 2 styre til drøftelse og eventuel avgjørelse av saadanne saker.

De 2 styre har adgang til at oversende fælleskomiteen enhver sak, som de finder bør behandles av denne.

§ 8.

Denne overenskomst kan kun forandres, naar begge parter derom er enige. Den kan opsies med 6 — seks — maaneders varsel.»

Forslaget blev tiltraadt av sekretariatet og landsforeningens styre og blev referert paa landsforeningens generalforsamling i Fredrikstad i juni 1915.

Det vilde være ønskelig om begge organisationer vilde endelig vedta forslaget, for hurtigst mulig at bli sat ikraft.

*

Komiteen for fællesagitationen bestod av O. Dehli, fru Kreutz og Andr. Juell.

Denne komité enedes om følgende regler for samarbeidet:

I.

Samarbeidet foregaar i henhold til de beslutninger, som er vedtat av de forskjellige organisationer, med den opgave at samle alle forbrukere inden kooperationen i tilslutning til N. K. L.

II.

Til planlægning og ordning av fællesarbeidet ved større agitationsreiser o. lign. opnævnes et medlem fra hver organisation. Disse medlemmer skal ogsaa samarbeide saavidt mulig og nødvendig naar det gjælder enkelte foredrag.

III.

Utgifterne ved samarbeidet fordeles efter nærmere avtale. Det forutsættes at den enkelte organisations agitationsmateriel i passende utstrækning stilles til de øvriges disposition uten utgift. Likeledes

forutsættes at N. K. L. bevilger Norges koop. kvindeforbund et beløp til agitation efter en av N. K. L. godkjendt plan.

IV.

Beretning og regnskap for fællesarbeidet avgives av N. K. L.s styre til forelæggelse for dens generalforsamling.

Komiteens forslag blev vedtat og som utvalgets representant valgtes formanden, Andr. Juell.

Anlægsarbeiderne og kooperasjonen.

Fra Arbeidsmandsforbundets anlægsgruppe har utvalget mottat en henvendelse vedrørende det koop. arbeide ved anlæggene. De litet stabile forhold ved anlæggene stiller særlige vanskeligheter i veien for koop. virksomheter. Det gjælder derfor om at der ved nye koncessioner fra statens side stilles krav om bestemmelser der sigter til at lette kooperasjonen. Dette kan bedst gjøres ved at der stilles frit lokale til disposition for virksomheten og ved rimelige transportforhold gir saken den støtte den fortjener.

Disse sider ved saken blev drøftet i utvalget, hvor formanden for anlægsgruppen var tilstede, og man enedes om at saken gjennom N. K. L. blev ekspedert til regjeringen.

Man enedes ogsaa om at nedsætte en komité av landsforeningens styre og anlægsgruppen, som skal utarbeide et organisationsgrundlag for en koop. virksomhet ved anlæggene.

Landsforeningens generalforsamling.

Til landsforeningens generalforsamling i Fr.stad var utvalget indbudt og blev representert ved sekretæren.

Der blev vedtat nye love for landsforeningen, som indførte 2 aarlige kongresser og oprettet et representantskap. En ny sekretærstilling blev oprettet, og til denne stilling valgtes enstemmig vort utvalgs formand Andr. Juell. Det er vel ikke ubeskedent i denne forbindelse at indkassere dette valg som en anerkjendelse til fagorganisationen for dens deltagelse i det kooperative arbeide.

Til viceformand gjenvalgtes P. Aarøe. De øvrige medlemmer blev Bjerkmann (gjenvalg), fru Neegaard (ny), Th. Paulsen, Foss og Randolph Arnesen (ny).

Komiteen, der hadde i opdrag at utarbeide forslag til et brandforsikringsselskap, har i aaret fortsat dette arbeide.

Resultatet av dette vil snart være færdigbehandlet i utvalget og vil bli oversendt sekretariatet.

De stedlige utvalg og samorganisationer.

Endel av de stedlige utvalg har i likhet med tidligere aar indsendt sine beretninger og av disse fremgaar følgende:

Fredrikstad: Her deltar 17 foreninger i det koop. representantskap. Opgaven er at skaffe tilslutning til samvirkelaget. Der

er avholdt foredrag om saken i 9 foreninger og der er delt ut tusenvis av brosjyrer og flyveblade. En særskilt brosjyre: «Lønner det sig at være kooperatør?» er utgit og trykt i 5000 ekspl.

Fr.stad har 650 fagforeningsmedlemmer. Samvirkelagets omsætning var i 1915 kr. 797 605.62.

Odda: Grundet forskjellige omstændigheter har utvalget ikke fungert saa godt som ønskelig, men interessen er tilstede. Der er utdelt mange flyveblade og der er agitert paa arbeidspladsen. Her er 8 fagforeninger med tilsammen 823 medlemmer. Odda koop. selskaps omsætning i 1915 har været kr. 278 000.00 og medlemstallet 487.

Aadalsbruk: Interessen er udmerket. Her er 3 fagforeninger med tilsammen 127 medl. Det koop. selskap har 230 medl. og har hat en omsætning av kr. 103 594.33.

Sandefjord: Utvalget stræver med forberedelse av en koop. forening. Her er indtegnet 150 medl. og indbetalt over 600 kr. Av 2 foreninger er bevilget kr. 125.00. Her har været avholdt foredrag, og vi haaber snart at komme med i kooperationen. Sandefjord har 12 fagf. med ca. 500 medl.

Strømsgodset: Utvalget arbeider med at faa istand en forbruksforening. Her er indtegnet over 100 medl. Dette vort arbeide har bevirket at kjøbmændene nu forstaar tidens tegn og er derfor svært rimelige. Men foreløbig gjør vi større indkjøp fra Drammens handelslag. Vi har inddelt sognet i roder og driver husagitation.

Drammen: Valgagitationen har staat i forgrunden. Men utvalget har dog været i virksomhet. En koop. kvindeforening er stiftet. Handelslaget har 280 medlemmer og har i 1915 hat en omsætning av kr. 93 400.25. Her er ca. 1400 fagforeningsmedlemmer i 28 fagforeninger.

Slemmestad: Vi har drevet husagitation og her er en stadig voksende interesse. Her er 3 foreninger med 321 medlemmer. «Kooperative» har i 1915 hat en omsætning av kr. 161 307.47 med tilsammen 160 medlemmer.

Namsos: Vi er i virksomhet. I 1915 har Namsos koop. selskap kjøpt egen gaard til kr. 22 000.00. Omsætningen har været kr. 89 730.88 og medlemstallet 255. Av disse er 123 fagforeningsmedl. Paa stedet er 3 fagf. med tils. 190 medl.

Stavanger: Vort utvalg blev dannet 29. mars 1915. Vi gik straks igang med at opta statistik over hvor mange fagforeningsmedlemmer som er kooperatører. Der blev sendt skema til 33 foreninger med tils. 3000 medl. Kun 16 fagf. med 872 medl. sendte svar. Av disse 872 er 646 gifte og av disse er 315 kooperatører.

Til alle ikke-kooperatører blev der sendt oprop, og vi er forvisset om at vort arbeide har været til stor nytte for saken. Byen har 4 forbruksforeninger med kr. 1 600 000.00 i omsætning.

Lillehammer: Det koop. handelslag blev aapnet den 17. mai og har til aarets utgang hat en omsætning av kr. 60 175.29. Her er 6 fagf. med tils. 122 medl. De fleste av disse er kooperatører.

Hyggen: Handelsforeningen er fremdeles gammeldags, og forslag om indmeldelse i landsforeningen blev nedvotert med 48 mot

22 st. Her er 60 fagforeningsmedl. Handelsforeningens omsætning har været kr. 94 194.27.

Agnæs: Agnæs har 90 fagforeningsmedl. Forbruksforeningen har 47 medl. og omsætningen har været kr. 47 000.00. Agitationen har fortsat.

Sarpsborg: Utvalget er nu konstitueret som et ledd av samorganisationen. Vi har avholdt 6 møter og en del gode kooperative foredrag er avholdt. Forbruksforeningen har bygget ny gaard og foreningen har nu med sine 2 filialer 800 aktive medl. og en omsætning av kr. 377 500.00. Nyt bakeri skal bygges. Her er 2100 fagforeningsmedl. i 24 foreninger.

Skotfoss: Arbeidersamfundet har drevet agitationen. 3 kooperative foredrag er avholdt og en række brosjyrer er utdelt. Den kooperative forretning har kjøpt eget forretningslokale. Der er 160 medl. og en aarsomsætning av kr. 97 000.00. Her er 495 fagforeningsmedl. i 3 foreninger, saa vi haaber paa større tilslutning til kooperationen.

Haugesund: Vi har en koop. forretning med 2 filialer. Der er 450 medl. og stadig ny tilslutning.

Lillestrøm: Vi har i samvirkelaget 500 medl., hvorav 400 er aktive. Omsætningen har i aaret været kr. 229 483.29. Det er en økning av kr. 46 000.00, men interessen burde være langt større.

Kristiania: Repræsentantskap og utvalg har holdt mange møter, og agitationsvirksomheten har fortsat med foredrag og utdeling av skrifter.

I forskjellige møter er der drøftet hvilke foranstaltninger der kunde gjøres i anledning dyrtiden, og under drøftelsen herav var dannelse av indkjøpslag sterkt i forgrunden. Imidlertid enedes man om at henstille til kooperationen at sælge saa billig som mulig, og dette resulterte i at brødsprisen i det kooperative bakeri blev nedsat til 30 øre (for 1 kg.).

Aarets væsentligste arbeide er viet sammenslutningen av selskaperne i Kristiania. Dette arbeide er ogsaa kronet med held, idet selskaperne er slaat sammen under navn av «Kristiania samvirkelag» fra 1. januar 1916. Sagene koop. selskap er dog utenfor sammenslutningen. Samvirkelaget begynder med 3700 medlemmer, kr. 84 109.00 i indskudskapital og kr. 35 477.00 i opsparte fonds. Der er ialt 15 utsalgssteder.

Omsætningen har i 1915 i alle selskaper været kr. 1 897 605.57, hvilket er en fremgang paa kr. 286 996.57 siden forrige aar. Det maa dog bemerkes, at fremgangen for en stor del skyldes vareprisernes stigning.

Bakeriets omsætning har været kr. 194 530.00 og pølsemakeriets kr. 118 250.00.

Kooperatørernes antal i Kristiania er 4600.

Antallet av organiserte arbeidere i Kristiania er 22 644 i 103 foreninger, og tyngden av disse har endnu ikke fundet vei til kooperationen.

Ekstrakt av landsorganisationens kooperative utvalgs regnskap for 1915.

Indtgæt:

Kassabeholdning pr. 1. januar 1915	kr. 80.46
Mottat av lnnadsorganisationen	- 1950.00
	kr. 2030.46

Utgift:

Trykningsutgifter	kr. 689.25
Bevilget utvalgene i:	
Larvik	kr. 50.00
Notodden	- 50.00
Kristiania	- 300.00
Trondhjem	- 150.00
Stenkjær	- 25.00
Stavanger	- 25.00
Sarpsborg	- 50.00
Drammen	- 50.00
Strømsgodset	- 25.00
	725.00
Agitation, foredrag utenbys	- 166.90
Abonnement, koop. blade	- 15.26
Porto og telegrammer	- 69.67
Repræsentation	- 71.10
Sekretærens honorar	- 180.00
	kr. 1917.18
Kassabeholdning pr. 31. december	113.28
	kr. 2030.46

Kristiania 1. januar 1916.

Andr. Juell kasserer.

Revidert 10. mars 1916.

D. Jensen, N. Mittet,
revisorer.

Arbeiderbevægelsens arkiv.

Herved tillater jeg mig at oversende regnskapsekstrakt for 1915. Regnskapet er revidert av d'hr. *N. Mittet* og *Joh. Regnell* og fundet i orden.

Naar regnskapet for det forløpne aar avsluttes med et saavidt stort overskud, er forklaringen først og fremst at avisindbindingen for aaret endnu ikke er kommet fra bokbinderen, saa der her forestaar en større utgift, som egentlig hører hjemme paa budgettet for 1915. Dernæst har jeg med forsæt undlatt at gaa ivei med større indbindingsarbeider for biblioteket, idet dette ikke endnu har kunnet ofres det nødvendige katalogiserings- og kompletteringsarbeide. Der vil her bli god bruk for opsparte midler.

Om arbeidet i det forløpne aar skal jeg bemerke følgende:

De første maaneder av aaret (indtil april—mai) gik med til oprydningsarbeide. De store masser uordnede fagforeningsdokumenter og tryksaker skulde indlægges i sine forskjellige dosserer. Likesaa de mange partiforeningspapirer. Arbeidet var til at begynde

med her saa stort, at jeg med arkivstyrets samtykke engagerte en assistent for en 3 maaneders tid. Men ogsaa efter at jeg var blit alene, gjenstod en hel del rent oprydningssmessig arbeide.

I mit arbeide i det sidste halvaar har et personlig forhold virket forstyrrende. Jeg søkte i juni maaned stiftsarkivar-embedet i Trondhjem, hvortil ansøkningsfristen utløp 29. juni. Imidlertid faldt der ingen avgjørelse i saken før i december maaned. Fra uke til uke ventet jeg avgjørelse paa om jeg skulde fraflytte byen eller ikke. Det er selvsagt, at det under disse forhold faldt mig vanskelig at paabegynde større arrangementer, som jeg muligens tænkte mig vilde bli bare tilløb.

Det væsentligste arbeide i det sidste halvaar er derfor blit lagt paa at holde arkivet à jour, saaledes at intet av det indløpne stof blev liggende og hope sig op.

Videre har jeg arbeidet med, og haaper at faa færdig en fuldstændig seddelkatalog over protokollerne. Jeg har her valgt at nummerere protokollerne for hver forening, saaledes at nyindkomne protokoller kan nummereres videre og indstilles paa sin plads inden foreningen.

Ved hjælp av seddelkatalogen vil man paa denne vis let kunne finde en eftersøkt protokol, uten at behøve — som tilfældet var før — at lete gjennom en lang protokollrække.

Biblioteket har jeg ordnet efter land, og inden hvert land efter sin art. Men det viktigste arbeide her, indkjøpet av ialfald al norsk socialistisk og faglig literatur, og av den viktigste utenlandske, har jeg som sagt foreløbig ikke turdet gaa igang med.

Til slutning skal jeg meddele, at jeg agter at forlate byen i mars maaned for at tiltræ stiftsarkivar-embedet i Trondhjem. Skulde imidlertid, saaledes som foreslaat av Kr.a magistrat et kommunearkivar-embede bli opprettet i Kristiania i juni—juli maaned, agter jeg at søke mig tilbake hit. Ifald jeg skulde faa stillingen, vilde det selvfølgelig være mig kjær, om jeg da ogsaa atter kunde overta stillingen ved Arbeiderbevægelsens arkiv, saa meget mere som jeg da vilde kunne ofre den mere arbeide end jeg desværre i det forløpne aar har set mig istand til. Men det er jo slet ikke sikkert, at Kr.a formandskap vil bifalde magistratens forslag, og at jeg i tilfælde vil bli ansat, saa jeg vover ikke at foreslaa noget i den anledning for centralstyret.

Med partihilsen

Ærbødigst

J. Friis.

Regnskapsekstrakt for Arbeiderbevægelsens arkiv 1915.

Indtægt:

Saldo for 1914	kr. 900.89
Av landsorganisationen	- 400.00
- arbeiderpartiet	- 700.00

kr. 2000.89

Utgift:

Belysning	kr. 73.78
Rengjøring	- 92.00
Assistance	- 50.00
Gratiale til vagtmesteren	- 10.00
Arkivarløn	- 400.00
Pr. balance	- 1375.11

kr. 2000.89

An saldo pr. 31. december 1915 kr. 1375.11
 Herav indestaar kr. 675.00 uhævet hos arbeiderpartiet, resten paa bank-
 bok i Kr.a kreditkasse.

Folkets hus' fond.

Siden oprettelsen i 1911 har Folkets hus' fond hat en kontin-
 gentindtægt av 68 970 kroner. Dette beløp er tilveiebragt ved en
maanedlig kontingent av 2 øre pr. heltbetalende medlem. Mange
 bækker smaa gjør en stor aa! Trangen til laan av Folkets hus'
 fond er overvældende. Andragenderne behandles 2 ganger aarlig,
 i januar og juli. Ved behandlingen i januar forelaa 20 andragender
 til et beløp av 65 600 kroner og i juli 14 andragender paa til-
 sammen 38 300 kroner. Ialt er nu utlaant 70 700 kroner. I avdrag
 paa laan er indbetalt 8 150 kroner.

Voldgiftsloven og mægtingsloven.

Saasnart det blev bekjendt at voldgiftsloven var opslaat til
 behandling den 10. mai sammenkaldte sekretariatet telegrafisk det
 av kongressen bestemte repræsentantskap for at drøfte detaljerne i
 kongressens beslutning om en almindelig arbeidsstans mot vold-
 giftsloven.

Repræsentantskapets møte holdtes den 5. mai i Folkets hus,
 Kristiania, og det besluttetes efter forslag av sekretariatet at effe-
 tuere kongressens beslutning paa den maate, at varsel om arbeids-
 stans skulde sendes til saavel arbeidsgiverforeningen som alle de
 bedrifter som ikke staar tilsluttet denne. Opsigelsen omfattet alle
 organiserte arbeidere i landet.

I henhold hertil avsendtes følgende skrivelse datert 5. mai til
 arbeidsgiverforeningen:

Til Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre.

Som det vil være det ærede centralstyre bekjendt er mægtings- og
 voldgiftsloven opslaat til behandling i odelstinget førstkommande mandag
 den 10. mai.

Arbeidernes faglige landsorganisations kongres og samtlige fagforunds
 landsmøter har paa det sterkeste protestert mot den tvungne voldgift, og i
 mars 1914 besluttet landsorganisationens kongres i tilfælde at iverksætte en
 almindelig arbeidsstans over hele landet som den yderste protest mot et
 saadant indgrep i organisationernes handlefrihet. Proteststreiken er saaledes
 udelukkende rettet mot det foreliggende forslag om tvungen voldgift.

Kongressen paala sekretariatet i samraad med repræsentanter valgt
 fra det hele land at træffe alle forføininger, som var nødvendige for pro-
 teststreikens iverksættelse.

I henhold til kongressens og repræsentantskapets beslutning tillater vi os herved at opsi pladsene for samtlige landsorganisationens medlemmer som er beskjæftiget hos medlemmer av Norsk arbeidsgiverforening, og nærværende meddelelse er saaledes varsel herom for samtlige bedrifiers vedkommende.

Lignende meddelelse vil ogsaa bli sendt de bedrifter, som ikke er medlemmer av Norsk arbeidsgiverforening.

Ærbødigst

Arbeidernes faglige landsorganisation, sekretariatet

Ole O. Lian.

Allerede i et cirkulære av 28. april hadde sekretariatet paany indskjærpet overfor fagforeningerne kongressens beslutning og samtidig meddeltes at repræsentantskapet som var samlet i Kristiania i paasken hadde besluttet ikke at kunne tiltræde den modificerte form for voldgiften, som var antydnet av socialkomiteens formand, hr. advokat Peersen.

I cirkulære nr. 7, datert 6. mai 1915, fik foreningerne yderligere meddelelse om den foretagne opsigelse av pladsene samt besked om at foreta det nødvendige overfor arbeidsgivere, som ikke var medlemmer av arbeidsgiverforeningen.

I skrivelse av 6. mai uttalte arbeidsgiverforeningen følgende:

Arbeidernes faglige landsorganisations sekretariat,

Folkets hus.

Vi har i formiddag mottat det ærede sekretariats skrivelse av 5. ds., hvori pladsene opsiges for samtlige de medlemmer av landsorganisationen, som beskjæftiges hos de i arbeidsgiverforeningen staaende bedrifter.

Uten her at ta standpunkt til spørsmålet om, hvorvidt denne opsigelse er git i en for bedriftene bindende form, tillater vi os at bekræfte Deres mundtlige meddelelse om, at opsigelsen fra Deres side er ment at skulle utløpe onsdag den 19. mai aften ved den ordinære arbeidstids slutning for samtlige organiserte arbeidere, som har 14 dages eller kortere opsigelsesfrist.

Centralstyret deler som bekjendt fuldt ut den ærede landsorganisations standpunkt til forslaget om tvungen voldgift. Man finder imidlertid at burde uttale sin beklagelse over, at landsorganisationen i den anledning likeoverfor statsmagterne anvender kampmidler, som i første række gaar ut over vort lands industri og haandverk. Ansvar for de følger, som dette maatte komme til at medføre, vil derfor helt maatte bæres av den ærede landsorganisation.

Ærbødigst

Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre

E. Heiberg.

Senere var der en konferanse mellem arbeidsgiverforeningens centralstyre og sekretariatet angaaende den foretagne opsigelse, og da behandlingen av voldgiftsloven pludselig blev utskudt, meddelte sekretariatet at arbeidsstansen vilde indtræde ved den ordinære arbeidstids slut pinseaften.

Den 7. mai offentliggjorde sekretariatet følgende proklamation i alle arbeiderblade:

Til arbeiderklassen i Norge!

Det er haarde tider for det arbeidende folk i dette land. Verdenskrigen har fostret en dyrtid med spekulation i de unormale forhold som hersker, og dette gaar blodig ut over smaafolket.

Mens der inden visse kredser tjenes formuer paa krigssituationen, maa smaafolket vergeløst finde sig i at se alle sine fornødenhedsartikler fordyret og sine livsvilkkaar paa denne maate forringet og forværret, og staten synes ikke at kunne evne at ta kampen op mot disse mislige tilstande.

Arbeidernes organisationer er da den eneste magt, som beskytter arbeiderne. De har i stor utstrækning formaadd at hindre lønsnedslag, da krisen brøt ut, hvad der blev gjort forsøk paa. Organisationen har ogsaa reist krav om et litet tillæg for de arbeidergrupper, som nu staar i tariffrevision, og i det hele søkt at mildne følgerne av dyrtiden for arbeiderklassen.

Men nu retter venstrerepræsentanterne i stortinget ogsaa et slag mot arbeidernes organisationer, mot smaafolkets samvirke. Under de herskende tilstande, hvor dyrtiden, utkommanderingerne m. m. gjør de økonomiske forhold mere vanskelige og usikre end nogensinde, finder disse repræsentanter at kunne gaa til et saadant skridt som at beskjære smaafolkets organisations handlefrihet, saa de ikke i samme utstrækning som hittil kan bruke sin solidariske styrke til at forbedre sine kaar.

Lovforslaget om den *tvungne voldgift*, som indeholder *streikeforbud* i de avgjørende konflikter, er tat op til behandling i stortinget.

Dette er skedd trods der *intet vælgerflertal* er for dette forslag. Trods *venstres egne mænd* er sat paa tinget av vælgere, som delvis var *uenig i voldgiftsforslaget*. Trods der nu kun er *5 maaneders igjen til nyt valg*. Trods der ikke foreligger nogensomhelst *saklig grund* for at trumfe loven frem nu, selv fra venstrestandpunkt set, idet den ikke vil kunne faa indflydelse paa de konflikter, som nu paagaar. Trods alt dette heter det, at venstre-repræsentanterne allikevel vil trumfe lovforslaget igjennem.

Det er da intet andet end den rene *forfølgelse mot arbeiderklassen*. Det er et magtmisbruk fra disse repræsentanters side. Og de repræsenterer *ikke folket* i det øieblik de vil foreta et saadant skridt. Derimot repræsenterer *fagorganisationen* folkeflertallet, naar den gaar til den yderste protest mot dette forslag.

Landsorganisationens kongres har besluttet at der skal foretages *almindeelig arbeidsstans* over hele landet, som den yderste protest mot forslaget om den tvungne voldgift. Denne beslutning har nu maattet effektueres. Og det av kongressen bestemte repræsentantskap har fattet beslutning om effektueringen og sendt opsigelse av pladsene til alle arbeidsgivere.

De organiserte arbeidere vet at tiderne er haarde og vanskelige. De vet, hvor vanskelig det er i hjemmene. Og naar man har gaat til dette skridt, saa er ingen blind for hvilke ofre der kræves av enhver i en slik situation.

Men dyrebare end alt andet er for arbeiderne den *organisation*, som i onde og gode dager har været deres vern, og som har ført deres sak frem trods al motstand baade fra kapitalmagten og samfundets side.

Derfor vet vi at det offer, som kræves, vil bli git i tro og begeistring. Arbeiderne vil staa skulder mot skulder, netop i kampen for smaafolkets sak. For at bevare de smaa hjems lykke og velvære i *fremtiden* er det at dette offer maa bringes. Ti organisationen er hjemmenes beskytter mot kapitalmagtens utbytning. Og organisationen er ogsaa den magt, som sterkest skyver de samfundsmæssige reformer frem til løsning. En svækkelse av organisationen er derfor den største fare for de smaa hjem. Og derfor vil ogsaa arbeiderne i sin proteststreik mot voldgiftsforslaget ha alt smaafolket med sig i sympati og forstaaelse.

Men denne vældige bevægelse stiller ogsaa store krav til arbeidernes disiplin og selvbeherskelse, til deres organisationstalent og evne til solidarisk samvirke. Alt maa foregaa med den ro og værdighet, som altid har præget de norske arbeideres fællesoptræden. Og allerede nu maa *alle* organisationer forberede sig paa at proteststreiken kan føres slik, at der ingen utskeielser av nogensomhelst art blir at notere for vore motstandere. Det er videre nødvendig at alle fra nu av indskrænker ethvert unødvendig forbruk, hvor lite og uskyldig det end kan være. Alle midler maa lægges tilside til protest-bevægelsen. Særlig bør alle arbeidere være klar over, at fra nu av ophører ethvert *rusdrikforbud*. Med klare hjerner og sterke viljer maa vi gaa til kampen.

Frem til en sterk forberedelse av den store folkebevegelse, som forestaar. La alle viljer smelte sammen i den mægtige fælleshandling, hvormed arbeiderne i dette land sætter det yderste ind for at bevare sine organisations handlefrihet.

Arbeidernes faglige landsorganisation, sekretariatet

Ole O. Lian.

Sverre Iversen.

Fra alle kanter av landet indløp meddelelse om at iverksættelsen av arbeidsstansen mottoges med ro og tilfredshet fra arbeidernes side. En række møter blev planlagt, og der hersket idetheletat en enstemmig og sterk følelse av at kampen skulde føres saa kraftig som mulig.

Denne bestemte optræden fra arbeidernes side hadde straks den virkning at venstres blade tok til at bli betænelige. Den 10. mai om morgenen hadde «Intelligentsen» et inserat som var sat i spidsen av bladet og hvor der krævedes utsættelse av voldgiftslovens behandling. Og samme dags eftermiddag holdt stortingets venstreforening møte, hvorfra utsendtes følgende meddelelse:

«Stortingets venstreforening besluttet igaar aften enstemmig efter forslag av regjeringen at utelate bestemmelsen om voldgift av lovforslaget om mægling og voldgift i arbeidstvister.»

Den 11. mai holdt odelstinget møte. Hr. statsminister *Gunnar Knudsen* tok ved møtets begyndelse ordet og meddelte paa regjeringens og venstres vegne, at kapitlet om voldgift i lovforslaget om mægling og voldgift i arbeidstvistigheter vilde bli tat tilbake.

Vi gjengir her statsministerens uttalelser efter «Social-Demokraten»s referat:

Jeg har bedt om ordet for at avgi en erklæring paa regjeringens vegne angaaende voldgiftsloven, som er opslaat til behandling. Om en enkelt bestemmelse i denne lov, nemlig om voldgiften, er der sterk strid, idet de nærmest interesserte parter — arbeiderne og arbeidsgiverne — motsætter sig voldgift. Naar venstre paa sit program har opsat denne post om tvungen voldgift, saa er det i det haab, at man ved at gjennomføre en slik ordning vil opnaa social fred, paa et omraade hvor tvistemaalene antar stadig større og større dimensioner til skade for alle parter og for samfundet. Voldgiftstanken slutter sig nær op til fredstanken i sin almindelighet. Naar Norge er det land som utdeler fredspræmien, er det fordi vi indtar en fremskutt plads i arbeidet for fred mellem landene. Dette spørmaal om fred mellem landene er et mere vidtgaende spørmaal end det her foreliggende, men det ligger i samme linje. Det gjelder at skaffe fred mellem klasserne og finde former, hvorefter retten kan ske fyldest uten krig, hverken med blanke vaaben eller med de moderne vaaben som arbeider- og arbeidsgiverorganisationen har til sin raadighet. Vi har fundet at burde opta kampen mot klassekampen. Sammenslutninger dannes for at vareta klassernes interesser, men det er ikke sikkert at disse interesser altid er det samme som samfundets interesser; tvertimot de staar ofte i strid med samfundets interesser. Jeg indrømmer dog, at der til grund for disse stridigheter ofte ligger retfærdige krav; men der trænges midler, hvorved man kan imøtekomme disse krav paa anden maate uten samfundsskadelige stridigheter. I vort lille land er der bedre jordbund for interessestridigheter end man skulde tro. Det kommer av, at det er lettere at organisere særinteressene her end under større forhold. Fremtidens fane maa være kamp mot klassekampen. Et led i denne kamp er tvungen voldgift i arbeidstvister, at faa dom istedetfor streik og lockout. Da der reiste sig motstand mot voldgiften, søkte regjeringen at ind-

skrænke domsavgjørelsen til de stridstilfælde, som det var av særlig samfundsinteresse at avverge. Men dette støtte paa motstand. Tiltrods for dette hadde det været venstres hensigt at sætte loven igjennem. Truselen om generalstreik har for regjeringen ikke været det avgjørende. Jeg kan godt tænke mig, at generalstreik vil bli optat ved en senere leilighet. Før eller senere maa den komme, og her som andre steder vil det vise sig at den mislykkes — den maa mislykkes.

Det som har været det avgjørende er den nuværende europæiske situation. Verdenskrigen raser utenfor vor dør. Hvad indflydelse den kan faa paa vort land, vet ingen. Regjeringen vil bestræbe sig paa at bevare neutraliteten, og jeg haaber det vil lykkes, sikkert er det dog ikke. Selv om vi ikke blir indblandet i krigen, saa vil situationen fremdeles medføre mange vanskeligheter for vort land. Og den situation som vilde indtræde ved en generalstreik under disse forhold, den tør ikke jeg ta ansvaret for. Generalstreiken vilde komme til at berøre mange omraader. Alle kredser av vort land vilde komme til at lide. Og der vilde let kunne opstaa indre uroligheter. Dette vil vi ikke utsætte os for nu, og maa derfor tilraade, at lovens fjerde kapitel om voldgiften utstaar.

Statsministeren uttalte videre, at han trodde det ikke vilde vare længe, før denne reform blev gjennomført. Den vilde komme ved sin egen tyngde. I 1907 saa vi at arbeiderne gjennom sine repræsentanter her i salen krævet at der skulde skaffes fred. Til næste aar kommer der sandsynligvis en stor kamp, og voldgiften maa kunne vedtages av næste aars storting. Jeg haaber at utsættelsen ikke blir lang.»

Da det saaledes var en officiel kjendsgjerning at regjeringen og venstre vilde la voldgiften falde, besluttet sekretariatet i overensstemmelse med kongressens beslutning at avlyse proteststreiken. Den 11. mai sendtes følgende skrivelse til arbeidsgiverforeningen:

Det er netop kommet til sekretariatets kundskap, at hr. statsminister Gunnar Knudsen i odelstinget idag har erklært, at regjeringen maa tilraade at kapitel 4 om den tvungne voldgift i det foreliggende forslag til mæglings- og voldgiftslov utstaar.

Som vi meddelte i vor skrivelse av 5. ds. til det ærede centralstyre var proteststreiken udelukkende rettet mot det foreliggende forslag om tvungen voldgift. Da denne efter statsministerens erklæring saaledes ikke vil bli behandlet av indeværende storting, vil proteststreiken ikke bli iverksat.

Vi tillater os derfor herved at tilbakekalde den givne opsigelse av pladsene for samtlige landsorganisations medlemmer, som er beskjæftiget hos medlemmer av Norsk arbeidsgiverforening.

Ærbødigst

Arbeidernes faglige landsorganisation, sekretariatet

Ole O. Lian.

Lignende tilbakekaldelse av opsigelserne sendtes ogsaa de arbeidsgivere, som ikke var medlemmer av arbeidsgiverforeningen.

I stortinget fortsattes derpaa behandlingen av lov om arbeidstvister, og den 5. august vedtoges loven. Den fik følgende indhold:

LOV AV 6. AUGUST 1915 OM ARBEIDSTVISTER.

Vi Haakon, Norges Konge, gjør vitterlig:

at Os er blit forelagt Stortingets beslutning av 28. juli 1915 saalydende:

Første kapitel. Indledning.

§ 1. Betydningen av uttryk, som loven bruker.

1. *Arbeider* — enhver, som mot vederlag utfører arbeide av hvilkensomhelst art for:
 - a. privat arbeidsgiver;
 - b. stat eller kommune, saafremt han arbeider paa akkord eller med en opsigelsesfrist av 14 dage eller derunder, og saafremt han ikke maa regnes for offentlig tjenestemand.
2. *Arbeidsgiver* — enhver, som sysselsætter en eller flere arbeidere.
3. *Fagforening* — enhver sammenslutning enten av mindst 25 arbeidere eller av arbeideres foreninger, som tilsammen har mindst 25 medlemmer, naar sammenslutningen har et valgt styre og det formaal at varetta arbeidernes faglige og økonomiske interesser overfor deres arbeidsgivere.
4. *Arbeidsgiverforening* — enhver sammenslutning av arbeidsgivere eller arbeidsgiveres foreninger, naar den har et valgt styre og det formaal at varetta arbeidsgivernes interesser overfor deres arbeidere.
5. *Arbeidsnedleggelse* (streik) — en hel eller delvis arbeidsstans, som arbeidere i fællesskap eller i forstaaelse med hverandre iverksetter for at tvinge frem en løsning av en tvist mellem en fagforening og en arbeidsgiver eller arbeidsgiverforening.
6. *Arbeidsstængning* (lockout) — en hel eller delvis arbeidsstans, som en arbeidsgiver iverksetter for at tvinge frem en løsning av en tvist mellem ham selv eller en anden arbeidsgiver og en fagforening eller mellem en arbeidsgiverforening og en fagforening uten hensyn til, om andre arbeidere tages ind istedenfor de utestængte.
7. *Arbeidsopsigelse* — arbeidernes opsigelse av sine arbeidspladser eller arbeidsgiveres opsigelse av arbeidere i hensigt at iverksette arbeidsnedleggelse eller arbeidsstængning.
8. *Tariftavtale* — en avtale mellem en fagforening og en arbeidsgiver eller arbeidsgiverforening om arbeids- og lønningsvilkaar eller andre arbeidsforhold.

§ 2. Anmeldelse av fagforeninger og arbeidsgiverforeninger.

1. Enhver fagforening og arbeidsgiverforening skal meldes skriftlig til det regjeringsdepartement, som Kongen bestemmer, inden en maaned, efterat denne lov er traadt i kraft, eller efterat foreningen er stiftet.
2. Meldingen skal underskrives av to styremedlemmer og indeholde oplysning om:
 - a. foreningens fulde navn,
 - b. styremedlemmernes fulde navn og stilling,
 - c. stedet hvor foreningen har sit sæte og styrets adresse.Med meldingen skal følge:
 - d. et eksemplar av foreningens vedtægter,
 - e. utskrift av møteboken for det foreningsmøte, som har valgt styret,
 - f. opgave over medlemstallet eller over de underavdelinger, som er knyttet til foreningen, og disses medlemstal.Bilagene skal være bekræftet av mindst to styremedlemmer.
3. Sker forandring i det, som er meldt efter nr. 2 a, b eller c, eller i vedtægtene, skal melding med de nødvendige bilag efter reglerne under nr. 2 sendes til departementet senest en maaned efter forandringen.

Opgave over foreningens og dens underavdelingers medlemstal ved hvert aars utgang skal avgives senest ved utgangen av paafølgende februar maaned.
4. Naar flere foreninger er sammensluttet i en hovedorganisation, behøver melding bare at ske for dennes vedkommende. Hovedorganisationen pligter paa anmodning av departementet eller riksmæglingsmanden at meddele de under nr. 2 og 3 anførte oplysninger for enhver av sine underavdelinger.

§ 3. *Tarifavtaler.*

1. Tarifavtaler skal oprettes skriftlig og indeholde bestemmelser om udløps-tid og opsigelsesfrist. Senest to uker, efterat avtalen er underskrevet, skal en bekræftet avskrift sendes til riksmæglingsmanden.
2. Hvis ikke andet er fastsat om tiden for en tariffavtales gyldighet, ansees den som sluttet for tre aar, regnet fra den dag, den blev underskrevet.
Blir en tariffavtale ikke sagt op inden den tid, som er fastsat for opsigelse, eller hvis ingen opsigelsesfrist er nævnt i avtalen, mindst 3 maa-neder før gyldighetstiden utløper, ansees avtalen fornyet for ett aar. Op-sigelse skal gives skriftlig.
3. Hvis en arbeidsavtale mellem en arbeider og en arbeidsgiver, som begge er bundet av en tariffavtale, indeholder nogen bestemmelse, som strider mot tariffavtalen, er denne bestemmelse ugyldig.
4. Et medlem eller en underavdeling av en forening blir ikke ved at ut-meldes eller utstøtes fri for sine forpligtelser efter de tariffavtaler som gjælder for foreningen ved uttrædelsen.

§ 4. *Ansvar for foreningsmedlemmers brud paa tariffavtale og for ulovlig arbeidsstans.*

Har medlemmer av en fagforening eller arbeidsgiverforening brutt en tariffavtale eller gjort sig skyldig i ulovlig arbeidsstans, hefter foreningen, naar den selv har skyld i bruddet eller i fortsættelsen av det tariffstridige forhold eller i den ulovlige arbeidsstans.

§ 5. *Erstatning for brud paa tariffavtale og for ulovlig arbeidsstans.*

Ved fastsættelsen av erstatning for brud paa tariffavtale eller for ulovlig arbeidsstans skal retten ikke bare ta hensyn til skadens størrelse, men ogsaa til den utviste skyld og til mislig forhold fra den skadelidendes side. Under særlig formildende forhold kan erstatningen falde helt bort.

§ 6. *Ulovlig arbeidsstans.*

1. En tvist mellem en fagforening og en arbeidsgiver eller arbeidsgiverforening om en tariffavtales gyldighet, forstaaelse eller bestaaen eller om krav, som grunder sig paa en tariffavtale, maa ikke søkes løst ved arbeidsnedleggelse eller arbeidsstængning.
2. En tvist mellem en fagforening og en arbeidsgiver eller arbeidsgiverforening om ordningen av arbeids- eller lønningsvilkaar eller andre arbeidsforhold, som ikke omfattes av en tariffavtale, maa ikke søkes løst ved arbeidsnedleggelse eller arbeidsstængning, før de i §§ 29 og 36 bestemte frister er utløpet. Gjælder tvisten opprettelse av en tariffavtale, som skal avløse en tidligere tariffavtale, maa desuten gyldighetstiden for denne være utløpet.
3. Saalænge arbeidsstans er ulovlig, skal de arbeids- og lønningsvilkaar, som gjaldt ved tvistens utbrud, staa ved magt, hvis ikke parterne enes om noget andet.

Andet kapitel. **Arbeidsretten.**

§ 7. *Arbeidsrettens sæte og domsmyndighet.*

Der oprettes en arbeidsret med sæte i rikets hovedstad til at behandle de tvister, som § 6 nr. 1 nævner.

Disse tvister kan ikke bringes ind for nogen anden domstol. Men parterne kan vedta privat voldgift.

§ 8. *Søksmaal i anledning av en tariffavtale.*

Er en tariffavtale sluttet av en fagforening eller en arbeidsgiverforening, kan de enkelte medlemmers rettigheter eller pligter efter tariffavtalen bare gjøres gjældende gjennom søksmaal, som reises av eller mot foreningen paa vedkommendes vegne.

Hvis en part vil nedlægge paastand mot særskilt nævnte medlemmer av en forening, skal disse stenvnes ved siden av foreningen.

§ 9. *Krav, som utspringer av arbeidsavtaler.*

Under sak om en tariffavtale kan ogsaa inddrages krav, som utspringer av en arbeidsavtale, hvis kravet vil faa sin umiddelbare avgjørelse ved dommen i hovedsaken.

Har arbeidsretten i sin domsslutning fastslaaet en viss forstaaelse av en tariffavtale, gjælder denne forstaaelse ogsaa for enhver arbeidsavtale, som er bygget paa tariffavtalen.

§ 10. *Arbeidsrettens medlemmer.*

1. Arbeidsretten skal bestaa av en formand og fire andre medlemmer.
2. Arbeidsrettens formand, dens øvrige medlemmer og to varamænd for hvert av disse opnævnes av Kongen for tre aar efter indstilling som i § 11 bestemt.
3. Medlemmerne av Arbeidsretten maa være norske statsborgere, ha fyldt 30 aar, være vederheftige og ikke fradømt stemmeret i offentlige anliggender og adgang til at opnaa offentlig tjeneste, eller dømt efter nærværende lovs § 42. De maa ikke være medlem av en fagforenings eller arbeidsgiverforenings styre, og de maa ikke være fast ansat i en saadan forenings tjeneste.

Formanden skal desuten opfylde de betingelser, som er foreskrevet for høiesteretsdommere.

§ 11. *Indstillingsretten.*

1. Arbeidsgiverforening, som omfatter mindst 100 arbeidsgivere, der til sammen beskæftiger mindst 10 000 arbeidere, samt fagforening, som tæller mindst 10 000 arbeidere, kan hver for sig fremsætte forslag til to medlemmer av retten med varamænd. Hvert forslag skal dog omfatte det dobbelte antal mænd. De, som foreslaaes, maa ha erklært sig villige til at motta hvervet.
2. Blandt dem, som saaledes er bragt i forslag, opnævnes 2 medlemmer med varamænd fra hver side. Er konkurrerende forslag fremkommet fra forskjellige foreninger av arbeidere eller arbeidsgivere, kommer antallet av medlemmer inden vedkommende foreninger i fortrinsvis betragtning ved valget av mænd.
3. Er ikke indstilling kommet ind til vedkommende regjeringsdepartement inden en frist, som det selv fastsætter, sker opnævnelsen uten indstilling.

§ 12. *Opnævnelse av nyt medlem.*

Hvis et retsmedlem eller en varamand dør eller blir fritat for sit hverv eller ikke længer fylder de krav, som § 10 nr. 3 stiller, skal nyt medlem eller ny varamand opnævnes for den tid, som er igjen.

Gjælder det et medlem eller en varamand, som er opnævnt efter indstilling overensstemmende med § 11, skal der gives vedkommende organisationer adgang til at avgi ny indstilling.

§ 13. *Ugildhet.*

1. Et medlem av arbeidsretten er ugild i de samme tilfælde som en dommer i almindelige borgerlige saker. Naar andre særlige omstændigheter foreligger, som er skikket til at svække tilliden til et medlems uhildethet, skal han likeledes vike sæte. Spørsmålet herom kan reises baade av ham selv og av parterne.
2. Retten avgjør ved kjendelse, om nogen skal vike sæte som ugild.

§ 14. *Stedfortræder for en dommer, som er ugild eller har forfald.*

Hvis formanden er ugild eller har forfald, opnævner Kongen stedfortræder.

Hvis et andet medlem av retten er ugild eller har forfald, skal formanden tilkalde en av varamændene for dette medlem i den rækkefølge opnævnelser viser.

§ 15. *Rettens forhandlingsdygtighet.*

Retten er ikke forhandlings- eller beslutningsdygtig, uten at alle medlemmer er tilstede.

Hvis et medlem av retten under forhandlingerne faar forfald, som maa antages at ville vare længer end en uke, opnævnes stedfortræder efter § 14.

De retsmedlemmer, som har begyndt paa en sak, skal føre den til ende, selv om deres tjenestetid løper ut under behandlingen av saken.

§ 16. *Dommered.*

Ingen maa gjøre tjeneste som medlem av Arbeidsretten, før han har avlagt skriftlig ed paa, at han samvittighetsfuldt vil opfylde sine pligter.

Eden sendes til vedkommende regjeringsdepartement. Kongen fastsetter, hvordan den skal lyde.

§ 17. *Parternes repræsentanter.*

Parterne kan møte selv og ved fuldmægtig. Fler end tre personer kan ikke møte for nogen part.

Parternes repræsentanter maa være fuldmyndige, norske statsborgere og ikke fradømt stemmeret i offentlige anliggender og adgang til at opnaa offentlig tjeneste.

Vedkommende departement kan dog dispensere fra paabudet om, at parternes repræsentanter skal være norske statsborgere.

Fuldmagten maa være uindskrænket.

§ 18. *Forberedelsen av saken.*

1. Saken bringes ind for Arbeidsretten ved en skriftlig stevning, som sendes til rettens formand. En bekræftet avskrift vedlægges.

Stevningen skal indeholde:

- a. begge parter fulde navn og adresse,
- b. en fremstilling av saken og de krav, som saksøkeren vil reise,
- c. opgave over de bevis, som saksøkeren agter at føre, hvordan han tænker at skaffe dem tilveie, og det, han agter at godtgjøre ved dem,
- d. opgave over de bevis, som saksøkeren ønsker fremskaffet av motparten eller ved rettens hjælp,
- e. forslag med hensyn til tid og sted for behandlingen av saken.

Er der mangler ved stevningen, skal formanden snarest mulig gjøre saksøkeren opmerksom paa dem og forklare, hvordan de bør rettes.

2. Med stevningen skal sendes utskrift av de forhandlinger, som er ført mellem parterne om tvisten, eller bevis for, at saadanne forhandlinger er ført eller søkt fra saksøkerens side.

Mangler saadant bevis, skal formanden gjøre saksøkeren opmerksom herpaa og meddele ham, at retten ikke kan behandle saken, medmindre forhandlinger er ført eller forgjæves søkt av saksøkeren.

3. Naar stevningen er i orden, og formanden finder det godtgjort, at forhandlinger om tvisten har været ført av parterne eller forgjæves har været søkt av saksøkeren, sender han uten ophold avskriften av stevningen til saksøkte. Samtidig anmoder han saksøkte om at gi skriftlig tilsvaret inden en viss tid og i dette fremsætte sine bemerkninger til stevningen, nævne de krav, som fra hans side vil bli reist, og gi bevisopgaver svarende til dem, som er nævnt under nr. 1 c og d. Med tilsvaret skal følge en bekræftet avskrift.

4. Saasnart formanden har mottat saksøktes tilsvaret, eller saasnart fristen for dette er utløpet, fastsetter han tid og sted for behandlingen av saken i retten. Retsmøtet skal holdes snarest mulig. Det kan holdes ogsaa utenfor rettens faste sæte.

5. Formanden varsler de øvrige medlemmer av retten. Likesaa varsler han varamand, hvis der kan ventes fremsat en ugildhetsindsigelse, som han tror kan bli godkjendt av retten.
6. Formanden utfærdiger indkaldelse til parterne og lar den forkynde med en varselsfrist, som ikke maa være under 48 timer, heri ikke medregnet den nødvendige reisetid. Har saksøkte git tilsvar, skal formanden sende avskriften til saksøkeren.
7. Formanden indkalder de vidner, sakkyndige eller andre personer, som han finder bør avhøres. De, som indkaldes, har krav paa aftensvarsel utenom den nødvendige reisetid. Til forberedelse av bevisførselen har formanden forøvrig samme myndighet som retten efter § 19.

§ 19. *Saksbehandlingen.*

1. Formanden leder forhandlingerne.
2. Saken behandles og beviserne føres paa den maate, som retten finder høvelig. Hovedforhandlingen skal være muntlig, medmindre begge parter samtykker i skriftlig behandling, og retten finder den ubetænkelig.
3. Retten skal sørge for, at saken blir fuldt oplyst.
4. Retten kan indhente forklaringer av parter, sakkyndige og enhver anden, hvis prov kan være av betydning for saken. Enhver kan negte at svare paa et spørsmål, naar svaret kan utsætte ham selv eller hans egtefælle, slegtninger eller besvogrede i ret op- eller nedstigende linje, søskende eller likesaa nær besvogrede for straf eller tap av den borgerlige agtelse. Det samme gjelder spørsmål, som paa saadan maate berører hans forlovede, fosterforældre eller fosterbarn, naar retten saa beslutter. Det, som er bestemt om egtefæller, gjelder, selv om egteskapet er oppløst.
5. Retten kan kræve fremlagt dokumenter, forretningsbøker og andre bevisligheter, som en part eller nogen, som pligter at vidne i saken, har raadighet over. Den kan paalægge en part eller et vidne at undersøke regnskapsbøker eller andre bevisligheter og at gjøre optegnelser derom og ta dem med sig.
6. Retten kan foreta syn og granskning enten selv eller ved et eller flere av sine medlemmer eller ved opnævnte sakkyndige. Herunder kan ogsaa redskaper kræves brukt, maskiner sat i gang og arbeidsmaater paavist.
7. Retten kan kræve bevis optat ved enhver av de almindelige underretter. Bevisoptagelsen skal fremmes hurtigst mulig, om nødvendig ved ekstraret. Dommeren skal av eget tiltak sørge for at fremme forretningen. Vidner gives aftensvarsel. Parterne indkaldes bare, naar det er krævet i retsanmodningen.

§ 20. *Parternes uteblivelse.*

Hvis nogen av parterne uteblir, og det er oplyst eller sandsynlig, at han har gyldig forfald, skal saken utsættes.

Er det ikke oplyst eller sandsynlig, at han har gyldig forfald, og den anden part møter, kan han kræve saken fremmet. Saken skal i saa fald saavidt gjørlig behandles, som om den uteblevne part hadde været tilstede.

Hvis begge parter uteblir, og det ikke er oplyst eller sandsynlig, at nogen av dem har gyldig forfald, skal saken hæves.

§ 21. *Møtepligt for vidner og parter.*

1. Enhver pligter efter indkaldelse fra rettens formand at møte som vidne for Arbeidsretten, naar han bor eller opholder sig indenfor en saadan avstand fra retsstedet, at han for at naa dette ikke behøver at reise over 600 km. med jernbane eller 300 km. med dampskib eller 100 km. paa anden maate eller en tilsvarende veilængde dels paa den ene og dels paa den anden maate.

Er det magtpaaliggende, at et vidne møter, kan formanden av eget tiltak eller efter ansøgning fra en av parterne utvide møtepligten.

2. Enhver, som er tilstede paa retsstedet eller i nærheten av det, kan retten paalægge at fremstille sig uten ophold for at avgi vidnesbyrd. Møtende vidner kan den paalægge at komme igjen senere.

3. Vidner, som formanden har indkaldt, kan kræve godtgjørelse av statskassen efter straffeproseslovens regler for vidner i lagmandsretssaker. Vidner, som parterne fremstiller, kan retten tilstaa saadan godtgjørelse, naar avhørelsen har været av betydning for saken.
4. Om parternes pligt til at møte personlig efter særlig paalæg gjælder samme regler som for vidner efter nr. 1 og 2.

§ 22. Sakkyndige.

Enhver, som pligter at vidne i saken, er efter opnævnelse av retten eller formanden pligtig til at gjøre tjeneste som sakkyndig.

Opnævnte sakkyndige har krav paa godtgjørelse for sit arbeide efter reglerne i straffeproseslovens § 81 og samme krav paa skyss- og kostpenger som sakkyndige i straffesaker.

Deres tilkommende utredes av statskassen.

Sakkyndige, som ikke er opnevnt, kan retten efter omstændighetene tilstaa saadan godtgjørelse.

§ 23. Forhandlingernes offentlighet.

Forhandlingerne føres for aapne dører, hvis ikke retten beslutter at utelukke offentligheten. Dørene skal lukkes, naar forhandlingerne kommer ind paa forretnings- eller foreningshemmeligheter eller andet, som ikke uvedkommende bør faa kundskap om.

De dele av fremlagte bøker, som ikke vedkommer saken, kan retten forsegle.

Enhver, som har været tilstede under forhandlinger for lukkede dører, pligter at bevare taushet om det, som er forhandlet, hvis ikke retten tillater offentliggjørelse.

§ 24. Retsbok.

I retsboken føres ind tid og sted for retsmøtet, navnene paa dommere, retsskriver, parter og deres repræsentanter, vidner og sakkyndige

Fremlagte dokumenter nævnes, og forhandlingernes gang gjengives i korthet. Paastande og indsigelser føres ind fuldstændig eller vedlægges. Likesaa føres ind alle rettens avgjørelser og forlik, som sluttes mellem parterne.

Retten kan beslutte, at forhandlingerne skal optages med hurtigskrift.

§ 25. Rettens avgjørelser.

1. Rettens avgjørelser træffes med stemmeflerhet.

Dom skal avsiges snarest mulig efterat saksbehandlingen er slut. Gaar der mer end 3 dage, før dom blir avsagt, skal grunden nævnes i dommen

2. Skrivfeil, regnefeil, utelatelser og andre aapenbare feil kan formanden rette av eget tiltak. Om rettelsen skal han uten ophold underrette parterne gjennom anbefalt brev.

Er nogen av parterne misfornøiet med rettelsen, kan han kræve saken forelagt for den samlede ret. Begjæringen maa rettes til formanden senest en uke efterat meddelelse om rettelsen er mottat. Formanden skal uten ophold forelægge saken for retten.

3. Er dommen ufuldstændig eller uklar, kan den rettes av den samlede ret efter begjæring fra en av parterne, og efterat den anden part er hørt. Begjæringen maa være kommet til formanden senest to uker efterat dommen er avsagt.
4. Prosesledende kjendelser og andre beslutninger kan retten omgjøre, hvis ingen erhvervet ret er til hinder for det.

§ 26. Anke og kjæremaal.

1. Kjendelse, hvorved en sak blir avvist eller tat under behandling, kan ankes ind for høiesteret, og anken skal foretages ved varslets utløp uten

hensyn til sessionerne. Kjendelse, hvorved en sak er tat under behandling, kan paaankes, før dom er faldt, men uten opsættende virkning.

Ankefristen er en maaned fra den dag kjendelsen blev avsaft.

2. Den, som ikke er part, kan paakjære en kjendelse, som paalægger ham at avgi forklaring, ed eller forsikring, fremlægge dokumenter eller fremvise, forelægge eller gi adgang til andre ting eller gjøre tjeneste som sakkyndig, eller som ilægger ham straf- eller omkostningsansvar. Parterne kan paakjære kjendelser, som ilægger dem selv straf- og omkostningsansvar efter §§ 41 og 43.

Kjøremaalet maa erklæres straks, hvis vedkommende er tilstede i retten, men ellers senest 3 dage efterat han har faat meddelelse om avgjørelsen. Saafremt nogen har optraadt som motpart eller kan betragtes som motpart, skal han underrettes om kjøremaalet. Kjøremaalet har opsættende virkning for den kjørende.

Formanden sender uten ophold kjøremaalserklæringen med de nødvendige dokumenter og utskrifter til høiesterets kjøremaalsutvalg. Retten, den kjørende og andre, som kjøremaalet har betydning for, kan gi skriftlig uttalelse om saken. Paaberopes kjendsgjæringer, som ikke tidligere er nævnt, skal uttalelsen altid sendes gjennom retten.

3. Arbeidsrettens domme og andre kjendelser end de, som nævnes under nr. 1 og 2, er endelige og kan fuldbyrdes efter reglerne for høiesteretsdomme, men dommen falder bort, hvis høiesteret efter domsavsigelsen avgjør en anke efter nr. 1 derhen, at saken avvises fra arbeidsretten.

Tredje kapitel. Mægling.

§ 27. Mæglingsmænd og mæglingsraad.

1. Kongen opnævner en fast mæglingsmand for det hele rike (riksmæglingsmand) og en fast mæglingsmand for hver mæglingskreds (kredsmæglingsmand).

Rikets inndeling i mæglingskredser fastsættes av kongen efterat uttalelse er indhentet fra de organisationer som omhandles i § 11.

De faste mæglingsmænd maa opfylde betingelserne i § 10 nr. 3, første avsnit. De opnævnes for 3 aar.

Riksmæglingsmanden er kredsmæglingsmændenes overordnede. Det nærmere forretningsforhold mellem dem fastsættes ved instruks, som utfærdiges av kongen.

2. Mæglingsraadene skal bestaa av en fast mæglingsmand som formand og to andre mæglere, som formanden opnævner blandt dem som staar i de utvalg nr. 3 nævner, en av hvert utvalg.
3. Vedkommende regjeringsdepartement opretter for hver mæglingskreds to utvalg av personer, som er villige til at være mæglere. Utvalgene opprettes for 3 aar. Størrelsen bestemmes av departementet.

Til mæglere kan bare vælges norske statsborgere, som har fyldt 30 aar, er vederheftige og ikke fradømt stemmeret i offentlige anliggender og adgang til at opnaa offentlig tjeneste eller dømt efter nærværende lovs § 42.

Forslag til disse utvalg avgives av de i § 11 omhandlede organisationer. Er ikke lovlig forslag kommet ind til departementet inden en frist, som det selv fastsætter, sker opnævnelsen uten indstilling.

§ 28. Meldinger til mæglingsmændene.

1. Naar arbeidsopsigelse foretages i anledning av en saadan tvist, som § 6 nr. 2 nævner, skal der straks sendes melding enten til riksmæglingsmanden eller til kredsmæglingsmanden for den kreds, hvor bedriften eller foreningen, som foretar arbeidsopsigelsen, har sit sæte. Kredsmæglingsmanden har uten ophold i telegram eller ved anbefalt brev at sende underretning om meldingen til riksmæglingsmanden.

Hvis parterne er enige, kan meldingen rettes til hvilkensomhelst kredsmæglingsmand.

2. Meldingen sendes i telegram eller anbefalt brev og skal indeholde oplysning om hvad tvisten gjælder, hvormange arbeidere opsigelsen omfatter, naar opsigelsesfristen løper ut og om forhandling mellem parterne er aapnet samt om den fremdeles paagaar eller er avbrutt.

Paagaar forhandling, skal melding om senere avbrytelse paa samme maate sendes av den, som har sendt den første melding.

Meldingerne sendes av den fagforening, arbeidsgiver eller arbeidsgiverforening, som har foretat opsigelsen. Er vedkommende tilknyttet Arbeidernes faglige landsorganisation, Norsk arbeidsgiverforening eller andre organisationer som i § 11 nævnt, sendes meldingerne gjennom disse organisationers styrer til riksmæglingsmanden.

Av meldingerne sendes samtidig en gjenpart til motparten.

§ 29. Regler om arbeidsstans.

1. Arbeidsnedleggelse eller arbeidsstængning maa ikke iverksettes, før opsigelsesfristen er utløpet, og ikke i noget tilfælde, før fire virkedage er forløpet fra meldingen om, at forhandlinger ikke er optat eller at de er avbrutt eller arbeidsopsigelsen utvidet — er indkommet til mæglingsmanden.
2. Saasnart riksmæglingsmanden eller en kredsmæglingsmand har faat melding om, at forhandlinger ikke er optat eller at de er avbrutt, eller saasnart han paa anden maate er blit bekjendt med avbrytelsen, skal han forby arbeidsstans, indtil mægling efter dette kapitel er sluttet, hvis han antar, at arbeidsstansen enten paa grund av bedriftens art eller paa grund av sit omfang vil medføre skade for almene interesser.

Blir arbeidsopsigelsen utvidet, skal han under samme betingelser forby den derved tilsigtede arbeidsstans.

Forbudet rettes i telegram eller i anbefalt brev til den fagforening, arbeidsgiver, arbeidsgiverforening eller hovedorganisation, som har sendt eller skulde ha sendt meldingen om arbeidsopsigelsen, og meddeles samtidig til motparten.

Forbudet maa, for at være bindende, være sendt inden utløpet av to dage, efterat mæglingsmanden har faat melding om, at forhandlinger ikke er optat eller at de er avbrutt eller arbeidsopsigelsen utvidet.

§ 30. Mæglingsmandens ugildhet og forfald.

Reglerne om ugildhet i § 13 gjælder ogsaa for de faste mæglingsmænd.

Anser riksmæglingsmanden sig for ugild, eller har han forfald, eller er han optat med mægling i en anden sak, melder han det uten ophold til vedkommende regjeringsdepartement. Er departementet enig i, at han ikke bør behandle tvisten, overdrar det behandlingen til en kredsmæglingsmand eller til en, som det opnævner for saken.

Er en kredsmæglingsmand i noget tilfælde, som er nævnt i andet led, melder han det uten ophold til riksmæglingsmanden. Denne kan enten selv overta behandlingen av saken eller overdra den til en anden kredsmæglingsmand eller til en, som vedkommende regjeringsdepartement opnævner for saken.

§ 31. Forberedelsen av mæglingen.

1. Naar riksmæglingsmanden eller en kredsmæglingsmand i henhold til § 29 har forbudt arbeidsstans, skal han uten ophold skride til mægling. Riksmæglingsmanden kan dog overdra mæglingen til en kredsmæglingsmand. Han kan ogsaa selv overta mæglingen i saker, som hører under kredsmæglingsmændene.

Har flere kredsmæglingsmænd forbudt arbeidsstans i anledning av samme tvist, avgjør riksmæglingsmanden hvem som skal behandle saken, hvis ikke parterne blir enige om det.

En kredsmæglingsmands avgjørelse av, hvorvidt arbeidsstans skal forbydes eller ikke, kan omgjøres av riksmæglingsmanden.

2. Selv om arbeidsstans ikke forbydes, kan riksmæglingsmanden eller en

kredsmæglingssmand skride til mægling i tvisten enten av eget tiltak eller efter begjæring av en part.

3. Saken behandles av mæglingssraad, hvis begge parter forlanger det eller gir samtykke dertil, senest i første mæglingssmøte.

Skal riksmæglingssmanden være formand i mæglingssraadet, opnævner han de andre mæglere av utvalgene for hvilkensomhelst mæglingsskreds.

Skal en kredsmæglingssmand være formand i mæglingssraadet, opnævner han to andre mæglere. Staar alle medlemmer av et udvalg i saadant forhold til tvisten, at kredsmæglingssmanden finder det betænkelig at opnævne nogen av dem, kan han opnævne mægler utenfor utvalget, fortrinsvis blandt dem, som staar i utvalget for en anden kreds. I dette tilfælde bør vedkommende part faa adgang til at foreslaa mægler.

4. Mæglingssmanden fastsætter tid og sted for behandlingen av tvisten. Møte kan ogsaa holdes utenfor mæglingsskredsen.

Han indkalder parterne og varsler i tilfælde mæglerne paa den maate han finder høvelig.

Om indkaldelse av vidner og andre, hvis forklaring kan være av betydning, og om forberedelse av bevisførselen forøvrig gjælder reglerne i § 18 nr. 6, forsaavidt dertil er anledning.

§ 32. Mæglered.

Ingen maa gjøre tjeneste som mæglingssmand eller medlem av et mæglingssraad, før han har avlagt saadan ed som nævnt i § 16.

§ 33. Mæglingssraadets forhandlingsdygtighet.

Mæglingssraadet er ikke forhandlings- og beslutningsdygtig uten at alle tre mæglere er tilstede.

Faar mæglingssmanden forfald, faar § 30 andet og tredje led tilsvarende anvendelse.

Faar en anden mægler forfald, opnævner mæglingssmanden nyt medlem.

Den mæglingssmand og de andre mæglere, som har paabegyndt behandlingen av saken, skal føre den til ende, selv om deres tjenestetid løper ut under saken.

§ 34. Parternes repræsentanter.

Reglerne i § 17 om parternes repræsentanter gjælder ogsaa under mægling for mæglingssmanden og mæglingssraadet. Men praktiserende advokater og sakførere maa ikke brukes som fuldmægtig uten samtykke av mæglingssmyndigheten.

§ 35. Mæglingen.

- 1 Naar mæglingssmanden behandler saken alene, skal han paa den maate og i de former, som han selv vælger, hurtig og omhyggelig indhente alle nødvendige oplysninger til utredning av tvisten og efter evne søke at opnaa enighet mellem parterne om et rimelig forlik.

Han kan indhente de oplysninger, som er nødvendige til utredning og bedømmelse av tvisten, selv om en eller begge parter uteblir.

Til fremme av sine undersøkelser har mæglingssmanden saadan myndighet som nævnt i § 19. Men han kan ikke kræve ed av vidner og sakkyndige. Reglerne i §§ 21 og 22 gjælder ogsaa ved mægling.

Kommer forlik istand, skal tariffavtale i overensstemmelse hermed opprettes under medvirkning av mæglingssmanden og undertegnes av parterne eller deres repræsentanter.

2. Behandles saken ved mæglingssraad, har dette de samme pligter og den samme myndighet som mæglingssmanden efter nr. 1. Mæglingssmanden leder forhandlingerne.
3. Mæglingssmøtene skal holdes for lukkede dører. Møtebok føres efter reglerne i § 24.

§ 36. *Mæglingens slutning.*

1. Er der gaat ti dage efterat forbudet mot arbeidsstans eller i tilfælde det første forbud blev avsendt, kan hver av parterne kræve mæglingen sluttet, hvis vedkommende part ikke ved uteblivelse eller paa anden maate har unddrat sig fra pligtmæssig medvirken til mæglingen.

Senest fire dage efterat lovlig krav om avslutningen av mæglingen er fremsat, skal mæglingen sluttet. Har mæglingsmyndigheten forelagt parterne et endelig forslag til løsning av tvisten, skal forslaget føres ind i møteboken.

2. Er forlik ikke kommet istand, kan riksmæglingsmanden eller den kreds-mæglingsmand, som har ledet mæglingen, kundgjøre en beretning om saken paa den maate, han finder høvelig.

Har en kreds-mæglingsmand ledet mæglingen, skal han snarest mulig sende riksmæglingsmanden beretning om saken. Denne skal indeholde det endelige mæglingsforslag, hvis saadant er fremsat.

Er mæglingsraadets medlemmer uenige om beretningens indhold, kan mindretallet gi særskilt uttalelse.

§ 37. *Senere vedtagelse av et mæglingstorslag.*

Vil nogen av parterne vedta mæglingsmyndighetens forslag til løsning av tvisten, efterat mæglingen er sluttet, kan erklæring derom sendes til mæglingssmanden, som sender en avskrift av erklæringen til den anden part. Godkjender ogsaa denne part forslaget, berammer mæglingsmanden et møte mellem parterne til oprettelse av tariffavtale.

§ 38. *Gjenoptagelse.*

Om mæglingen er sluttet, kan parterne i fællesskap kræve den gjenoptat for den mæglingsmand eller det mæglingsraad, som de selv ønsker.

Er der gaat en maaned, efterat mæglingen blev sluttet, uten at tvisten endda er løst eller bragt ind til ny mægling, skal den mæglingsmand, som har behandlet saken, opfordre parterne til nye forhandlinger.

Forøvrig kan saavel riksmæglingsmanden som mæglingsmanden naarsomhelst rette saadan opfordring til parterne.

§ 39. *Kjæremaal.*

Saadanne kjendelser, som i § 26 nr. 2 nævner, kan paakjæres efter de regler, som der er git.

Andre kjendelser av en mæglingsmand eller et mæglingsraad er endelige og kan fuldbyrdes efter reglerne for høiesteretsdomme.

Fjerde kapitel. Straffebestemmelser.

§ 40. *Arbeidsstans.*

1. Pengebøter fra 5 til 25 000 kroner kan ilægges :

- a. den, som i strid med § 6 foretar eller fortsætter arbeidsstansning eller deltar i arbeidsnedleggelse. Den, som handler paa en arbeidsgivers vegne, straffes, naar ikke arbeidsgiveren selv dømmes;

- b. de medlemmer av styret for en fagforening eller en arbeidsgiverforening, som medvirker til arbeidsnedleggelse eller arbeidsstængning i strid med § 6 ved at være med paa en beslutning om at iverksætte, fortsætte eller godkjende arbeidsstansen eller om at støtte den ved utbetaling av foreningsmidler, eller som opfordrer til saadan arbeidsstans eller indsamler eller utdeler indsamlede bidrag til dens fortsættelse. Det samme gjælder medlemmer av andre foreningsmyndigheter og foreningernes tjenestemænd.

2. Sak reises av det offentlige efter paatalebegjæring av en fagforening, arbeidsgiver eller arbeidsgiverforening, som er skadelidende ved arbeidsstansen, eller av vedkommende regjeringsdepartement.

3. I dommen kan det bestemmes, at i de tilfælde, som er nævnt under nr. 1 b, skal vedkommende forening hefte for bøterne. Dette gjælder dog

ikke, hvis den skyldige har handlet i strid med foreningens vedtægter eller beslutning, som er fattet paa foreningens vegne.

4. Bøter efter denne paragraf kan idømmes paany, naar to uker er gaat efter dommens forkyndelse, og den domfældte i dette tidsrum har gjort sig skyldig i saadant forhold med hensyn til den ulovlige arbeidsstans som nævnt under nr. 1. Det samme gjælder, naar to uker er gaat efter forkyndelsen av den anden dom, og saa fremdeles.

§ 41. *Fornærmelig adfærd m. v.*

1. Den, som under et møte for arbeidsretten fornærmer retten eller nogen, som møter for den, eller forstyrrer møtet, krænker rettens værdighet eller ikke lyder paabud fra retten eller formanden, kan utvises og ved kjendelse under saken ilægges bøter.

Den, som skriver noget usømmelig eller fornærmelig i et søksmaals-skrift, kan likeledes ved kjendelse under saken ilægges bøter.

2. Bestemmelserne under nr. 1 gjælder ogsaa under saksbehandling for mæglingsmyndighetene.
3. Om nogen straffes efter denne paragraf, kan han dog forfølges paa vanlig maate for gjerningen. Men bøterne kommer i betragtning ved strafutmaalingen.

§ 42. *Brud paa taushetspligt.*

Den som bryter sin taushetspligt efter § 23, jfr. § 25, straffes med bøter.

§ 43. *Uteblivelse m. v.*

1. Hvis et vidne eller nogen, som ellers har faat særlig paalæg om at møte personlig, uteblir uten gyldig forfald eller ikke i tide har meldt forfald eller uten lov forlater møtet, før det er slut, kan han ved kjendelse under saken ilægges bøter og paalægges helt eller delvis at erstatte de omkostninger, som han har voldt.

Uteblir han efter ny indkaldelse eller opfordring til at møte, kan han endda en gang ilægges bøter og omkostningsansvar.

Like med uteblivelse uten gyldig forfald regnes det, at en sakkyndig uten gyldig grund negter at overta sit hverv eller forsømmer sin pligt, og at nogen maa avvises, fordi han møter beruset.

2. Negter nogen uten gyldig grund at forklare sig eller avlægge ed eller forsikring, kan han ved kjendelse under saken ilægges bøter og paalægges helt eller delvis at erstatte de omkostninger, som er voldt ved negtelsen. Han kan ikke ilægges saadan straf og saadant omkostningsansvar mer end to ganger i samme sak.
3. Hvis nogen ikke efterkommer paalæg om at fremlægge et dokument eller fremvise, forelægge eller gi adgang til en ting eller at efterse og gjøre utdrag av et dokument eller lignende, regnes det like med at han negter at forklare sig.

§ 44. *Ansvar for kjæremaal.*

For aapenbart grundløst kjæremaal kan høiesterets kjæremaalsutvalg ilægge bøter og omkostningsansvar.

Femte kapitel. *Slutningsbestemmelser.*

§ 45. *Saksomkostninger.*

1. Der betales ikke for behandlingen av en sak ved arbeidsretten og mæglingsmyndighetene eller for bevisoptagelser til bruk for en saadan sak. Men arbeidsretten kan ved kjendelse paalægge en av parterne eller begge at godtgjøre statskassen helt eller delvis dens utgifter ved behandlingen for denne ret.

2. Omkostningerne ved en sak for arbeidsretten kan den ene part faa sig tilkjendt hos den anden efter reglerne for saksomkostninger i almindelige

borgerlige saker. Derimot skal hver part i mangel av anden avtale selv bære sine omkostninger ved mægling.

§ 46. *Lønninger m. v.*

1. Lønninger og honorarer til medlemmerne av arbeidsretten, riksmæglingsmanden, mæglingsmændene og medlemmerne av mæglingsraadene utredes av statskassen. Utgifterne til kontorhold, lokaler og skriverhjælp under møterne utredes likeledes av statskassen.
2. Arbeidsrettens formand og riksmæglingsmanden skal ha fast aarlig løn. Mæglingsmændene skal ha fast aarlig løn og et honorar bestemt av vedkommende regjeringsdepartement for hver enkelt sak.
De øvrige medlemmer av arbeidsretten og mæglingsraadene tilstaaes honorar for hver sak av vedkommende regjeringsdepartement. Arbeidsrettens medlemmer kan ogsaa tilstaaes fast løn.
3. Under reiser har medlemmer av arbeidsretten, mæglingsmændene og medlemmerne av mæglingsraadene krav paa skyss- og kostpenger efter lov av 10. juli 1894. Kostpengene skal være som bestemt for første klasse i lovens § 17.
4. Kongen gir de nødvendige bestemmelser om utførelsen av retsskriverforretningerne ved arbeidsretten og mæglingsraadene.

§ 47. *Lovens ikrafttræden.*

Denne lov træder i kraft fra den tid kongen bestemmer.

Blir loven ikke sat i kraft fra begyndelsen av et kalenderaar, regnes de tidsrum som er fastsat i § 10 nr. 2 og § 27 nr. 1 og 3 fra begyndelsen av det følgende kalenderaar.

Ti har Vi antat og bekræftet, likesom Vi herved antar og bekræfter samme som lov under Vor haand og rikets segl.

Git paa Kristiania slot den 6. august 1915.

Haakon.
(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Carsten Schlytter,
konst.

Av regjeringen blev det bestemt at loven skulde træde ikraft 1. januar 1916. Lovens § 2 om «Anmeldelse av fagforeninger og arbeidsgiverforeninger» traadte ikraft allerede den 1. oktober 1915.

Den ekstraordinære kongres, som behandlet organisationens stilling til det foreliggende forslag om mægling og tvungen voldgift, besluttede som bekjendt at protestere mot lovens vedtagelse i den foreliggende form og vedtok at protestere mot *voldgiften* ved en proteststreik omfattende det hele land.

Den ekstraordinære kongres vedtok endvidere, at i tilfælde loven tiltrods for arbeidernes protest skulde bli vedtat, skulde et fællesmøte av samtlige *forbundsstyrer* (forretningsutvalg) og *landsorganisationens repræsentantskap* avgjøre, hvad der videre kan gjøres, idet der maa sørges for en saavidt mulig ensartet optræden av den samlede organisation.

I henhold til kongressens beslutning avholdtes dette fællesmøte den 14. oktober i Folkets Hus' store sal, Kristiania.

Tilstede var 152 repræsentanter. Til dirigenter valgtes *A. Knudsen* (Jern- & met.) og *O. Ruud* (N. c. f. b.). Sekretærer: *Sverre Iversen* og *A. Øie*.

Sekretariatet hadde ved konferanse med departementet faat utvirket, at anmeldelsesfristen var forlænget, indtil møte av repræsentantskapet og forbundsstyrene fik behandlet saken.

Ifølge loven skal enhver fagforening meldes skriftlig til departementet for sociale saker. Meldingen skal indeholde forskjellige oplysninger, medlemstal, navn etc. (§ 2.). Ved fagforening forstaaes en sammenslutning av mindst 25 arbeidere eller en sammenslutning av saadanne foreninger. Naar *flere foreninger er sammensluttet i en hovedorganisation* behøver melding bare at ske for dennes vedkommende.

Undladelse av at anmelde organisationerne i henhold til § 2 medfører strafansvar efter straffelovens § 339, 1, som fastsetter bøter for den, som undlater at avgi lovbefalt anmeldelse eller lovbefalt opplysning til offentlig myndighet.

Efterat sekretariatet hadde git en oversigt over loven, fremsatte det følgende indstilling:

«Sekretariatet, som har drøftet organisationens stilling til mæglingsloven, er av den opfatning, at fagorganisationen maa benytte loven og iagttå dens bestemmelser. Skulde det da vise sig, at lovens praktiseren blir til skade for den faglige organisations fremgang og trivsel, faar spørsmålet optages til ny drøftelse og beslutning.

Nogen større indvending mot at fortolkningsspørsmål vedrørende tvister om forstaaelse og praktiseren av gjældende tariffer avgjøres ved arbeidsretten kan der ikke reises. I saagodtsom alle tariffer av betydning er det nu fastsat at saadanne tvister ikke skal kunne søkes løst ved arbeidsstans, men avgjøres ved forhandling, eventuelt voldgift, og landsorganisationens kongres har uttrykkelig vedtatt, at enhver tariff skal indeholde bestemmelser herom. Denne adgang til *privat voldgift* staar fremdeles aapen for parterne, idet loven bestemmer, at parterne kan vedta privat voldgift.

Set ut fra de praktiske forhold og fra de erfaringer som er indvundet paa dette omraade, er det imidlertid mange ting som taler for, at en ordning med arbeidsretten kanskje vil være fordelagtigere for organisationen end de private voldgiftsretter. Det har vist sig vanskelig at undgaa, at de private voldgiftsretter har faat en noget tilfældig sammensætning. Saaledes har det blit stadig vanskeligere at enes med arbeidsgiverne om *opmanden*. Det har hændt, at der fra fagorganisationens side har været stillet forslag om op til 15 forskjellige som opmand, men samtlige har blit kassert av motparten. Grunden hertil har man ikke faat besked paa, men det ligger nær at anta, at det har været en sterkt medvirkende aarsak, at de foreslaaede tidligere har avsaagt domme, som har gaat arbeidsgiverne imot.

Det er da som regel overlatt til magistrat eller departement at utnævne opmanden, og man har været utsatt for rene tilfældigheter. En byretsassessor eller en advokat, som kanskje aldrig tidligere har hatt befatning med faglige spørsmål eller faglige tvister, har ofte svært smaa forutsætninger for at kunne trænge tilbunds i disse spørsmål, som kan være meget vanskelige og indviklede, og som ikke er av almindelig juridisk karakter.

Det kan derfor godt tænkes, at arbejdsrettens sammensætning vil bli mere betryggende. Der vil med tiden oparbejdes adskillig indsigt i de specifikke faglige spørgsmål, og saavel arbejdsrettens formand som de øvrige medlemmer vil saglig set bli mere skikkede som dommere end en tilfældig sammensat voldgiftsret.

Behandlingen for arbejdsretten skal være uten utgift for parterne. Dette vil bety en ikke saa liten besparelse for organisationerne. De voldgiftsretter, som hittil har været praktisert, har ofte blit meget kostbare. Ogsaa av den grund byder altsaa arbejdsretten paa fordele.

Det kan befryktes, at arbeidsgiverne langt oftere end nu vil indbringe tvister for arbejdsretten, og at ogsaa saadanne tvister, som fagorganisationen mener ikke vedkommer tariffene, av arbeidsgiverne kan paastaaes at være retstvister, og at disse saaledes skal indbringes for arbejdsretten.

Det vil antagelig ikke være til at undgaa, at der blir dissens mellem parterne om hvorvidt en tvist er «retstvist» eller ikke. Men § 6. p. 1 fastslaar uttrykkelig, at det er tvist mellem en *fagforening* og en arbeidsgiver eller en arbeidsgiverforening om en tariffavtales gyldighet o. s. v., som skal avgjøres av arbejdsretten. Heri ligger en sterk begrænsning. Det maa videre antages, at arbejdsretten selv ikke uten videre gaar paa alle de krav om behandling som fremkommer. Loven bestemmer jo ogsaa, at før en sak bringes ind for arbejdsretten, skal der være ført forhandlinger mellem parterne. Der er ingen grund til at anta, at ikke disse forhandlinger som hittil vil kunne løse de fleste tariff tvister.

Som det fremgaar av bestemmelseerne om *mæglingen* er der visse *frister som maa overholdes*, før arbeidsstans er tillatt. Likeledes er organisationerne pliktig til at avgi *melding om opsigelse av pladsene* samt om *forhandling paagaar* eller er *avbrutt*. Før opsigelsesfristen er utløpet og før 4 virkedage er forløpet fra meldingen er indkommet til mæglingsmanden, maa arbeidsstans ikke finde sted.

Videre kan mæglingsmanden i visse tilfælder forby arbeidsstans indtil mægling har fundet sted. Mæglingen kan kræves avsluttet inden 10 dage, og 4 dage derefter *skal* den under enhver omstændighet være avsluttet.

Til bedre orientering skal vi ta et eksempel:

Jern- og metalarbeiderforbundet opsigter verkstedsoverenskomsten til utløp 31. mars 1916. Forhandlinger optages mellem organisationerne, men enighet opnaaes ikke. Den 17. mars opsigter forbundet samtlige medlemmer som omfattes av verkstedsoverenskomsten til fratrædelse den 31. mars. Hvis mæglingsmanden ikke da inden 2 dage har meddelt forbundet, at han forbyr arbeidsstans indtil mægling er sluttet, staar organisationen frit og kan gaa til kamp naar opsigelsesfristen er ute.

Finder imidlertid mæglingsmanden at arbeidsstansen enten paa grund av bedriftens art eller paa grund av sit omfang vil medføre

skade for almene interesser, skal han forby denne indtil mægling har været forsøkt og er sluttet.

Forholdet blir da følgende: Den 17. mars sendte Jern- og metalarbeiderforbundet meddelelse til mæglingsmanden om at pladserne er opsagt og at forhandlinger ikke er optat eller at de er avbrutt. Den 19. maa mæglingsmanden ha sendt forbudet mot arbeidsstans til forbundet og derefter skal han «uopholdelig» skride til mægling. 10 dage derefter, altsaa den 29. mars, kan forbundet forlange mæglingen sluttet og 4 dage derefter, altsaa den 2. april skal den være sluttet, og arbeidsstans kan finde sted. Hvis man passer paa, kan altsaa mæglingen foregaa saaledes, at arbeidet ikke behøver at foregaa nævneværdig tid utover opsigelsesfristen eller utover tariffens utløp.

Selvfølgelig kan der bli mange variationer i forholdet. Det avhænger av forhandlingernes gang og om hvor frugtbar mæglingen synes at være. Men det er man jo ogsaa avhængig av under de nuværende friere forhold. Med litt smidighet og særlig ved paa-passelighet fra organisationernes side vil virkningen av den delvis tvungne mægling kunne ophæves.

Ang. *anmeldelse av fagforeninger* maa det være mest hensigtsmæssig at denne sker av den samlede organisation i fællesskap. Loven hjemler nemlig adgang hertil, og det vil være praktisk og byde paa fordele at landsorganisationen som saadan anmeldes i sin helhet. Det gjælder om i første række at opnaa mest mulig ensartethet i organisationernes forhold til loven, og det kan bedst ske ved at ekspeditionerne gaar gjennom sekretariatet.

Derved opnaar man ogsaa at samtlige organisationer faar indflydelse paa indstillingen av medlemmer av arbeidsretten, mæglingsraadene m. v. Skulde de enkelte forbund optræde, vilde alle de organisationer, som ikke har 10 000 medlemmer, være uten indflydelse i saa henseende. Det bør derfor overlates til landsorganisationens repræsentantskap at fremkomme med de nødvendige forslag herom, naar anmodning fremkommer fra departementet.

Forøvrig paalægger ikke loven organisationerne nogen tvang med hensyn til oprettelse av tariffer. Men selvfølgelig følger der anskillig bryderi med lovens praktiseren, likesom det gjælder at organisationerne til enhver tid er paa post. Det vil ogsaa utkræves, at det materiale, som fra organisationens side skal irettelægges, maa være mere fyldig og bedre utarbeidet end oftest nu er tilfældet. I det hele tat maa det vel siges, at det vil medføre meget arbeide for organisationerne at overholde lovens mange forskrifter. Men naar nu loven engang er der, faar det bli organisationens opgave at søke i praksis at gjøre loven mindst mulig brysom. Vi har derfor i denne fremstilling helt avholdt os fra at komme ind paa sakens prinsipielle side. Den sak er jo tidligere drøftet og har fundet sin avgjørelse.

I henhold til hvad foran er anført vil sekretariatet foreslaa følgende:

1. Møte av repræsentantskapet og samtlige forbundsstyrer tilsluttet landsorganisationen finder at fagorganisationen for tiden ikke

bør motsætte sig anvendelsen av bestemmelserne i «Lov om arbeidstvister» av 6. august 1915.

2. I henhold hertil foretages den lovbestemte anmeldelse av fagforeningerne, likesom fagorganisationen deltar i indstilling paa medlemmer av arbeidsretten, mæglingsraadene m. v. og idetheletat opfylder de krav som loven stiller.
3. Anmeldelsen ordnes indtil videre paa den maate, at meldingen indsendes av Arbeidernes faglige landsorganisation for samtlige tilsluttede organisationer.
4. Indstilling paa medlemmer av de institutioner som loven bestemmer foretages av landsorganisationens repræsentantskap.»

Sekretariatets indstilling vedtoges mot 2 stemmer.

*

Fra socialdepartementet indløp henstilling til landsorganisationen om at uttale sig om landets inndeling i mæglingskredser samt at fremkomme med forslag til medlemmer av arbeidsretten med varamænd og forslag til medlemmer av de udvalg, hvorav mæglingsraadene skal tages.

Repræsentantskapsmøte til behandling av saken avholdtes tirsdag den 16. november. Der var fremmøtt 50 repræsentanter.

Overensstemmende med sekretariatets forslag opstilledes følgende som medlemmer av arbeidsretten:

Stortingsmændene *Joh.s Bergersen* og *A. Buen*, bestyrer *Sverre Iversen* og sekretær *A. Juell*. Som varamænd: Arbeider *Johan L. Andersen*, Sarpsborg, montør *Ludvig Enge*, Sarpsborg, tømrer *Johan Eggen*, Trondhjem, møbelsnekker *Ludvig Hansen*, Kristiania, skrædder *N. Mittet*, Kristiania, former *Lauritz Olsen*, Kristiania, journalist *Gunnar Ousland*, Kristiania, og stortingsmand *Johan Samuelsen*, Bergen.

Ang. landets inndeling i mæglingskredser hadde repræsentantskapet intet at bemerke til departementets forslag om 5 kredser, nemlig Østlandet, Sørlandet, Vestlandet, Trøndelagen og Nord-Norge. Grænserne mellem de 5 kredser er foreslaaet at skulle ordnes saaledes: *Østlandet* omfatter Smaalenene, Akershus, Kristiania, Buskerud, Jarlsberg & Larvik, Hedemarken og Kristians amt. *Sørlandet*: Bratsberg, Nedenes og Lister & Mandals amt. *Vestlandet*: Stavanger, Bergen og Bergenhusamterne. *Trøndelagen*: Romsdals amt og Søndre og Nordre Trondhjems amt. *Nord-Norge*: Nordland, Tromsø og Finmarken.

Sekretariatet foreslog at der til mæglingsutvalg vælges 60 personer for Østlandets kreds og 40 personer fra hver av de øvrige kredser og fremla, efter at ha indhentet uttalelser fra forbundene, forslag paa ialt 220 personer som medlemmer av mæglingsraadene. Repræsentantskapet sluttet sig hertil.

Meddelelse herom blev sendt departementet, fra hvem følgende skrivelse dat. 7 december indløp:

Arbeidernes faglige landsorganisation.

Under henvisning til landsorganisationens skrivelse av 20. f. m. indeholdende forslag angaaende forskjellige foranstaltninger til gennemførelse av arbeidstvistloven meddeles, at departementet i nærmeste fremtid vil indgaa med indstilling til kongen om at landet inddeles i følgende 5 mæglingskredser:

Østlandets kreds omfattende Smaalenenes, Akershus, Kristians, Hede-markens, Buskeruds, Jarlsberg og Larviks, og Bratsberg amter samt Kristiania by.

Sørlandets kreds omfattende Nedenes, Lister og Mandals samt Stavanger amter.

Vestlandets kreds omfattende Bergens by og begge Bergenhusamterne.

Trøndelagens kreds omfattende Romsdals amt og begge Trondhjems amterne, samt

Nord-Norge kreds omfattende de 3 nordligste amter.

I forventning om at denne indstilling vil bli bifaldt vil departementet snarest mulig træffe bestemmelse i henhold til lovens § 27, 3 om oprettelse av de der omhandlede to utvalg for hver mæglingskreds.

Da departementet antar at disse utvalg, ialfald for tiden før nærmere erfaring er vundet, ikke bør gjøres synderlig store, bestemmes herved, med hjemmel av nævnte paragraf, at de to utvalg i Østlandske kreds, hver skal omfatte 20 personer og i samtlige øvrige kredser 15 personer hver.

I henhold hertil og da organisationens forslag av 20. f. m. omfatter henholdsvis 60 og 40 personer til medlemmer av utvalgene, skal man anmode om at der avgives ny forandret indstilling overensstemmende med departementets bestemmelse om personantallet.

Indstillingen maa være avgitt senest inden 20. d. m. Er forslag ikke inkommet inden fristen, vil opnævnelse ske uten indstilling.

Kristiania den 7. december 1915.

Früs Petersen.

E. Wyller.

Som medlemmer av mæglingsraadene blev da endelig foreslaaet følgende:

I. Østlandet.

1. Arbeider Alb. Moeskau, Sandesund.
2. Formand Jørgen Knudsen, villa Nordheim, Grefsen.
3. Forretningsfører Rudlang, Grimstadgaten 6, Kristiania.
4. Baker Adolf Bay, Bernt Ankers gate 3, do.
5. Bokbinder Karl O. Olsen, adr. Norsk bokbinderforb., Folkets hus, Kr.a.
6. Maskinsætter Johs Hulthin, Arb.s aktietrykkeri, Kristiania.
7. Trykker Sverre Baldani, Mallingske boktrykkeri, do.
8. Former Emil Nyhus, Brown Boveri, Skøien st.
9. Platearbeider John Kjøl, Damveien 2, Sandefjord.
10. Blikkenslager S. Paulsen, Vinkelgaten 1, Kristiania.
11. Forretningsfører Winge, Norsk malerforbund, Folkets hus, Kr.a.
12. Murer Dahlstrøm, Murernes Union, Folkets hus, Kristiania.
13. Matros Johan Andersen, Eriks gt. 6, do.
14. Møbelsnekker Kr. Bergh, Korsvolden, do.
15. Snekker B. Haakestad, Bjerregaards gt. 22, do.
16. Bryggearbeider Hans B. Johansen, Glemminge, Fr.stad.
17. Stenhugger Peder Sigvardsen, Grorud station.
18. Høvler Johan Nilsen, Rosenhofs kompleks, Kristiania.
19. Papirarbeider Haakon Jørgensen, Sundland papirfabrik, Drammen.
20. Skotøiarbeider Ole Berntsen, Tr.hjemsveien 19, Kristiania.

II. Sørlandet.

1. Hermetikarbeiderske fru Pihl, Mellemdalsgaten 16, Stavanger.
2. Arbeider Kr. Bakkehaug, Eydehavn.
3. Bødker N. Asgaussen, N. Strandgt. 52, Stavanger.
4. Bryggearbeider Joh. O. Kostøl, Nygaten 2, Kr.sand S.
5. Blikkenslager Bernt Pedersen, Sandsgt. 41, Stavanger.
6. Platearbeider Martin Andersen, Ø. Kittelsbugt pr. Arendal

7. Papirarbeider A. T. Askedal, Hunsfos, Vennesla st.
8. Sagarbeider Oluf Kristiansen, Elvegaten 15, Kr.sand S.
9. Skomaker Ole Hagen, Brødregt. 18, Stavanger.
10. Møbelsnekker T. Torkildsen, Langgaten 54, Stavanger.
11. Typograf Peder Røst, Mellemveien 103, Stavanger.
12. Maler B. Hultmann, Nedre Lund, Kr.sand S.
13. Murer Salve Andersen, Færgefjeldet 2 e, Kr.sand S.
14. Former August Holmkvist, Lund, Kr.sand S.
15. Jakob M. Samsonsen, Rosenkrantzgt. 4, Stavanger.

III. Vestlandet.

1. Agronom Nils Vattekar, Vadheim.
2. Stenarbeider Daniel Lundekram, Ny Sandviksvei 29, Bergen.
3. Baker Vilhelm Olsen, Tyskesmuget 10, Bergen.
4. Typograf P. O. Pedersen, Danckert Krohnsgt. 5, Bergen.
5. Litograf Gr. Jakobsen, Damsgaardsgt., 4, Bergen.
6. Ekspeditør B. Heggem, Haakonsgt. 5, Bergen.
7. Former Bernt Torkildsen, Michelsens hus, Kronviken, Bergen.
8. Murer S. Tjønneland, Hans Haugesgt. 38, Bergen.
9. Møbelsnekker Chr. Systad, Asylpladsen, 17, Bergen.
10. Matros H. Michelsen, Nedre Torvet 5, Bergen.
11. Modelsnekker Edv. K. Kalland, Damsgaardsgt. 30, Laksevaag, Bergen.
12. Skomaker Ivar Hetleli, Verftsgaten 13, Bergen.
13. Skrædder Knut Iversen, Øvre Sandviksvei, Bergen.
14. Bryggearbeider J. Kismul, Smørsgaarden, Bergen.
15. Stenhugger O. Johannesen, Grønnersmuget 2, Bergen.

IV. Trøndelagen.

1. Stenarbeider J. M. Wiggen, kredssykekassen, Trondhjem.
2. Grubearbeider Ole Laulo, Røros.
3. Bokbinder Frantz Jensen, adr. Berg, Vollabakken 24, Trondhjem.
4. Blikkenslager Helmer Isaksen, N. Baklandet 3, Trondhjem.
5. Maskinarbeider H. Skutvik, Aalesund.
6. Typograf Alv Schefflo, «Ny Tid», Trondhjem.
7. Maler O. H. Hægstad, Rosenborggt. 15, Trondhjem.
8. Matros H. Nicolaysen, Krambodgt., Trondhjem.
9. Pakhusarbeider M. Trønsdal, Indherredsveien 57, Trondhjem.
10. Sagarbeider Joh. Lausnes, Namsos.
11. Snekker John Leistad, Rian, Lillebygd, Trondhjem.
12. Skogarbeider Peder J. Fosmo, Namskogen, Namdalen.
13. Skrædder I. M. Strand, Olav Trygvassonsgt. 32, Trondhjem.
14. Slagter Joh. Hammer, Korsgt. 51, Trondhjem.
15. Tapetserer O. Nilsen, Myresgt. 4, Trondhjem.

V. Nord-Norge.

1. Grubearbeider Daniel Rødseth, Sulitjelma.
2. Arbeider Oluf Amundsen, Narvik.
3. Forretningsfører H. Zandnes, Kirkenes i Varanger.
4. Elektriker Arnt Arntsen, Egne hjem 7 b, Kirkenes.
5. Mekaniker Jul. B. Olsen, Narvik.
6. Former Ingv. Evensen, Fjordgt., Harstad.
7. Typograf Kristensen, Tromsø.
8. Bokbinder A. Eines, «Vestfold Social-Demokrat», Hammerfest.
9. Træarbeider H. Pettersen, Mo i Ranen.
10. Baker Konrad Kristiansen, Arbeidergt. 5, Tromsø.
11. Bryggearbeider K. Klausen, Prinsensgt. 12, Bodø.
12. do. L. S. Olsen, Hammerfest.
13. Murer Jørgen Svensen, Kirkenes.
14. Tømrer Erik Vangberg, Rector Steensgt. 8, Tromsø.
15. Matros Lorentz Pedersen, Fiskergt. 10, Tromsø.

I statsraad den 25. november blev advokat *J. M. Lund* for 3 aar opnævnt til riksmæglingsmand.

Til arbejdsrettens formand for 3 aar er opnævnt høiesterets-assessor *Paal Berg*, og til medlemmer fabrikeier *K. Myhre*, Drammen, overingeniør *Vig*, Kristiania, bestyrer av Kristiania arbejdsanvisningskontor *Sverre Iversen* og sekretær i den kooperative landsforening *Andreas Juell*.

Som varamænd: For fabrikeier Myhre: 1. verkseier *K. Dahl*, Kristiania, 2. murmester *P. Kristensen*, Kristiania. For overingeniør Chr. Vig: 1. konsul *H. B. Peterson*, Moss, 2. skibsreder *T. Thoresen jnr.*, Kristiania. For bestyrer Sverre Iversen: 1. montør *Ludv. Enge*, Sarpsborg, 2. skrædder *N. Mittet*, Kristiania. For sekretær *A. Juell*: 1. journalist *G. Ousland*, 2. møbelsnekker *Ludvig Hansen*, Kristiania.

Fabriktilsynsloven.

I august maaned kom fabriktilsynsloven op til behandling. Da det blev kjendt, at regjeringen omgikkedes med tanken om kun at behandle kapitlet om arbeidstiden, og at de øvrige bestemmelsers behandling skulde utstaa, indgik saavel sekretariatet som forbundene til stortinget med krav om, at loven i sin helhet maatte optages til behandling.

Sekretariatets henstilling var saalydende, datert 6. august:

Til odelstinget.

I anledning indstilling fra den forsterkede socialkomité til odelstinget angaaende propositionen til lov om arbejderbeskyttelse i industrielle virksomheter vil sekretariatet paa vegne av 70 000 fagorganiserte arbeidere paa det mest indtrængende henstille til det ærede odelsting at opta loven til behandling i sin helhet slik som av komiteens mindretal foreslaar.

Arbejderne har aar efter aar gjennom lange tider krævet denne for sine livsvilkkaar saa betydningsfulde lov optat til en høist nødvendig og omfattende revision og har indsendt en række begrundede forestillinger herom, hvortil vi tillater os at henvise. Den norske arbejderklasse venter at statsmagterne ikke endnu engang skyver denne sak fra sig. Arbejderne har krav paa at faa denne del av den sociale lovgivning tilfredsstillende behandlet.

Vi hilser enhver effektiv forkortning av arbeidstiden med glæde, som en nødvendig foranstaltning av saavel sociale, humanitære som sanitære grunde, og underkjender ikke betydningen av normalarbejdsdagens fastsættelse. Men vi finder sterke grunde som taler for at tinget ikke bør stanse op her.

Blir det imidlertid odelstingets beslutning at flertallets indstilling lægges til grund for behandlingen, maa vi sterkt henstille at forslaget om 8 og 48 timer vedtages, subsidiært 9 og 51 timer. Gaar man ikke saa langt vil bestemmelsen praktisk talt ikke ha nogen reel betydning.

I forbindelse hermed vil vi paapeke, at denne reforms værdi blir meget begrænset ved at lovens virkekreds er saa snæver og vil henstille, for at bøte paa urettærdigheten mot de grupper som ikke kommer med, at lovens virkekreds, hvad arbeidstiden angaar, gives den utstrækning som i mindretallets forslag, kapitel 1 § 1 angit.

Løvforslaget blev imidlertid under behandlingen sterkt sønderlemmet. Vi indtar her loven i sin helhet. Det er nu regjeringens mening at opta loven til ny revision.

Lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter.

Kapitel I. Lovens virkekreds.

§ 1. *Bedrifter, som indgaar under loven.*

Denne lov omfatter, saafremt ikke i efterfølgende paragraffer anderledes uttrykkelig er bestemt:

- I. a. Fabrikker og de haandverks- og andre industrielle virksomheter, som drives fabrikmæssig, eller ved hvilke der anvendes anden drivkraft end menneskelig muskelkraft eller benyttes kjeler med damptryk. Dog undtages herfra virksomheter, hvori anvendes motor paa ikke over 1 hestekraft.
- b. Stenbrud, kalkbrud og stenhuggerier, der regelmæssig beskæftiger mindst 5 mand.
- c. Grubedrift, opberedningsverksteder, hytteverk samt andre anlæg for utvinding og forædling av mineraler.
- d. Virksomheter, hvor eksploderende stoffe fremstilles eller fabrikmæssig anvendes.
- II. a. Haandverk og lignende industrielle virksomheter, som regelmæssig sysselsætter mindst 5 arbeidere, og hvori disse beskæftiges av bedriftens indehaver paa dennes verksted eller paa andet arbeidssted utenfor arbeidernes hjem.
- b. Isbedrifter.

Hvorvidt og i tilfælde i hvilken utstrækning:

- c. Forretninger, som beskæftiger lager- og pakhusarbeidere samt arbeidere ved tomter, oplagssteder, dampskibsekspeditioner og lignende, forsaavidt disse arbeidere angaar,
- d. bedrifter, som omfatter bygningsarbeider, vand-, gas- og kloakledningsarbeider, bro-lægningsarbeider, anlæg av veier, jernbaner, havner, telegraf- og telefonledninger samt andre lignende arbeidsforetagender, skal gaa ind under denne lov, bestemmes av kongen, efterat arbeidsraadets uttalelse er indhentet.

Dog indgaar ikke under lovens bestemmelser foretagender av ovenomhandlede slags, der som kortvarige eller ubetydelige ikke kan lægges ind under en ordnet bedrift.

§ 2. *Hvad der i loven forstaaes ved «arbeider».*

Ved arbeider forstaaes i denne lov en av arbeidsgiveren eller av nogen paa hans vegne ansat person, som utfører arbeider, som gaar ind under loven, herunder indbefattet lærlinger, men ikke bestyrer, disponent eller andre overordnede personer og heller ikke bud og kontorpersonale eller formænd, som væsentlig fører tilsyn eller har fast maaned- eller aarsløn.

Ved unge arbeidere forstaaes i denne lov arbeidere mellem 14 og 18 aar, som ikke er undervisningspliktige ifølge folkeskoleloven.

Ved barn forstaaes i denne lov personer, som ikke har fylldt 14 aar, og personer over denne alder, som fremdeles er undervisningspliktige ifølge folkeskoleloven.

§ 3. *Avgjørelse av, hvorvidt en virksomhet m. v. gaar ind under loven.*

Hvorvidt en virksomhet eller et arbeide i henhold til bestemmelsene i §§ 1 og 2 gaar ind under loven, avgjøres, hvor intet andet er bestemt, av det i § 56 nævnte arbeidsraad.

Kongen kan bestemme, at kjeler med damptryk undergives tilsyn efter denne lov, selv om de ikke anvendes i nogen av de i § 1 betegnede virksomheter.

§ 4. *Anmeldelsespligt for indehaver av bedrift.*

Enhver indehaver av en bedrift, som kan antages at gaa ind under denne lov, har inden 8 dage, efterat loven eller i tilfælde kongens bestem-

melse i henhold til § 1 II c og d er traadt i kraft, eller efterat virksomheten er begyndt, at anmelde samme for tilsynsmyndigheden med angivelse av dens gjenstand og art, drivkraftens art og størrelse samt antallet av dens arbeidere av begge kjøen av de forskjellige i loven omhandlede aldersklasser. Tilsynet kan derhos til enhver tid kræve sig meddelt oplysninger om arbeidernes antal, kjøen, alder, sundhetsforhold og om kraftmaskinernes antal, art og størrelse.

Kapitel II. Arbeidsstedernes indretning. Sundhetsforhold. Forholdsregler mot arbeidsulykker.

§ 5. *Plan for anlægget.*

Enhver som vil oprette og drive industrielt anlæg av det i § 1 I omhandlede slags eller omdanne et allerede bestaaende saadant, er berettiget til, naar han underretter tilsynet om sin hensigt og den paatænkte drifts art samt forelægger det planen for anlægget og for de paatænkte bygninger og deres indre anordning, at erholde tilsynets uttalelse om, hvorvidt det av hensyn til denne lovs bestemmelser finder noget ved planens befølgelse at erindre.

§ 6. *Fortøininger til forebyggelse av ulykker.*

Arbeidsstederne skal være saaledes indrettet og vedlikeholdt, de personer, som har med betjeningen av maskinerne at gjøre, være saaledes paa-klædt, arbeidet i virksomheten skal i enhver henseende være saaledes anordnet og bli utført paa en saadan maate, at arbeidernes sundhet, liv og lemmer er beskyttet saa godt og hensigtsmæssig, som det lar sig gjøre. Det samme gjælder de løse eller faste indretninger, som hører virksomheten til, og som er anbragt paa arbeidsstedernes omraade eller i nærheten derav, herunder indbefattet taugbaner og jernbaner, uanset deres længde. Driften av disse baner maa derhos foregaa saaledes, at den almindelige færdsel ikke utsættes for fare.

§ 7. *Forsigtighetsregler mot fare paa arbeidsstedet.*

Arbeidsstederne skal i det omfang, omstændighetene tillater, være forsynt med let tilgjengelige og hensigtsmæssig anbragte trapper og utganger, som arbeiderne kan benytte i tilfælde av at ildebrand eller anden fare opstaar. Trappenes og utgangenens antal skal staa i forhold til arbeidernes mængde og arbeidsrummenes beliggenhet. Naar tilsynet finder det nødvendig, kan det paaby at særlige redningsmidler blir anskaffet.

Tilsynet kan ogsaa paaby at en eller flere lynavledere blir opsat.

§ 8. *Færdselsganger i maskinrum.*

I rum hvor der er maskiner, skal de ganger som er bestemt til færdsel, være saa brede og høie, at arbeidere som betjener maskinerne, eller folk som gaar forbi dem, ikke er utsat for at komme i berøring med maskinernes løpende dele, saafremt de iagttar almindelig forsigtighet.

§ 9. *Om kjeler og rørledninger.*

Kjeler og rørledninger som er utsat for damptrykk, skal være betryggende forarbeidet, utstyrt og vedlikeholdt. Før man tar dem i bruk skal man melde det til tilsynet. De skal undersøkes og ettersees paa den maate som kongen bestemmer, baade før de tages i bruk og senere. Kongen fastsetter ogsaa de yderligere forskrifter som findes nødvendige i anledning av de bestemmelser denne paragraf indeholder. Eieren er forpligtet til at hjelpe til ved disse undersøkelser saa godt han kan med de hjelpemidler som findes paa arbeidsstedet. Han skal erlægge den betaling for undersøkelserne som stortinget har fastsat; betalingen kan inndrives ved utpantning, hvis den ikke er avgjort 1 maaned efterat undersøkelsen er avholdt.

Vedkommende regjeringsdepartement skal utfærdige en veiledning om

hvorledes dampkjeler skal betjenes. Denne veiledning skal være opslaat paa alle steder hvor saadanne kjeler benyttes.

Dersom tilsynet finder det nødvendig, kan det kræve at den som er ansvarlig for kjelens behandling, skal være forsynt med vidnesbyrd om at han har den fornødne kyndighet. Dette vidnesbyrd maa være godkjendt av tilsynet. Saafremt den som er ansvarlig for kjelens behandling utviser grov forsømmelighet eller viser sig at mangle den fornødne kyndighet, kan tilsynet for kortere eller længere tid forby at han anvendes til at passe dampkjeler. Har et saadant forbud den følge at vedkommende maa forlate bedriften, bortfalder opsigelsesfristen.

§ 10. *Beskyttelse mot farlig maskineri m. v.*

For de maskiner som findes i anleggene, og det drivverk som hører til maskinerne, gjælder særlig følgende bestemmelser:

- a. Maskineri, maskindele, aksler, drivremmer og andre overføringsmidler for drivkraft, som kan være farlige for arbeiderne under deres syssel, eller naar man gaar forbi dem, skal være omhyggelig indhegnet eller indkapslet.
- b. Vandhjul, turbiner og lignende vandmotorer skal være forsvarlig omgjærdet. I den vandrende som fører til disse, skal der være en eller flere rister for at forebygge ulykker.
- c. Kraftmaskinen maa ikke sættes igang, førend dette er meddelt arbeiderne ved et signal, som kan høres tydelig i de arbeidsrum, hvori findes maskiner som skal sættes i bevægelse.
- d. Naar der i et arbeidsrum ikke findes indretninger til at utløse forbindelsen med de maskiner, som findes der, og kraftmaskinen, skal der kunne gives stoppesignal til denne.
- e. Naar kraftmaskinen driver flere selvstændige bedrifter, skal hovedakselen i enhver av disse kunne stanses uavhengig av om kraftmaskinen vedblir at gaa.

§ 11. *Indhegning av aapninger m. v.*

Luker, trappeganger og aapninger i jorden for gruber eller lignende, aapentstaaende kar eller store beholdere, dammer, vandreder og isrender skal indhegnes eller forsynes med rækverk i den utstrækning, som det av hensyn til arbeidernes sikkerhet ansees nødvendig, og som driftens art og beskaffenhet tillater.

§ 12. *Belysning av arbeidsrummene.*

Arbeidsrummene skal være behørig oplyst ved dagslys eller kunstig belysning, saa at særlig alle løpende dele av en maskine, som under driften kan medføre fare for arbeiderne, tydelig kan iagttages.

I arbeidsrum, i hvilke der findes eller kan utvikle sig eksplosive eller let antændelige gasarter, damper eller støv, skal den kunstige belysning ske paa en saa betryggende maate som der er anledning til. Hvor arbeidsforholdene og driftens art tillater det, skal arbeidsrummene tillike være behørig oppvarmet.

§ 13. *Ventilation o. l.*

I arbeidsrummene maa ikke beskæftiges flere arbeidere end rimelig i forhold til rummenes størrelse og den plads som optages av maskiner, redskaper, materialer og lignende. Der skal paa hensigtsmessig maate sørges for behørig luftveksling, i fornødent fald ved mekaniske indretninger, saaledes at luften saavidt mulig holdes fri for skadelig støv, sundhetsfarlige gasarter og damper, ond luft eller stor hete, og at luftvekslingen er tilstrækkelig i forhold til antallet av arbeidere. Likeledes bør der ved ventilation og i fornødent fald ogsaa ved avsperring sørges for at giftige gasarter, røk, støv, sterk hete, damp og stank, som kan utvikle sig i enkelte arbeidsrum og under visse dele av bedriften, ikke trænger ind i andre arbeidsrum.

§ 14. *Arbeidsrum med giftige stoffe.*

Det skal paasees at ingen andre har adgang til arbeidsrum, hvor der forarbeides eller anvendes giftige stoffe, end de arbeidere som er sysselsatt der.

Paabud herom skal altid være tilkjendegitt ved opslaaede plakater.

§ 15. *Rengjøring, hvitning, maling.*

Lokalene skal jevnlig rengjøres. I nærheten av maskiner og av fordypnings, hvor dele av drivverket gaar, skal gulvene i arbeidsrummene holdes saaledes rene, at de ikke er glatte av olje og smørelse. Hvor det findes nødvendig, skal vegger og tak holdes tilbørlig hvittet; er de malt, skal de holdes rene ved vasking. Rengjøringen skal foregaa til saadan tid og paa saadan maate som hensynet til arbeidernes sundhet og sikkerhet tilsiger.

§ 16. *Spiserum m. v.*

I de i § 1, I nævnte virksomheter skal der paa eller i nærheten av arbeidsstedet være adgang for arbeiderne til at faa varmet sin mat og til, naar veiret kræver det, at nyde sine maaltider i opvarmet, rent og utluftet rum.

§ 17. *Forskrifter til gjennomførelse av §§ 6—16.*

De fornødne bestemmelser om hvad der saavel av arbeidsgivere som arbeidere i de enkelte tilfælde blir at iagttatt til gjennomførelse av forskrifterne i §§ 6—16, gives av tilsynet. Findes det for dette øiemed hensigtsmessig at utfærdige til opslag i vedkommende bedrifter almindelige regler for arbeidernes forhold, blir saadanne almindelige regler og enhver forandring i dem at utfærdige av tilsynet (for grubedritler av vedkommende bergemandsmand), efterat der er gitt arbeidsgiveren adgang til at uttale sig. Saadanne almindelige regler maa godkjendes av arbeidsraadet. Hvor bedriftens art og beskaffenhet eller tilstedeværende omstændigheter medfører at forskrifterne i §§ 6—16 ikke med rimelighet kan fordres gjennomført i sin fulde utstrækning, kan tilsynet for et kortere tidsrum av indtil 3 maaneder indrømme de fornødne lempninger. For lempninger av længere varighet maa arbeidsraadets godkjendelse indhentes.

§ 18. *Skjærpene bestemmelser i særlige tilfælde.*

Over visse klasser av bedrifter eller enkelte bedrifter eller enkelte virksomhetsgrener inden en eller flere bedrifter, som findes at være særlig farlige for arbeidernes liv eller lemmer eller særlig sundhetsskadelige eller anstrengende, skal der av kongen, efterat arbeidsraadet er hørt, utfærdiges en fortegnelse. For saadanne virksomheter skal der av kongen fastsettes nedenstaaende skjærpene bestemmelser eller enkelte av disse:

- a. At særegne forsigtighetsforanstaltninger skal træffes;
- b. at der blir at fastsette kortere arbeidsskift end ellers brukelig eller en bestemt daglig arbeidstid av ikke over 8 timer;
- c. at arbeiderne ved det særlig anstrengende og farlige arbeide til visse bestemte tider skal gives anden beskæftigelse av lettere og ufarligere art;
- d. at anvendelsen av barn og unge arbeidere skal være forbudt i større utstrækning end i loven forøvrig bestemt eller helt forbydes;
- e. at med hensyn til visse virksomheter lignende forbud gives for frugtommelige kvinders vedkommende;
- f. at der ikke maa tillates arbeiderne at nyde sine maaltider eller tilbringe sine hviletider i arbeidsrummene, men at særskilte, derfra tilbørlig avsondrede lokaler til dette bruk skal anvises dem.

Hvis nogen av disse bestemmelser vil omfatte virksomheter, hvor arbeiderne eller arbeidsgiverne tilhører en faglig landssammenslutning, skal der være gitt denne adgang til uttalelse. Arbeidsraadets erklæring skal i ethvert tilfælde indhentes.

§ 19. *Arbeide «under dagen».*

Ved bergverker og deslike maa barn og unge mænd under 16 aar samt kvinder ikke benyttes til arbeide under dagen og unge arbeidere over 16 aar kun til saadanne lettere arbeider under dagen, som tillates ifølge almindelige forskrifter utfærdiget av arbeidsraadet efter forslag av bergembdsmændene.

§ 20. *Rensning m. v. av akselledninger m. v.*

Barn og kvinder maa ikke benyttes til rensning, smøring eller eftersyn av akselledninger eller maskiner under gangen eller til paalægning av remmer, taug eller deslike paa omdreieende skiver, mens disse er i bevægelse, uten hvor det er aldeles ufarlig.

§ 21. *Pasning av dampkjeler m. v.*

Barn og unge arbeidere maa ikke benyttes til pasning av dampkjeler eller av maskiner, hvis betjening utkræver særlig forsigtighet.

§ 22. *Anmeldelse av bedriftsulykker m. v.*

Rammes nogen arbeider, der er beskæftiget i en bedrift som omfattes av denne lov, under arbeidet av nogen beskadigelse, som kan antages at gjøre ham udygtig til arbeide i minst 3 dage eller har døden tilfølge, skal bedriftens eier eller bestyrer, forsaavidt bedriften ikke indgaar under lovgivningen om ulykkesforsikring for industriarbeidere m. v., snarest mulig og senest inden 3 dage indgi skriftlig anmeldelse derom med forklaring om ulykkens aarsak og omfang til tilsynet. Naar tilsynet paa denne eller den i ulykkesforsikringslovens § 17 angivne maate har mottat anmeldelser om ulykken, har det, hvor tilfældets beskaffenhet dertil gir grund, at foranstalte nærmere undersøkelse anstillet angaaende aarsaken til ulykken og angaaende dens følger.

Kapitel III. Om arbeidstiden og om beskæftigelse av barn, unge arbeidere og kvinder.

§ 23. *Den almindelige arbeidstid.*

1. En arbeiders almindelige arbeidstid maa ikke overstige 10 timer daglig. Den maa heller ikke overstige 54 timer ukentlig. For arbeidere i:
 - a) gruber, forsaavidt arbeidet foregaar under dagen, og smeltehytter,
 - b) bok- og avistrykkeriermaa dog en arbeiders almindelige ukentlige arbeidstid ikke overstige 48 timer.

For arbeidere i gruber og smeltehytter, som regelmæssig har lørdag fri, kan en arbeiders almindelige arbeidstid utgjøre indtil 10 timer daglig, dog ikke over 48 timer ukentlig.

2. I bedrifter som i væsentlig grad er avhengige av årstiden, klimetet eller andre naturforhold, kan med kongens samtykke den almindelige arbeidstid ordnes saaledes, at den blir længere i sommerhalvaaret end i vinterhalvaaret.

Hvis bestemmelse herom vil omfatte virksomheter, hvor arbeiderne eller arbeidsgiverne tilhører en faglig landssammenslutning, skal der være git denne adgang til uttalelse. Arbeidsraadets erklæring skal i ethvert tilfælde indhentes.

3. Den almindelige arbeidstid skal lægges mellem kl. 6 morgen og kl. 9 aften. Paa steder hvor sand tid ligger minst 1 time før normaltid, kan dog den almindelige arbeidstids begyndelse lægges indtil 1 time frem.

I bedrifter eller dele av bedrifter, hvori der indføres 2 dagskift av ikke over 8 arbeidstimer pr. skift, kan den almindelige arbeidstid lægges mellem kl. 6 morgen og kl. 12 nat.

4. For bedrifter som nu har en længere arbeidstid end i punkt 1 fastsat, kan kongen bestemme, at arbeidstiden nedsættes efter hvert saaledes at den inden utgangen av 1920 gaar ned til den almindelige arbeidstid.

5. En arbeiders almindelige ukentlige arbeidstid maa fordeles saaledes, at han hver uke har en sammenhengende fritid av mindst 24 timer.

§ 24. *Natarbeide.*

1. Arbeide mellem kl. 9 aften og kl. 6 morgen regnes for natarbeide, dog det i § 23, 3 andet led bestemte arbeide undtat, forsaavidt angaar arbeidere over 16 aar. Natarbeide kan ikke finde sted undtagen:
- a) som overtidsarbeide i henhold til bestemmelsen i § 27,
 - b) som vakthold og nødvendig opfyring og opvarmning samt i melkekondenseringsfabrikker til nødvendig mottagelse, behandling og forsendelse av melk, forsaavidt angaar arbeidere over 18 aar,
 - c) for arbeidere over 16 aar i meierier og ysterier, forsaavidt nødvendig til mottagelse, behandling og forsendelse av melk,
 - d) forsaavidt angaar arbeidere over 18 aar i virksomheter eller de dele av disse, hvis drift paa grund av deres art eller beskaffenhet ikke kan avbrytes.

Hvorvidt en virksomhet er av denne art, avgjøres av tilsynet. Tilsynets avgjørelse forelægges arbeidsraadet, saafremt vedkommende bedrift eller nogen ved samme beskjaftiget person forlanger det.

- e) i henhold til dispensation.
2. Saadan dispensation som i post 1 e er nævnt kan gives i følgende tilfælde:
- a) Kongen eller det regjeringsdepartement han bestemmer, kan tillate at bedrifter eller dele av bedrifter, hvori natarbeide av særlige økonomiske grunde ansees paakrævet og maa antages at være det sedvanlige i vedkommende bedriftsgruppe, utfører arbeide i tiden mellem kl. 9 aften og kl. 6 morgen. Forsaavidt unge arbeidere over 16 aar beskjaftiges i dette tidsrum, maa deres arbeidstid ikke være over 8 timer i døgnet. Før avgjørelsen træffes, maa arbeidsraadets uttalelse være indhentet.
 - b) Lignende tilladelse som i foranstaaende punkt omhandlet kan av tilsynet paa nærmere betingelser meddeles bedrifter, i hvilke der til visse regelmæssig tilbakevendende tider av aaret opstaar arbeidspres, eller i hvilke uforutsette begivenheter medfører arbeidspres, eller i hvilke natarbeide til sine tider er nødvendig, forat ikke raastoffe eller det færdige produkt skal ta skade. Forsaavidt unge arbeidere over 16 aar beskjaftiges, maa deres arbeidstid ikke overstige det i § 23 post 1 bestemte timetal. Endelig kan tilsynet meddele lignende tilladelse, naar naturomstændigheter, ulykkeshændelser eller andre upaa-regnelige begivenheter har forstyrret et enkelt anlægs regelmæssige gang eller utsætter driften for at forstyrres.
Den i 1ste og 3dje punktum nævnte tilladelse maa ikke gives for et længere tidsrum end 6 uker ad gangen. Tilladelse utkræves ikke for de 4 første døgn.
 - c) Ved bergverker kan kongen tillate at unge arbeidere efter indhentet lægeattest kan anvendes om sommeren utenfor de i § 23 nævnte klokkeslet til det saakaldte «haandvaskningsarbeide», naar arbeidet foregaar i dagslys og av tilsynet skjønnes ikke at kunne være til skade for vedkommendes helbred eller legemlige utvikling.

§ 25. *Undtagelser fra reglerne om den almindelige arbeidstid.*

1. Arbeide som paa grund av naturhændelser, ulykkeshændelser eller andre uforutseelige begivenheter maa foretages for at avverge fare eller skade paa liv eller eiendom, kan uten hensyn til bestemmelsen i § 23, post 3 foretages til enhver tid av døgnet. Inden de første 4 døgn gjælder ikke begrænsningen i § 23, post 1 og 5, jfr. § 18 for den daglige arbeidstid.
2. Naar naturhændelser, uveir eller ulykkeshændelser, som ikke kunde forut-sees, eller som det ikke har staatt i den enkelte bedrifts magt at avverge, har medført en avkortning i den almindelige arbeidstid, kan avkortningen søkes indvundet ved at den i § 23 fastsatte almindelige arbeidstid

forlænges med indtil 2 timer daglig. Tilsynet fastsætter det uketal hvori det forlængede arbejde kan finde sted.

§ 26. *Overtidsarbejde.*

1. Varer arbeidet for nogen arbeider over den tid som utgjør hans almindelige arbeidstid ifølge § 23, post 1 og 2, og § 18, jfr. § 25, regnes arbeidet i den overskytende arbeidstid for overtidarbejde. Det er i saa henseende uten betydning om arbeidet utføres om dagen eller som natarbejde (§ 24).
2. Forsaavidt en arbeider ved lægeerklæring godtgjør, at hans helbred vil lide ved længere arbeidstid end den for hans arbejde almindelige, kan arbeidsgiveren ikke kræve at han skal utføre overtidarbejde.

§ 27. *Maksimalarbeidstid (overtidsarbejde).*

1. For arbeidere over 18 aar kan overtidarbejde finde sted i indtil 10 timer ukentlig.

Tilsynet kan for en bestemt anledning eller for et tidsrum av ikke over 6 maaneder ad gangen samtykke i at overtidarbejde for den enkelte arbeider kan finde sted i indtil 15 timer uken i bedrifter, hvor arbeidsmengden regelmæssig er større til visse tider av aaret end ellers, eller hvor utvidet overtidarbejde er nødvendig, forat ikke raastoffe eller produkter skal ta skade, eller naar den betimelige utførelse av overtagne bestillinger antages at maatte medføre uforutset og usedvanlig arbeidspress. Det samme gjelder for reparationsarbejde, naar længere overtidarbejde ansees nødvendig for at opretholde eller inden rimelig tid gjenoprette en bedrifts regelmæssige gang.

2. Overtidsarbejde maa i intet tilfælde utgjøre over 30 timer for nogen arbeider i 4 paa hverandre følgende uker undtagen for arbejde som regelmæssig beskæftiges med opfyring eller opvarmning før den almindelige arbeidstids begyndelse.
3. For bedrifter som paa grund av produktets art eller av andre grunde til enkelte tider av aaret har behov for en længere arbeidstid, kan vedkommende regjeringsdepartement, efterat tilsynet har uttalt sig, fastsætte andre regler end i post 1 og 2 for overtidarbeidet. Det samlede antal overtidstimer i kalenderaaret maa dog ikke bli større end efter bestemmelsen i post 2.

§ 28. *Betaling for overtidarbejde.*

For overtidarbejde skal der betales et omforenet tillæg til den løn som er avtalt for arbeidernes tilsvarende arbejde i hans almindelige arbeidstid. For arbejde som maa gaa forut for det egentlige driftsarbejde, saasom opfyring, opvarmning av arbeidsrummene og lignende, beregnes ikke overtidsbetaling uten efter særskilt avtale.

Foranstaaende bestemmelser kommer ikke til anvendelse paa arbeidere som har fast maanedsløn eller aarsløn, og heller ikke paa akkordarbeidere, medmindre særskilt avtale foreligger.

§ 29. *Lønningslister.*

Kongen kan bestemme at lønningslisterne skal indrettes saaledes at overtidarbeidet kan kontrolleres. De skal være tilgjengelige for tilsynet.

§ 30. *Søn- og helligdagsarbejde.*

1. Fra kl. 6 aften før en søn- eller helligdag til næste dags, eller naar to eller flere helligdage følger paa hinanden, til sidste helligdags aften kl. 10 maa arbeidere ikke beskæftiges.
2. Bestemmelsen i post 1 finder dog ikke anvendelse paa arbeidere over 16 aar som utfører:
 - a. Arbeide som er nødvendig for at hindre anlæg, maskiner eller produkter fra at ta skade.

- b. Arbeide med reparationer i den utstrækning, hvori det er nødvendig for egen eller anden bedrifts regelmæssige gang i den øvrige del av uken, dog bare forsaavidt det ikke uten avbrytelse av den almindelige drift har kunnet utføres utenfor den i post 1 nævnte tid; endvidere arbeide med renhold, som enten av hensyn til bedriftens regelmæssige gang i den øvrige del av uken eller efter tilsynets paabud i henhold til §§ 15 og 17 maa foretages i det i post 1 nævnte tidsrum.
- c. Arbeide i meierier og ysterier, forsaavidt det er nødvendig til motagelse, behandling og forsendelse av melk.
- d. Vakthold og nødvendig opfyring og opvarmning.
- e. Arbeide i virksomheter eller de dele av disse, hvis drift paa grund av deres art eller beskaffenhet ikke kan avbrytes.

Om et arbeide gaar ind under disse undtagelsesbestemmelser, avgjøres i henhold til reglerne i § 24 post 1 litr. d.

3. Med samtykke av vedkommende regjeringsdepartement kan søndagsarbeide tillates for arbeidere over 16 aar til utførelse av arbeider, som av hensyn til offentlige eller almene interesser maa foregaa i det i post 1 nævnte tidsrum, eller naar andre hensyn gjør det særlig paakrævet.

Tilladelsen gjelder ikke tiden mellem kl. 3 julaften til 2den juledags aften kl. 10, fra kl. 6 aften onsdag i paaskeuken til langfredag aften kl. 10 og fra kl. 6 aften før paaske- og pinsedag til 2den paaske- og pinsedags aften kl. 10, medmindre den uttrykkehg omfatter ogsaa dette tidsrum.

4. I melkekonserveringsfabrikker kan undtagelse fra paabudet i post 1 tillates av tilsynet for arbeidere over 18 aar, forsaavidt det er nødvendig til mottagelse, behandling og forsendelse av melk.
5. Med tilsynets samtykke for hvert tilfælde kan søndagsarbeide finde sted av arbeidere over 18 aar til foretagelse av reparation og oppudsning av forretningslokaler, naar saadant arbeide til andre tider vilde volde uforholdsmæssig ulempe eller omkostninger. Hvor det i saadanne tilfælde findes særlig paakrævet, kan tilsynet tillate at saadant arbeide, uanset bestemmelserne i § 24, utføres til enhver tid av døgnet, og at overtidsarbeidet kan vare i længere tidsrum for hver arbeider end tillatt ifølge bestemmelsen i § 27, post 1.
6. Arbeidere som har utført søndagsarbeide av det slags som er omhandlet i post 2 b, c og d, post 3 og post 4, skal det følgende søndagsdøgn ha fri overensstemmende med paabudet i post 1.

Vedkommende regjeringsdepartement kan dog efter anbefaling av tilsynet tillate lempning heri, naar det av praktiske grunde maa ansees særlig paakrævet.

7. For arbeidere som utfører søndagsarbeide efter bestemmelsen i post 2 e, skal der finde et ukentlig skiftombytte sted efter en av vedkommende regjeringsdepartement godkjendt plan.

§ 31. Undtagelser fra bestemmelserne om arbeidstid.

I papir-, cellulose- og trømassefabrikker, hvor natarbeide finder sted i henhold til § 24, kommer bestemmelserne i § 23 ikke til anvendelse. Kongen kan, efterat arbeidsraadets uttalelse er indhentet, bestemme at det samme skal gjælde for andre bedrifter, hvor natarbeide finder sted i medhold av § 24.

Forsaavidt de i foranstaende passus nævnte bedrifter indfører en av kongen fastsat skiftordning med 3 skift pr. døgn, kan de anvende en ukentlig arbeidstid fra kl. 10 søndag aften til paafølgende søndag kl. 6 morgen.

Bestemmelserne i §§ 23—30 kommer for arbeidere over 18 aar ikke til anvendelse paa:

- a. de i § 1 II c nævnte virksomheter,
- b. haandverksvirksomheter som ikke gaar ind under § 1 I.

§ 32. Spise- og hviletider.

Naar arbeidet varer over 8 timer skal arbeiderne ha mindst 1 time fri til middagshvile.

I hviletiderne maa arbeide ikke tillates dem og ophold i arbeidsrum-

mene kun da, naar enten de dele av driften, i hvilke de sysselsættes, er fuldstændig indstillet, eller tilsynet dertil meddeler tilladelse.

Bestemmelserne om hviletid kan med vedkommende regjeringsdepartements tilladelse avændres overensstemmende med virksomhetens krav. Arbeiderne bør i saadanne tilfælde skiftevis eller paa anden maate saavidt mulig tilstaaes den lovbestemte hviletid.

§ 33. *Barselkvinder.*

Det maa ikke tillates kvinder at arbeide i de første 6 uker efter deres nedkomst. Kvinder maa ikke negtes fritagelse for arbeide i de sidste 4 uker før den tid da de efter attest fra læge eller jordmor venter sin nedkomst. Efter forløpet av de førstnævne 6 uker har vedkommende kvinde ret til at gjenindtræde i arbeidet, forsaavidt hun fremkommer med krav derpaa, før hun i henhold til foranstaaende bestemmelse fratræder arbeidet.

Den hjælp som av det offentlige ydes i tilfælde av trang, opstaat som følge av bestemmelser i første led, blir ikke at anse som fattigunderstøttelse. Den utredes av vedkommende opholdskommune mot ret til refusion hos barnets forældre.

Kvinder som er beskjeftiget i bedrifter som gaar ind under loven, maa ikke negtes adgang til selv at amme sit barn.

§ 34. *Barnearbeide.*

Barn maa ikke anvendes til arbeide som gaar ind under denne lov, dog kan barn over 12 aar, efterat skolestyret er hørt, med tilsynets tilladelse anvendes indtil 5 timer daglig til saadanne lettere arbeider som ikke skader deres sundhet eller hemmer deres legemlige utvikling, naar lægeattest fremskaffes for at deres helbredstilstand ikke gjør dem uskikket til det arbeide hvortil de bestemmes. Lægeattest meddeles i fornødent fald av lægen i det stedlige tilsyn, som for undersøkelsen og attestens utstedelse betales med kr. 0.50, som utredes av arbeidsgiveren.

Barn som endnu ikke er utskrevet av folkeskolen, maa ikke anvendes til arbeide der gaar ind under denne lov, i den for dem bestemte undervisningstid eller i løpet av de to timer som gaar forut for samme, og i intet tilfælde i saadan utstrækning at deres samlede skole- og arbeidstid kommer til at overskride 7 timer daglig.

Barn maa ikke sysselsættes før kl. 6 morgen eller efter kl. 8 aften.

§ 35. *Skolebarns arbeide, fødselsattest og liste m. v. for barn og unge arbeidere.*

Ingen arbeidsgiver maa sysselsætte noget barn eller ung arbeider, forinden han ved forevist fødselsattest eller skriftlig bevidnelse fra nogen offentlig funktionær har forvisset sig om vedkommende arbeiders alder.

Ved ethvert arbeidssted skal arbeidsgiveren føre en liste over de barn og unge arbeidere som beskjeftiges der, hvilken skal indeholde opplysning om deres navn, alder og bopæl, om dagen hvorpaa de tiltræder og forlater arbeidet, om deres forældres eller foresattes navn og stilling samt i tilfælde deres undervisningstid. Listen tillikemed de i § 34 og i nærværende paragrafs første led omhandlede attester skal kontrolleres av tilsynet, hos hvem et eksemplar av listen skal bero.

Maaten hvorpaa listen skal være indrettet, fastsættes av vedkommende regjeringsdepartement, som ogsaa kan anordne at andre opplysninger end de ovenfor nævnte skal meddeles deri.

Arbeidsgiverne skal for hvert av dem sysselsat skolebarn være forsynt med den i § 16 i lov om folkeskolen paa landet av 15. august 1908 og i § 18 i lov om folkeskolen i kjøpstæderne av samme dato omhandlede bevidnelse fra vedkommende lærer.

Naar skolestyret finder det nødvendig, forat et skolebarn skal opnaa det fornødne kundskapsmaal, at barnets arbeidstid indskrænkes yderligere end i nærværende lov foreskrevet, kan det i saa henseende avgi den fornødne bestemmelse.

For barn og unge arbeidere, som besøker tekniske aftenskoler og lignende, skal arbeidstiden lægges saaledes at den ikke hindrer dem i at benytte saadan undervisning.

Kapitel IV. Bestemmelser om arbeidsforholdene iøvrig.

§ 36. *Sømmelighet paa arbeidsstederne.*

Det paaligger saavel arbeidsgivere som arbeidere at vaake over iagttagelse av sømmelighet og gode seder paa arbeidsstederne.

§ 37. *Opgjør og lønningsvilkaar.*

Opgjør mellom arbeidsgivere og arbeidere skal finde sted og den ifølge opgjøret skyldige arbeidsløn erlægges mindst én gang ukentlig i kontante, gangbare penger og paa eller ved arbeidsstedet. Lønnen skal utbetales i arbeidstiden eller hurtigst mulig efter dennes slutning. For akkordarbeide kan det endelige oppgjør utstaa indtil arbeidet er utført, dog saaledes at der ukentlig skal utbetales arbeideren et i forhold til det utførte arbeide passende forskud.

Ved særlig overenskomst mellom arbeidsgivere og arbeidere kan dog andre oppgjørsfrister bestemmes.

Der maa ikke fra arbeidernes lønning gjøres fradrag i særskilt øiemed uten deres samtykke i skriftlig overenskomst eller med hjemmel i lovgivning eller reglement.

Arbeidsgiveren skal holde arbeiderne underrettet om de til enhver tid gjældende lønningsvilkaar (dagløn eller akkordpriser).

§ 38. *Opsigelsesfrist.*

For de i § 1, I omhandlede bedrifter gjelder følgende:

Opsigelsesfristen mellom arbeidsgiver og fast arbeider er 14 dage, naar ikke anderledes skriftlig eller i henhold til reglement er vedtat.

Fristen skal i ethvert fald være like lang for begge parter.

Som fast arbeider ansees enhver, der enten uttrykkelig er antat som saadan, eller som i 2 uker har været beskjæftiget i bedriftens regulære arbeide.

Nødvendiggjør ulykkeshendelser, naturomstændigheter eller andre upaa-regnelige begivenheter, herunder ikke indbefattet arbeidsgiverens konkurs eller død, avbrytelse av virksomheten eller av nogen del av denne, bortfalder opsigelsesfristen overfor de ved det avbrutte arbeide beskjæftigede arbeidere. Naar en arbeider antages til utførelse av et bestemt arbeide av forbigaaende art, kan opsigelsesfristen likeledes bortfalde ved arbeidets fuldførelse, naar begge parter derom er enige.

§ 39. *Arbeidskontrakter.*

Hvor skriftlig kontrakt opprettes, skal arbeideren, inden den underskrives, ha den utlevert til gjennemsyn i mindst 24 timer, og kontrakten indeholde anførsel om at saa er skedd. Den skal underskrives av begge parter, og hver av dem skal ha et eksemplar.

Kontrakten kan ikke før opsigelsesfristens utløp ensidig fragaaes av arbeidsgiveren, medmindre arbeideren har gjort sig skyldig i en alvorlig krænkelser av reglementet eller forøvrig i en alvorligere forgaaelse. Den kan ikke fragaaes av arbeideren, medmindre arbeidsgiveren undlater at opfylde sine forpligtelser mot ham, behandler ham paa en maate som strider mot loven eller kontrakten, eller tilsteder at andre behandler ham paa en saadan maate.

Hvis en skriftlig kontrakt mellom arbeidsgiver og arbeider ikke har været utlevert arbeideren til gjennemsyn i 24 timer, skal de i loven indeholdte bestemmelser om oppgjør, lønningers utbetaling og opsigelsesfrist være gjældende. Hvis en kontrakt indeholder ulike lange opsigelsesfrister for parterne, skal den forsaavidt være ugyldig og opsigelsesfrist av 14 dage være gjældende.

§ 40. *Arbeidsreglement.*

Arbeidsgivere i de virksomheter, som beskæftiger mer end 10 arbeidere, eller for hvilke tilsynet uten hensyn til deres arbeiderantal finder grund til at paaby det, er forpligtet til at istandbringe et reglement angaaende den hele arbeidsordning, de for bedriften gjældende ordensregler, betingelserne for antagelse og avskedigelse og betalingen av lønninger.

Hvis bøter anvendes, skal spesielt bestemmelserne herom optages i reglementet. Bøterne maa i tilfælde ikke overstige en halv dags løn undtagen for grovere forgaaelser, som kan medføre fare for folks liv, lemmer eller helbred eller for større ødelæggelse eller beskadigelse av gods, hvilke tilfælde i reglementet eksempelvis skal nævnes.

Det, som indkommer ved bøter, tilfalder den sykekasse, som vedkommende regjeringsdepartement bestemmer.

Fradrag i lønningerne for mangelfuldt arbeide eller ødelæggelse av materialer ansees ikke som bøter.

§ 41. *Arbeidernes uttalelse om arbeidsreglementet m. v.*

Under reglementets istandbringelse skal arbeidsgiveren gi arbeiderne anledning til at uttale sig om dets bestemmelser.

I dette øiemed blir et eksemplar av det av arbeidsgiveren utarbeidede reglementsutkast at utlægge til eftersyn paa et for arbeiderne bekvemt sted inden bedriftens omraade. Arbeiderne bør vælge mindst 5 repræsentanter til paa deres vegne at avgi uttalelse om utkastets bestemmelser. Disse repræsentanter, som maa være over 21 aar gamle, vælges av bedriftens arbeidere over 18 aar.

Til overveielse av saken tilkommer der arbeiderne eller deres repræsentanter 14 dages frist, regnet fra den dag, reglementsutkastet utlægges. Arbeiderne eller deres repræsentanters uttalelse om utkastet skal medfølge ved dettes oversendelse til godkjendelse (§ 42).

Agter arbeiderne ikke at benytte sin ret til at vælge repræsentanter eller til at uttale sig om utkastet, bør arbeidsgiveren straks gives skriftlig underretning herom. I saa fald kan utkastet, bilagt med arbeidernes meddelelse, av arbeidsgiveren indsendes til godkjendelse ogsaa før utløpet av den fastsatte 14-dages frist. Undlater arbeiderne at gi arbeidsgiveren underretning om, at de ikke vil benytte sin ret til at delta i reglementets istandbringelse, eller undlater de av arbeiderne valgte repræsentanter inden den fastsatte frist at avgi uttalelse, skal arbeidsgiveren, naar han oversender sit utkast til godkjendelse (§ 42), bilægge dette med sin skriftlige bevidnelse om, at utkastet har utligget til eftersyn i 14 dage.

§ 42. *Frister for indsendelse av arbeidsreglementer.*

Alle arbeidsreglementer, som er gjældende ved nærværende lovs ikrafttræden, skal inden 4 uker fra denne gjennom tilsynet indsendes til arbeidsraadet til undersøkelse av, hvorvidt de er overensstemmende med lovens forskrifter. Findes de ikke at stemme med disse, skal de i fornøden utstrækning behandles som i § 41 foreskrevet, og utkast til de nødvendige forandringer i reglementet indsendes til tilsynet inden 4 uker fra den dag, arbeidsraadets beslutning er bedriften tilkjendegitt.

Enhver indehaver av bedrift, som omfattes av nærværende lov, men som tidligere ikke har været undergitt fabriktilsynet, og indehaver av en ny bedrift, som gaar ind under loven, skal, forsaavidt de beskæftiger mer end 10 arbeidere, inden 6 uker efter lovens ikrafttræden, eller efterat virksomheten er begyndt, indsende til tilsynet utkast til arbeidsreglement, istandbragt som foreskrevet i § 41.

Hvor tilsynet forlanger arbeidsreglement istandbragt i henhold til bestemmelsen i § 40, skal utkast hertil indsendes inden 4 uker fra den dag, forlangendet er fremsat.

§ 43. *Arbeidsreglementernes godkjendelse.*

Tilsynet skal med sin uttalelse snarest mulig sende arbeidsreglementet til arbeidsraadet til godkjendelse. Denne kan alene meddeles, forsaavidt reglementet er istandbragt paa lovlig maate og ikke strider mot lovens forskrifter eller indeholder bestemmelser, som er ubillige overfor arbeiderne.

Et eksemplar av arbeidsreglementet skal utleveres enhver arbeider.

§ 44. *Forandringer i reglementet m. v.*

Den i §§ 41 og 43 beskrevne fremgangsmaate skal ogsaa følges, naar tillæg til eller forandringer i et allerede godkjendt reglement agtes utstedt.

Bestemmelserne om bøternes størrelse og anvendelse m. v. i § 40, 2det, 3dje og 4de led, skal gjælde, ogsaa hvor reglement ikke istandbringes.

§ 45. *Opslag.*

De forskrifter, som i henhold til denne lov er utfærdiget av kongen eller andre myndigheter, derunder det utfærdigede arbeidsreglement, angivelse av de timer i døgnet, da arbeiderne begynder og slutter arbeidet, og av deres hviletider skal findes opslaat i det fornødne antal eksemplarer i let læselig form og paa et eller flere hensigtsmæssige og iøinefaldende steder. Ligeledes skal en navnefortegnelse over de arbeidere under 18 aar, som til enhver tid er beskæftiget i bedriften, og de dispensationer fra nærværende lovs forskrifter, som er meddelt bedriften, findes opslaat.

Et eksemplar av nærværende lov og av de love, ved hvilke der maatte gjøres forandringer i eller tillæg til denne, skal være utlagt paa et for arbeiderne hensigtsmæssig og let tilgjengelig sted.

§ 46. *Lovens bud ufravikelige.*

Arbeidere kan ikke i videre omfang, end loven uttrykkelig hjemler, retsgyldig vedta fravikelser fra lovens forskrifter.

Kapitel V. Tilsynet.

§ 47. *Inspektører og assistenter.*

Tilsynet med denne lovs overholdelse besørges av en chefinspektør og to eller flere fabrikinspektører, derav en kvinde. Dog har bergembedsmændene, undtagen for de i § 10 omhandlede maskiners vedkommende, at føre tilsynet med, at driften av og arbeidet i gruber og de med disse i henhold til bergloven likestillede bedrifter foregaar saaledes, at arbeidernes sundhet, liv og lemmer er beskyttet saavidt gjørlig og paa hensigtsvarende maate.

I de bedrifter, som indgaar under nærværende lov, utføres tilsynet med de ildsfarlige gjenstande, som omfattes av ildsfarlighetsloven, av den inspektør, som omhandles i sidstnævnte lov. De nærmere regler om forholdet mellem denne inspektør og fabriktilsynet gives av kongen.

Chefinspektøren og fabrikinspektørene ansættes av kongen med 6 maaneders opsigelse, og deres løn utredes av statskassen. Ved valget av de mandlige fabrikinspektører skal det særlig haves for øie, at de er i besiddelse av teknisk innsigt. Til bistand for inspektørene ansættes av vedkommende regjeringsdepartement med 6 maaneders opsigelse det fornødne antal assistenter, hvis løn utredes av statskassen. Mindst 1 av assistenterne skal være en kvinde.

§ 48. *Det stedlige tilsyn, dets sammensætning og valg.*

I enhver kommune, hvor der findes virksomheter, som gaar ind under denne lov, skal der være et stedlig tilsyn. Dette skal bestaa av mindst 3 av kommunestyret valgte medlemmer, hvorav i det mindste 1 kvinde og 1 arbeider, likesom en læge som regel bør antages som medlem av tilsynet. Ved valget bør haves for øie, at ialfald en av de valgte har noget kjendskap til

maskiner og deres bruk. Samtidig vælges et lignende antal varamænd, hvorav likeledes skal være mindst 1 kvinde og 1 arbeider. Kommunestyret vælger tilsynets formand.

Senest 14 dage, før valget foretages, skal der av ordføreren rettes en opfordring til de arbeidere, som er beskæftiget ved de inden kommunen værende bedrifter, som indgaar under lovens bestemmelser, om at træde sammen for at bringe i forslag den eller de arbeidere, som ønskes indvalgt i tilsynet.

Valg av det stedlige tilsyns medlemmer foretages saa betimelig, at de valgte kan tiltræde fra paafølgende nytaar. Funktionstiden er 3 aar. Den, som har forrettet som valgt medlem av tilsynet i mindst 3 aar, kan undslaa sig for gjenvalg for de nærmest paafølgende 3 aar.

De ved nærværende lovs ikrafttræden fungerende stedlige tilsyn vedblir at fungere i den tid, for hvilken de er valgt.

§ 49. *Det stedlige tilsyns virksomhet.*

Det stedlige tilsyn skal ved et eller flere av sine medlemmer mindst 1 gang hvert halvaar personlig og uanmeldt inspisere enhver av denne lov omfattet bedrift i distriktet. Under sine inspektioner skal den eller de inspisierende søke paa hensigtsmæssigste maate hos arbeidsgiveren saavelsom hos de i bedriften beskæftigede arbeidere at skaffe sig oplysninger om, hvorvidt noget mot loven stridende forhold finder sted.

Forefundne ulovligheter skal av den inspisierende indberettes til det stedlige tilsyns formand og av denne til chefsinspektøren. Naar der overensstemmende med denne lov gives en bedrift noget paalæg, skal der sættes en frist for dets efterkommelse. Ved fristens utløp maa fornyet inspektion finde sted.

Hvor der efter lov og instruks tilkommer det stedlige tilsyn besluttende myndighet (dispensationer, paalæg o. s. v., maa denne utøves i samlet møte av tilsynet, som er beslutningsdygtig, naar mindst 3 medlemmer eller, hvor medlemsantallet er 6 eller derover, mindst to tredjedele er tilstede. Beslutningene fattes med simpelt flertal, idet formandens stemme i tilfælde stemmelikhet gjør utslaget. Over tilsynets forhandlinger og beslutninger føres protokoll, som skal underskrives av samtlige møtende. Det stedlige tilsyn kan bemyndige sin formand til i paatrængende tilfælde foreløbig at dispensere i henhold til §§ 24 post 2 b, 27, post 1, og 31, post 5, indtil saken kan forelægges det samlede tilsyn. Det samme gjælder avgjørelser efter § 24, post 1 d, og § 30, 2 d.

Samarbeide mellem det stedlige tilsyn og vedkommende inspektør eller bergembedsmand skal i størst mulig utstrækning finde sted. Nærmere bestemmelse angaaende omfanget av det stedlige tilsyns myndighet, dets forhold til inspektørene og bergembedsmændene, dets virksomhet og forretningsorden gives av kongen, efterat arbeidsraadets uttalelse er hørt.

§ 50. *Overtilsynet og dets inspektion.*

Overtilsynet henligger under vedkommende regjeringsdepartement.

For enkelt leilighet eller enkelte tilfælde kan departementet la inspektion foreta ved en eller flere dertil av samme antagne mænd.

§ 51. *Tilsynets adgang til bedriftene.*

Inspektørene med assistenter, arbeidsraadets medlemmer eller sakkynndige, de av departementet utsendte særlige inspektører samt det stedlige tilsyn skal til enhver tid ha uhindret adgang til hvilkensomhelst del av ethvert anlæg eller arbeidssted, som gaar ind under denne lov, eller om hvis inddragning under loven der er spørsmål. Det samme gjælder bergembedsmændene for de bedrifters vedkommende i hvilke de har at føre tilsynet i henhold til § 47. Samtlige skal paa forlangende være forpligtet til at forevise legitimation, som for det stedlige tilsyns medlemmer utfærdiges av vedkommende kommunestyre, for arbeidsraadets medlemmer og sakkynndige av

raadets formand og for de øvrige av vedkommende regjeringsdepartement. Enhver, der har befatning med bedriften, skal være forpligtet til paa begjæring at gi forklaring om de forhold, som vedrører eftersynet.

§ 52. *Tilsynets forhold til bedriftene.*

En fast ansat inspektør eller assistent maa ikke være delagtig i nogen bedrift, som hører ind under nærværende lov eller en anden av samme art.

Eier eller bestyrer av virksomhet, som hører ind under denne lov, maa ikke som medlem av det stedlige tilsyn delta i tilsynsvirksomheten ved sin egen bedrift eller ved bedrifter av samme art som hans egen eller som medlem av arbeidsraadet delta i befarung av saadanne bedrifter. Lignende forbud gjælder for arbeider, der er medlem av et stedlig tilsyn eller av arbeidsraadet, forsaavidt angaar den bedrift i hvilken han har sysselsættelse.

§ 53. *Utgiftene ved det stedlige tilsyn.*

Utgiftene ved det stedlige tilsyn bæres av vedkommende kommune, undtagen forsaavidt angaar den skyss- og kostgodtgjørelse, der maatte tilkomme det stedlige tilsyns formand, hvilken godtgjørelse utredes av statskassen.

§ 54. *Taushetspligt.*

Tilsynet og dets assistenter samt arbeidsraadets medlemmer eller sakkyndige saavelsom de av departementets utsendte særlige inspektører er forpligtet til hemmeligholdelse av de drifts- og forretningsforhold, hvormed de gjennom sin virksomhet maatte bli bekjendt, samt til at avholde sig fra efterligning av de av vedkommende driftsherre hemmeligholdte indretninger og fremgangsmaater, som derunder er kommet til deres kundskap.

Naar der til arbeidsraadet, tilsynet eller noget medlem av dette, en inspektør eller assistent sker anmeldelse av noget mot loven stridende forhold, skal anmelderens navn hemmeligholdes, medmindre han uttrykkelig samtykker i at navngives, eller anmeldelsen viser sig at være ubeføiet.

§ 55. *Tilsynets beslutninger og forandringer i disse.*

De paalæg, dispensationer m. v., som tilsynet gir i henhold til loven, skal for at være gyldige avfattes skriftlig.

Tilsynets lovlig fattede beslutninger kan alene forandres eller ophæves av tilsynet eller overtilsynet.

§ 56. *Arbeidsraadet.*

Arbeidsraadet bestaar av 5 medlemmer og har sit sæte i Kristiania. Det hører under vedkommende regjeringsdepartement. Raadets formand med varamand skal ha juridisk utdanning og beskikkes av kongen for 5 aar. Av de øvrige 4 medlemmer med varamænd, hvorav 2 skal være arbeidsgivere og 2 arbeidere, antages en arbeidsgiver og en arbeider av vedkommende regjeringsdepartement, resten av stortinget. Funktionstiden for disse 4 medlemmer med varamænd er 3 aar. Raadet kan for enkelte leiligheter tilkalde specielle sakkyndige.

De med raadets virksomhet forbundne omkostninger utredes av statskassen.

Arbeidsraadet har, foruten at utføre de det ved nærværende lov paa lagte hverv, at fungere som konsulent for vedkommende regjeringsdepartement, spesielt i saker vedkommende fabriktilsynet. De nærmere regler om raadets virksomhet, utfærdiges av vedkommende regjeringsdepartement.

Kapitel VI. *Straffebestemmelser.*

§ 57. Saafremt ikke strengere straffebestemmelser efter den almindelige straffelovgivning kommer til anvendelse, straffes en arbeidsgiver med bøter, naar han:

1. overtræder de i loven indeholdte eller i henhold til denne utfærdigede forskrifter til sikrelse av arbeidernes sundhet, liv og lemmer eller de paalæg, tilsynet har git til gjennomførelse av disse forskrifter,
2. handler mot de i loven indeholdte eller i henhold til denne utfærdigede forskrifter om benyttelse av barn, unge arbeidere eller voksne kvinder og mænd til arbeide,
3. ved brud paa sømmelighet eller gode seder forstyrrer fred og orden paa arbeidsstedene,
4. undlater de i loven foreskrevne anmeldelser eller opslag (§§ 4, 9, 14, 22 og 45) eller undlater at holde arbeiderne underrettet om lønningsvilkaarene (§ 47),
5. ikke paa begjæring yder pliktig bistand ved eftersyn av dampkjeler og rørledninger (§ 9),
6. undlater trods paalæg fra tilsynet at foreta, hvad han pligter til utfærdigelse av arbeidsreglement (§§ 40—45),
7. ikke er forsynt med de foreskrevne bevidnelser om barns og unge arbeideres helbredstilstand og skolebarns undervisningstimer eller om barns og unge arbeideres alder (§§ 24,2 og 35),
8. undlater at føre de i henhold til § 29 paabudte lønningslister eller den i § 35 foreskrevne liste over beskjæftigede barn og unge arbeidere eller viser grov forsømmelighet med hensyn dertil,
9. ulovlig avskediger en arbeider eller overtræder de i § 37 indeholdte forskrifter om opgjør med arbeiderne.

§ 58. Saafremt ikke strengere straffebestemmelser efter den almindelige straffelovgivning kommer til anvendelse, straffes en arbeider med bøter, naar han:

1. gjør sig skyldig i nogen av de forseelser, som er omhandlet i § 57, 1, 2 og 3,
2. ulovlig forlater sit arbeide.

§ 59. Med bøter straffes — forsaavidt ikke høiere straf efter den almindelige straffelov kommer til anvendelse — arbeidsgiver, arbeider eller andre, som fjerner eller forsætlig eller ved grov uagtsomhet beskadiger paabudte sikkerhetsindretninger eller fjerner paabudte opslag eller medvirker hertil.

§ 60. Medlemmer av fabriktilsynet, ogsaa det stedlige og dets assistenter, samt arbeidsraadets medlemmer, sakkyndige og de av departementet utsendte særlige inspektører er med hensyn til den almindelige borgerlige straffelovs anvendelse at anse som offentlige tjenestemænd.

§ 61. Forestaaes bedriften i arbeidsgiverens sted av en dertil antat bestyrer, gjælder om denne, hvad der om arbeidsgiveren er bestemt.

§ 62. Forældre eller andre foresatte, som lar barn anvende til arbeide mot lovens bestemmelse, straffes med bøter.

§ 63. Med bøter straffes den, som vægrer sig ved overensstemmende med § 51 at gi behørig forklaring om forhold, som vedrører tilsynet og arbeidsraadets virksomhet.

§ 64. De i §§ 57,9 og 58,2 omhandlede forseelser paatales ikke av det offentlige uten efter fornærmedes begjæring.

Kapitel VII. Lovens ikrafttræden.

§ 65.

1. Nærværende lov træder med nedennævnte undtagelser i kraft den 1. januar 1916.

Er ved lovens ikrafttræden tiden for en før avsluttet tariffavtales gyldighet ikke utløpet, træder dog for de virksomheter, som omfattes av tariffavtalen, bestemmelse i §§ 23—31 ikke i kraft, før tariffavtalens gyldighetstid er omme. I intet tilfælde træder disse bestemmelser i kraft før 1. januar 1917.

2. Lov om tilsyn med arbeide i fabrikker m. v. av 10. september 1909 med tillægslove av 25. juli 1910 og 29. juli 1911 ophæves fra 1. januar 1916.

Dog blir bestemmelseerne i forannævnte love § 23, forsaavidt angaar unge mennesker, og §§ 27 og 29 gjældende indtil §§ 23—31 i nærværende lov i henhold til foranstaaende post 1 træder i kraft.

Lov om tilskud til arbejdsledighetskasser.

Efterat arbejderne i en aarrække har krævet det offentlige tilskud til arbejdsledighetskasserne forhøiet vedtok stortinget i april maaned at forhøie bidraget fra $\frac{1}{3}$ til $\frac{1}{2}$ -part av kassens udgifter. Opholdstiden for udlændinger nednættes fra 5 til 1 aar. Vi indtar her loven i sin helhet.

Lov av 6. august 1915 om stats- og kommunebidrag til norske arbejdsledighetskasser.

Vi Haakon, Norges konge, gjør vitterlig:

at Os er blit forelagt stortingets beslutning av 28. juli 1915 saalydende:

§ 1. Alle norske arbejdsledighetskasser, som opfylder de i nærværende lov opstillede betingelser, kan paa derom indgit andragende meddeles anerkjendelse som berettiget til at erholde refundert av statskassen en halvdel av de pengebeløb, hvormed de understøtter sine her i landet bosatte forsikrede, forsaavidt de enten er norske borgere eller har været bosat i landet i de sidste 2 aar. Saadan refusion foretages kvartalsvis av det regjeringsdepartement til hvilket gjennomførelsen av lovens bestemmelser av kongen henlægges. Den dag, da refusionsretten for hver enkelt kasse skal indtræde, fastsættes av vedkommende departement.

§ 2. For at kunne opnaa anerkjendelse som berettiget til refusion maa vedkommende arbejdsledighetskasses indtægter for mindst en halvdels vedkommende tilveiebringes ved medlemmernes egen kontingent. Desuten maa kassens love indeholde bestemmelser om:

1. At medlemmernes ret til understøttelse ikke indtræder, medmindre de har staat som medlem av kassen i det mindste i det sidst forløpne halvaar og betalt kontingent for i det mindste 26 uker siden sidste indmeldelse.
2. At stedlig understøttelse ikke utbetales, før arbejdsledigheten har varet i et tidsrum, som ikke maa sættes kortere end 3 dage. Naar særlige omstændigheter gjør det ønskelig, kan vedkommende departement tillate bestemt i en kasses love, at understøttelsen i tilfælde av flere ledighetsperioder i løpet av 6 uker ved 2den og senere ledighetsperioder skal kunne utbetales straks.
3. At der som stedlig understøttelse ikke ydes mer end et beløb, som i det høieste svarer til det halve av, hvad der er at anse som gjennomsnitlig dagløn i vedkommende medlems arbeidsgren.
4. At understøttelse ikke ydes for et længere tidsrum end i det høieste 90 dage i løpet av 12 maaneder, hvis der i kassens love gaaes ut fra understøttelsesaar, eller i løpet av et kalenderaar.
5. At kassens medlemmer i tilfælde av ledighet er forpligtet til at ta det arbeide, som kassens styre finder passende for dem.
6. At der for det tilfælde, at den ordinære kontingent viser sig utilstrækkelig kan utlignes ekstrakontingent og, om det blir nødvendig, foretages nedsættelse i den i kassens love bestemte understøttelse.
7. At understøttelse ikke utbetales til noget medlem, der staar som medlem av anden arbejdsledighetskasse, eller saalænge han oppebærer bidrag fra sykekasse.
8. At ingen stedlig understøttelse, intet reise- eller flytningsbidrag utbetales til andre end uforskyldt arbeidsløse, men arbeidsløse personer. Som uforskyldt regnes ikke arbeidsløshet, som er foraarsaket ved streik eller lockout.

Til bestaaende kasser kan gives midlertidig anerkjendelse, selv om deres love ikke tilfredsstiller de her opstillede fordringer i ethvert punkt, dog bare for det tidsrum, som efter kassens love maa medgaa for at forandring kan vedtages.

§ 3. Andragende om at bli anerkjendt som berettiget til at erholde refusion indsendes til vedkommende departement, ledsaget av et eksemplar av arbeidsledighetskassens love. Saafremt departementet linder, at disse tilfredsstiller de i foregaaende paragraf opstillede betingelser og ikke iøvrig staar i strid med nærværende lov, kan andragendet indvilges. Senere forandringer i kassens love kan ikke foretages uten departementets samtykke.

§ 4. To tredjedele av de beløp, staten saaledes utbetaler, blir av vedkommende departement mindst en gang aarlig at utligne paa de herreds- og bykommuner, hvori de personer, som har mottat arbeidsledighetsunderstøttelse, sidst har hat bopæl 6 maaneder i træk indenfor rammen av de to sidste aar regnet fra den første dag, for hvilken understøttelsen er bevilget. Refusionspligt paahviler dog ikke kommunen for saadanne personer, der som faste arbeidere eller betjenter ved offentlige vei- og jernbaneanlæg og lignende alene for saadant arbeides skyld har opholdt sig i kommunerne.

Staten bærer den hele utgift:

- a. Naar opholdet, som betinger refusionspligt, ikke kan oplyses.
- b. Naar de understøttede personer overhodet ikke i løpet av de to sidste aar har opholdt sig 6 maaneder i træk i nogen norsk kommune.
- c. Naar den kommune, hvor de understøttede personer sidst har opholdt sig 6 maaneder i træk, ifølge nærværende paragrafs 2det punktum er fritat for refusionspligten.

Spørsmålet, om refusionspligt paahviler nogen kommune og i tilfælde hvilken, avgjøres av vedkommende departement.

§ 5. Enhver refusionsberettiget arbeidsledighetskasse skal føre særskilt regnskap. Dens midler skal holdes adskilt fra andre midler, saaledes ogsaa fra enhver anden foreningskasse, hvis arbeidsledighetskassen er knyttet til en forening, og maa bare anvendes til dækkelse av kassens egne forpligtelser. Er den knyttet til en forening, kan kassens midler ikke av foreningens fordringshavere gjøres til gjenstand for arrest, eksekution eller utpantning. Heller ikke kan der for gjæld, paahvilende nogen, som er forsikret i en saadan kasse, søkes dækning i den forsikredes krav paa kassen.

§ 6. Enhver til en forening knyttet arbeidsledighetskasse maa for at erholde refusion gi personer, tilhørende de samme arbeidsgrener som kassens medlemmer, adgang til at forsikre sig paa like vilkaar med disse, selv om de ikke er medlemmer av foreningen. De her nævnte forsikrede erholder dog ikke ret til at være med i avgjørelser angaaende kassens love eller til at delta i kassens ledelse, medmindre foreningen herom fatter beslutning. Desuten kan kassen, forsaavidt dens administration bestrides av vedkommende forening, paalægge saadanne forsikrede en forhøielse av den ordinære kontingent med 10 procent til dækkelse av administrationsutgifter, og hvis dette viser sig utilstrækkelig, med departementets billigelse forhøie den med et yderligere tillæg av indtil 15 procent.

§ 7. Finder nogen, som enten er eller har forlangt at bli forsikret i en av de i denne lov omhandlede arbeidsledighetskasser, at en av kassens styre i hans sak fattet beslutning ikke er lovmedholdelig, kan han paaklage den til vedkommende departement.

§ 8. En arbeidsledighetskasse, hvis andragende om refusionsret er indvilget, maa ikke utbetale understøttelse til nogen arbeidsledig, som opholder sig i en kommune, for hvilken der haves offentlig arbeidskontor, førend vedkommende forgjøves er anmeldt paa dette kontor som arbeidssøkende. Undlates dette, mister arbeidsledighetskassen retten til at faa noget refundert av den saaledes utbetalte understøttelse. Saasnart den arbeidsledige paany faar arbejde, anmeldes ogsaa dette av arbeidsledighetskassen til kontoret.

Naar bestyreren for det offentlige arbeidskontor søker om det, kan vedkommende departement efter indhentet uttalelse fra tilsynsnævnden be-

stemme, at de arbeidsledige skal foreta den i første punktum nævnte anmeldelse ved personlig fremmøte paa arbeidskontoret.

§ 9. De arbeidsledighetskasser, som mottar refusion efter nærværende lov, skal ved utgangen av hvert kvartal indsende opgaver til vedkommende departement over de i kvartalet utbetalte arbeidsledighetsunderstøttelser, ledsaget av de bilag og opplysninger, som departementet bestemmer. Saasnt opgaverne er fundet at være i orden, foregaar den i § 1 nævnte refusion.

§ 10. En gang om aaret indsender vedkommende arbeidsledighetskasser til departementet beretning om sin virksomhet og ekstrakt av sine regnskaper.

§ 11. De i denne lov omhandlede arbeidsledighetskasser skal maanedlig til kommunestyret i de kommuner, hvor der er utbetalt arbeidsledighetsunderstøttelse, indsende opgaver herover efter et av departementet fastsat skema.

Kommunestyret har snarest mulig efter gjennomgaaelsen av disse opgaver at tilbakesende dem til vedkommende arbeidsledighetskasse med de bemerkninger paa opgaverne, hvortil disse gir anledning. De av kassernes utbetalinger, ved hvilke ingen bemerkning fremsættes, ansees som godkjendt av kommunestyret, hvis refusionspligten efter denne lov paahviler den kommune, som har at kontrollere opgaverne.

§ 12. Kommunestyret kan selv eller ved et opnævnt tilsyn, bestaaende av en eller flere personer, nærmere granske de mottagne opgaver og kan beslutte, at disse skal sendes direkte til tilsynet. Opnevnes hertil et særskilt tilsyn, gjelder opnevningen for 3 aar, og enhver kan negte at motta gjenvalg i saa lang tid som han har forrettet som tilsynsmand. Kommunestyret eller det av dette opnævnte tilsyn har bl. a. at paase, at arbeidsledighetskassernes love for de bestemmelsers vedkommende, som omhandles i § 2, punkt 8, strengt overholdes og kan i fornøden utstrækning gjøre sig bekjendt med arbeidsledighetskassernes bøker og regnskaper samt avkræve kassernes styre de opplysninger, som findes nødvendige. Tilsynet utfører sit arbeide i henhold til en av kommunestyret med departementets godkjendelse fastsat forretningsorden (instruks). I tilfælde av uenighet mellem kommunestyret eller tilsynet og en arbeidsledighetskasse om retmæssigheten av en utbetalt understøttelse forelægges saken for departementet til avgjørelse.

§ 13. De i § 9 nævnte opgaver maa være indsendt til departementet inden 6 uker efter kvartalets utgang, de i § 11 nævnte til kommunestyret inden 14 dage efter maanedens utløp. I motsat fald tapes retten til refusion.

§ 14. Ret til at erholde refusion kan av departementet fratages en arbeidsledighetskasse eller en avdeling av saadan, dersom dens styre gjentakende gjør brud paa kassens love i væsentligere punkter, eller dersom de indsendte opgaver gjennom længere tid er paatagelig mangelfulde.

§ 15. Denne lov træder i kraft den 1. januar 1916.

Kongen bemyndiges til, naar særlige omstændigheter gjør det ønskelig, at sætte § 2, punkt 4, ut av kraft for den tid han anser det paakrævet. Bemyndigelsen ophører fra den tid kongen bestemmer.

Ti har Vi antat og bekræftet, likesom Vi herved antar og bekræfter samme som lov, under Vor haand og rikets segl.

Gitt paa Kristiania slot den 6. august 1915.

Haakon.
(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Carsten Schlytter.
konst.

Lov om industrielt hjemmearbeide.

I anledning utkast til lov om *industrielt hjemmearbeide* har sekretariatet paa departementets anmodning avgitt følgende uttalelse:

Til

Det kongelige departement for sociale saker, handel, industri og fiskeri.

I besvarelse av det ærede departements skrivelse av 30. september 1914 med anmodning om vor uttalelse angaaende utkast til lov om industrielt hjemmearbeide, skal vi tillate os at anføre følgende:

Det er vor opfatning, at de offentlige undersøkelser som er foretat vedrørende *hjemmearbeidet* har godtgjort, at det er paatrængende nødvendig for samfundet at gripe ind overfor den utbytning som paa dette omraade foregaar overfor ulykkelige og værgelese menneskers arbeidskraft.

Vi kan derfor kun gi vor fulde tilslutning til at disse forhold søkes regulert ved en lov som den foreslaaede, og vi slutter os stort set til de bestemmelser som indeholdes i det foreliggende lovutkast.

Det er vor principielle opfatning, at hjemmearbeidet er uhygienisk, ukontrollbart og upraktisk, og at det derfor helt bør avskaffes. Det foregaar som oftest i de aller fattigste hjem, hvor det for familien bestemte oppholdssted i almindelighet knapt nok er tilstrækkelig til sit øiemed. Naar det da skal tjene som arbeidsverksted er det let at tænke sig hvordan det gaar med velværet og familiehyggen. Og i sanitær henseende er det en overordentlig betænkelig sak, at den mængde forbruksgjenstande, som forarbeides ved det saakaldte «hjemmearbeide» utgaar fra saadanne steder, hvor de økonomiske og hygieniske tilstande er saa elendige som de har vist sig at være blandt mange av disse arbeidere.

Idet vi saaledes mener at maalet bør være *forbud mot hjemmearbeidet*, finder vi dog at det foreliggende lovutkast vil være et godt skridt paa veien til opnaaelsen av bedre tilstande. Ved en offentlig *mindstelønsregulering* at søke at komme tillivs det utbytningstryk, som i form av konkurranse og hensynsløse mellemmænd hviler paa hjemmearbeidet, kan kun vinde anerkjendelse fra alle hold. Og det er jo et av det foreliggende lovutkasts hovedpunkter, at der skal være adgang for det offentlige at fastsætte mindstelønninger. At saadan mindstelønsregulering er paakrævet, viser ogsaa erfaringen fra andre land.

Ved siden av utkastets bestemmelser om mindstelønninger vil vi tillate os at peke paa forslagets bestemmelser om at fabriktilsynet skal paase at sundhetsforholdene i de rum, hvor hjemmeindustri drives, er saa tilfredsstillende som mulig, og at tilsynet, hvor der er maskiner, skal kunne anordne foranstaltninger til forebyggelse av ulykker. Disse bestemmelser er av overmaate stor betydning og vil, naar de er gjennomførte, sterkt kunne bidrage til at regulere de herskende misforhold og fremme bestræbelserne for at komme hjemmearbeidsondet til livs. Vi tillater os derfor paa det indstændigste at henstille til det ærede departement at opta disse bestemmelser i forslaget, likesom det bør paaligge fabrikinspektørerne at føre kontrol med lovens opretholdelse.

Angaaende utkastets bestemmelser om hjemmeindustriraadets sammensætning, tror vi det er nødvendig at fastslaa at saavel arbeidsgivere som arbeidere faar indflydelse paa valget av personer. Paragraf 8 i loven bør derfor formes saaledes, at de 2 medlemmer av raadet beskikkes efter indstilling fra henholdsvis vedkommende arbeidsgivere og arbeidere. Det vilde vel ogsaa være rettest om parterne kunde faa uttale sig om formanden.

Vi skal sluttelig faa uttale, at det overalt har vist sig komplet umulig at organisere hjemmearbeiderne. Dette er en følge av deres arbeidsforhold og den økonomiske avhengighetstilstand hvorunder de lever. De kan saaledes ikke selv skaffe sig den beskyttelse som ligger i en sterk fagorganisation. Og denne kjendsgjerning gjør det derfor endnu mere nødvendig for statsmyndighetene ved lov at gripe ind og regulere forholdene.

I Saa henseende betyr det foreliggende lovutkast et betydelig frem-skridd, og vi tillater os derfor under henvisning til hvad vi foran har anført angaaende vort principielle syn paa hjemmearbeidet, at anmode det ærede departement om at sørge for at lovforslaget kommer frem til behandling snarest mulig

Ærbødigst

Arb. fagl. landsorganisation,
sekretariatet

Ole O. Lian.

Forslag til renholdsregler for bakerier.

Fra socialdepartementet fik sekretariatet oversendt til uttalelse følgende forslag til renholdsregler for bakerier utarbeidet av fabriksinspektørerne:

Forslag til regler for renhold i bakerier i henhold til fabriktilsyns-lovens § 29.

1. Bakeribedriften uvedkommende gjenstande, der kan bidrage til at samle støv eller avstedkomme stank i arbeidsrummene eller hindre disses rengjøring, maa ikke findes i bakeriet eller i de rum som staar i aapen forbindelse med dette.
2. Bakeriet og de rum som staar i forbindelse med dette maa altid holdes omhyggelig *rent*.

Hver dag efter arbeidet skal gulvene rengjøres, enten ved skrapning, feining eller vaskning. Desuten skal gulvene vaskes grundig en gang ukentlig, hvor dette lar sig gjøre. Vinduer og dører maa vaskes minst en gang hver 14. dag.

Vægger og tak maa i sin helhet hvittes, males eller vaskes to ganger aarlig.

3. Traug, bord, hylder og vandbeholdere av enhver slags maa daglig rengjøres eller tømmes.
4. Ethvert bakerilokale maa være forsynt med god ventilation. Hvor bakeriover, dampkjeler eller vandpander fyres gjennom ilæg i bakerrummene, skal der ikke i disse indbringes mere kul eller andet brænde end nødvendig for dagen. Kul og koks maa opbevares i særegne beholdere. Aske og andet avfald skal utbringes daglig.
5. Der maa sørges for tilstrækkelig lys i arbeidslokalerne og tilstøtende rum. Lamperne maa holdes omhyggelig rene.
6. I alle bakerier skal der være vask eller vaskestel med sæpe og haandklær, der bekostes av bedriften.

Enhver arbeider skal faa utlevert et rent haandklær minst en gang ukentlig. Bakerne skal være iført en egen dragt, der ikke tillates benyttet utenfor bakeriet, og som minst en gang ukentlig skal renvaskes. Dragt og vask bekostes av bedriften.

I bakerier, hvor der beskæftiges 5 arbeidere eller derover, skal tilsynet ha adgang til at paabyde varm dusch eller karbad.

7. I bakerier, hvor der beskæftiges 5 arbeidere eller derover, skal der være et spiserum; likeledes skal der i alle bakerier være et skifterum, hvor arbeiderne kan henge fra sig sine gangklær og iføre sig sit bakeritøi. Dette rum kan med tilsynets tilladelse benyttes som spiserum. Om vinteren skal skifterummet holdes behørig opvarmet.
8. I ethvert arbeidsrum skal der være et tilstrækkelig antal spyttebakker, der skal tømmes og rengjøres hver dag. Personer under 18 aar maa ikke anvendes til at utføre renhold av spyttebakkerne. Det er forbudt at spytte paa gulvet.
9. Der skal ved ethvert bakeri være et tilstrækkelig antal forsvarlig indrettede klosetter, der skal være behørig fjernet fra bakeriet. Klosetterne skal rengjøres to ganger ukentlig og skal være forsynt med klosettpapir.

Ved bakeribedrifter, hvor flere end 10 personer av begge kjøen beskæftiges, skal der være særskilte klosetter for mænd og kvinder.

10. I lokaler der staar i aapen forbindelse med bakeriet maa ikke forefindes sovesteder.
11. Ved nyoprettede bakerier tillates ikke kloakkum anbragt inde i bakeriet. Inden 1 aar fra disse reglers ikrafttræden skal kloakkum, som nu er anbragt i selve bakeriet, være fjernet.
12. Tobaksrøkning tillates ikke i bakeriet.

Kristiania den 20. oktober 1915.

(Sign.) *Betzy Kjelsberg. Bernh. Rustad. R. Scheen. H. Holmgaard.*

Efter konference med bakerforbundet gav sekretariatet forslaget sin tilslutning.

*

Som svar paa forespørsel fra Kristiania magistrat angaaende det foreliggende forslag til lov om *utvandring* har en av sekretariatet nedsat komité avgit uttalelse, hvori bl. a. fremholdes, at en lov paa dette omraade kan være paa sin plads for at tilgodese de utvandreendes (og hjemvendendes) interesser. Med hensyn til udgifterne til den i loven foreslaaede institution, hvor utvandrerne skal erholde oplysninger om arbejdsforhold etc. paa det sted de agtet sig hen, uttales, at disse bør utredes av det offentlige og ikke som i forslaget nævnt, hvor udgifterne delvis tænkes belastet de utvandrende.

*

Sykeforsikringen.

Lov om sykeforsikring kom endelig op til behandling i indeværende aar, og ved beslutning av 6. august 1915 blev lovens ramme betydelig utvidet og en række betydelige forandringer foretaget. Da loven jo berører den største del av arbejderklassen, og da en række bestemmelser av indgripende karakter er kommet til, indtar vi her loven:

Lov om sykeforsikring av 6. august 1915.

Kapitel I. *Pligtig forsikring.*¹⁾

§ 1.

1. Pligtig til sykeforsikring efter denne lov er her i riket²⁾ beskæftigede lønsarbejdere³⁾ samt betjenter i offentlig eller privat tjeneste, naar de har fyldt 15 aar. Forsikringspligten indtræder ved tiltrædelsen av arbejds- eller tjenesteforholdet⁴⁾ og ophører ved uttrædelsen av samme.
2. Undtat fra forsikringspligten er:
 - a. den, hvis samlede aarlige indtægt⁵⁾ overstiger kr. 1 600,00⁶⁾ paa landet eller kr. 1 800,00 i by.⁷⁾ I tilfælde av tvist om, hvorvidt denne grænse er overskredet eller ikke, lægges sidste endelige skatteligning til grund

1) Jfr. *§ 66.*

2) Jfr. *§ 3.*

3) Se *§ 2.*

4) Jfr. *§ 5, 1.*

5) Se *§ 14, 3* og *4.*

6) Se *§ 14, 1* og *2.*

7) Se skrivelse fra handelsdepartementet av 23. juni 1910.

for avgjørelsen. Forsaavidt der i vedkommendes indtægt er medtat egtefælles eller barns indtægt, blir denne efter kredssykekassens skjøn at fradrage;

- b. den, som er fast beskjeftiget paa skib i utenriksk fart, medmindre denne er indskrænket til reiser i fast rute, og reiserne efter den for farten kundgjorte plan ikke forutsættes at vare mer end 10 dage fra norsk havn og tilbake;¹⁾
- c. den, som ifølge utenlandsk lov er sikret sykeunderstøttelse under sin beskjeftigelse her i riket;
- d. den, som utfører arbeide for kommunen under forhold, der gir betalingen for arbeidet karakteren av understøttelse.

Det samme gjelder den, som under lignende forhold utfører arbeide for veldædige indretninger, naar saa bestemmes av Riksforsikringsanstalten.

- e. den, som er i tjeneste hos fremmed magts gesant eller utsendt konsul.
3. Undtat fra forsikringspligt er likeledes den, hvis arbeids- eller tjenesteforhold ikke ifølge forholdets natur kan faa en varighet av 6 dage eller derover.²⁾ Arbeidstiden behøver ikke at være sammenhengende og heller ikke at utgjøre hele dagsverk for at betinge forsikringspligt.
4. Efter andragende fra vedkommende forsikringspligtige person kan kassen undta fra forsikring den, hvis arbeidsevne paa grund av kronisk sykdom eller andre varige mangler eller svækkelser er væsentlig nedsat.

§ 2.

1. Ved lønsarbeidere forstaaes i denne lov arbeidere, hvis løn³⁾ helt eller delvis bestaar i penger.
2. Tjenere og husmænd,⁴⁾ som arbeider hos husbonden henregnes til lønsarbeidere, selv om de ingen pengeløn oppebærer; endvidere personer, som fisker paa lot, dog uten at holde eget bruk.

Til tjenere henregnes dog ikke hjemmeværende barn, som arbeider i hjemmet uten en paa forhaand fastsat pengeløn.

3. Like med lønsarbeidere og betjenter ansees ogsaa personer med ufuldendt utdanning, selv om de ingen løn oppebærer, naar arbeidet er et led i deres utdanning, saasom lærlinger, voluntører og lignende.

§ 3. En forsikringspliktig person ansees vedblivende som beskjeftiget her i riket og saaledes fremdeles som forsikringspliktig for et tidsrum av 3 maaneder fra avreisen, om han forbigaaende av sin arbeidsgiver sysselsættes i et andet land, eller om han for et saadant tidsrum med permission av arbeidsgiveren foretar en reise til utlandet.

§ 4.

1. Den i § 1, 2det led, litr. a. fastsatte indtægtsgrænse for personer paa landet kan, efterat kredssykekassens styre er hørt, av Riksforsikringsanstalten (§ 41) forhøies for vedkommende kreds, eller en viss nærmere avgrænset del derav, til den for byene gjældende grænse.
2. Efter forslag fra Riksforsikringsanstalten eller vedkommende kredssykekassestyrer kan kongen bestemme, at hele klasser av lønsarbeidere eller betjenter i visse distrikter eller hele riket er forsikringspligtige, uanset om den enkeltes indtægt overstiger den i § 1, 2 a fastsatte indtægtsgrænse.
3. Efter forslag fra Riksforsikringsanstalten eller vedkommende kredssykekassestyrer kan kongen bestemme, at den i § 1, 3 opstillede undtagelse fra forsikringspligt sløifes for enkelte arbeidsarters vedkommende i visse distrikter eller hele riket.

§ 5.⁵⁾ Forsikringspliktig person ansees — uten hensyn til mulig forømmelse av den foreskrevne indmeldelse (§ 9) — som medlem av vedkommende kredssykekasse fra den dag, forsikringspligten indtræder, saafremt han ikke allerede paa anden maate har opfyldt sin forsikringspligt (jfr. § 7)

¹⁾ Jfr. § 9, 1 og § 24, 2.

²⁾ Jfr. § 4, 3.

³⁾ Se § 14, 3 og 4.

⁴⁾ Se lov av 24 september 1851.

⁵⁾ Se § 66, 1 b.

- § 6.¹⁾
1. I tilfælde av ophør av forsikringspligten uttræder vedkommende som medlem av kredssykekasen kl. 6 formiddag paa den mandag, som følger efter den sidste uke, for hvilken pliktig præmie skulde betales (jfr. § 31, 4), medmindre forsikringen fortsættes som frivillig.
 2. Forsaavidt medlemmet paa det ovennævnte tidspunkt er syk eller avtjener sin vernepligt, forblir han staaende som medlem uten præmie, saalænge sykepenger (barselpenger) oppebæres eller vernepligten avtjenes (jfr. § 33 a).
 3. Ophører forsikringspligten paa grund av svangerskap i løpet av de sidste 13 uker før nedkomsten, forblir vedkommende staaende som medlem uten præmie indtil utløpet av den tid, for hvilken sykepenger (barselpenger) oppebæres.
 4. Hvis et pliktig medlem av en kredssykekasse ved ham utilregnelige omstændigheter blir arbeidsløs, vedblir han dog at være medlem av kassen uten præmie, saafremt han umiddelbart forut har været medlem av nogen kredssykekasse uavbrutt mindst $\frac{1}{2}$ aar.
- Sygdом, som indtræder efterat arbeidsløshet som foran nævnt har varet utover 14 dage, berettiger dog ikke til anden understøttelse end lægehjælp (§ 16, 1, A, a og B, 1ste avsnit). Retten til lægehjælp bortfalder for sygdomme, som indtræder efter yderligere 14 dages forløp.
- Straks vedkommende igjen kommer i arbeide eller tjenesteforhold, som medfører forsikringspligt, har han at betale præmie fra og med den uke, da han gjenoptok arbeidet.²⁾ Medlemsforholdet ophører, hvis dette ikke sker inden 8 uker efter arbeids- eller tjenesteforholdets ophør.

Kapitel II. Indmeldelse og utmeldelse.

§ 7. De efter denne lov forsikringspligtige personer skal være pliktig eller frivillig forsikret i vedkommende offentlige kredssykekasse³⁾ eller forsikret i en overensstemmende med denne lov godkjendt sykekasse eller medlem av godkjendt vikarkasse (§§ 54—65).

§ 8. Naar en person optages⁴⁾ i en kredssykekasse, skal der, forsaavidt han ikke allerede er i besiddelse av sykekassebok fra en kredssykekasse, utleveres ham en saadan bok, hvis pris, indhold og anvendelse fastsættes av Riksforsikringsanstalten.

Med dennes samtykke kan der inden den enkelte kredssykekasse istedenfor sykekassebok indføres sykekassekort.

§ 9.

1. Naar en person ved tiltrædelse av et arbeids- eller tjenesteforhold blir eller kan antages at bli forsikringspliktig (§ 1), skal arbeidsgiveren,⁵⁾ saafremt han ikke har visshet for, at forsikringspligten paa anden maate er opfylt,⁶⁾ indmelde vedkommende i kredssykekassen for den kreds, hvortil arbeidsstedet hører.⁷⁾

Saafremt et pliktig medlem av en kredssykekasse for samme arbeidsgiver midlertidig utfører arbeide inden en anden kredssykekasses omraade, forblir han medlem av den første kasse, dog ikke over et aar.⁸⁾

Hvis en virksomhet efter sin art utstrækker sig over steder liggende inden forskjellige kommuner, og forsikring i arbeidsstedets kredssykekasse derfor er forbundet med uforholdsmæssig besvær for arbeidsgiveren, kan forsikringen paa arbeidsgiverens begjæring med Riksforsikringsanstaltens samtykke ske i en anden kredssykekasse, som bestemmes av anstalten. For dem, som forsikres paa denne maate, utredes kommunens præmieandel (jfr. § 31, 5) av arbeidsgiveren.

1) Jfr. § 66, 1 b.

2) Jfr. § 31, 4.

3) § 40 og § 66, 1 b.

4) § 43.

5) § 74, 1.

6) § 7, 10, 11, 13, 3, 54—65.

7) Jfr. § 5.

8) Jfr. § 28.

Som arbeidssted for de efter loven forsikringspligtige, som er fast beskjæftiget ombord paa skib (jfr. § 1, 2 b), ansees det sted, hvor den bestyrende reder har sit forretningskontor.

Som arbeidssted for de som lønsarbeidere beskjæftigede fiskere¹⁾ ansees det sted, hvor arbejdsgiveren har sit forretningskontor, eller, saafremt han intet saadant har, hans bosted.

Undtagelse fra ovenstaaende bestemmelser om arbeidsstedet for forsikringspligtige, som er fast beskjæftiget ombord paa skib, og fiskere kan dog ske efter overenskomst mellem arbejdsgiveren og de paagjældende kredssykekasser. Kan enighet ikke opnaaes, avgjøres saken med endelig virkning av Riksforsikringsanstalten.

2. Hvis den forsikringspligtige er beskjæftiget i bedrift eller virksomhet, som indgaar under lovene om ulykkesforsikring for arbeidere i fabrikker m. v.,²⁾ eller om ulykkesforsikring for sjømænd,³⁾ blir som arbeidsgiver ogsaa at anse den, som efter nævnte love er eller blir erkjendt som saadan.

Twist om arbeidsgiverforholdet fritar ikke for indmeldelse efter nærværende paragraf eller for betaling av præmie.

3. Kredssykekassen kan — om den dertil finder grund — la den forsikringspligtige og hans bipersoner (§ 16, 1 B) undersøke av en av kredssykekassen dertil anvist læge for at faa bragt paa det rene, hvorvidt vedkommende lider av en allerede bestaaende sygdom eller mangel, der efter § 17, 1 ikke berettiger til understøttelse. Undersøkelserne maa i tilfælde betales av kredssykekassen.
4. Skriftlig indmeldelse til en kredssykekasse, ledsaget av oplysninger om indtægt m. v. efter en av Riksforsikringsanstalten fastsat eller godkjendt formular samt i tilfælde av sykekassebok (jfr. § 8), blir at besørge snarest mulig, men senest inden 5 dage, efterat vedkommende har tiltraadt arbeidet eller tjenesten; dog kan der for landdistrikterne i statutterne fastsettes en længere frist.

Er indmeldelse forsømt, pligter arbeidsgiveren at dække alle kassens utgifter efter denne lov ved den forsikringspligtiges og hans bipersoners (§ 16, 1 B) sygdom, opstaat efter forsikringspligtens indtræden, men før indmeldelse er skedd. Præmien betales allikevel fra og med den uke, i hvilken forsikringspligten er begyndt.

5. Paa samme maate og med samme frist har arbeidsgiveren at anmelde for vedkommende sykekasse, naar en forsikret person uttræder av hans tjeneste eller naar forsikringspligten av anden grund ophører (jfr. § 1, 2).

Er saadan utmeldelse forsømt, pligter arbeidsgiveren at utrede de paa medlemmet og paa ham selv som arbeidsgiver faldende præmieandele for tiden fra forsikringens ophør (§ 6, 1) indtil utmeldelse sker, dog ikke længer end til kredssykekassen ved avregning efter § 32, 1 er kommet til kundskap om forsikringens ophør. Forpligtelsen bortfalder dog fra den tid, vedkommende bevislig er indtraadt som pliktig eller frivillig medlem av en kredssykekasse eller godkjendt sykekasse.

Har et uttraadt medlem eller hans bipersoner paa grund av forsømt utmeldelse urettelig oppebaaret understøttelse, pligter vedkommende arbeidsgiver derhos at erstatte kassen de saaledes havte utgifter.

6. Arbeidsgiveren har, senest inden 1 uke før første mandag i januar og juli, at anmelde saadan forandring i et pliktig medlems arbeidsindtægt eller arbeidsforhold, at den medfører den forsikredes overflytning til en anden indtægts- eller risikoklasse (jfr. § 14, 6).⁴⁾ Kredssykekassen kan dog — om den dertil finder grund — til enhver tid selv indhente de for saadan mulig overflytning fornødne oplysninger.

Forsaavidt rettidig anmeldelse av saadanne forandringer undlates, og kassen som følge herav utbetaler sykepenger efter en anden indtægts-

1) Jfr. § 2, 2.

2) Se lov om ulykkesforsikring for industriarbeidere m. v. av 13. august 1915, nr. 4, § 1.

3) Se lov av 18. august 1915, nr. 5 med tillægslov av 30. juli 1915, nr. 3, §§ 10 og 14.

4) Jfr. § 14, 1 og § 31, 3.

klasse end den, medlemmet skulde være overflyttet til, pligter arbeidsgiveren at erstatte kassen eller medlemmet forskjellen.

7. Den forsikringspligtige er pliktig til at gi saavel arbeidsgiveren som kredssykekassen alle i anledning av ind- og utmeldelsen nødvendige opplysninger. Likeledes bør den forsikringspligtige, naar han blir vidende om, at indmeldelse er forsømt, ufortøvet gi kredssykekassen underretning derom.

Kapitel III. *Frivillig forsikring.*

§ 10.¹⁾

1. Enhver person, som har fylt 15 aar, og ikke indgaar under undtagelsesbestemmelse i § 1, 2 b—d, har ret til at bli forsikret efter denne lov som frivillig medlem av kredssykekassen paa sit hjemsted paa følgende vilkaar:
- a. Hans samlede aarlige indtægt,²⁾ sammenlagt med hans egtefælles, maa ikke overstige kr. 1600,00 paa landet eller kr. 1800,00 i by. I tilfælde av tvist, om grænsen er overskredet eller ikke, lægges sidste endelige skatteligning til grund for avgjørelsen.³⁾
 - b. Han maa paa forlangende ved attest fra en av kredssykekassen dertil anvist læge godtgjøre, at han og hans bipersoner (§ 16, 1 B) er ved god helbred, saaledes at der ikke paaføres kassen nogen særlig risiko. Befindes saadan risiko at være tilstede hos nogen av bipersonerne, kan vedkommende biperson undtages fra forsikringen. Undersøkelsen maa i tilfælde betales av kredssykekassen.
 - c. Han og hans bipersoner faar ikke understøttelse i henhold til denne lov for sygdom, som indtræffer i de 4 første uker efter indtrædelsen ⁴⁾ i kredssykekassen.
 - d. Forsaavidt hans alder ved indmeldelsen overskrider 50 aar, maa han betale tillægspræmie for tiden tilbake til det fyldte 50de aar. Fra denne tid blir dog at trække det tidsrum, hvori han kan godtgjøre at ha staat som medlem av nogen kredssykekassee eller godkjendt sykekassee efter det fyldte 50de aar.
 - e. Andragende om optagelse som frivillig medlem av en kredssykekassee i henhold til denne paragraf indsendes skriftlig og skal ledsages av aldersattest, opplysning om indtægt samt andre fornødne bevisligheter, efter en av Riksforsikringsanstalten fastsat eller godkjendt formular. Kassen har snarest mulig at træffe avgjørelse om andragendet og derefter uten ophold at underrette vedkommende om avgjørelsen, samt om hvilken indtægts- og risikoklasse ⁵⁾ han blir at henvære til. Indvilges andragendet, blir han medlem av kassen fra og med den dag, paa hvilken den i § 12, 1 nævnte forskudspræmie samt — i tilfælde — tillægspræmien (punkt d) er betalt.
2. Forandrer medlemmet hjemsted, er han, uten hensyn til betingelserne i 1ste led litr. b, c og d berettiget til at overføre sin forsikring til den nye kredssykekassee fra utløpet av den tid, for hvilken præmie er betalt. Det samme gjelder medlem av godkjendt sykekassee, som forandrer hjemsted, og ønsker at overføre sin forsikring til kredssykekassen paa det nye hjemsted, naar dertil er adgang efter reglene i § 54, 3—5.
3. Fremkommer andragende om frivillig forsikring for person, der har staat som medlem av kredssykekassee uavbrutt i de 3 sidste maaneder, og som ikke indgaar under undtagelsesbestemmelser i § 1, 2 a—e, kommer punkt 1 a—e ikke til anvendelse, hvis andragendet fremkommer senest 1 uke, efterat ovennævnte medlemsforhold er ophørt eller kredssykekassen finder at kunne se bort fra, at fristen er oversiddet, idet vedkommende da uten videre blir frivillig forsikret.

¹⁾ Se § 66, 1 b.

²⁾ Se § 14, 3 og 4.

³⁾ Se skattelove av 18. august 1911.

⁴⁾ Lit. e.

⁵⁾ Se § 14, 1 og § 31, 3.

§ 11.¹⁾

1. Lønsarbeidere og betjenter (§ 2), som ikke indgaar under undtagelsesbestemmelserne i § 1, 2 a—d, har uanset deres arbeides varighed eller stadighed²⁾ ret til at bli forsikret efter denne lov som frivillig medlem av kredssykekassen paa arbejdsstedet eller hjemstedet. § 10, 1 a—e, kommer da ikke til anvendelse. Følgende vilkaar blir at iagttas:
 - a. hans indmeldelse, ledsaget av oplysninger om indtægt m. v. efter en av Riksforsikringsanstalten fastsat formular, samt, i tilfælde, av sykekassebok (jfr. § 8), sker skriftlig til vedkommende kredssykekasse;
 - b. han og hans bipersoner (§ 16, 1 B) pligter i tilfælde at underkaste sig lægeundersøkelse, som i § 9, 3 omhandlet;
 - c. han indtræder som frivillig medlem fra og med den dag, den i § 12, 1 nævnte forskudspræmie er betalt, saafremt han ikke inden 1 uke efter indmeldelsen har mottat kredssykekassens skriftlige meddelelse om, at den har negtet ham adgang til den frivillige forsikring.
2. Forandrer medlemmet midlertidig arbeidssted eller hjemsted, er han berettiget til at bli staaende som medlem av den kasse, hvor han tidligere stod.
3. Hvis kassen negter forsikring av nogen, som er indmeldt efter denne eller foregaende paragraf, men han efter paaanke (jfr. § 66, 1 c) kjendes forsikringsberettiget, regnes han som medlem fra og med den dag, da kassen mottok indmeldelsen. Dog skal han i saa fald indbetale mulig efterskudspræmie og den løpende forskudspræmie samt mulig tillægspræmie³⁾ inden 1 uke, efterat han har mottat meddelelse om kjendelsen. § 12.
1. Præmien for den frivillige forsikring betales forskudsvis for mindst 4 uker ad gangen.⁴⁾
2. Forsaavidt direkte utmeldelse ikke har fundet sted, ophører⁵⁾ den frivillige forsikring 1 uke (løpeuke) efter utløpet av den oven omhandlede periode, for hvilken præmie er betalt. Henstand med præmiebetaling i indtil 3 uker efter løpeukens utløp kan dog tilstedes av kredssykekassen, saafremt særlige grunde derfor er tilstede.
3. I tilfælde av sygdom under det ovenfor under punkt 2 nævnte tidsrum av 4 uker avholdes skyldig præmie i sykepengene.
Under sygdom, nedkomst eller avtjening av vernepligt blir den frivillig forsikrede staaende som medlem av kredssykekassen, saalænge sykepenger (barselpenger)⁶⁾ oppebæres eller vernepligten avtjenes (jfr. § 33 b). § 13.
1. Frivillig medlem pligter, efter nærmere bestemmelse i statutterne, at gi kredssykekassen oplysning om sine indtægtsforhold og sin beskæftigelse. Undlater han dette, eller gir han urigtige oplysninger, kan han utelukkes som frivillig medlem fra et av kassen nærmere fastsat tidspunkt.
2. Overstiger det frivillige medlems indtægt den for ham gjældende indtægtsgrænse, ophører den frivillige forsikring fra et nærmere av kredssykekassen fastsat tidspunkt.
Gaar en efter § 11 forsikret person over i selvstændig stilling, blir hans ret til fortsat forsikring avhængig av, at indtægtsgrænsen efter § 10, 1 a ikke overskrides, forsaavidt ikke § 10, 3 faar anvendelse.
3. Indtræder et frivillig medlem i forsikringspligtende arbeids- eller tjenesteforhold,⁷⁾ blir den frivillige forsikring fremdeles gjældende, saalænge forskudspræmie⁸⁾ indbetales.
4. For frivillig forsikring gjælder, hvor intet andet fremgaar av loven, de for pligtig forsikring fastsatte regler.

¹⁾ Se § 66, 1 b og c.

²⁾ Se § 1, 3.

³⁾ Se § 10, 1 d.

⁴⁾ Jfr. § 31, 4.

⁵⁾ Se § 66, 1 b.

⁶⁾ Se § 16, 1 A c og d.

⁷⁾ Se § 1, 1.

⁸⁾ Se § 12, 1.

Kapitel IV. Indtægtsklasser.

§ 14.

1. Enhver person, som, pligtig eller frivillig, er medlem¹⁾ av en kredssyke-kasse, blir av kassen i henhold til foreliggende opgaver og oplysninger²⁾ at henføre til den indtægtsklasse, hvorunder hans aarlige arbeidsindtægt falder,³⁾ efter nedenstaaende tabel, samt til den risikoklasse (§ 31, 3), hvortil han hører:

Indtægts- klasse	Aarlig arbeidsindtægt	
	over kr.	til og med kr.
1	0.00	300.00
2	300.00	600.00
3	600.00	900.00
4	900.00	1 200.00
5	1 200.00	

2. Forsikringspligtige, som ingen løn oppebærer (§ 2, 3), henføres til 1ste indtægtsklasse. Det samme gjælder den frivillig forsikrede, som ikke oppebærer nogen indtægt.
3. Den del av arbeidsindtægten, som bestaar i naturalydelse, omsættes i penger efter de paa stedet gjængse gjennemsnittspriser. Er nogen saadan ydelse værdsat av arbeidsgiveren med tilslutning av arbeideren, kan dette godkjendes av sykekassen, saafremt det findes rimelig.
4. Som arbeidsindtægt skal i denne lov ogsaa ansees enhver godtgjørelse, som vedkommende faar som betaling for ydet arbeide eller tjeneste, uanset om betalingen mottages fra tredjemand.
5. Saafremt ingen tilstrækkelige oplysninger foreligger, fastsættes arbeidsindtægten størrelse ved skjønn av kredssykekassen.
6. Overflytning av pliktig medlem⁴⁾ fra en indtægts- eller risikoklasse til en anden kan — saalænge vedkommende er i tjeneste hos samme arbeidsgiver — kun ske fra og med den første mandag i januar eller juli, forsaavidt ikke kredssykekassen efter mottagne oplysninger i det enkelte tilfælde finder grund til at bestemme et andet tidspunkt (jfr. § 9, 6).

Overflytning av frivillige medlemmer⁵⁾ sker efter derom i statutterne fastsatte regler.

7. Efter forslag av Riksforsikringsanstalten eller en kredssykekasses styre kan vedkommende regjeringsdepartement⁶⁾ beslutte, at hele klasser av forsikrede i visse distrikter eller i hele riket blir at henføre til en bestemt indtægtsklasse uten hensyn til den enkeltes arbeidsindtægt.

§ 15. Sykepenger (§ 16) og præmier (§ 31) blir at beregne i forhold til den midlere daglige arbeidsindtægt, der regnes at utgjøre:

for 1ste indtægtsklasse	kr. 1,00
» 2den — » —	» 1,50
» 3dje — » —	» 2,50
» 4de — » —	» 3,50
» 5te — » —	» 4,50

¹⁾ Se § 43, 1

²⁾ Se §§ 9, 4 og 6, § 10, 1 c og § 11, 1.

³⁾ Se § 66, 1 d.

⁴⁾ Se kap. I.

⁵⁾ Se kap. III.

⁶⁾ Socialdepartementet.

Kapitel V. Sykeforsikringens ydelser. — Vilkaar for ret til understøttelse
— Rettens fortapelse,

§ 16.

1. Kredssykekasserne skal yde følgende understøttelser:

A. For et medlems ¹⁾ egen person:

- a. Fri læge ved kasselæge fra sygdommens begyndelse, samt — ved første gangs anskaffelse — saadanne hjælpemidler som briller, brokbind og lignende, og hvor kirurgisk behandling utkræves, forbindingssaker og de for saadan behandling nødvendige lægemidler efter lægens anordning. Som lægehjælp regnes ogsaa tanduttrækning — ved læge eller tandlæge — dog ikke, hvis den sker av hensyn til indsætning av kunstige tænder.
- b. Skyldes sygdommen en beskadigelse ved bedriftsulykke, som ifølge loven om ulykkesforsikring for arbeidere i fabrikker m. v. ²⁾ berettiger til skadebot, skal kredssykekassen tillike yde de lægemidler som lægen finder fornødne til skadens behandling (jfr. § 20). ³⁾
- c. Forsaavidt sygdommen medfører arbeidsudygtighet, en pengehjælp (sykepenger) av 60 pct. av den midlere arbeidsindtægt i vedkommende indtægtsklasse (§§ 14—15),

altsaa pr. dag:

1ste klasse	kr. 0,60
2den	» 0,90
3dje	» 1,50
4de	» 2,10
5te	» 2,70

Dog skal sykepengene sammen med betaling, som vedkommende maatte oppebære for arbeide under sygdommen eller sammen med sykepenger fra mulig privat sykeforsikring, ikke utgjøre mere end 90 pct. av hans virkelige arbeidsindtægt ⁴⁾ ved sygdommens begyndelse. Herunder kommer ikke i betragtning saadanne tilfælde, hvor en forsikret uten ydelse av arbeide har ret til fuld løn under sygdom (jfr. § 24, 3). For personer, som ingen arbeidsindtægt har, ⁵⁾ skal de samlede sykepenger utgjøre 60 øre pr. dag.

Forsaavidt arbeidsudygtigheten er halv eller mindre, kan kredssykekassen nedsætte sykepengene til halvdelen. Nærmere regler herom gives i statutterne.

- d. Ved kvindelig medlems ⁶⁾ nedkomst fri jordmorhjælp, skyssutgifter dog heri ikke indbefattet, samt sykepenger (barselpenger) i 6 uker ⁷⁾ regnet fra og med nedkomstdagen, samt de sidste 2 uker før denne. Barselpengene skal altid utgjøre mindst kr. 1,00 pr. dag. Disse ydelser er betinget av at hun i de 10 sidste maaneder før nedkomsten har været medlem av en kredssykekasse. Kortere avbrytelser i de 10 maaneder kommer ikke i betragtning. Herom skal i statutterne indtages nærmere bestemmelse.

Indtræder sygdom, ydes istedenfor barselpenger de samme understøttelser som under andre sygdomstilfælde, dog for de ovenfor nævnte 8 uker i intet tilfælde mindre sykepenger end kr. 1,00 pr. dag.

- e. Bidrag til begravelsesomkostninger kr. 50,00, dog ikke for personer for hvem Riksforsikringsanstalten efter gjældende lovgivning pligter at yde begravelseshjælp. ⁸⁾ Riksforsikringsanstalten kan forlange, at kredssykekassen i dette tilfælde betaler begravelseshjælp imot refusion.

B. For et medlems egtefælle (hustru eller mand) og for barn og pleiebarn

¹⁾ Se § 43, 1

²⁾ Se lov om ulykkesforsikring for industriarbeidere m. v. av 13. august 1915, nr. 4.

³⁾ Jfr. § 37, 2

⁴⁾ Se § 14, 1, 3 og 4.

⁵⁾ Jfr. § 14, 2.

⁶⁾ Se § 43, 1.

⁷⁾ Jfr. lov om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter av 18. september 1915 § 33.

⁸⁾ Se lov om ulykkesforsikring for industriarbeidere m. v. av 13. august 1915, nr. 4, § 5, 1.

under 15 aar, som forsørges av medlemmet, hvilke i nærværende lov benævnes bipersoner, fri lægehjælp m. v. som under litr. A, a, dog ikke saadanne hjælpemidler som briller, brokbind og lignende.

Til hustru, som ikke selv er medlem, ydes derhos ved nedkomst fri jordmorhjel্প, skyssudgifter dog heri ikke indbefattet, samt i barselpenger kr. 30,00 pr. fødsel. Disse ydelser er betinget av, at at hendes egtefælle før nedkomsten har været medlem av en kredssykekasse i saadan tid som for kvindelig medløm i litr. A, d bestemt

2. I en kredssykekasses statutter kan indtages bestemmelse om, at skyssgodtgjørelse til jordmor skal indgaa under fri jordmorhjel্প.

- § 17.
 1. Sygdomme, indtraadt i tidsrum, hvori vedkommende ikke har været sykeforsikret i nogen kredssykekasse,¹⁾ berettiger ikke til nogen understøttelse efter nærværende lov.

Anfald, som indtræffer et aar eller mere efter ophøret av et foregaaende anfald av samme sygdom, blir at anse som ny sygdom, jfr. § 19, 3.

2. Hvor et medlem gaar over fra en kredssykekasse til en anden, har vedkommende samme krav paa ydelse, som om han var blit staaende som medlem den hele tid i samme kasse. Understøttelsen for nye anfald paa hviler den nye kredssykekasse.

3. Kredssykekassernes forpligtelse til at yde de i § 16, 1 A, a, jfr. B, omhandlede understøttelser, omfatter ikke de tilfælde, i hvilke behandling eller forpleining for offentlig regning finder sted i henhold til lov om sundhetskommisioner m. v. av 16. mai 1860²⁾ eller lov angaaende sindsykes behandling og forpleining av 27. juni 1891 eller lov angaaende særregne foranstaltninger mot tuberkuløse sygdomme av 8. mai 1900.³⁾ Naar der i saadant tilfælde ydes et medlem forpleining for offentlig regning, finder reglerne i § 18, 3 tilsvarende anvendelse med hensyn til sykekassens pligt til at yde sykepenger. Det offentliges utlæg til saadan behandling og forpleining kan ikke kræves erstattet av medlemmet, forsaavidt angaar det tidsrum, i hvilket behandlingen og forpleiningen vilde ha paaligget sykekassen, om sygdommen hadde vedkommet denne.⁴⁾

I de tilfælde, hvor det paaligger det offentlige at overta utgiftene, skal disse overtages fra sygdommens begyndelse.

4. De av kredssykekassen antagne jordmødre har at bistaa ved fødselen og tilse barselkvinden under barselleiet og om mulig før fødselen. De nærmere regler for jordmødrenes virksomhet fastsættes av kredssykekassens styre i en instruks, som blir at godkjende av vedkommende departement, elterat Riksforsikringsanstalten er hørt.

Jordmødrenes godtgjørelse fastsættes, hvor ikke aarsløn er avtalt, i en tarif, som er opstillet av kredssykekassens styre. I tilfælde av, at enighet ikke opnaaes mellem kredssykekassen og vedkommende jordmor om godtgjørelsens størrelse, blir denne tvist at indanke for amtmanden, hvis avgjørelse er endelig.

5. Efter forslag av en kredssykekasses styre kan Riksforsikringsanstalten med vedkommende regjeringsdepartements samtykke beslutte, at der istedenfor fri lægehjælp, tandlægehjælp, eller fri jordmorhjel্প skal ydes en pengegodtgjørelse. Beslutningen herom gjælder vedkommende kredssykekasse og træder i kraft til den tid, som i beslutningen fastsættes. De nærmere regler for godtgjørelsens ansættelse gives av kredssykekassen med Riksforsikringsanstaltens godkjendelse.

6. I kommuner med kommunale læger, tandlæger eller jordmødre, som har at yde fri lægehjælp, tandlægehjælp eller jordmorhjel্প til kommunens indvaanere, bortfalder lægehjælp, tandlægehjælp eller jordmorhjel্প efter § 16, 1, A og B fra den tid, Riksforsikringsanstalten efter forslag fra kassens styre bestemmer.

§ 18.

1. Istedenfor de i § 16, 1, litr. A, a—c fastsatte ydelser kan der ydes den

¹⁾ Se §§ 1, 1 5 og 11, 1 c.

²⁾ Se dens §§ 15 og 21.

³⁾ Se dens § 13, jfr. § 6.

⁴⁾ Se skrivelse fra handelsdepartementet av 12 august 1911.

forsikrede fri kur og pleie paa sykehus, hvorunder indbefattet kuranstalter. I tilfælde av ulykke, som gaar ind under ulykkesforsikringsloven¹⁾ eller sjømandsforsikringsloven,²⁾ kan Riksforsikringsanstalten i henhold til førstnævnte loves § 8 eller sidstnævnte loves § 5, jfr. dens § 7 forlange, at indlæggelse paa sykehus skal ske. Ogsaa istedenfor den under litr. B, 1ste punktum, nævnte ydelse kan en kredssykekasse yde fri kur og pleie paa sykehus, saafremt den finder, at dette kan ske uten væsentlig øket utgift for kassen, eller saafremt behandling i hjemmet ikke forsvarligen kan ske.

Likeledes kan der ydes kvindelig medlem eller medlems hustru fri behandling og ophold i fødselshjem istedenfor de i litra A, d og B fastsatte ydelser i anledning av nedkomst.

2. Ifald den syke uten hjemmel i gjældende lov³⁾ negter at etterkomme en kredssykekasses beslutning om indlæggelse paa sykehus, bortfalder enhver understøttelse for ham personlig, men sykepenger kan i tilfælde, som nedenfor under avsnit 3 bestemt, ydes hans familie.

Negter en barselkvinde⁴⁾ uten rimelig grund at etterkomme en kredssykekasses beslutning om indlæggelse paa fødselshjem, kan kredssykekassen beslutte, at enhver understøttelse til hende og hendes familie bortfalder.

3. Under ophold paa sykehus bortfalder de i § 16 fastsatte sykepenger, men hvis den syke har egtefælle eller slektninger, som bor sammen med ham, og hvis underhold medlemmet bestrider og efter loven pligter at bestreide,⁵⁾ skal der ydes disse sykepenger beregnet av den midlere daglige arbeidsinntægt⁶⁾ med 20 pct., hvis der er én, 35 pct., hvis der er to, og 50 pct., hvis der er tre eller flere saadanne forsørgede.

4. Under barselkvindes ophold i fødselshjem⁴⁾ bortfalder likeledes barselpengene, men kredssykekassen kan tilstaa hendes hjemmевærende familie indtil 50 pct. av disse til leie av fornøden bistand til den huslige gjerning. § 19.

1. Sykepenger (§ 16, 1, A, c) beregnes og utbetales for alle ukedage, undtagen søndag, saalænge arbeidsudygtigheten, varer, — dog ikke for de 3 første dage, søndag iberegnet, efter arbeidsudygtighetens indtræden, og ikke længer for hvert enkelt sygdomstilfælde end til utløpet av den 26de uke,⁷⁾ regnet fra og med den første dag, for hvilken sykepenger er oppebaaret, eller fra og med den første dag av sykehusopholdet, om sykepenger ikke er oppebaaret før indlæggelsen.

2. Saafremt et medlem allerede har oppebaaret sykepenger for et sygdomstilfælde og siden faar et eller flere anfald av samme sygdom, regnes disse som en fortsættelse av det første. medmindre 3dje eller 4de led kommer til anvendelse. Sykepenger ydes i indtil 39 uker tilsammen for det første og de senere anfald, dog ikke over 26 uker i noget enkelt aar, regnet fra begyndelsen av den første understøttelse efter 1ste led, eller for noget enkelt anfald.

Er betalingen av sykepenger avbrutt, begynder i intet tilfælde nye sykepenger at løpe, før et nyt anfald indtræffer.

Om sykepenger oppebæres under medlemsskap i en og samme kredssykekasse eller flere, er likegyldig (jfr. § 17, 2).

3. Anfald, som indtræffer et aar eller mere efter ophøret av et foregaaende anfald av samme sygdom, og forinden der for denne er ydet sykepenger for tilsammen 39 uker, blir at anse som ny sygdom.
4. Har et medlem i henhold til 2det led av denne paragraf for anfald av samme sygdom nydt sykepenger for tilsammen 39 uker, kan han ikke senere faa understøttelse for samme sygdom, før der efter sidste

1) Se lov av 13. august 1915, nr. 4.

2) Se lov av 18. august 1911, nr. 5, med tillægslov av 30. juli 1915, nr. 3.

3) Se § 18, 1 samt lov om sundhetskommisjoner m. v. av 16. mai 1860 § 21, lov angaaende spedalskes avsondring m. v. av 6. juni 1885, nr. 1, § 2 og tuberkuloseloven av 8. mai 1900 § 6.

4) Se § 18, 1 sidste punktum.

5) Se lov om fattigvæsenet av 19. mai 1900, nr. 1, § 2.

6) Se § 15.

7) Jfr. § 22, 1.

understøttelse er hængaat 2 aar, regnet fra ophøret av sidste anfald, og han i hele denne tid har været fri for vedkommende sygdom.

5. Kur og pleie paa sykehus (§ 18, 1) betales for alle ukedage fra og med indlæggelsesdagen. Forøvrig regnes kur og pleie paa sykehus med hensyn til ydelsens varighet like med ydelse av sykepenger, saaledes at sykehusdage — søndage undtat — tælles med som sykepengedage. Sykepenger til familien (§ 18, 3) betales for alle ukedage undtagen søndag fra og med første sykehusdag.
6. a. For medlemmer (§ 16, 1, A) indtræder ret til lægehjælp med sygdommens begyndelse og vedvarer, saaalænge sygdommen varer, dog ikke længer, end til ydelsen av sykepenger (sykehuspleie) i tilfælde ophører ifølge 1.—5. led av denne paragraf.
- b. For andre forsikrede (§ 16, 1, B) indtræder retten til lægehjælp likeledes med sygdommens begyndelse, og forskriftene i 1.—5. led om sykepengenes varighet skal faa tilsvarende anvendelse paa retten til lægehjælp, idet varigheten av denne ydelse regnes fra og med første til og med den sidste dag, da læge benyttedes.

§ 20.

1. Skyldes sygdommen en beskadigelse ved bedriftsulykke, som ifølge loven om ulykkesforsikring for arbeidere i fabrikker m. v.¹⁾ berettiger til skadebøt, pligter en kredssykekasse ikke at yde understøttelse for længer tid end til og med den 10de dag fra den dag skaden indtraf. Riksforsikringsanstalten kan dog forlange, at behandling og understøttelse i sykekassen fortsættes efter reglerne i denne lov, idet Riksforsikringsanstalten av de ulykkesforsikringen for arbeidere tilhørende midler har at godtgjøre samtlige utgifter efter utløpet av de 10 første dage.²⁾
2. I intet tilfælde pligter sykekassen for samme skadetilfælde at yde sykeunderstøttelse længer end indtil den dag, da den skadede erholder invaliderente i henhold til nogen av de gjældende ulykkesforsikringslove.³⁾

§ 21. Ingen har krav paa sykepenger ifølge denne lov uten efter lægeerklæring eller paa barselpenger uten efter læge- eller jordmoreerklæring. Hvor tilveiebringelsen av saadan erklæring vilde medføre særlige vanskeligheter, kan sykekassen godkjende anden fyldestgjørende attest. Nærmere regler herom og om kontrollen med de syke gives i statutterne.

§ 22.

1. Sykepenger utbetales, forsaavidt der ikke ved statut eller overenskomst anderledes er bestemt, efterskudsviis for hver uke med 6 ganger de daglige sykepenger, første og sidste gang dog kun for saa mange understøttelsesdage, som der falder paa første og sidste uke.
2. Sykekassen fastsætter mindst en bestemt ukedag for utbetaling av sykepenger.
3. De i § 16, 1, A, d og B, andet led, omhandlede barselpenger blir i tilfælde (jfr. § 18, 1, sidste led) som regel at utbetale til barselkvinden personlig. Dog kan kredssykekassen beslutte, at pengene i fornødent fald helt eller delvis skal utbetales til nogen anden for at anvendes til bedste for barselkvinden og barnet. Barselpengenes utbetaling sker med samlet beløp eller portionsvis efter kredssykekassens nærmere bestemmelse. Hvis barselkvinden dør, forinden den tid er forløpet, som svarer til de hende utbetalte barselpenger, blir dog intet at tilbakebetale.

§ 23. Hvis en person under ophold i utlandet i henhold til § 3 blir berettiget til understøttelse efter denne lov, pligter hans arbeidsgiver, saalænge den forsikrede forblir i utlandet, at besørge den understøttelse, som kredssykekassen ellers skulde ha ydet.⁴⁾ Utgiftene derved godtgjøres ham av kredssykekassen, idet utgiftene til lægehjælp m. v. efter § 16, 1, A, a dog ikke erstattes med høiere beløp end efter den for kassen gjældende tarif.⁵⁾

¹⁾ Se lov av 13. august 1915, nr. 4.

²⁾ Se lov av 13. august 1915, nr. 4, § 9.

³⁾ Se lov av 13. august 1915, nr. 4, § 4 b og lov av 18. august 1911, nr. 5, med tillægslov av 30. juli 1915, nr. 3, § 4.

⁴⁾ Se §§ 16, 18 og 19.

⁵⁾ Se §§ 66, 1 i.

§ 24.

1. Saafremt og saalænge en tjener (tyende)¹⁾ i sygdomstilfælde²⁾ forpleies hos sin husbond,³⁾ oppebærer denne de sykepenge, som ifølge loven tilkommer tjeneren. Husbonden er pligtig til at yde saadan forpleining i indtil 4 uker, forsaavidt kredssykekassen finder, at den syke ikke uten ulempe kan indlægges paa sykehus. Dog ophører husbondens pligt, naar tyendet efter opsigelse eller av anden lovlig aarsak⁴⁾ træder ut av tjenesteforholdet. Pligten bortfalder ogsaa, hvis vedkommende er syk ved tiltrædelsen av tjenesten, saavel som naar sygdommen er venerisk.
2. Med hensyn til understøttelse av syke sjømænd, som er forsikret efter denne lov, gjælder følgende bestemmelser, jfr. § 90 i lov om sjøfarten av 20. juli 1893:
 - a. For det tidsrum, hvori sjømanden forpleies ombord, utredes pligtige sykepenge⁵⁾ til den, for hvis regning forpleiningen sker.⁶⁾
 - b. For det tidsrum, hvori sjømanden forpleies paa sykehus i utenlandsk havn, blir utgiften hermed for den tid, hvori understøttelse pligtes av kredssykekassen, av kassen at godtgjøre den, for hvis regning forpleiningen sker. Paa samme maate forholdes med hensyn til utgiftene ved forpleining paa sjømandshjem eller lignende i utenlandsk havn, heri indbefattet godtgjørelse til læge utenfor hjemmet. I tilfælde utredes derhos sykepenge overensstemmende med § 18, 3.
 - c. Ved forpleining indenlands bortfalder rederiets forpleiningspligt efter ovennævnte lov for det tidsrum, hvori understøttelse ydes av kredssykekassen efter nærværende lov.
3. Hvis en forsikret, samtidig som han selv i henhold til § 16 eller hans egtefælle eller slektninger i henhold til § 18, 3 nyder sykepenge, fremdeles har krav paa løn hos arbeidsgiveren, er denne berettiget til at bringe sykepengene i avdrag ved utbetaling av kontant løn for den tilsvarende tid.⁶⁾

§ 25.

1. Dersom den forsikrede paadrar sig sygdom under utøvelse av sine militære pligter, bortfalder hans ret til understøttelse efter nærværende lov, idet utgiftene i dette tilfælde paahviler militærvæsenet. Overtar en kredssykekasse disse utgifter efter nærmere indhentet opplysning eller rekvisition fra vedkommende militære myndighet, har statskassen at tilbakebetale kredssykekassen det saaledes utlagte beløp.

Rammes vedkommende efter endt forpleining for militærvæsenets regning av nyt anfall av samme sygdom, utredes understøttelse i den utstrækning, som § 19, 2—6 hjemler, av den kredssykekasse, hvori vedkommende staar som medlem ved anfaldets indtræden.

2. I tilfælde av forpleining paa sykehus for militærvæsenets regning yder kredssykekassen de i § 18, 3 omhandlede sykepenge, dog kun for den tid av sykehusopholdet, som falder efter den dag, da vedkommendes pligt til tjenstgjøring vilde være avsluttet, om han ikke var blit syk. Oppebærer vedkommende under opholdet paa sykehus familiegodtgjørelse av militærvæsenet, kommer denne til avdrag i det beløp, som skal utredes av kredssykekassen.

§ 26.

1. Saafremt en person, som i henhold til denne lov nyder sykeunderstøttelse, forlater riket, bortfalder ethvert krav paa vedkommende kredssykekasse.
2. Forsikret person, som ved forsæt eller ved beruselse har paadrat sig sygdom, mister retten til sykepenge eller fri kur og pleie paa sykehus. Dog kan den sidstnævnte ydelse tilstaaes ham, naar dette antages at

¹⁾ Se skrivelse fra Kirkedepartementet av 9. juli 1855.

²⁾ Se skrivelse fra Kirkedepartementet av 28. oktober 1869.

³⁾ Se lov angaaende haandverksdriften av 15. juli 1839 § 76 samt skrivelser fra Justisdepartementet av 3. april 1843 og 24. juli 1885 (i Paulsens og Thomles samling).

⁴⁾ Se plakat 3. december 1755 og pl. 7. august 1776, art. 8, samt nærvær. lovs § 16, 1 A, c og § 19.

⁵⁾ Se lov om sjøfarten av 20. juli 1893, nr. 1, § 90, jfr. lov om statskontrol med skibes sjødygtighet m. v. av 9. juni 1903, nr. 7, § 85.

⁶⁾ Se § 66, 1 f.

være mest regningssvarende for kredssykekassen, eller naar varig legemsskade derved antages at ville undgaaes. Under enhver omstændighed skal sykekassen yde hans familie sykepenge efter bestemmelsen i § 18, 3dje led.

Samtlige ydelser i anledning av de heromhandlede sygdomstilfælde kan kræves erstattet sykekassen av den forsikrede.

3. Forsikret person, som ved forstillelse eller urigtige erklæringer angaaende sin sygdom og arbeidsudygtighet uhjemlet har oppebaaret sykeunderstøttelse, skal tilbagebetale kassen dens havte udgifter.
4. Forsikret person kan av kredssykekassen helt eller delvis negtes understøttelse, naar han under sygdom:
 - a. uten gyldig grund undlater at efterkomme det i § 29 givne paabud om anmeldelse eller
 - b. undlater at rette sig efter lægens eller kredssykekassens forskrifter eller
 - c. forøvrig gjør sig skyldig i grov skjødesløshet med hensyn til sin helbred eller
 - d. forlater kassedistriktet uten kredssykekassens samtykke.
5. Forsikret person pligter at gi kredssykekassen fornødne oplysninger om sin virkelige arbeidsindtægt ved begyndelsen av den sygdom, hvorfor sykepenge oppebæres, om sin arbeidsindtægt under sygdommen samt om understøttelse fra mulig privat forsikring (§ 16, 1, A, c). Undlater han dette, eller gir han urigtige meddelelser, mister han retten til sykepenge av kredssykekassen.

§ 27.

1. Begravelseshjælpen utbetales mot saadan bevidnelse for dødsfaldet som i statutterne bestemt.¹⁾
2. Er dødsfaldet indtruffet efter sykeunderstøttelsens ophør, utbetales begravelseshjælp dog, selv om vedkommende er uttraadt som medlem, saafremt arbeidsudygtigheten vedvarte indtil døden, og denne som følge av den samme sygdom indtraadte inden et aar efter sykeunderstøttelsens ophør.
3. Begravelseshjælpen eller den del av den, som er medgaat til begravellesomkostninger, blir at utbetale til den, som har besørget begravelsen. For sjømænd, som er forsikret efter denne lov, har rederiet — naar det efter § 93 i lov om sjøfarten av 20. juli 1893 har bekostet begravelsen — krav paa heromhandlede godtgjørelse. Mulig overskud utbetales til avdødes egtefælle eller barn. Findes ingen saadanne efterlatte, falder det tiloversblevne tilbake til kassen.

§ 28.

1. Hvis nogen i en kredssykekasse forsikret person (§ 16, 1, A og B) er eller blir syk under ophold inden en anden kredssykekasses omraade, skal denne kredssykekasse yde den nødvendige assistanse med hensyn til sykebehandling, utbetalinger m. v.²⁾
2. Kredssykekasserne har likeledes at bistaa hverandre med indfordring av præmier samt erstatningsbeløp efter § 9, 4—5. De har ogsaa forøvrig at gaa hverandre tilhaande med oplysninger m. v., som for en kasse maatte findes at være nødvendige til gjennemførelse av denne lov.
3. Den nærmere ordning av kredssykekassernes forhold til hinanden fastsættes i statutterne.

Kapitel VI. *Anmeldelse om sygdom, nedkomst og dødsfald.*

§ 29.

1. Naar sygdom — derunder indbefattet beskadigelse ved ulykkestilfælde — rammer nogen i en kredssykekasse forsikret person (§ 16, 1, A og B),

¹⁾ Jfr. § 29, 5.

²⁾ Jfr. § 9, 1, 2. passus.

- har vedkommende medlem¹⁾ snarest mulig at gi kassen meddelelse derom,²⁾ ledsaget av saadan bevidnelse som i kassens statutter bestemt.
2. I tilfælde av nedkomst har likeledes vedkommende medlem snarest mulig derom at gi kredssykekassen underretning, ledsaget av statutmæssig bevidnelse.
 3. Kredssykekassen har derefter at avgjøre, hvorvidt vedkommende er berettiget til understøttelse av kassen, hvorefter den i tilfælde træffer de nødvendige forføyninger til den sykes behandling samt til virksom kontrol med den syke og med utbetalingene. Findes de herom gjældende almindelige bestemmelser utilstrækkelige eller uhensigtsmæssige for tilfældet, gir kredssykekassen de nødvendige særlige regler.
 4. Skyldes sygdommen en skade ved ulykkestilfælde, som ifølge loven om ulykkesforsikring for arbeidere i fabrikker m. v.³⁾ berettiger til skadebøt, skal mulige utgifter til transport eller andre ekstraordinære foranstaltninger utredes av Riksforsikringsanstalten av de ulykkesforsikringen for arbeidere tilhørende midler. Nærmere bestemmelse herom fastsettes i statutterne.
 5. Naar et medlem av en kredssykekasse dør, har den eller de, som har krav paa begravelseshjælp, snarest mulig og senest inden 1 uke i by og inden 2 uker paa landet at melde dødsfaldet for kredssykekassen (jfr. § 27). Undlates dette, kan kredssykekassen negte begravelseshjælp.
- § 30. Hvis et medlem av en kredssykekasse er blit beskadiget ved driftsulykke, har Riksforsikringsanstalten snarest mulig at underrette kredssykekassen om, hvorvidt skaden godkjendes, og den skadede har ret til frie lægemidler (§ 16, 1, A, b), samt om han i tilfælde efter utløpet av de 10 første dage ønskes behandlet for Riksforsikringsanstaltens regning (§ 20).

Kapitel VII. Kredssykekassernes indtægter og fond. Præmietarif. Regnskaper. Reguleringsfond.

§ 31.

1. Til bestridelse av sine utgifter har en kredssykekasse ret til at indkræve præmier efter den til enhver tid for kassen gjældende tarif.
2. Saalænge der for en kredssykekasse ikke er fastsat særskilt tarif (jfr. § 36, 2—3), gjælder for kassen en normaltarif, som efter forslag fra Riksforsikringsanstalten blir at opstille av vedkommende regjeringsdepartement;⁴⁾ herunder forutsettes, at præmierne skal dække kredssykekassernes samtlige utgifter.
3. Tariffen skal angi præmierne særskilt for de forskjellige indtægtsklasser, hvorhos der kan tages hensyn til den forskjellige sygdomsrisiko i de forskjellige virksomheter. Til det øiemed kan medlemmene indordnes under 2 risikoklasser.
4. Præmierne beregnes altid for en hel kalenderuke (6 arbejdsdage), uanset hvilken dag i uken forsikringspligten er indtraadt eller ophørt, eller frivillig forsikring traadt i kraft.
5. Den præmie, som efter gjældende tarif er beregnet for en forsikret, blir at betale:
 - a. For pliktig medlem:⁵⁾ Med $\frac{6}{10}$ av medlemmet selv, $\frac{1}{10}$ av hans arbeidsgiver,⁶⁾ $\frac{1}{10}$ av kommunen og $\frac{2}{10}$ av staten.
 - b. for frivillig medlem:⁶⁾ Med $\frac{7}{10}$ av medlemmet selv, $\frac{1}{10}$ av kommunen og $\frac{2}{10}$ av staten.

Indgaar pliktig eller frivillig medlem under et ved bergverk, fabrikk eller bruk bestaaende særskilt fattigvæsen,⁷⁾ utreder vedkommende be-

1) Se § 16, 1 A og § 43, 1.

2) Se § 26, 4 a.

3) Lov av 13. august 1915, nr. 4.

4) c: Socialdepartementet

5) Se § 43, 1.

6) Se skrivelse fra Handelsdepartementet av 14. august 1911.

7) Se lov om fattigvæsenet av 19. mai 1900, nr. 1, kap. 4. og lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom av 18. september 1909, nr. 4, § 2, nr. 7.

drift den andel av medlemmets præmie, som ellers skulde paahvilt vedkommende kommune.

6. Har en kommune for sine indvaanere overtat nogen av de ydelser, som i henhold til denne lov paahviler en kredssykekassee,¹⁾ erholder kommunen et aarlig statsbidrag svarende til, hvad staten ved denne ordning maa antages at indspare i bidrag til vedkommende sykekassee (sykekasser) samt i tilfælde skyssutgifter til fattige syke.

Statsbidraget ydes efter regler, som bestemmes av kongen efter forslag fra Riksforsikringsanstalten. Det fastsættes av vedkommende departement ²⁾ efter forslag fra Riksforsikringsanstalten.

§ 32.

1. De præmieandele, som falder paa et pligtig medlem og hans arbeidsgiver, skal i sin helhet indbetales av arbeidsgiveren den første mandag i hver maaned med saa mange ukepræmier, som der falder paa vedkommende medlem siden forrige indbetalingstermin (jfr. § 9, 4 og 5). ³⁾

Kredssykekassens statutter kan dog fastsætte andre indbetalings terminer for alle eller visse arbeidsforhold.

Indbetales ikke præmien ved forfald, kan kredssykekassen beregne 6 pct. rente, indtil indbetaling sker. Nærmere regler herom indtages i statutterne.

2. Den paa medlemmet faldende præmieandel blir av arbeidsgiveren ved hver lønningstermin at avholde i arbeidslønnen. ⁴⁾ Har arbeidsgiveren forsømt dette maa han selv betale medlemmets præmieandel og kan ikke kræve refusion hos dette, hvis det har forlatt hans tjeneste, eller tre maaneder er gaat siden vedkommende lønningstermin.

De præmieandele som falder paa forsikringspligtige, som ingen kontant løn oppebærer, ⁵⁾ utredes endelig av arbeidsgiveren. Husmænd ⁶⁾ der ingen kontant løn oppebærer, er dog ansvarlige like overfor husbonden for den paa dem faldende præmieandel.

3. For personer, som er beskjæftiget med forsikringspligtende arbeide hos flere arbeidsgivere, ansees som ansvarlig arbeidsgiver like overfor kredssykekassen den, hos hvem vedkommende efter kassens skjønn har sin hovedbeskjæftigelse. Arbeidsgiveren har at betale andel av den hele præmie (§ 31, 5) uten ret til refusion hos de andre arbeidsgivere. Kredssykekassens avgjørelse er endelig.

Kredssykekassens styre kan med samtykke av Riksforsikringsanstalten forlange, at arbeidsgivere inden saadanne arbeidsbrancher, hvor arbeidsgiverforholdet veksler, slutter sig sammen til overtagelse av de pligter som paahviler dem med hensyn til forsikringen. De nærmere bestemmelser for en saadan sammenslutnings organisation og virkemaate maa godkjendes av kredssykekassens styre med tilslutning av Riksforsikringsanstalten. Dersom en saadan sammenslutning ikke tilveiebringes eller enkelte arbeidsgivere unddrar sig for tilslutning, kan kredssykekassen gjøre hver enkelt arbeidsgiver, som ikke har villet tiltræ sammenslutningen, ansvarlig for samtlige forpligtelser.

4. Indtræder et frivillig medlem i forsikringspligtende arbeids- eller tjenesteforhold, ⁷⁾ skal han lorsaavidt den frivillige forsikring fortsættes, være berettiget til hos arbeidsgiveren at faa sig godtgjort den præmieandel, som i tilfælde av pligtig forsikring falder paa arbeidsgiveren.
5. Indbetaling av præmier kan efter nærmere bestemmelse i statutterne ske enten direkte til kassens forretningsfører eller til anden person, som er bemyndiget til indkassering av præmier.

¹⁾ §§ 16, 18 og 19.

²⁾ Socialdepartementet.

³⁾ § 71, 7.

⁴⁾ § 66, 1 f.

⁵⁾ § 2, 3.

⁶⁾ § 2, 2.

⁷⁾ § 12, 3.

§ 33.

Præmiefritagelse indtræder:

- a. i den pligtige forsikring for de fulde uker, i hvilke medlem ¹⁾ nyter sykepenger (barselpenger) ²⁾ for sygdoms vedkommende medregnet de 3 dages forutgaaende arbeidsudygtighet (jfr. § 19, 1), eller hvori han avtjener sin vernepligt ³⁾ eller forblir staaende som medlem i henhold til bestemmelsen i § 6, 4.
- b. i den frivillige forsikring for de fulde uker, hvor medlem ¹⁾ nyter sykepenger (barselpenger) ²⁾ beregnet som under a, eller avtjener sin vernepligt. Dog betales skyldig pæmie for de 4 uker (§ 12, 1), som er løpende, naar sygdommen indtræder; men medlemmet godskrives ved næste præmiebetaling præmien for de fulde uker, hvori han nød sykepenger.

§ 34. Kommunens præmieandel ⁴⁾ utbetales kredssykekassen forskudsvis hvert halvaar med beløp, avpasset efter det foregaaende aars præmieindtægt.

§ 35.

1. Statens præmieandele utbetales kredssykekasserne av Riksforsikringsanstalten forskudsvis i løpet av hvert halve aar med beløp avpasset efter det foregaaende aars præmieindtægt. Inden utgangen av februar maaned hvert aar har kredssykekasserne til Riksforsikringsanstalten at indsende de til den endelige beregning av det forløpne aars præmieandel nødvendige opgaver.
2. Av den samlede kredssykekasserne for aaret tilkommende præmieandel blir ved den endelige beregning en del at tilbakeholde av Riksforsikringsanstalten og at henlægge til et reguleringsfond for sykeforsikringen. ⁵⁾ Riksforsikringsanstalten fastsetter for et aar ad gangen, hvor stor brøkdelen der av præmieandelen skal henlægges til reguleringsfondet; dog maa den aldrig sættes over $\frac{1}{10}$.

§ 36.

1. Saafremt en kredssykekassens regnskap for et aar viser større indtægt end utgift, blir overskuddet at avsætte til et reservefond for kassen. ⁶⁾
2. Saafremt reservefondet i en kasse gjennom et tidsrum av 5 aar har utgjort mindst et beløp svarende til den gjennemsnittlige halvaarlige præmieindtægt for de 3 sidste aar, kan Riksforsikringsanstalten efter forslag fra kredssykekassens styre nedsætte samtlige eller enkelte satser i tariffen. Nedsættelsen træder først i kraft den 1. januar, efterat den er besluttet. Saafremt reservefondet ved avlæggelsen av et aarsregnskap har vist sig at utgjøre mindst det dobbelte av det sidste aars præmieindtægt, kan Riksforsikringsanstalten efter forslag fra kredssykekassens styre straks foreta nedsættelse av enkelte eller samtlige satser i tariffen; dog kan nedsættelsen først træ i kraft fra og med den første mandag i kalendermaaned (jfr. § 32, 1).
3. Viser derimot indtægten sig i et regnskabsaar utilstrækkelig til i forbindelse med reservefondet at dekke aarets utgifter, skal kassens styre efter at regnskapet er revidert, uopholdelig derom gjøre indberetning til Riksforsikringsanstalten, ledsaget av en nøiagtigst mulig forklaring angaaende aarsakene til underballansen og i fornødent fald av andragende om midlertidig laan av reguleringsfondets midler til dækkelse av underskuddet. Finder riksforsikringsanstalten det efter de avgivne forklaringer billig, kan den beslutte at underskuddet helt eller delvis endelig blir at dekke av reguleringsfondet, Kredssykekassen kan i ethvert fald paabydes, fra den tid, som av Riksforsikringsanstalten fastsettes, indtil videre at foreta saadan forhøielse av enkelte eller samtlige præmiesatser, som anstalten finder fornøden.

¹⁾ jfr. § 43, 1.

²⁾ jfr. § 16, 1 A c og § 18.

³⁾ § 25

⁴⁾ § 31, 5

⁵⁾ jfr. § 36, 3 og § 41, 1.

⁶⁾ jfr. § 37.

Forhøielsen skal dog kun ske fra og med den første mandag i en kalendermaaned (jfr. § 32, 1).

Hvor særlige forhold gjør det nødvendig, kan Riksforsikringsanstalten ogsaa ellers bevilge laan av reguleringsfondets midler, med eller uten samtidig forhøielse av premiesatsene.

§ 37.

1. En kredssykekassens reservefond blir at anbringe saavidt mulig inden kommunen og iøvrig efter nærmere i statutterne givne regler.
2. Naar og saalænge reservefondet¹⁾ utgjør mindst det i § 36, 2, 1ste avsnit, nævnte beløp, kan renterne av reservefondet med Riksforsikringsanstaltens samtykke helt eller delvis anvendes i øiemed, som staar i forbindelse med sykepleien, saaledes til bidrag til oprettelse av eller til støtte for sykehus, fødselshjem, tuberkulosehjem o. lign., eller til utgifter for medicin til særlig trængende familier.

§ 38

1. Kredssykekassens midler skal holdes fuldstændig adskilt fra alle andre midler, som forretningsføreren maatte ha under hænder.
2. Forretningsførers løn fastsettes av kommunestyret efter forslag fra kredssykekassens styre. (§ 49.) Andre kontorutgifter bevilges av kredssykekassens styre.

§ 39.

1. Kredssykekassernes regnskapsaar utløper den 31. december.
2. Snarest mulig og senest inden utgangen av februar maaned har kassen at tilstille revisor²⁾ aarsregnskap for det foregaaende aar.
3. Styret har derefter inden utgangen av april at sende det reviderte regnskap til kommunestyret, som avsier decision.
4. Saasnart regnskapet er revidert, har kredssykekassen at tilstille Riksforsikringsanstalten et utdrag av det tillikemed fornødne statistiske opgaver efter en av Riksforsikringsanstalten utfærdiget formular; en avskrift eller et avtryk av regnskapsutdraget blir samtidig at utlægge til almindelig eftersyn paa et bekvemt sted i 4 uker.

Kapitel VIII. Sykeforsikringens organisation.

§ 40. I enhver av rikets kommuner blir at oprette en offentlig sykekasse (kredssykekasse) eller, hvis kommunestyret finder det paakrævet og Riksforsikringsanstalten dertil gir sit samtykke, flere saadanne kasser.

Naar en kommune deles, to kommuner slaaes sammen eller grænserne mellem dem reguleres, træffer Riksforsikringsanstalten de fornødne bestemmelser med hensyn til deling eller sammenslutning av sykekasserne eller overførsel av medlemmerne og tidspunktet herfor.

§ 41.

1. Centralstyret for kredssykekasserne er Riksforsikringsanstalten. Denne har overensstemmende med denne lov at føre kontrol med kredssykekassernes ledelse og forøvrig med lovens gjennomførelse i det hele, likesom den ved hjælp av det i § 35, 2 omhandlede reguleringsfond skal virke til at utjevne risikoen for de enkelte kredssykekasser.
2. Anstalten skal holde de midler, som tilhører sykeforsikringen, adskilt fra sine øvrige midler.
3. De nærmere bestemmelser om indordningen av sykeforsikringen under Riksforsikringsanstalten og dennes bestyrelse gives av kongen.
4. Utgiftene ved Riksforsikringsanstaltens administration, forsaavidt denne lov angaar, bæres av statskassen.

§ 42. En kredssykekasse danner et selvstændig retssubjekt. For kassens forpligtelse hefter kun dens formue.³⁾

¹⁾ Se §§ 36, 1.

²⁾ Se § 53.

³⁾ Jfr. § 36, 3.

§ 43.

1. Som medlemmer av en kredssykekasse regnes kun saadanne personer (mænd eller kvinder), som betaler præmie for egen forsikring,¹⁾ eller hvis præmieandel utredes av arbeidsgiveren (§ 32, 2).
2. Medlemmer, som har fyldt 21 aar, er stemmeberettiget og valgbare i den kasse, hvor de paa valgtiden er forsikret.
3. De arbeidsgivere, som paa valgtiden er indskudspligtige til sykekassen og har fyldt 21 aar, er stemmeberettiget og valgbare.

§ 44.

1. Kredssykekassernes anliggender ledes av et styre bestaaende av 9 medlemmer med 9 varamænd, valgt for 3 aar.
2. Styrets medlemmer og varamænd vælges av kommunestyret, 5 medlemmer med 5 varamænd blandt de efter § 43, 2 valgbare, 2 medlemmer med 2 varamænd blandt de efter § 43, 3 valgbare og 2 medlemmer med 2 varamænd uten bundet valg.

Valg av styre, som skal fungere samtidig med et nyt kommunestyre, foretages av dette. Valget bør foretages i det møte, hvor der vælges ordfører og viceordfører.²⁾

3. Saasnart valg er avholdt, har ordføreren at underrette styrets formand om valget.
4. Kredssykekassens læger, tandlæger eller jordmødre (jfr. § 49, 2 d) kan ikke vælges ind i styret.

§ 45. Det kan i statut fastsættes, at styret kun skal bestaa av 5 medlemmer med 5 varamænd. Istedenfor det i § 44, 2det og 3dje led, opførte antal 5, 2 og 2 vælges i saa fald henholdsvis 3, 1 og 1.

§ 46. Styret, som tiltræder 1. jannar, vælger selv formand og næstformand for 1 aar ad gangen. Dette valg foregaar i december forut for tiltrædelsen under ledelse av styrets fungerende formand. Gjenvalg av formand kan finde sted, men denne kan undslaa sig for valg for det følgende aar.

§ 47.

1. Gjenvalg til styret kan finde sted; men de uttrædende kan undslaa sig for valg for den følgende valgperiode, naar de har fungert efter 2 hinanden paafølgende valg.
2. Ophører nogen at være valgbar, uttræder han av styret. Midlertidige avbrytelser i valgbarheten medregnes dog ikke.
3. Ved uttræden utenfor tur rykker den tilsvarende varamand op i den uttrædendes sted.

§ 48.

1. Medlemmer av styret skal i strafferetslig henseende være likestillet med offentlige ombudsmænd.³⁾ Den valgte er forpligtet til at motta valget, medmindre han har fyldt 60 aar eller er overformynder eller medlem av formandskapet⁴⁾ eller kredssykekassens forretningsfører eller lønnet tjenestemand i kassen.
2. Kommunestyret kan efter forslag av kredssykekassens styre tilstaa formanden en passende løn for hans arbeide. Denne blir at utrede av kredssykekassen. Hverken styrets eller repræsentantskapets øvrige medlemmer erholder nogen godtgjørelse for utførelsen av sit hverv.

§ 49.

1. Styret sammentræder, efter indkaldelse og under ledelse av formanden, foruten til møte som i § 46 bestemt, mindst én gang aarlig, og ellers saa ofte styret finder det fornødent.
2. Det paaligger styret:
 - a. At utarbeide forslag til statutter for sykekassen og mulige senere ændringer.
 - b. At indsende regnskap til kommunestyret til decision.⁵⁾

1) Jfr. § 16, 1 B.

2) Se formandskapslove 14. januar 1837 (med tillægslove), for kjøpstæderne § 13, for landet § 16.

3) Se strfl. 22. mai 1902, nr. 10, kap. II og 33, jfr. nærværende lovs § 69, 2 og 74, 2.

4) Se skrivelse fra handelsdepartementet av 1. mai 1911.

5) Jfr. § 39, 3.

- c. At avgi forslag til løn for formanden¹⁾ og forretningsføreren,²⁾ fastsætte løn for og ansætte andre tjenestemænd,³⁾ efterat forretningsføreren er hørt.
- d. At slutte kontrakter med læger, tandlæger og jordmødre, apotekere, sykehus o. s. v. samt i tilfælde at behandle klager over disses forhold. Ved saadanne klagers behandling skal vedkommende gives anledning til at være tilstede.

Som jordmødre for kredssykekassen bør som regel antages de offentlige ansatte jordmødre, hvor saadanne findes.

Kontraktene med lægerne kan indeholde, at disse ansættes paa fast aarlig løn eller mot betaling av et fast beløb pr. medlem.

Lignende avtaler kan træffes med tandlæger og jordmødre.

3. Forøvrig har styret overensstemmende med nærværende lov og kassens statutter ledelsen av kassens anliggender, deriblandt ogsaa forvaltningen av dens midler, og repræsenterer gennem sin formand kredssykekassen i alle retslige avgjørelser.
4. Ved stemmegivning i styret gjør i tilfælde av stemmelikhet formandens stemme utslaget.
5. Nærmere regler for styrets forretningsorden, beslutningsdygtighet og forfald fastsættes i statutterne.
6. Forretningsføreren deltar — dog uten stemme — i styremøter og generalforsamlinger, medmindre i det enkelte tilfælde anderledes bestemmes.
§ 50.
1. Stemmeberettigede medlemmer⁴⁾ av kredssykekassen samt stemmeberettigede arbeidsgivere⁵⁾ indkaldes til generalforsamling mindst 1 gang aarlig av styrets formand, som ogsaa leder forhandlingerne. Avholdelse av generalforsamling bekjendtgjøres behørig paa saadan maate, som i statutterne bestemmes.
2. I statutterne kan der bestemmes, at der av og blandt kassens stemmeberettigede medlemmer og stemmeberettigede arbeidsgivere blir at vælge et repræsentantskap, som træder istedenfor generalforsamlingen (jfr. § 51).
§ 51. Generalforsamlingen (eller repræsentantskapet, jfr. § 50, 2) skal:
 - a. Faa sig forelagt til uttalelse styrets forslag til statutter og mulige senere ændringer i disse. Statutter saavel som senere ændringer i disse maa, for at være gyldige godkjendes av Riksforsikringsanstalten. Saalænge statutter ikke er utfærdiget, gjælder de normalstatutter, som blir at opstille av Riksforsikringsanstalten, som ogsaa i tvilstilfælde kan bestemme, at disse fremdeles skal være gjældende.
 - b. I tilfælde beslutte ansvar gjort gjældende mot kassens tjenestemænd eller medlemmer av styret.
- c. Forhandle om sykekassens anliggender, la sig forelægge de av styret sluttede kontrakter med læger, tandlæger, jordmødre, apotek, sykehus o. s. v.⁶⁾ og til styret fremkomme med de uttalelser, hvortil den maatte finde anledning.
§ 52.
1. Nærmere bestemmelser angaaende generalforsamlingens forretningsorden, fastsættes i statutterne (jfr. § 50, 1).
2. Likeledes skal statutterne i tilfælde (jfr. § 50, 2) indeholde nødvendige bestemmelser om antallet og valget av repræsentanterne, disses funktions-tid, repræsentantskapets forretningsorden m. v., dog saaledes, at $\frac{2}{3}$ av repræsentanterne skal vælges av og blandt sykekassernes stemmeberettigede medlemmer og $\frac{1}{3}$ av og blandt de stemmeberettigede arbeidsgivere.
§ 53.
1. Kommunestyret ansætter forretningsfører for kredssykekassen, efterat styrets forslag er indhentet.

1) jfr. § 48, 2.

2) jfr. § 38, 2.

3) jfr. § 53, 1.

4) Se § 43, 1 og 2.

5) § 43, 3.

6) Se § 49, 2 d.

Likeledes antar kommunestyret en eller flere revisorer til at gjennomgaa kredssykekassens regnskaper (jfr. § 39, 2) samt bestemmer deres godtgjørelse, efterat styrets forslag er avgitt.¹⁾

2. Kommunens ordfører, viceordfører eller nogen av styrets medlemmer eller nogen av kassens læger, tandlæger og jordmødre (jfr. § 49, 2 d) kan ikke være lønnet tjenestemand i kredssykekassen.
3. Forretningsføreren har den daglige ledelse av kredssykekassens anliggender. Hvor en avgjørelse efter denne lov skal træffes av kredssykekassen, tilligger den forretningsføreren, medmindre den ved uttrykkelig lov- eller statutbestemmelse er henlagt under styret.²⁾ Forretningsførerens avgjørelser kan dog altid, hvor intet motsat er bestemt, bringes ind for kassens styre inden saadan frist som i § 66, 2 nævnt.
- Twist mellem styret og forretningsføreren om utstrækningen av deres myndighet kan bringes ind for Riksforsikringsanstalten til avgjørelse.
4. Kommunen er ansvarlig for forretningsførerens oppebørsler, men kan for disse kræve behørig sikkerhet stillet.
5. Forretningsføreren og revisorerne skal i strafferetslig henseende være likestillet med offentlige tjenestemænd.³⁾

Kapitel IX. Godkjendte private eller kommunale sykekasser m. v. § 54.

1. Brukskasser og andre private eller kommunale sykekasser kan træde istedenfor offentlige kredssykekasser, naar de er godkjendt av Riksforsikringsanstalten, som ogsaa i tilfælde kan tilbakekalde en git godkjendelse.⁴⁾
2. Det samme gjelder vikarkasser for lærere eller lærerinder, som sikrer sine medlemmer i sygdomstilfælde bibehold av fuld løn for en tid av mindst 6 maaneder — eller et dertil svarende timetal — i 12 paa hinanden følgende maaneder, samt jernbanernes sykekasser, naar vedkommende jernbanes styre tilsikrer sine i disse kasser staaende funktionærer og arbeidere ved sygdomstilfælde og nedkomst en understøttelse, som maa ansees for mindst av samme værdi som understøttelse efter denne lov (§ 16).

Saadanne godkjendte vikarkasser og jernbanesykekasser er iøvrig ikke underkastet bestemmelse i denne lov, med undtagelse av §§ 63 og 64.

3. Godkjendt brukskasse skal med den i § 58 nævnte undtagelse omfatte alle forsikringspligtige arbeidere og betjenter ved bruket.
4. Forsikringspliktige medlemmer av godkjendt fagforeningskasse skal bli staaende i denne, saalænge de tilhører den fagforening, hvortil kassen er knyttet.
5. Gaar medlem av godkjendt brukskasse ut av brukets tjeneste eller gaar medlem av godkjendt fagforeningskasse ut av fagforeningen, skal de, hvis de er over 50 aar, for fremdeles at kunne være forsikret, benytte sig av den ret, som § 55 f hjemler dem, hvis de ikke kan bli medlem av anden godkjendt sykekasse.

§ 55. Til godkjendelse av de i foregaaende paragraf punkt 1 nævnte sykekasser kræves, at kassens statutter indeholder uttrykkelige bestemmelser om:

- a. At kassens midler kun kan anvendes til de i dens statutter bestemte understøttelser for tilfælde av sygdom, nedkomst eller død og for øvrig forvaltes paa en av Riksforsikringsanstalten godkjendt maate, samt at dens regnskap holdes adskilt fra enhver anden kasses eller forenings regnskap;
- b. at ethvert medlem skal være forsynt med en sykekassebok efter et av Riksforsikringsanstalten godkjendt skema (jfr. § 8);
- c. at kassens ydelser ikke er mindre end de, som til enhver tid ifølge

¹⁾ Jfr. § 49, 2 c.

²⁾ Se §§ 4, 4, 7, 16, 5, 17, 4—6, 32, 3, 36, 2—3, 38, 2, 39, 3, 48, 2, 49, 53, 1, 66, 1, 71, 3 og 74, 3.

³⁾ Se Strfl. 22. mai 1902, nr. 10, kap. II og 33, jfr. nærværende lovs § 69, 2 og § 74, 2.

⁴⁾ Jfr. § 64 og § 68, 1 og 2.

loven paahviler kredssykekasserne, og at betingelserne for at vedlikeholde medlemsretten og erholde sykeunderstøttelse ikke er strengere end de for de forsikringspligtige gjældende regler;

- d. at kassen fyldestgjør de samme forpligtelser like overfor de i Riksforsikringsanstalten ulykkesforsikrede personer som de, der ifølge denne lov¹⁾ er paalagt kredssykekasserne;
 - e. at kassens medlemmer ikke hefter for dens forpligtelser utover sine præmier (indskud);
 - f. at medlemmene har ret til at bli staaende i kassen, efterat de har forlatt den bedrift eller den forening, til hvilken kassen er knyttet;
 - g. at mulige tvistemaal mellem medlemmene og kassen skal kunne indbringes for de i § 66 nævnte instanser, samt at tvistigheter, som maatte opstaa mellem kassen og anden godkjendt kasse eller kredssykekasse skal kunne indbringes til avgjørelse av de i § 67 nævnte instanser; fristen for paaanke er den samme som i §§ 66 og 67 bestemt;
 - h. at valget av kassens styre og øvrige tjenestemænd er ordnet som av Riksforsikringsanstalten nærmere fastsat;
 - i. at der i styre- og medlemsmøter føres forhandlingsprotokol.
- § 56.
1. Godkjendelse maa ikke meddeles sykekasser, som ikke kan paaregne et stadig medlemsantal av minst 200. Dog kan kommunale og bedriftssykekasser godkjendes, forsaavidt de kan paaregne et stadig medlemsantal av minst 100.
 2. Desuten kan Riksforsikringsanstalten godkjende kasser, som er opprettet før 3. juli 1911, selv om de har et mindre antal medlemmer, dog ikke under 50, forsaavidt kasserne har et betryggende reservefond.
- § 57. Godkjendelse maa ikke meddeles nogen kasse, saafremt den ikke har et reservefond, som Riksforsikringsanstalten finder tilstrækkelig, medmindre kassen forpligter sig til ved forhøiede præmier eller paa anden maate inden 5 aar at tilveiebringe de dertil fornødne midler.
- § 58. Forsikringspliktig person, som godtgjør at ha opfylt sin forsikringspligt i en kredssykekasse eller godkjendt sykekasse, kan ikke tvinges til at være medlem av en kommunal eller bedriftssykekasse.
- § 59.
1. Forsaavidt en arbeidsgiver paa egen bekostning yder fri lægehjælp til medlemmer av den til bedriften eller kommunen knyttede godkjendte sykekasse i samme utstrækning som for kredssykekasser bestemt,²⁾ kan arbeidsgiveren for disse medlemmers vedkommende fritages for den i nærværende lovs § 61, 2 c bestemte andel av præmien.
 2. Arbeidsgiverens overtagelse av lægehjælpen kræver godkjendelse av minst halvparten av de møtende medlemmer i lovlig tilvarslet generalforsamling, hvor avstemning over spørsmålet skal ske hemmelig. Godkjendelse gjælder for 3 aar ad gangen.
 3. § 17, 6 faar tilsvarende anvendelse for godkjendte sykekasser.
- § 60. Størrelsen av medlemmenes præmier (indskud) fastsættes av generalforsamlingen. Præmierne maa ikke være mindre, end at de i forening med mulige andre regelmæssige indtægter er tilstrækkelige til at dække de i kassens love bestemte sykeunderstøttelser og andre utgifter, samt til oparbeidelse av et reservefond som i § 57 omhandlet.
- § 61.
1. Godkjendte sykekasser skal, paa samme maate som i nærværende lovs § 20 for kredssykekasser bestemt, erholde erstatning av Riksforsikringsanstalten for de utgifter, som er foranlediget ved sykeunderstøttelse til personer, der er kommet til skade i ulykkesforsikret bedrift.³⁾
 2. Desuten skal der ydes et aarlig bidrag:
 - a. Av staten $\frac{2}{100}$ av den gjennemsnitlige præmie (indskud) for hvert medlem,

¹⁾ Se §§ 20, jfr. § 61, 1.

²⁾ Se §§ 16, 1 A, a og d og B og § 19, 6.

³⁾ Jfr. § 55 d.

- b. av arbeidsstedets kommune $\frac{1}{6}$ av den gjennomsnittlige præmie (indskud) for hvert medlem,
- c. av arbeidsgiveren $\frac{1}{6}$ av den gjennomsnittlige præmie (indskud) for hvert forsikringspliktig hos arbeidsgiveren beskæftiget medlem (jfr. §§ 54 og 59), dog ikke over kr. 4,00 av staten, kr. 2,00 av kommunen og kr. 2,00 av arbeidsgiveren for hvert medlem.

Efter forslag av Riksforsikringsanstalten kan vedkommende departement forhøje disse bidrag indtil den forannævnte brøkdæl, saafremt den gjennomsnittlige præmie (indskud) i en godkjendt sykekasse overstiger kr. 12,00 for hvert medlem. De maa dog ikke i noget tilfælde sættes høiere end det gjennomsnittlige bidrag for hvert medlem i stedets kredssykekasse.

Tilhører godkjendt sykekasse bergverk, fabrikk eller bruk, der har særskilt fattigvæsen,¹⁾ utredes kommunens bidrag av vedkommende bedrift.

Medlemsantallet beregnes efter det gjennomsnittlige antal for foregaaende aar.

- 3. Det i 2det led omhandlede gjennomsnittstal findes ved at addere antallet av medlemmer den 1ste i hver maaned og dividere summen med 12. Ved maanedstællingen maa dog ingen medtages, som skylder præmie for mer end 4 uker, og heller ikke de medlemmer, hvis indtægt overstiger de i § 1, 2 a, jfr. § 4, henholdsvis § 10, 1 a, satte grænser. Som medlemmer regnes kun saadanne personer, som betaler præmie for egen forsikring.

§ 62.

- 1. Inden utgangen av april maaned skal enhver godkjendt sykekasse til Riksforsikringsanstalten indsende et nøiagtig regnskapsutdrag for det forløpne aar, avfattet efter et av Riksforsikringsanstalten utfærdiget skema. Utdraget skal ledsages av de statistiske opgaver, som Riksforsikringsanstalten foreskriver, samt av oplysninger om, naar og hvor ofte kasseeftersyn uten foregaaende varsel har fundet sted.
- 2. Likeledes skal utdraget være bilagt av en offentlig øvrighetsperson eller ordføreren paa vedkommende sted utstedt bevidnelse for, at de i regnskapet paaberopte kontantbeholdninger, sparebankindskud og mulige værdipapirer er tilstede og i orden.
- 3. Gjenpart av regnskapsutdraget skal endvidere utlægges til eftersyn enten hos formanden eller paa et andet bekvemt sted.
- 4. Finder Riksforsikringsanstalten efter de indsendte oplysninger, at kassen virker under forhold, som ikke er betryggende for dens medlemmer, kan den med behørig paavisning herav forlange de paaankede forhold rettet, efterat saken har været forelagt en generalforsamling.

§ 63.

- 1. Enhver godkjendt sykekasse pligter at underkaste sig den kontrol, som efter nærværende lovs § 41 skal føres av Riksforsikringsanstalten.
- 2. Naar en forsikringspliktig arbeider indtræder i eller uttræder av en godkjendt privat kasse, skal kassens styre straks sende meddelelse derom til hans arbeidsgiver og arbeidsstedets kredssykekasse. Indtil meddelelse om utmeldelse er skedd, skal han betragtes som medlem av og ha krav paa understøttelse av den godkjendte kasse.

§ 64.²⁾

- 1. Godkjendelsen skal tilbakekalles:
 - a. hvis medlemsantallet i løpet av 3 aar har vist sig at være lavere end det i § 56 nævnte minimum, dog med den i § 56, 2 bestemte undtagelse,
 - b. hvis kassens statutter ikke opfylder de fordringer, som er opstillet i § 55 c og d.

¹⁾ Se lov om fattigvæsenet av 19. mai 1900, nr. 1, kap. 4 og lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom av 18. september 1909, nr. 4, § 2, nr. 7.

²⁾ Jfr. § 68, 1 og 2

2. Godkjendelsen kan tilbakekalles, hvis vedkommende kasse virker under forhold eller efter bestemmelser, som ikke er betryggende for dens medlemmer, eller dersom kassen uten grund motsætter sig de foranstaltninger, som Riksforsikringsanstalten maatte foreslaa til avhjælp av manglene. § 65.
1. Opløses en godkjendt sykekasse, blir først de løpende forpligtelser og andre lovlige erstatningskrav at dække.
2. Derefter skal der av midlene til den eller de kredssykekasser, hvortil kassens forsikringspligtige medlemmer gaar over, indbetales et beløp, hvis størrelse og mulige fordeling bestemmes av Riksforsikringsanstalten.
3. Hvis kassen ikke har tilstrækkelige midler til at dække de under 1 og 2 omhandlede beløp, blir det manglende at utligne paa kassens medlemmer ved en ekstrapræmie, som fastsættes av Riksforsikringsanstalten.
4. Findes derimot midler tilovers, blir disse at anvende efter beslutning, vedtat av generalforsamlingen og godkjendt av Riksforsikringsanstalten. Hvor der ikke er anledning til at avholde nogen generalforsamling, træffer Riksforsikringsanstalten bestemmelse om midlenes anvendelse.
5. Riksforsikringsanstaltens avgjørelse i henhold til denne paragrafs 2det—4de led kan av kassens medlemmer, naar mindst 25 derom er enige indankes for Riksforsikringsappelkommissionen.¹⁾

Kapitel X. *Twistigheters avgjørelse.*

§ 66.

1. Twistigheter, som maatte opstaa:
 - a. Om hvorvidt en person paa et givet tidspunkt er forsikringspliktig efter denne lov,²⁾ samt om hvem, der er at anse som ansvarlig arbeidsgiver utenfor de i §§ 9, 2 og 32, 3 nævnte tilfælde,
 - b. om en forsikrings begyndelse eller ophør (§§ 5, 6, 10, 11, 12 og 13),
 - c. i anledning av en beslutning, hvorved en kredssykekasse har avslaaet en ansøknin om frivillig forsikring (§§ 10 og 11),
 - d. om hvorvidt en forsikret er henført til riktig indtægts- eller risikoklasse (§ 14),
 - e. angaaende et av vedkommende bestridt præmiekrav fra en kredssykekasse,
 - f. angaaende en arbeidsgivers avholdelse i løn av utlæg for præmie (§ 32) eller fradrag av løn for samtidig oppebaarne sykepenges (§ 24) eller frivillig medlems krav paa refusion hos arbeidsgiveren (§ 32, 4),
 - g. angaaende valgbarhet og valg efter denne lov,³⁾
 - h. i anledning av krav paa nogen av de ydelser av en kredssykekasse, som omhandles i kap. V i denne lov,
 - i. i anledning av en arbeidsgivers krav paa godtgjørelse for havte utlæg i henhold til denne lovs § 23,
 - k. angaaende en arbeidsgivers ansvar for understøttelse efter § 9, 4 og 5, samt angaaende en forsikret persons refusionspligt efter § 26, 2 og 3, indbringes, efterat kredssykekassen har fattet beslutning i saken, til prøvelse av en nævnd paa 3 medlemmer, som vælges for et tidsrum av 3 aar av kommunestyret i den kommune, hvori kredssykekassen har sit sæte. Av medlemmene skal mindst 1 være medlem av formandskapet, 1 skal være arbeidsgiver og 1 medlem av en kredssykekasse. Nævnden vælger selv formand. Formanden kan av kommunestyret, efterat uttalelse fra kredssykekassens styre derom er indhentet, tilstaaes en passende godtgjørelse for sit arbeide og for de med hvervet forbundne kontorutgifter, hvilke beløp utredes av kredssykekassens midler. Den, som har gjort tjeneste som medlem av nævnden i tre aar, kan undslaa sig for at motta valg for de tre næste. De nærmere regler om nævndens forretningsorden og avgjørelser træffes av kongen.

¹⁾ Jfr. § 68, 1 og 2.

²⁾ Se § 1.

³⁾ Se §§ 44—47 og § 50, 2.

2. Begjæring om indbringelse for nævnden av den av kredssykekassen fattede beslutning maa være fremsat senest den 14de dag efter den dag, da underretning om kredssykekassens avgjørelse var vedkommende meddelt.
 3. Med parternes paa forhaand hertil givne samtykke er nævndens avgjørelse endelig; i motsat fald kan avgjørelsen indbringes til prøvelse av Riksforsikringsanstalten, med frist som nedenfor i § 67 bestemt. Riksforsikringsanstaltens skjønsmæssige avgjørelser er endelige. Derimot kan tvistigheter i spørsmål, som ikke er av ublandet skjønsmæssig natur, og som i henhold til denne lov har været underkastet Riksforsikringsanstaltens prøvelse, indbringes til avgjørelse av domstolene.
 4. Hvor kredssykekassen under paastand om, at vedkommende ikke er sykeforsikret, har negtet understøttelse ved bedriftsskade, som omfattes av lov om ulykkesforsikring for arbeidere m. v.,¹⁾ eller ved skader, som omfattes av lov om ulykkesforsikring for sjømænd,²⁾ indbringes saken efter begjæring av nogen deri interessert part for Riksforsikrings-appelkommissionen³⁾ med frist som i § 67 bestemt.
- § 67.
1. Tvistigheter, som maatte opstaa:
 - a. Mellem kredssykekasser indbyrdes angaaende krav og forpligtelser foranlediget ved anvendelse av denne lovs bestemmelser,⁴⁾
 - b. mellem kredssykekassen og vedkommende kommune angaaende dennes forpligtelser like overfor kassen,⁵⁾kan indbringes til avgjørelse av Riksforsikringsanstalten.
 2. Begjæring om et tvistemåls avgjørelse av Riksforsikringsanstalten maa være fremsat skriftlig senest den 28de dag efter den dag, da den avgjørelse, hvis rigtighet av den ene part bestrides, er bliit denne meddelt.
 3. Med samme frist kan Riksforsikringsanstaltens avgjørelse indankes for Riksforsikrings-appelkommissionen.⁶⁾
- § 68.
1. Beslutning om negtelse av at godkjende en sykekasse eller om tilbakekaldelsen av en godkjendelse,⁷⁾ saavel som tvist, der maatte opstaa mellem en kredssykekasse eller godkjendt kasse og Riksforsikringsanstalten i saker henhørende under ulykkesforsikringen, og hvori angjældende kasse er økonomisk interessert, kan indankes for Riksforsikrings-appelkommissionen med varsel som ovenfor i § 67 bestemt.
 2. Med hensyn til Riksforsikrings-appelkommissionens avgjørelser efter denne paragraf og §§ 55, 65, 66 og 67 gjælder, hvad der i § 66, 3dje led, er bestemt om Riksforsikringsanstaltens avgjørelser.
 3. Fremkommer der i sak, som er avgjort efter nærværende kapitel uten at være indbragt for domstolene, inden 6 maaneder efter avgjørelsen nye oplysninger, kan saken gjenoptages fra nyt av efter Riksforsikringsanstaltens bestemmelse. Er avgjørelse bare truffet av kredssykekassen, kan denne gjenopta saken efter egen beslutning.

Kapitel XI. *Forskjellige bestemmelser.*

§ 69.

1. Enhver tjenestemand, som i medfør av denne lov har anledning til at bli bekjent med en virksomhets eller en bedrifts indretninger eller forretningsforhold, er forpligtet til at hemmeligholde, hvad han derom har erfart, og at avholde sig fra efterligning av de av vedkommende driftsherre hemmeligholdte indretninger og fremgangsmaater.

¹⁾ Se lov om ulykkesforsikring for industriarbeidere m. v. av 13. august 1915, nr. 4.

²⁾ Se lov av 18. august 1911, nr. 5 med tillægslov av 30. juli 1915, nr. 3.

³⁾ Se lov av 13. august 1915, nr. 4 (under 1 ovenfor) § 19.

⁴⁾ Jfr. § 28.

⁵⁾ Jfr. § 31, 5.

⁶⁾ Jfr. § 68, 2.

⁷⁾ Jfr. §§ 54 og 64 samt § 65, 5.

2. Overfor overtrædelse av denne bestemmelse kommer § 121 i den almindelige borgerlige straffelov av 22. mai 1902 til anvendelse, selv om vedkommende ikke er offentlig tjenestemand.

§ 70.

Arbeidsgiveren kan ikke ved avtale eller reglement retsgyldig utelukke eller indskrænke anvendelsen av denne lovs bestemmelser.

§ 71.¹⁾

1. Resterende præmier for pliktig forsikring samt erstatningsbeløp efter § 9, 4—5 kan paa samme maate, som for skatter og andre offentlige avgifter bestemt, inddrives ved utpantning av kredssykekassens forretningsfører eller efter dertil særskilt av overøvrigheten meddelt bemyndigelse av andre av kassens tjenestemænd eller, paa forlangende av forretningsføreren, av de tjenestemænd, til hvilke avholdelse av utpantninger i almindelighet er henlagt.

Det samme gjælder de fordringer, som efter § 28, 2 oversendes fra en anden kredssykekasse til opkrævning.

2. Paa samme maate kan skyldig præmie for frivillig forsikring inddrives hos vedkommende frivillige medlem.
3. Der tilkommer de godkjendte sykekasser samme ret som for kredssykekasserne anordnet til at la resterende præmie inddrive ved utpantning. Denne foretages efter begjæring av kassens styre for hvert enkelt tilfælde av de tjenestemænd, hvem avholdelse av utpantninger for kommunale skatter er tillagt.

§ 72.

1. Saafremt nogen i henhold til § 32 eller § 36 i lov om ulykkesforsikring for arbeidere i fabrikker m. v. eller i henhold til § 32 eller § 36 i lov om ulykkesforsikring for sjømænd blir tilpligtet erstatningsansvar for skade, forvoldt ved ulykkestilfælde, har vedkommende sykekasse fortrinsvis ret til av erstatningsbeløpet at faa godtgjort sine utgifter ved skaden.
2. Det sykekassen i tilfælde tilkommende beløp blir at tilstille den fra Riksforsikringsanstalten.
3. Tredjemands ansvar for skadetilføielse, som medfører ret til understøttelse efter denne lov, men ikke indgaar under ovenstaaende første led, forblir uberørt av denne lovs bestemmelser; dog gaar i dette tilfælde de erstatningsberettigedes fordring paa tredjemand over paa vedkommende kredssykekasse i det omfang, hvori skaden medfører utgift for kassen. Erstatningen fastsættes ved lovlig skjøn til et beløp en gang for alle. Er ikke det fulde erstatningsbeløp at erholde, utbetales dog til den skadede eller dennes efterlatte, hvad der av erstatningsbeløpet tilkommer dem, før noget av kredssykekassens krav dækkes.

§ 73. Erstatningsfordringer efter denne lov kan ikke med retsvirkning avhændes, pantsættes eller gjøres til gjenstand for arrest, eksekusjon eller utpantning undtagen for fattigvæsenets utlæg for den erstatningsberettigede eller hans bipersoner under den sygdom, som fordringen angaar.²⁾

§ 74.

1. Med bøter³⁾ straffes — forsaavidt forholdet ikke efter sin beskaffenhet indgaar under strengere staffebud — den, som undlater til tid, som i denne lov fastsat, at avgi de i loven paabudte anmeldelser eller opgaver eller oplysninger (§ 9), eller som avgir urigtige opgaver over sine undergivnes lønnings- eller arbeidsforhold, deres indtræden i eller uttræden av tjenesten, eller om tiden for et arbeides paabegyndelse.
2. Offentlig paatale finder ikke sted uten efter begjæring av vedkommende kredssykekasse eller Riksforsikringsanstalten.
3. Med bøter straffes den, som uten lovlig forfald uteblir fra styrets møter. Offentlig paatale finder ikke sted uten efter begjæring av styret eller Riksforsikringsanstalten.

¹⁾ Jfr. lov om fortrinsret for visse fordringer av 31. mai 1912.

²⁾ Jfr. lov om indskrænkning i retten til at søke utlæg for gjæld av 29. mars 1890, nr. 1.

³⁾ Se strfl. 22. mai 1902, nr. 10, § 27.

§ 75.¹⁾

1. I saker, som reiser sig av denne lov,²⁾ svares ingen avgift til statskassen efter kap. 1 og 2 i lov av 6. august 1897, nr. 9.
2. Stevnevidnernes gebyrer utredes av det offentlige.

§ 76. Ved nærværende lov gjøres ingen innskærnkning i den ret til sykeunderstøttelse, som tilkommer arbeiderne ved Røros kobberverk efter de derom til enhver tid gjældende bestemmelser.³⁾

§ 77. Nærværende lov træder i kraft den 3. januar 1916. Fra samme tid ophæves lov om sykeforsikring av 18. september 1909 med tillægslov av 1. april 1911. Likeledes ophæves fra samme tid samtlige tidligere utfærdigede statutter for kredssykekasserne. Nye normalstatutter blir at utfærdige av Riksforsikringsanstalten, hvilke blir gjældende for alle kasser, indtil særstatutter utfærdiges overensstemmende med § 51, a. Derhos ophæves fra samme tid den nugjældende normaltarif, i hvis sted ny normaltarif blir at utfærdige av vedkommende regjeringsdepartement.⁴⁾ De gjældende særtariffer avløses fra samme tid av nye efter Riksforsikringsanstaltens bestemmelse.

Personer, som den 4. december 1915 staar i saadant arbeids- eller tjensteforhold, at dette efter nærværende lov vil medføre forsikringspligt, ansees, forsaavidt de ikke tidligere er forsikret, som tiltraadt forholdet nævnte dag (§ 9, 1 og 4). Fra denne dag træder bestemmelserne om anmeldelsespligt efter denne lov i kraft.⁵⁾

For den medlemsbestand, som er forsikret før denne lovs ikrafttræden, skal ved nedkomst, som falder i de første 10 maaneder, efterat loven er traadt i kraft, gjælde de bestemmelser, som herom er fastsat i den ældre lov av 18. september 1909.⁶⁾

Krisen og dyrtiden.

I august maaned 1914 var ca. 20 000 av landsorganisationens medlemmer helt eller delvis arbeidsledige paa grund av krisen. Denne ledighet blev imidlertid stadig mindre og mindre, saaledes at i februar maaned 1915 var antallet av helt ledige ifølge forbundenes opgaver 4655 eller 6.80 pct. Siden den tid er ledighetsprocenten yderligere gaat ned, og for tiden er der i de fleste brancher godt om arbeide.

Har der saaledes stort set været gode tider med hensyn til arbeide, saa har *dyrtiden* til gjengjæld antat dimensioner, som ingen vel tidligere hadde tænkt sig mulig. Foruten hvad der fra partifæller og organisationer er gjort for at faa kommunerne med paa foranstaltninger mot dyrtiden, har der ogsaa overfor staten været krævet, at denne maa skride ind til beskyttelse av forbrukeren.

Den 21. september oversendtes ved en deputation til regjeringen en av sekretariatet og centralstyret utarbeidet forestilling angaaende dyrtiden saalydende:

Til den norske regjering.

Centralstyret for Det norske arbeiderparti og sekretariatet for Arbeidernes faglige landsorganisation har paa disse organisationers vegne enstem-

¹⁾ Jfr. lov om ulykkesforsikring for sjømænd av 18. august 1911, nr. 5 (§ 39).

²⁾ Se § 66, 3 og § 68, 2.

³⁾ Se lov av 8. juli 1908. Jfr. lov av 12. september 1818, reglementets §§ 3, 4 nr. 10 og 6 nr. 10.

⁴⁾ Se skrivelse fra socialdepartementet av 29. oktober 1915.

⁵⁾ Se § 9, 1 og 4.

⁶⁾ Se nævnte lov § 16, 1 A d og B.

mig besluttet i tilslutning til de uttalelser og resolutioner som tidligere er offentliggjort at rette en henvendelse til rikets regjering i anledning den nu herskende dyrtid.

Da den store verdenskrig utbrød ifjor, fik regjeringen i henhold til grundloven og efter beslutninger i stortinget den nødvendige fuldmagt til at træffe alle de foranstaltninger som maatte bli nødvendige for at sørge for landets matforsyning og hindre den nød og dyrtid som vilde bli en følge av den almindelige krisetilstand.

Det er nu gaat adskillig over et aar siden krigen utbrøt. Selv om det har lykkedes at holde vort land utenfor den frygtelige krig har dog forholdene ogsaa hos os utviklet sig saaledes, at folket har maattet lide meget ondt paa grund av de krisetilstande som hersker. Og vi er av den mening, at de værste følger, særlig den nød, som er indtraadt hos den fattige og mindre bemidlede del av vort folk paa grund av de urimelige høie priser paa hus og mat, maa kunne avhjælpes ved et kraftig initiativ fra statsmyndigheternes side. At nødstilstanden er stor og faretruende er desværre en sørgelig kjendsgjerning, bekræftet av meddelelser som er sendt os ikke bare fra Kristiania men ogsaa fra andre steder i vort land. Til overflod avgir den officielle statistik, som dog paa grund av den generalisering av forholdene til en viss gjennomsnitlighet som karakteriserer al statistik kun kan gi et mere avdæmpet billede av situationen, et vægtig materiale til belysning av hvor alvorlig stillingen er blit for arbeiderne. For boligforholdenes og matprisernes vedkommende i Kristiania kan vi saaledes henvise til de netop utkomne opgaver fra kommunens statistiske kontor om «beboelsesforholdene i smaaeiligheter» og om «prisbevægelsen paa livsfornødenheter». Vi maa dog gjøre opmerksom paa at siden disse statistiske opgaver blev indsamlet er forholdene blit yderligere forværret ved større husmangel og større paalæg i priserne paa hus og mat.

En sterkt medvirkende aarsak til at matpriserne har steget saa uforholdsmæssig og at man maa være ængstelig for vore matforraad ser vi ogsaa deri, at statsmyndighetene har tillatt en, i betragtning av de gode tider vi lever i, uforholdsmæssig stor utførsel av matvarer av forskjellig slags. At denne eksport maa ha forværret tilstanden i betydelig grad fremgaar ogsaa av de opgaver, som det statistiske centralbyraa har utgit over «vareomsætningen med utlandet» første halvaar ifjor og første halvaar iaar, og hvortil vi tillater os at henvise. Forbud mot utførsel av de varer, som trænges til det daglige behov maa derfor indføres.

Paa den anden side maa der gjøres hvad gjøres kan for at sørge for en effektiv tilførsel av mat gjennom rikelig import og gjennom toldtetter, saa livsfornødenheterne kan bli billigst mulig for forbrukerne. Til opnaaelse herav bør ogsaa kommunen gives adgang til at fastsætte maksimalpriser paa livsfornødenheter.

Ut fra erkjendelsen av, at det er bydende nødvendig nu at staten træffer forholdsregler til beskyttelse av den store forbrukende befolkning mot husnød og dyrtidspriser henstiller vi indtrængende til regjeringen at drage omsorg for

- 1) at der blir indført lave maksimalpriser paa de viktigste fødemidler, saa mellemmændene ikke faar anledning til at beregne sig urimelig gevinst og desuten, om det skulde vise sig nødvendig, at benytte statens reserve-lagere av korn og mel til en effektiv regulering nedad av brødprisen. Herunder maa ogsaa komme i betragtning ophævelse ialfald midlertidig av told paa matvarer;
- 2) at indføre eksportforbud for vildt, hermetik, melk og egg, samt for fisk i den utstrækning som er nødvendig for at sikre den nødvendige reserve-beholdning for landets egne forbrukere til rimelig pris; videre ikke at dispensere fra forbudene mot utførsel av kjøt, levende dyr og andre nødvendige fødemidler og heller ikke forstoffer;
- 3) en rikelig import av næringsmidler samt gi kommunerne adgang til at fastsætte maksimalpriser paa levnetsmidler;
- 4) at vedta en anordning som gir kommunerne adgang til at gripe ind med effektive foranstaltninger mot urimelig opskrunding av husleien og til regulering av denne.

Mandag den 6. september holdtes i Folkets Hus store sal i Kristiania et stort masse-møde, hvor landsorganisationens formand *Ole O. Lian* talte. Møtet vedtok en resolution, saalydende:

«Møtet kræver, at regjeringen etablerer eksportforbud for alle næringsmidler, som de tusen hjem daglige behov kræver, at ingen dispensationer indrømmes forinden priserne kommer ned i normal høide, at eventuelle dispensationer fra utførselsforbudet kun blir git i kompensationsøiemed, hvorved andre nødvendige næringsmidler erholdes i bytte til rimelige priser. Endvidere henstiller møtet til statens provianteringskommission snarest at indføre maksimalpriser paa de flest mulige nødvendighetsartikler, at maksimalpriserne paa de artikler som produceres her i landet blir reguert til normal høide samt at der blir aapnet adgang til kommunale maksimalpriser avpasset efter de lokale forhold, naar vedkommende provianteringsraad derom stiller motivert krav ledsaget av bestemt forslag. Møtet henstiller til regjeringen at sørge for rikelig import og at sælge statens beholdninger av korn, mel, sukker, kul og koks direkte til kommunerne eller forbrukerne, saaledes at al mellemandsfordyrelse av varerne undgaaes og at priserne reguleres efter forbrukernes interesser og kjøpeevne. Til opnaaelse herav kræves, at tolden paa sukker og mel midlertidig ophæves samt at ingen anden fordyrelse finder sted. Dernæst henstiller møtet til regjeringen at fastsette maksimalpriser, som kan gripe regulerende ind mot de stadig stigende priser for smaa-leiligheter samt at regulere renterne og prolongere opsigelser av de i saadanne eiendomme anbragte kapitaler.»

Senere blev møter avholdt paa forskjellige steder i landet, likesom vort partis repræsentanter i kommunestyrene har slaat til lyd for at der maa gripes kraftig ind overfor dyrtiden. I Kristiania kommunestyre interpellerte *Ole O. Lian* torsdag den 10. september paa kommunegruppens vegne om der fra kommunens side vil bli foretat noget for at tvinge priserne paa livsfornødenheter ned til et rimelig nivaa. Interpellanten fremsatte følgende forslag, som besluttedes oversendt formandskapet:

«Bystyret finder, at den herskende dyrtid gjør det nødvendig, at der fra kommunens side gripes til kraftige forholdsregler for at hemme den paa grund av planløshet eller ad kunstig vei frembragte stadige stigning paa livsfornødenheter og i den utstrækning, som det er mulig, søke priserne regulert nedad.

Til opnaaelse herav paalægger bystyret formandskap og provianteringsraad i den utstrækning, som mulig, at:

1. Foreta indkjøb av mat, fortrinsvis kjøt, flesk, fisk, mel, poteter, grønsaker etc., og at sørge for en direkte omsætning av disse matvarer til forbrukerne ved kontrollert salg til billigst beregnede priser eller ved salg fra kommunale utsalg;

2. Regulere priserne paa brændsel nedad ved tilstrækkelig indkjøb og ved salg til billigere priser. De kommunale koksutsalg utvides til ogsaa at omfatte kul og ved, og der oprettes et tilstrækkelig antal saadanne utsalg i byens forskjellige distrikter;

3. Undersøke, hvad der fra kommunens side kan gjøres for at tilveiebringe lavere priser paa melk. Videre opta forhandlinger med bakerne om en regulering av brødpriiserne nedad. Herunder ogsaa spørsmålet om kommunal mel- og brødforsyning;

4. Indgaa til regjeringen med krav om eksportforbud paa de næringsmidler, som trænges til det daglige behov, og at der blir aapnet adgang for de kommunale provianteringsraad til at fastsette maksimalpriser. Videre, at regjeringen sørger for rikelig import av matvarer og brændsel, og at staten av sine beholdninger sælger direkte til kommunerne, samt at tolden paa mel, sukker og grønsaker m. m. midlertidig ophæves.»

Onsdag den 16. september var saken oppe til behandling i formandskapet, hvor der forelaa en lang indstilling fra det kommunale provianteringsraad angaaende foranstaltninger mot de høie og fremdeles stigende priser paa livsfornødenheter. Indstillingen motiverte utførlig saavel den herskende situation som de midler raadet mente kunde bringes i anvendelse med fordel. Midlerne grupperte sig dels som statsforanstaltninger og dels som arrangements, der kunde iverksettes av kommunen. Første dels konklusion formet sig som en henstilling til regjeringen. Henstillingen fik følgende ordlyd:

1. I størst mulig utstrækning at lægge eksportforbud paa fødemidler.
2. Ved effektive foranstaltninger bl. a. ogsaa ved toldlettelser at lette tilførselen av kjøt og andre fødemidler fra utlandet.
3. At øve sin indflydelse paa spørsmålet om nedsættelse saavel i de hjemgaaende som i de indenlandske skibsfrakter samt at indføre lempninger i jernbanefragterne for levnetsmidler og ved.
4. At ta under overveielse spørsmålet om adgang for de kommunale provianteringsraad til at indføre maksimalpriser inden kommunen for levnetsmidler.

Saavel denne henstilling som de forskjellige kommunale foranstaltninger, som raadet bragte i forslag, slutter sig temmelig nøie til de midler som blev foreslaat fra arbeiderpartiets side under interpellationsdebatten i bystyret. Som et led i de kommunale foranstaltninger mot dyrtiden bemyndiges provianteringsraadet til at slutte kontrakt med Kristiania folkerestauranter om at overta utsalg av kjøt og andre levnetsmidler under kommunens kontrol. De nødvendige midler til indredning av utsalgslokaler stilledes til raadets disposition. Det er en uttalt forutsætning at lignende arrangement skal søkes truffet med kjøbmænd og kooperative selskaper.

Det besluttetes videre at rette en henstilling til byens huseiere om ikke yderligere at forhøie husleien under de raadende vanskelige forhold. Endelig besluttetes det at supplere provianteringsraadet med kvindelig medlem.

Den 31. september holdtes et møte mellem repræsentanter for kooperationen og fagorganisationen, hvor man drøftet hvad der kunde gjøres for at mildne dyrtiden. Det kooperative bakeri i Kristiania har siden september maaned solgt brødet for 30 øre pr. kg.; de private bakermestrer tok 36 øre. Denne optræden fra kooperationens side hadde den virkning, at de private bakere slog ned prisen til 32 øre — en ganske betraktelig vinding for forbrukerne.

Ifølge kongelig anordning indførtes i december maaned bestemmelser om kommunal regulering av husleie. Der kan av kommune-styrerne besluttet nedsat en nævnd, for hvem forhøielse av husleie skal forelægges til godkjendelse. Negtes saadan godkjendelse kan ikke forhøielse finde sted. Anordningen viste sig at lide av mange svakheter, der let kunde omgaaes, og der var ikke adgang til at nedsætte husleie. Der er derfor fra arbeiderhold reist krav om en lov om regulering av husleie og en saadan lov er under utarbeidelse.

Det har dog hittil i svært liten utstrækning lykkedes gjennom samfundsmæssige foranstaltninger at hindre den voldsomme dyrtid, som knuger folkets brede lag ned i den bitre nød.

Det internationale samarbeide.

Den 17. og 18. januar holdtes i Kjøbenhavn en international socialistisk fredskonferanse av repræsentanter fra nøitrale stater.

I konferansen deltok kun repræsentanter fra Holland og Skandinavien. Fra Danmark møtte riksdagsmand *Th. Stauning*, redaktør *Borghjerg*, forretningsførerne *Carl F. Madsen* og *Sigvald Olsen*. Fra Norge møtte stortingsmand *Magnus Nilssen*, landsorganisationens formand og sekretær *Ole O. Lian* og *Sverre Iversen*, og redaktør *Vidnes*. Fra Sverige møtte redaktør *Hjalmar Branting*, landsorganisationens formand *Herman Lindqvist*, partisekretæren *Fredrik Ström* og *Ernst Söderberg*. Endelig møtte fra Holland *Troelstra*, *van Kohl*, *Wibaut* og *Vliegen*. Fra Amerika og Schweis var der kommet avbud.

Til konferansens ordfører valgtes *Sigvald Olsen* og til dens sekretær valgtes redaktør *Borghjerg*. Fra en række land — ogsaa krigførende — forelaa skrivelser, hvori konferansen hilstes paa det hjerteligste. Fra fransk, amerikansk og belgisk side uttaltes der dog reservationer.

Efter 2 dages forhandlinger enedes konferansen om følgende beslutninger:

Den socialdemokratiske konferanse i Kjøbenhavn, som omfatter repræsentanter for Holland, Sverige, Norge og Danmark, har likesom tidligere socialdemokratiet i Schweiz og Italien, følt trang til at samles for at drøfte de herskende tilstande og gi uttryk for de stemninger, som rører sig indenfor arbeiderklassen samt at søke at vedlikeholde den internationale solidaritet under den krise verden gjennemgaar.

Konferansen konstaterer, at kapitalismen i dens imperialistiske form, som har git sig uttryk i de stadig stigende kaprustninger og hensynsløse utvidelsespolitikk under medvirkning av et hemmelig og uansvarlig stormagtsdiplomati, nu har ført verden til den katastrofe, som socialdemokratiet forutsa og bestandig advarte mot.

I det øieblik da hele menneskeheten fyldes med avsky over de rædsler og ødelæggelser denne krig har bragt over verden, uttaler konferansen den faste og kraftige fredsvilje, som raader i de paa konferansen repræsenterede lands befolkning.

Konferansen betrakter det som en hovedoppgave at samle og styrke den folkevillje, som i alle land kræver krigens avslutning paa saadan maate, at en varig fred betrygges. Den vender sig derfor med dette formaal for øie til de socialdemokratiske arbeidere — i særdeleshet i de krigførende land, og henviser til de principper for international solidaritet og proletariatisk rettsbevissthet, som er blit fastsat paa alle internationale kongresser.

Kongressen i Kjøbenhavn i 1910 sammenfattet i sin resolution mot krigen disse principper paa den maate, at den forpligtet de socialistiske parlamentariske repræsentanter til:

- a) at virke for tvungen international voldgift;
- b) rustningernes indskrænkning med almindelig avrustning som maal;

- c) avskaffelse av diplomatiets hemmelige virksomhet og fuld parlamentarisk ansvarlighet overfor utenrikspolitikken;
- d) anerkjendelse av folkenes selvbestemmelsesret og bestræbelser for at hindre krigerske angrep og voldsom undertrykkelse.

Konferansen anser det derfor for en pligt for alle socialistiske partier at virke for en snarlig fredsslutning og sætte hele sin kraft ind paa tilveiebringelsen av fredsbetingelser, som ikke indeholder spiren til nye krige, men danner grundlaget for international avrustning og for utenrikspolitikken demokratisering.

Konferansen protesterer mot folkeretsbruddet overfor Belgien og uttaler forventning om, at socialdemokratiet i alle krigførende land paa det skarpeste vil motsætte sig enhver voldelig annekstion i strid med folkenes selvbestemmelsesret.

Idet konferansen saaledes gjentar de internationale fredsprinsipper opfordrer den det internationale socialistiske byraa til, saa snart forholdene tillater det, senest ved fredsforhandlingernes begyndelse, at samle de socialdemokratiske partier til fælles raadslagning om de fordringer, som bør stilles ved fredsslutningen.

Konferansen betrakter dette som en nødvendig forutsætning for at fredsbetingelser ikke kan fastsættes uten det arbeidende folks medvirkning eller mot dets vilje, og opfordrer arbeiderne i alle land til at koncentrere sine anstrængelser om tilveiebringelsen av en snarlig og varig verdensfred.

Verdenskrigen med alle dens rædsler er bare blit mulig derved, at kapitalistklassen i de forskjellige land endnu har magten i sin haand. Konferansen opfordrer derfor arbeiderklassen til med endnu større kraft og begeistring at arbeide for erobringen av den politiske magt, saaledes at imperialismen kan bli knust og det internationale socialdemokrati fuldbyrde sin folkebefriende mission.

*

Endvidere vedtok konferansen følgende:

Det henstilles til socialdemokratiet i de nøitrale land, i parlamentet eller paa anden hensigtsmæssig maate at henvende sig til de respektive regjeringer med anmodning om at overveie, hvorvidt de hver for sig eller flere i fællesskap med utsigt til held kan tilby de krigførende lands regjeringer mægling til opnaaelse av en snarlig og varig fred.

*

Tilslut vedtok konferansen følgende protestuttalelse:

Socialdemokratiets konferanse i Kjøbenhavn erfarer, at 5 duma-medlemmer i Rusland, der samledes for at utarbeide en beretning til nærværende konferanse, i den anledning blev arrestert.

Konferansen uttaler sin sympati for de 5 partifæller og sin skarpeste protest mot en slik fremfærd overfor arbeiderklassens lovlige repræsentanter.

*

Under konferansen holdtes et stort fredsmøte i Kjøbenhavns raadhus, hvor ca. 3 000 tilhørere hadde fylt hver plads i Raadhus-hallen. Taler holdtes av repræsentanter for de forskjellige nationer.

Som ventelig har det internationale samarbeide som følge av krigen ikke været saa effektivt som under vanlige forhold. Dog har samarbeidet mellem broderorganisationerne i de skandinaviske land været normalt. Derimot har det internationale faglige byraa intet nævneværdig kunnet utrette under krigen. For at holde forbindelsen mellem organisationerne vedlike, er korrespondansen overlatt til den hollandske landsorganisation under ledelse av Oudegest. Fra august 1915 er den faglige etterretningskorrespondanse, som blev inddrat da krigen brøt ut, atter begyndt at utkomme.

Fra *Jouhaux*, Paris, og *Appleton*, London, er kommet forslag om at flytte byraaet til Bern, og de forlangte at spørsmålet skulde sættes under votering blandt de tilsluttede organisationer. Den hollandske landsorganisation utsendte da indbydelse til avholdelse av en konferanse om saken i august maaned. Denne konferanse vandt ikke tilslutning blandt organisationerne. Fra Schweiz forelaa desuten meddelelse om, at de ikke kunde overta bestyrelsen av byraaet og at de betragtet flytningen som en fornærmelse mot tyskerne.

Landsmøter.

Følgende landsmøter er holdt i aarets løp: Norsk barber- og frisørsvendes forbund, Norsk havne- og transportarbeiderforbund, Norsk kjøre- og handelsarbeiderforbund, Norsk matros- og fyrbøterunion, Norsk skrædderforbund, Norsk stenhuggerforbund, Norsk skog- og jordbruksarbeiderforbund, Tobakarbeiderforbundet i Norge og Norsk jern- og metalarbeiderforbund.

Voldgiftskjendelser.

I aaret 1915 er avsagt følgende voldgiftskjendelser:

Norsk Arbeidsmandsforbund.

Tvist mellem A/S Rjukanfos og dets tunnelarbeidere angaaende avbrytelse av akkorderne.

Da verdenskrigen utbrøt opstod der som bekjendt paa mange arbeidspladser paniklignende tilstande. Saa ogsaa paa Rjukan. Der blev git ordre til opsigelse av arbeidere i stor skala. Plakater blev opsat, hvori alle opfordredes til at være forsiktig i sit forbruk av matvarer, da hungersnød kunde befryktes. Av samme grund opfordredes alle løse og ledige personer om at forlate stedet; de skulde faa fri reise til Notodden med selskapets jernbane, om de bare vilde reise.

Tunnelarbeiderne blev beordret til at sette av for opmaaling, da arbeidet skulde indstilles, men et par dage efter kom der kontraordre; de kunde bare fortsætte. Saa gik det nogen dage; saa blev der atter git ordre til opmaaling, hvilken ogsaa blev foretat henimot midten av august med paafølgende opgjør for det utførte arbejde.

Imidlertid blev arbeidet i de fleste tunnelbedrifter fortsatt uforandret, og arbeiderne var i uvissheit om, hvad der videre vilde ske. De fleste ventet vel fremdeles paa en vakker dag at faa ordre til stans. Denne ordre kom dog ikke; derimot kom en av opsynsmændene i slutten av maaneden og utdelte nye akkordsedler til lagene.

I disse akkordsedler var prisen redusert med 40—50 kroner pr. l. m. Dette nedslag var foretat av ingeniøren i samraad med en opsynsmand, uten at der var ført nogen forhandling med akkordlagene, saadan som overenskomsten bestemmer.

Der var heller ikke i de nye akkordsedler opgit akkordens omfang eller

masse. Altsaa fuldstændig i strid med overenskomsten.

Endel av akkordlagene mottok disse nye akkordsedler uten bemerkning, andre protesterte mot deres gyldighet under henvisning til de ældre akkordsedler, som de mente fremdeles var gjældende saa længe akkorden, de lød paa, ikke var færdig.

Et par av lagsformændene skrev til sakfører i Kristiania for at faa undersøkt lovligheten av selskapets fremgangsmaate og blev av ham tilraadet at forlange tvisten avgjort ved voldgift i henhold til overenskomsten.

Der blev efterhvert mere klarhet over situationen og samtlige akkordlag gjorde nu fælles sak og protesterte mot de nye akkorders lovlighet.

Der blev saa ført forhandling i Kristiania den 17. oktober og 25. november, hvor repræsentanter for arbeiderne og selskapet var tilstede sammen med repræsentanter fra begge organisationer. Nogen enighet opnaades ikke.

Fra forbundets side blev saa tvisten indanket for voldgiftsret, der traadte sammen den 19. december og bestod av: for arbeidsmandsforbundet d'hr. advokat *Puntervold* og stenarbeider *Oskar Johansen* og for arbeidsgiverforeningen advokat *Per Rygh* og ingeniør *Alf Bang*.

Til opmand valgtes høiesteretsassessor *Paal Berg*.

Som vidner var av forbundet indkaldt forretningsfører *Jakob Eikefjord* samt akkordformændene *Edvard Føll*, *K. J. Pettersen* og *Konrad Kristiansen*.

Av arbeidsgiverforeningen var indkaldt overingeniør Gregersen-Vogter, ingeniørerne Boe og Gjestland samt opsynsmand Halvorsen og stikningsformand Ingebretsen.

Desuten møtte som partsrepræsentanter: Rich. Hansen for arbeidsmandsforbundet og sakfører Paus og høieste retsadvokat Prytz for arbeidsgiverforeningen.

Voldgiftsretten holdt ialt 6 møter.

Den 29. januar avsa retten følgende

Kjendelse:

Ved utbruddet av verdenskrigen i august ifjor saa aktieselskapet Rjukanfos sig stillet i den situation, at det ikke kunde faa de penger, det hadde sikret sig for utbygningen av kraftanlægget «Rjukan II». Aktieselskapet Norsk Hydro skulde ha skaffet pengene og hadde bl. a. i den anledning kontrahert et større laan, som skulde utbetales i Paris den 1. august, men paa grund av krigen fik Hydro ikke disse penger, og følgen derav for Rjukanfos var, at Hydro ikke kunde love at stille til disposition mere end hvad der trængtes til at utbetale optjent arbeidsløn og løn under opsigelsestiden til de arbeidere som hadde krav paa opsigelsesfrist. I sin fremstilling til voldgiftsretten har Rjukanfos oplyst, at det dog samtidig blev sagt, at Hydro vilde gjøre hvad gjøres kunde for at skaffe ialfald endel av pengerne, saa Rjukanfos muligens kunde ha haab om, at nogen av de arbeidere, som længst hadde været i selskapets tjeneste, og særlig de gifte, kunde fortsætte en tid utover.

Under disse forhold fandt direktionen i Rjukanfos at maatte gaa til en almindelig opsigelse av alle arbeidere ved kraftanlægget, og beslutning herom blev truffet i møte den 1. august. Om man maatte gaa til hel stans eller kunde fortsætte med endel av arbeiderne, vilde avhænge av, hvordan forholdene utviklet sig, men efter uttalelser, som er fremkommet under denne sak, var mer forberedt paa, at det hele vilde stoppe op.

Den 3. august blev direktionens beslutning gjort almindelig kjendt gjennem opslag av trykte plakater. Og samtidig blev avdelingsingeniørerne paalagt at gi direkte besked til arbeiderne gjennom opsynsmændene. I den trykte plakat heter det: «Paa grund av den ved krigen indtraadte situation ser Rjukansekskaperne sig nødsaget til

at meddele, at arbeiderne for alle eventualiteters skyld vil bli opsagt ved alle anlægsavdelingene. Dog vil selskaperne i den utstrækning dette blir mulig søke at skaffe arbeide til familieforsørgere paa stedet.»

Arbeidet ved kraftstationen, rørgaten og omløpstunnelene blev derpaa helt indstillet, og akkorderne blev opgjort. Ogsaa arbeiderne i hovedtunnelen fik ordre om, at akkorderne vilde bli avbrutt og at de derfor skulde sætte til og gjøre sig klar for opmaaling, men det blev samtidig sagt, at det var mulig, at arbeidet vilde bli fortsat med indskrænket arbeidsstyrke. Opsynsmand Halvorsen og stikningsformand Engebretsen, som bragte ordren frem til de heromhandlede lag, har forklaret, at den mundtlige besked, de hadde faat av sin avdelingsingeniør ogsaa gik ut paa, at om arbeidet blev fortsat, vilde dette ske efter reducerte priser. Ogsaa dette blev, sier de, nævnt for arbeiderne. Overensstemmende hermed har akkordformand K. F. Pettersen forklart sig angaaende den besked, han fik. Imidlertid bestemte arbeidsledelsen sig for at se tiden litt an, før man avbrøt akkorderne i hovedtunnelen. Akkordlagene fik derfor ny besked om, at de kunde la det bero indtil videre med tilsetningen. Der blev saa arbeidet nogen dage efter de gamle akkordsedler. Men ca. 8 august blev der truffet ny bestemmelse om, at alle akkorder skulde avbrytes ogsaa i hovedtunnelen. Denne beslutning blev straks meddelt arbeiderne, og de fik ordre om at sætte til. I tiden 11.—15. august blev der saa opmaaling og utlønning foretatt for alle akkordlag. Enkelte lag hadde i sine akkordsedler en bestemmelse om opgjør, naar en viss del av arbeidet var utført, dog saaledes, at 5 pct. av akkordsummen skulde holdes tilbake og først utbetales, naar den hele akkord var fuldført. Ved de opgjør, som nu fandt sted, blev intet saadant fradrag gjort. Samtlige lag fik den fulde akkordsum utbetalt.

Et enkelt lag — Edvard Føll's — hadde paa denne tid permission. Det hadde efter sin akkordseddel ret til utlønning, naar ca. 50 m. var inddrevet. I henhold hertil hadde laget faat utlønning den 30. juli og hadde derpaa tatt sig fri i nogen tid. Av akkordsummen var 5 pct. holdt tilbake. Disse 5 pct. blev utbetalt nogen dage efterat laget omkring den 15. august atter be-

gyndte at arbeide. Føll har forklaret, at derom var intet krav fremsat av ham eller hans folk, men enkelte av laget hadde brukt op sine penger, og det var alene et almindelig forskud man hadde bedt om. Opsynsmand Halvorsen har derimot forklaret, at de 5 pct. blev utbetalt, fordi laget forlangte at faa den.

Et akkordlag, som drev med maskinboring, fik efter utlønningen ordre om at stanse. Av de øvrige lag, som alle drev med haandboring, sluttet tre, og det vistnok av egen drift. De øvrige lag fortsatte, men mens antallet av arbeidere i tunnelen ved krisens utbrud hadde været omkring 160, var der ca. 15. august bare henimot 90 igjen.

For de lag, som fortsatte, blev der den 25. august utstedt nye akkordsedler, og disse blev i de paafølgende dage utlevert til lagene av opsynsmand Halvorsen. Nogen forhandling mellem selskapet og lagene om disse nye sedler hadde ikke fundet sted, og formændene eller deres folk hadde intet forhaandskjendskap til, hvad de indeholdt. Men der hadde efter Halvorsens forklaring oftere været rettet spørsmaal til ham om, hvad de nye akkordpriser vilde bli. Hans svar var altid, at det visste han intet om.

En av formændene, K. F. Pettersen, negtet at ta imot sin seddel. Efter hvad Halvorsen har forklaret, tok derimot de øvrige mot sine. Edvard Føll har forklaret, at han for sit vedkommende nok tok den, men at han samtidig lot Halvorsen forstaa, at han ikke godkjendte den. Konrad Kristiansen har forklaret, at han protesterte, da han med den nye seddel efter hans mening ikke vilde kunne tjene dagløn. De øvrige akkordformænd er ikke blitt avhørt under saken.

Det er disse nye akkordsedler, som har fremkaldt den foreliggende tvist mellem Norsk arbeidsmandsforbund og Norsk arbeidsgiverforening.

Norsk arbeidsmandsforbund har hævdet, at aktieselskapet Rjukanfos pligter at gjøre op efter de priser, som var sat i de gamle akkordsedler. Men selskapet har ikke villet erkjende nogen saadan pligt for sig. Og da det ikke har lykkedes at løse tvisten ved forhandling mellem de to organisationer, har Norsk arbeidsmandsforbund begjæret tvisten avgjort ved voldgift.

De spørsmaal, som er forelagt voldgiftsretten, lyder saa:

1. Kan de her omhandlede akkorder ved aktieselskapet Rjukanfos kraftanlæg ansees for avbrutte i overensstemmelse med overenskomstens § 1, naar arbeidet fortsættes av de samme akkordlag og efter samme plan som tidligere?
2. Har arbeiderne ret til ved akkordernes fuldførelse at kræve opgjør efter de priser, som indeholdes i de oprindelige akkordsedler?

Rettens flertal, formanden, ingeniør Bang og advokat Rygh, skal bemerke: Det er ikke her spørsmaal om, hvorvidt de pengevanskeligheter, som krigens førte Rjukanfos op i, vilde ha git selskapet en ret efter almindelige kontraksregler til at avbryte de løpende akkorder.

Selskapet søker hjemmelen for sin optræden i den tarifoverenskomst, det har med Norsk arbeidsmandsforbund. Denne har i sin § 1 følgende bestemmelse:

«Naar forandring i arbeidsplan eller andre av arbeidsledelsen godkjendte omstændigheter kræver det, har arbeidsledelsen ret til at avbryte og opheve akkorden mot forholdsvis betaling for det utførte arbeide.»

Der staar intet om arten av de omstændigheter, som skulde gi selskapet ret til at bryte akkorderne. Men det synes klart, at uttrykket «av arbeidsledelsen godkjendte» ikke kan forstaaes derhen, at det er helt overlatt til arbeidsledelsen vilkaarlig at avgjøre, om der foreligger grund til at avbryte.

Paa den anden side kan det heller ikke kræves, at vedkommende omstændigheter skal være av den art, at de gjør fortsættelsen av arbeidet enten teknisk eller økonomisk *umulig*. En ret til i saadanne tilfælder at indstille arbeidet, behøvet ikke selskapet sikre sig gjennom uttrykkelig avtale. Det er forsaavidt ogsaa tilstrækkelig at peke paa, at forandring av arbeidsplan er nævnt som ophørsgrund, uten hensyn til, hvorfor arbeidsplanen er blitt forandret. Hensigten maa ha været at aapne selskapet adgang til — ubundet av almindelige kontraksregler — at bryte akkorderne, naar der indtræffer omstændigheter, som maatte gi arbeidsledelsen en paaviselig og objektivt set rimelig og fornuftig grund til at revidere sit arbeidsprogram, og enten stanse arbeidet helt, eller indskrænke og omlægge driften. Om saadanne omstændigheter har foreligget er et

spørsmål, som i tilfælde av tvist maa kunne kræves løst ved voldgift, og voldgiftsretten er ikke bundet ved, hvad selskapet forsaavidt maatte ha ment.

Selve den verdensbrand, som brøt ut i august ifjor, og al den usikkerhet paa alle hold, som den førte med sig, kunde vistnok i og for sig ha git grund til at se tiden noget an med et arbeide som det heromhandlede. Men under enhver omstændighet maatte de uforutseede vanskeligheter, som krigen bragte aktieselskapet Rjukanfos op i, være en efter tariffoverenskomstens § 1 gyldig grund til at avbryte de løpende akkorder. Situationen gjorde det nødvendig for selskapet at forberede sig paa hel stans eller ialfald paa en indskrænkning i stor maalestok med derav følgende reduktion av arbeidsstyrken. Det var derfor naturlig og rimelig at gjøre op over hele linjen.

Ved bedømmelsen av beslutningen herom, kan man ikke se hen til, hvordan forholdene siden artet sig. At det har gaat bedre, end man dengang kunde forutse, kan ikke komme i betragtning. Avgjørende er stillingen, som den maatte opfattes, da selskapet traf sine beslutninger. Og i lys av forholdene, som de da laa an, maa man se de forholdsregler selskapet fandt at maatte gripe til. Der er heller ikke under saken kommet frem noget om, at der fra arbeidernes side dengang blev reist indvendinger mot de forføininger, som selskapet traf. Ogsaa for arbeiderne har vistnok den almindelige avbrytelse av alle akkorder staat som en naturlig følge av situationen, som den da var, med forvirring og utryghet paa alle hold.

Arbeidsmandsforbundet har lagt vekt paa, at der ikke blev nogen virkelig arbeidsstans for de akkordlag, som denne sak gjælder. Derav skulde fremgaa, at omstændighetene ikke hadde krævet nogen avbrytelse av disse lags akkorder. Og i ethvert fald skulde man derav kunne slutte, at opmaalingen og utlønningen ikke var noget uttrykk for en avbrytelse. Hertil skal bemerkes: Selv om der ikke blev hel arbeidsstans, men forholdene vilde kunne tillate en fortsættelse med indskrænket drift, saa var et almindelig oppgjør nødvendig, for at arbeidsledelsen kunde staa frit ved avgjørelsen av, hvilke dele av arbeidet skulde holdes gaaende, og hvilke arbeidere skulde ha fortrinnsretten til at fortsætte. No-

gen beslutning om den fremtidige arbeidsdrift var endnu ikke truffet, da akkorderne blev oppgjort for tunnella-gene. Det var endnu paa det uvisse og flytende, efter hvad som er oplyst. Og naar de heromhandlede lag fortsatte, var det derfor ikke, fordi det da var paa det rene, at tunnelarbeidet i ethvert fald skulde drives efter det gamle arbeidsprogram. Denne fortsættelse var alene en midlertidig foranstaltning, en provisorisk ordning.

De gamle akkorder var endelig avbrutt, og dette hadde faat sit utvetydige uttrykk gjennem de oppgjør og utlønninger, som hadde fundet sted. Om selskapet saavel i sin egen som i arbeidernes interesse fandt at kunne holde arbeidet gaaende indtil videre, med den reducerte arbeidsstyrke, som da var igjen i tunnelen, saa bandt ikke selskapet sig derved paany til de gamle akkorder. Netop for at staa frit, var det selskapet hadde oppgjort disse.

Under den nye midlertidige ordning stod begge parter helt frit overfor hverandre, og det ogsaa med hensyn til, hvad der skulde betales for arbeidet under den nye midlertidige ordning. Det kan ikke sies, at de gamle priser maatte gjælde, fordi man ikke var blit enig om nye priser. Skulde oppgjør efter de gamle priser kunne kræves, ogsaa for dette nye arbeide, maatte vel være, fordi dette hadde været den fælles forutsetning for fortsættelsen. Men opplysningerne peker ikke i den retning, at det har været meningen. Arbeidernes forespørsler til opsynsmanden om, hvordan de nye priser vilde bli, synes snarere at tyde paa, at arbeiderne har hat forstaaelsen av, at der for dette fortsatte midlertidige arbeide skulde gjøres op efter de nye priser, som siden maatte bli sat.

Flertallet mener efter dette, at aktieselskapet Rjukanfos hadde ret til at bryte de gamle akkorder, at disse virkelig er brutt og endelig oppgjort ved den opmaalning og utlønning, som fandt sted i de nærmeste dage efter 11. august — og at akkordlagene derfor ikke har nogen i tariffoverenskomsten hjemlet ret til at kræve oppgjør efter de gamle akkordsedler.

Hermed er der svart paa de spørsmål, som er forelagt voldgiftsretten. Om oppgjørene skal bygges paa de nye akkordsedlers priser eller muligens paa andre, er spørsmål, som maa løses konkret for hvert enkelt lag, og paa

grundlag av de avtaler, som de enkelte lag retsgyldig maatte ha truffet, eller ut fra principper, som maatte følge enten av almindelige retsregler eller av tariffoverenskomstens bestemmelser.

Et enkelt lag — Edvard Føll's — staar i særstilling, forsaavidt som der for dette lag ikke er blit foretat opmaaling og utlønning i henhold til den almindelige ordre om at bryte akkorderne. Da denne ordre kom, hadde nemlig dette lag endnu ikke optat arbeidet igjen efter den foreløbige utlønning, som det hadde faat den 30. juli. Men gjennom de trykte plakater og samtaler med andre fik Føll ved sin tilbakekomst, antagelig ca. 13. august, rede paa, at man kunde være forberedt paa arbeidsstans. Og dette fik han bekræftet, da han, før arbeidet blev gjenoptat, henvendte sig til opsynsmanden med spørsmål om, hvordan det vilde gaa. Han visste derfor, at arbeidet blev fortsat paa det uvisse, og han maatte gaa ut fra, at der ogsaa for ham gjaldt de samme vilkaar, som for de andre lag, forsaavidt. Opsynsmanden har forøvrig forklart, at Føll fik samme besked som de øvrige. Men dette har Føll paa sin side benegtet.

*

Voldgiftsrettens mindretal advokat *Puntervold* og *Oskar Johansen* gaar ut fra, at § 1, 6. led i overenskomsten alene gir arbeidsgiveren en — av nærmere angivne omstændigheter betinget — ret til helt at *avbryte* og *ophæve* akkorden, derimot ikke til at fremtvinge *forandring* i endnu ikke fuldførte akkorder. Efter vor mening har selskapet her under henvisning til krisen alene søkt at gjennomføre en *ændring* i akkorderne, idet arbeidet ved fuldførelsen av disse faktisk er fortsatt uforandret forsaavidt angaar de akkordforhold, som er medtat under voldgiftsretten, blev arbeidet nemlig uavbrutt fortsatt med de samme akkordlag og for de samme tunnelstrækninger, som før opmaalingen (omkring 14. august). Det blev ikke før omkring begyndelsen av september meddelt arbeiderne, hvilke nye akkordbetingelser selskapet fremsatte. Arbeiderne gik paa sin side ut fra, at de gamle arbeidsbetingelser gjaldt indtil ny akkord var avsluttet. Vi maa efter vanlige fortolkningsregler gi arbeiderne medhold i denne betraktning. Hertil kommer, at overenskomstens § 1 ut-

trykkelig forlanger at akkorderne *skal* være bragt i orden før arbeidets paabegyndelse, medmindre begge parter er enig om at utsætte hermed en tid. Det paahviler i praksis altid arbeidsgiveren at fremkomme med forslag til akkorder. Først omkring begyndelsen av september blev — som nævnt — de nye under 25. august daterte «akkorder» gjort bekjendt for akkordformændene. Akkorderne blev altsaa ikke fastsat gjennom fri forhandling mellom selskapet og vedkommende akkordformand og en av lagets arbeidere (eller det hele akkordlag), men forelagt som et paa forhaand ensidig fiksert ultimatum fra selskapets side. Denne fremgangsmaate strider mot overenskomstens bestemmelser i § 1, 2. led.

Det er en følge av det foran anførte, at de akkordlag, som ikke har godtat de ændrede betingelser ved akkordernes fuldførelse, derfor maa ha krav paa opgjør efter de priser, som er fastsat i de oprindelige akkordsedler, idet nye bindende akkorder efter overenskomsten ikke er indgaat. Forsaavidt derimot angaar de 5 akkordlag, som har opnaadd et tillæg optil 15 kroner til de av selskapet efter 25. august forelagte akkordforslag, maa vi være enig deri, at vedkommende akkordlag ved sine formænd herigjennem har akseptert selskapets forslag, idet de foreliggende vidneprov gaar ut paa, at der fra disse lags side ikke har været reist protest. (Tvertimot har ing. Gjestland som vidne provet, at flere av disse akkordformænd — vidnet erindrer spesielt kun Jens Sollie — allerede i de første krisedage uttrykkelig fremhævet, at den overfor vedkommende bebudede reduktion var rimelig og retfærdig.)

Disse 5 akkordlag har derefter — i tiden fra 20. september til 28. november — mottat omtalte tillæg uten reservation.

*

Samtlige medlemmer av voldgiftsretten er enig i at omkostningerne deles mellom parterne med en halvdel paa hver.

Efter dette blir voldgiftsrettens

Kjendelse:

1. Aktieselskapet Rjukanfos hadde ret til at avbryte de under saken omhandlede akkorder, og disse er blit avbrutt.

2. For arbeide, utført efter avbrytelsen, kan ikke kræves opgjør efter de akkordsedler, som gjaldt for de avbrutte akkorder.

Omkostningerne bærer parterne med en halvdel hver.

Notoddens ammoniakvandfabrik.

Ved Notodden salpeterfabrikker blev ny overenskomst oprettet i 1913. Siden denne overenskomsts oprettelse har selskapet bygget og sat i drift en ny fabrik, hvor der produceres ammoniakvand for tilvirkning av ammoniumnitrat. Arbeidet ved denne nye fabrik er av langt ubehageligere art end ved de øvrige produktionsgrener ved fabrikkerne og den 14. april stillet arbeiderne krav om høiere lønssatser. Kravet blev av Notodden salpeterfabrikker oversendt Norsk arbeidsgiverforening og forhandling blev optat mellem arbeidsgiverforeningen og forbundet. Noget resultat førte det imidlertid ikke til, idet arbeidsgiverforeningen hævdede, at fabrikken kom ind under overenskomsten av 1913.

Den 5. juni opsa arbeiderne ved ammoniakvandfabrikken sine pladser paa 14 dager. Arbeidsgiverforeningen hævdede at denne opsigelse var i strid med overenskomsten og forlangte voldsgiftsret nedsat.

Som voldsgiftsmænd blev av arbeidsgiverforeningen opnævnt advokat Rygh og ingeniør Bang og av forbundet A. Juell og Jørgen Knudsen. I fællesskap valgte disse som rettens formand høiesteretsassessor Paal Berg.

Efter en foreløbig gjennomgaaelse enedes man om at foreta aastsedsbefaring, hvorfor den samlede voldsgiftsret samt sekretærerne Paus og Bjerkmann den 20. juni reiste til Notodden, hvor man besigtiget saavel ammoniakvandfabrikken som ammoniumnitratfabrikken likesom i rettens møte blev avhørt en række vidner.

Den 24., 25. og 28. juni fortsatte voldsgiftsretten sine møter og den 28. blev avsaagt følgende

Kjendelse:

Den nye ammoniakvandfabrik ved Notodden salpeterfabrikker blev tat i bruk sidste vinter. Den er den første i sit slags i Norge, og skal være den fjerde i Europa.

Det ammoniakvand, som Notodden salpeterfabrikker trængte for sin tilvirkning av ammoniumnitrat, blev tid-

ligere kjøpt som færdig produkt fra utlandet. Det er ammoniumnitratfabrikkenes behov for ammoniakvand, som den nye fabrik skal tilfredsstille, og den er derfor knyttet sammen med ammoniumnitratfabrikken.

De arbeidslønninger som blev fastsat for arbeiderne ved den nye fabrik er de som er opstillet i Norsk Hydros overenskomst av 1913 med Norsk arbeidsmandsforbund og Salpeterfabrikkerens arbeiderforening.

Den 14. april iaar stillet arbeiderne ved ammoniakvandfabrikken gjennom sine lokale organisationer krav om høiere lønssatser. Som grund for sit krav angav de:

«Norsk Hydros ammoniakvandfabrik paa Notodden viser sig at være en bedrift der medfører den største utryghet for arbeidernes liv og helse. — Det støv, der utvikler sig under arbeidet med cyanamiden, fylder fabrikkens rum og forpester den luft, arbeiderne indaander, trængter gjennom klærne og bevirker saarhet i huden, likesom de gjentagne eksplosjoner gjør, at man aldrig kan være tryk for livet.»

Kravet blev av Notodden salpeterfabrikker oversendt til Norsk arbeidsgiverforening og forhandlinger mellem vedkommende organisationer blev derpaa indledet, men uten resultat.

Overenskomst av 1913 har i sin § 8 følgende bestemmelse:

Samtlige de i §§ 4, 6 og 7 fastsatte lønninger og overenskomstens bestemmelser forøvrigt blir ogsaa gjældende for eventuelle utvidelser og nyanlæg ved fabrikkerne.»

Arbeidsgiverforeningen og fabrikkens vedkommende mente, at denne bestemmelse omfattet det nye ammoniakvandanlæg. Arbeidsmandsforbundet og arbeidernes forhandlere hævdede derimot, at bestemmelsen ikke kunde anvendes her, da ammoniakvandfabrikken var av væsentlig anden art end de andre fabrikker.

Samtlige arbeidere ved ammoniakvandfabrikken paa et par nær sa den 5. juni op sine pladser paa 14 dage.

Opsigelsesskrivelsen lyder saa:

«Paa grund av de før paaankede forhold i den nye ammoniakvandfabrik, og da de krav, vi for en tid siden stillet til fabrikken, ikke er imøtekommet, ser vi, samtlige undertegnede arbeidere, os nødt til at si op vore pladser.

Opsigelsen sker herved og paa 14 — fjorten — dage fra mandag 7. juni 1915 kl. 10 aften.»

I anledning av denne opsigelse henvendte Norsk arbeidsgiverforening sig til Norsk arbeidsmandsforbund med anmodning om «at anvende alle de til forbundets disposition staaende midler for at bringe arbeiderne til at ta sin opsigelse tilbake og la en voldgiftsret avgjøre saken».

Nærværende voldgiftsret blev derpaa nedsat.

Norsk arbeidsgiverforening har fremsat følgende spørsmål:

1. Gaar ammoniakvandfabrikken ved Notodden salpeterfabrikker ind under overenskomsten mellem arbeidsgiverforeningen og Norsk arbeidsmandsforbund av 6. mai 1913?
2. Er den arbeidsstans, som vil opstaa ved arbeidernes opsigelse av sine pladser, under de foreliggende forhold i strid med overenskomsten av 6. mai 1913?

Svaret paa spørsmål 1 vil avhænge av, hvordan før nævnte § 8 i overenskomsten av 1913 er at forstaa.

Voldgiftsrettens flertal, formanden, hr. Juell og hr. Knudsen, skal bemerke:

Bestemmelsen i § 8 er optat fra den ældre overenskomst av 1909, og det er ikke oplyst, at man under forhandlingerne i 1913 har hat indholdet av den og meningen med den oppe til ny drøftelse.

Der er intet oplyst om, hvad grunden var til, at ikke denne sedvanlige bestemmelse kom ind i overenskomsten av 1909. Men det ligger nær at tænke sig, at den har sin foranledning i, at Notodden salpeterfabrikker dengang var en forholdsvis ny bedrift, som var i en stadig og sterk utvikling. Det var derfor naturlig, at fabrikkene vilde ha ind i overenskomsten en bestemmelse, som kunde yde sikkerhet mot forsøk fra arbeiderne paa at reise lønskonflikt hver gang en forbedret eller ny metode for fremstillingen av produkterne eller indvundet erfaring førte med sig en utvidelse eller en omlægning av fabrikationen med derav følgende nyanlæg.

Skulde ikke overenskomstens varighet i et visst antal aar bli helt illusorisk, var en saadan bestemmelse, set fra fabrikkens side, saa naturlig og rimelig, at arbeiderne paa sin side ikke godt kunde motsætte sig den. Og nogen særlig risiko kunde arbeiderne heller ikke løpe, saalænge bestemmelsen i sin rækkevidde var begrenset til fabrikkernes virksomhetsomraade paa den tid overenskomsten blev sluttet.

Det var, som nævnt, et naturlig og rimelig krav fra fabrikkernes side, at den eksisterende overenskomst skulde anvendes paa utvidelser og nyanlæg, som skyldes tekniske forbedringer og indhøstede erfaringer med hensyn til tilvirkningen av dens produkter. Men de grunde, som kunde tale for, at dette krav blev stillet og imøtekommet, talte ikke for at gjøre overenskomsten ogsaa anvendelig paa en ny bedrift, som fabrikkene av økonomiske grunde kaster sig over, og forsaavidt synes det at burde være uten betydning, om formaalet med den nye bedrift er fremstilling av raaprodukter for de allerede eksisterende fabrikker. Det, som for arbeiderne maatte fremstille sig som det avgjørende, var produktionens art og ikke formaalet med produktionen.

Skulde bestemmelsen kunne anvendes paa nye bedrifter, vilde den kunne faa en rækkevidde, som ikke paa forhaand lot sig overskue. Og det synes næsten utænkelig, at arbeidernes forhandlere skulde ha båret sig til bestemte lønssatser for arbeide, som de ikke kunde ha nogetsomhelst kjendskap til. Det synes ogsaa at ha al formodning mot sig, at de saa absolut og ubetinget skulde ha forpligtet sig uten engang at kræve den garanti, som vilde ligge i, at det kunde kræves avgjort ved voldgift, om arbeidet i den nye bedrift efter sin art betinget høiere lønssatser. En saadan ret til at kræve lønssatserne fastsat ved voldgift skulde synes at være en helt nødvendig og selvsagt sikkerhetsventil, om meningen hadde været at legge mere ind i bestemmelseerne end hvad foran er nævnt som det naturlige og rimelige. En analogi for en ret til at faa opstillet nye satser vilde man ha hat i den ret Norsk Hydro paa sin side har sikret sig til at kræve overenskomstens akkord-satser forandret, om nye forbedringer skulde være til nævneværdig lettelse i arbeidet. (Overenskomsten av 1909 § 5, næst sidste stykke, og overenskomsten av 1913 § 3.)

Det kan efter flertallets mening ikke lægges nogen vegt paa, at ammoniakvandtilvirkningen alene drives som et led av ammoniumnitratfabrikationen. Ammoniakvandet er et selvstændig produkt, og fremstillingen av det er en virksomhet for sig, som teknisk set er uten forbindelse med ammoniumnitratfabrikationen og helt forskjellig fra den. Naar de to fabrikker er sat i forbindelse med hinanden, saaledes at ammoniakvandet som et færdig produkt gjennom rørledninger kan føres over til ammoniumnitratavdelingen, saa er det de økonomiske hensyn, som forsaavidt har været bestemmende. Det er transportspørsmålet, som der ved er løst paa den for fabrikken mest økonomiske maate.

Skulde en ammoniakvandfabrik omfattes av vedkommende bestemmelse, fordi den tilvirket et raaprodukt, som Norsk Hydro har bruk for i sin virksomhet, synes bestemmelsen med samme føie at kunne kræves anvendt paa en fabrik til fremstilling av cyanamid som raaprodukt for ammoniakvand, og videre en fabrik for calciumcarbid som raaprodukt for cyanamid.

Da det, som foran nævnt, ikke er oplyst noget om, at bestemmelsen var under ny drøftelse ved forhandlingerne i 1913, er der ingen grund til at gaa ut fra, at det i 1913 har været en fælles forutsetning at gi den en anden og videre mening, end den maa antages at ha hat i overenskomsten av 1909. Arbeidsgiverforeningen har vistnok nævnt, at en ammoniakvandfabrik var blandt de anlæg, som Norsk Hydro hadde planlagt allerede dengang overenskomsten av 1913 var under behandling, og at bestemmelsen i § 8 derfor tar direkte sigte paa den. Men det er ikke paastaat, at forhandlerne fra anden side blev gjort opmerksom herpaa. Det kan ogsaa forsaavidt ha sin interesse at nævne, at man ved avslutningen av overenskomsten av 1909 ikke har fundet, at bestemmelsen om nyanlæg gjorde det unødvendig og overflødig at nævne i overenskomsten den dengang endnu ikke færdige ammoniumnitratfabrik.

Flertallet mener i henhold til det anførte, at der til spørsmålet 1 maa svares *nei*.

Advokat Rygh skal bemerke:

Spørsmålet om hvorvidt et nyanlæg omfattes av overenskomstens § 8 maa efter min opfatning løses ut fra, hvorvidt parterne — om de ved over-

enskomstens avslutning hadde hat vedkommende nyanlæg for øie — med rimelighet kunde formodes at ha villet la det omfattes av overenskomsten. I saa henseende maa man efter min opfatning se hen til 2 momenter:

- a. hvorvidt nyanlægget efter sin art er en naturlig utvikling av eller naturlig sammenhengende med de ved overenskomstens avslutning allerede eksisterende anlæg,
- b. hvorvidt — selv om nyanlægget er av den under a. omhandlede art — arbeidsforholdene ved nyanlægget er væsentlig forskjellige (med hensyn til anstrengelse, ubehag, sundhetsfarlighet etc.) fra forholdene i de ældre bedrifter.

Med hensyn til det under a. omhandlede spørsmål finder jeg det litet tvilsomt, at en ammoniakvandfabrik er et naturlig tilbehør til en ammoniumnitratfabrik, og at forsaavidt betingelserne for anvendelsen av § 8 foreligger.

Med hensyn til det under b. omhandlede spørsmål har jeg været endel i tvil. Som forholdene var i den første tid under prøvedriften, mener jeg, at hvis man skulde gaa ut fra dem, var ulemperne og ubehaget ved arbeidet saa betydelig, at man ikke kunde anse forholdet som gaaende ind under § 8. Jeg tror imidlertid at man maa bygge avgjørelsen paa forholdene som de arter sig *under regulær drift*, efter at prøvetidens barnesygdomme er overvundet. Jeg mener videre, at man maa gaa ut fra forholdet, som det arter sig for *normale* individer, saaledes at man ikke kan gaa ut fra mulig prædisposition hos enkelte. Om end under tvil er jeg da kommen til det resultat, at arbeidsforholdene paa ammoniakvandfabrikken ikke er saaledes ugunstigere end forholdene i flere av de ældre fabrikker, at det er antagelig, at parterne — om spørsmålet hadde været oppe under forhandlingerne om overenskomsten — ikke vilde latt ammoniakvandfabrikken gaa ind under den. Spørsmål I maa derfor besvares med ja.

Ingeniør Bang skal bemerke:

Efter hans mening har begrepet «nyanlæg» i § 8 sin naturlige begrænsning deri, at der i samme § er bestemt, at de i overenskomstens §§ 4, 6 og 7 fastsatte lønninger skal være gjældende ved nyanlæg.

De i § 4 omhandlede lønninger kan da kun komme til anvendelse ved ny-

anlæg, hvori arbeidet er av væsentlig samme art som i fabrikkernes taarnhuse, salpeter-, nitrid- eller ammoniumnitratfabrikker, og hvori tillike det fremstilte produkt har en direkte forbindelse eller likhet med, hvad der produceres i de ældre fabrikker.

Dette maa sies at være tilfældet med arbejdsforholdene i den nye fabrik, likesom det deri fremstilte ammoniakvand direkte finder anvendelse i ammoniumnitratfabrikken.

Den nye fabrik maa derfor kunne betragtes som en afdeling av denne og maa som saadan omfattes av overenskomsten.

At arbeidet i den nye fabrik i den første tid har været forbundet med endel ulemper kan forsaavidt ikke gjøre nogen forandring heri. Man maa ta sigte paa forholdene under den ordinære drift, og efter de fremkomne oplysninger kan da disse — naar almindelige forsigtighetsregler overholdes — ikke sies at medføre større ulemper for arbeiderne end arbeidet i de tidligere anlæg.

Jeg finder derfor, at arbejdsgiverforeningens første spørsmål maa besvares med ja.

Til spørsmål 2.

De forhandlinger, som blev aapnet i anledning av arbeidernes lønskrav av 14. april viste, at der var uenighet mellem arbejdsgiverforeningen og Norsk Hydro paa den ene side og arbeidsmandsforbundet paa den anden side om forstaaelsen av overenskomstens § 8. Og av utfaldet av denne tvist avhang det, om arbeiderne ved ammoniakvandfabrikken var bundet av lønssatserne i overenskomsten av 1913. Før denne tvist var løst ved voldgift saaledes som i overenskomsten bestemt vilde det være i strid med overenskomsten at søke lønningsspørsmålet løst ved streik eller lockout.

Arbeidsmandsforbundet har hævdet, at arbeiderne ikke ved sin opsigelse av 5. juni har handlet i strid med overenskomsten. De hævder nemlig, at der her ikke foreligger nogen *samlet optræden* fra arbeidernes side i hensigt at øve pres paa fabrikkens vedkommende, men at opsigelserne er individuelle, fremkaldt av ønsket om at søke andet arbejde, som de kunde føle sig mere tilfreds med. Flertallet, formanden, ingeniør Bang og advokat Rygh, maa efter det, som foreligger, gaa ut fra, at der her ikke foreligger almin-

delige individuelle opsigelser, alene fremkaldt ved ønsket hos hver enkelt arbeider om at faa slutte. Disse opsigelser fra samtlige arbeidere paa et par nær maa sees i lys av det lønskrav, som de lokale organisationer hadde fremsat den 14. april. I opsigelsesbrevet henvises uttrykkelig til dette krav, og selv om muligens enkelte kan ha hat til hensigt virkelig at slutte, kan formaålet med en fælles opsigelse ikke godt tænkes at ha været noget andet end at paavirke driftsledelsen ved at varsle en arbeidsstans. Og som indledende skridt til arbeidsstans maatte denne fællesopsigelse være i strid med overenskomsten, saalænge det endnu ikke var avgjort ved voldgift, om den nye fabrik skulde omfattes av den bestaaende overenskomst.

Flertallet finder, at naar den almindelige forhandlings- og voldgiftsoverenskomst av 1907 opstiller som ubetinget og ufravigelig regel, at fortolkningsvister skal løses ved voldgift, maa det være en naturlig forutsetning, at der indtil voldgiftskjendelsen foreligger, skal herske fuld arbeidsfred, uten at man i denne tid skal øve pres ved kampmidler, og som et saadant kampmiddel maa efter flertallets opfatning en opsigelse som den heromhandlede opfattes, idet den er det første, indledende skridt til arbeidsstans.

At arbeiderne forsaavidt har optraadt selvstændig uten at gaa gjennem sine foreninger maa være uten betydning.

Mindretallet, hr. Juell og hr. Knudsen, kan ikke finde det godtgjort, at der her foreligger andet end individuelle opsigelser. Hver enkelt av arbeiderne har, uavhengig av de øvrige, fattet sin beslutning om opsigelse. At de har bemyndiget en til i henhold til hver enkelts beslutning at meddele fabrikkens opsigelserne kan ikke forandre disses karakter.

Mindretallet vil forøvrig ha fremholdt, at det ihvertfald ikke kunde være i strid med overenskomsten, at pladsene blev opsagt, naar blot arbeidet ikke blev stanset, før voldgiftsrettens avgjørelse var faldt. Mindretallet henviser forsaavidt til § 2 i den almindelige forhandlings- og voldgiftsoverenskomst av 1907. Denne forbyr alene arbeidsstans og ikke opsigelse som indledende skridt til arbeidsstans.

Samtlige voldgiftsrettens medlemmer finder, at omkostningerne bør bæ-

res av parterne i fællesskap med en halvpart hver.

Efter dette blir voldgiftsrettens

Kjendelse:

Til spørsmål 1: Gaar ammoniakvandfabrikken ved Notodden salpeterfabrikker ind under overenskomsten mellem arbeidsgiverforeningen og Norsk arbeidsmandsforbund av 6. mai 1913?

Nei.

Til spørsmål 2: Er den arbeidstans, som vil opstaa ved arbeidernes opsigelse av sine pladser, under de foreliggende forhold i strid med overenskomsten av 6. mai 1913?

Opsigelsen av 5. juni 1915 var i strid med overenskomsten av 6. mai 1913.

Omkostningerne utreder parterne med en halvdel hver.

Salæret til formanden sættes til kr. 250.00, og salærene til de øvrige medlemmer av voldgiftsretten sættes til kr. 150.00 for hver.

*

Voldgiftsretten hadde saaledes uttalt sig for at overenskomsten av 1913 omfattet ikke ammoniakvandfabrikken.

Forhandling blev derfor optat om opprettelse av overenskomst og forhandlingsmøter blev avholdt i Kristiania 7., 8., 9., 12. og 13. juli og oppnaadtes enighet om forslag til overenskomst gjældende til 1. april 1916.

Størenbanens ombygning.

Høsten 1914 opstod der ved Størenbanens ombygning tvist mellem avdelingsingeniøren og et akkordlag i Almaas stenbrud, angaaende utbetaling av opgjør for endel ekstraarbeide. Arbeidet bestod i avdækning av jord i et nyt stenbrud samt endel andet jordarbeide.

Twisten opstod derved, at avdelingsingeniøren ikke vilde utbetale for ekstraarbeidet den samme timeløn, som laget hadde tjent i akkorden, og angav som grund herfor, at det opførte timeantal maatte være feilagtig, idet han fandt at timeantallet ikke stod i rimelig forhold til det utførte arbeide.

Efter at forhandlinger forgjæves var forsøkt, og efter endel korrespon-

Løn for skiftarbeidere 63 øre pr. time. I øvelsestiden (4 uker) 5 øre mindre pr. time. Løn ved dagarbeide 57 øre pr. time.

Arbeidere som allerede har oppnaadt et tillæg av 2 øre pr. time bibeholder dette som tillæg til de i denne overenskomst fastsatte lønninger. Likesaa erholder de øvrige arbeidere samme tillæg regnet fra ansættelsesdatoen ved salpeterfabrikkerne.

De øvrige bestemmelser i overenskomsten væsentlig i overensstemmelse med overenskomsten for salpeterfabrikkerne.

Protokollerte bemerkninger:

1. Krankjørerene ved ammoniakvandfabrikken indgaar under overenskomsten og lønnes ikke under de i denne fastsatte satser.
2. Man er enig om, at der maa være adgang ved fabrikken til hoved- og ansigtsvask samt til opbevaring av klær i særskilt avlukke.
3. Patenttøfler, handsker og «overalls» utleveres i fornøden utstrækning.
4. De nye lønssatser gir tilbakevirkende kraft til 18. februar 1915 for alle de nuværende arbeidere ved fabrikken.

Ved avstemning blev overenskomsten vedtat av arbeiderne.

I samme forbindelse blev ogsaa forhandlet om overenskomst for jern- og metalarbeiderne ved fabrikken.

danse mellem forbundet, anlæggets overingeniør og jernbanestyrelsen, blev saken indanket for voldgift.

Som voldgiftsmænd oppnævntes for arbeiderne grubearbeider Ole Laulo, Røros, og for statsbanerne amtsingeniør Barth, Trondhjem. Som opmand oppnævntes av sorenskriveren i Gauldalen lensmand Kaasen, Kvaal.

For Norsk arbeidsmandsforbund møtte desuten sekretær Alfr. M. Nilssen og for Størenbanens ombygning avdelingsing. Lahlum og overing. Olsen.

Retten foretok befarung av arbeidsstedet til bedømmelse av det utførte arbeide, hvorefter møte sattes paa Reitstøen st., hvor de inkaldte vidner

avhørtes. Senere fortsatte voldgiftsretten sit arbeide i Trondhjem.

Vi hitsætter nedenfor voldgiftsdommen og de præmisser, hvorpaa den er bygget.

Av de foreliggende dokumenter og efter de av retten under sakens behandling indhentede mundtlige forklaringer fremgaar følgende:

Det heromhandlede arbeide med jordavtagning i det nye stenbrud ved Almaas i Singsaas foregik over et længere tidsrum, nemlig fra september til 7. november 1914, da jordarbeidet indstilledes av jernbanen.

Dette arbeide, som skulde utføres som ekstraarbeide i forbindelse med en stenutvindingsakkord, hadde avdelingsingeniøren fra først av ikke beregnet akkord paa, da han gjerne vilde «se arbeidet igang først».

Senere, da arbeidet skulde opgjøres, forhandlet han imidlertid med formanden om laget var villig til at motta opgjør efter kr. 350.00 for det utførte jordarbeide plus kr. 40.00 for bortrydning av skog.

Da avdelingsingeniøren inden en rimelig frist (lønning skulde ordinært avholdes 14. november, men blev i paa-vente av mulig besked utsat til 26. november) ikke erholdt nærmere avgjørelse fra lagets side, forutsatte han at stenutvindingsakkorden kunde opgjøres med forannævnte ekstratillæg, hvilket opgjør fandt sted 26. november 1914 uten protest fra arbeidslagets side.

Derefter fik arbeidslaget nyt akkordopgjør under 19. december 1914, og først 19. januar 1915 gjorde arbeidslaget ved skrivelse fra formanden til avdelingsingeniøren krav paa forandring av det nu omtvistede opgjør.

Angaaende grunden til, at der ikke før fra arbeidslagets side blev protestert eller gjort forbehold, opplyser laget, at den formand, som begyndte akkorden og arbeidet med jordavtagningen i Almaas stenbrud — O. K. Sundt — var reist til Dovrebaneanlægget og vanskelig at faa fat i. Sundt opplyser, at han fra sin eftermand som formand — Ole Stenmo — har mottat brev i sakens anledning, men at besvarelsen muligens blev sen og ufuldstændig. Tiden for denne brevveksling kan han dog ikke erindre. Drøftelse av saken i fagforeningen krævet ogsaa, opplyses der, sin tid.

Imidlertid indløp der fra avdelingsingeniøren intet svar paa lagets hen-

vendelse av 19. januar 1915, hvorfor man overleverte saken til organisasjonen, der ved senere førte forhandlinger ikke opnaade enighet med jernbanen.

Norsk arbeidsmandsforbund fremsatte derfor krav om, at tvisten skulde avgjøres overensstemmende med § 13 i den bestaaende overenskomst.

Derefter blev voldgiftsretten oppnevnt som foran anført.

Efter de retten meddelte opplysninger fremgaar det, at opsynsmanden under arbeidets gang ikke har indhentet spesifisert oppgave angaaende dagsverkens fordeling paa akkord og ekstraarbeide. Saadan oppgave blev derimot indhentet umiddelbart forut for oppgjøret, idet laget først da opplyste, at der til jordavtagningsarbeidet var medgaat ialt 1326 timer av det samlede antal timer — 5077.

Avdelingsingeniøren hævder, at de oppgivne 1326 timer maa være feilagtige, idet alene jordavtagningen derved vilde koste jernbanen kr. 945.44. Herom er det da striden egentlig dreier sig, saaledes som ogsaa Norsk arbeidsmandsforbund har hævdet i sin fremstilling til voldgiftsretten.

Under hensyntagen til de foran refererte data finder voldgiftsretten, at jernbanen burde ha sørget for itide at opta specifikation over dagsverkene og at føre en betryggende kontrol med arbeidet, mens paa den anden side akkordlaget for tilfælde burde protestert mot det givne opgjør inden en rimelig tid og iethvertfald ikke mottat nyt opgjør uten at gjøre nogen innsigelse mot det første.

Med hensyn til omfanget av det utførte ekstraarbeide har voldgiftsretten tat det i nærmere eftersyn paa aastedet og finder derefter, at der maa foreligge en feiltagelse ved noteringen av dagsverk. Saadan feiltagelse kan være fremkommet paa forskjellig vis, muligens ved en misforstaaelse av akkordsedlen. De av arbeidslagets formand Stenmo til retten faldne uttalelser synes ogsaa at stadfæste dette.

Da der saaledes efter det foreliggende ikke kan bringes fuld klarhet i saken har retten foretat skjønn over nævnte ekstraarbeides omfang.

Retten maa forøvrig bestemt hævde, at naar der ikke har kunnet opnaaes enighet med arbeiderne om en bestemt pris for ekstraarbeidet, saa maa dette opgjøres efter overenskomstens § 8, næst sidste pasus.

Retten kom derefter enstemmig til det resultat, at Ole A. Stenmoes arbeidslag paa opgjør av 26. novbr. 1914 yderligere tilkommer hos Størenbanens ombygning 200 — to hundre — kroner, at erlægge inden 30 — tretti — dage fra kjendelsens avsigelse.

Efter oplysninger, som er meddelt retten, har Norsk arbeidsmandsforbund hat betydelig utlæg — henimot 4000 kroner — til de i anledning arbeidets ophør opsagte arbeidere.

Under hensyntagen hertil og til det forøvrig anførte finder retten, at jernbanen maa paalægges sakens omkostninger.

Salæret for rettens medlemmer bestemtes for amtsingeniør Barth til kr. 120.00, for Ole Laulo kr. 150.00, og formanden, lensmand Kaasen kr. 150.00, reiseutgifter og utlæg iberegnet. Det tilføies, at der er medgåat 2 fulde ar-

beidsdage og for Laulos vedkommende derhos 1 reisedag.

Sakens dokumenter mottoges av rettens formand 5. august sidstl.

Efter dette blir voldgiftsrettens

Kjendelse:

1. Paa opgjør av 26. novbr. 1914 tilkommer Ole A. Stenmoes arbeidslag i Almaas stenbrud i Singsaas for ekstraarbeide yderligere av Størenbanens ombygning 200 — to hundrede — kroner, der erlægges inden 30 — tretti — dage fra kjendelsens avsigelse.
 2. Salæret — inkl. utlæg — til rettens medlemmer Kaasen, Barth og Laulo ansættes til henholdsvis kr. 150.00, 120.00 og 150.00, og utredes av Størenbanens ombygning.
- Retten hævet, efterat protokollen var oplæst og underskrevet.

Trondhjem. 14. september 1915.

Ivar Kaasen. Fred. Barth. Ole Laulo.

Retssaker.

1. Fredrikshalds losse- og lastearbeiderforening mot Fredrikshalds stuerkontor.

Vinteren 1910 blev der mellem arbeidsgiverforeningen og vort forbund opprettet overenskomst angaaende betaling for losning og lastning i Fredrikshald.

Der hadde tidligere været overenskomst for dette arbeide mellem stedets skibsmæglere, Rød og Hannestad, og forbundet; men nu var mæglerne gaat ind i arbeidsgiverforeningen og nu forlangtes der, at arbeidet skulde ledes fra et stuerkontor, som leledes av en bestyrer ansat av mæglerne. Derved skulde arbeiderne bl. a. opnaa den fordel, at arbeidet blev mere likelig fordelt, blev det sagt fra arbeidsgiverhold.

Arbeiderne saa nok litt skeptisk til den nye plan, men som forholdene dengang laa an, fandt de det dog raadeligst at prøve den nye ordning.

Det lovet ogsaa nogenlunde bra fra først av. Til stuerkontorets bestyrer var ansat en fhv. skibsfører fra Fredrikstad, som nok hadde de bedste hensigter med at ordne arbeidet saa praktisk som mulig, uten at optræde utfordrende mot arbeiderne. Men straks kom der en til og nok en til fra Fre-

drikstad, inspektører kaldtes de, som skulde være ham behjælpelig og disse herrer syntes nok de var nogen pokkers karer, som kunde tillate sig hvad de vilde overfor arbeiderne. Arbeiderne paa sin side syntes det blev litt for meget av det gode, at tre velavlønnede bedsteborgere skulde leve av deres slit uten at bestille andet end at gaa omkring paa skibene og være ubehagelig mot arbeiderne, som hadde akkordarbeide og derfor arbeidet alt hvad de kunde.

Det gjæret en stund, men saa i begyndelsen av april blev arbeidet nedlagt. Kravet var, at alle tre stewidører skulde fjernes.

Der blev nu staahei og forhandling, men like langt kom man. Fra arbeidernes og forbundets side blev det hævdet, at forutsetningen for overenskomsten var brutt og at arbeidernes fortjeneste ikke stod i forhold til hvad mæglerne indkasserte for arbeidet.

Tilslut blev tilstanden for byens utog indførsel slik, at byens formandskap maatte gripe ind. Det valgte en komité med det opdrag at forhandle med parterne og den 12. mai kom man

saa til enighet om at den overenskomst som var oprettet tidligere skulde gjælde, men at de tre Fredrikstad-baser skulde fjernes og at der skulde ansættes en mand fra Fredrikshald, som arbeiderne anerkjendte som bestyrer for stuerkontoret. Endelig skulde alt overskud ved dette kontor, efterat utgifterne ved dets drift samt riksfor sikringen var dækket, tilfalde stuearbeidernes forening.

Arbeiderne hadde seiret, de tre Fredrikstad-baser maatte pusle av; men dette var de nok ikke videre fornøiet med, og den ene av dem (Aas) gjorde derfor krav paa at faa sig utbetalt 3 måneders løn, da han var ansat paa denne opsigelsestid. Mæglerne hævde at det var force majeure og negtet at betale. Det blev saksanlæg og mæglerne tapte. Dette kostet dem ialt 1298 kroner.

Men det hadde de ikke lyst til at betale selv, og saa lot de det skrive paa stuerkontorets drift, hvorved det overskud av dette som arbeiderne hadde krav paa blev saa meget mindre.

Da saa arbeiderne protesterte herpaa, og truet med at la retten avgjøre det, ifald de ikke godvillig fik sit tilgodehavende, blev beløpet deponert i en bank og saa tok forbundet saken og engagerte advokat Puntervold til at føre den for domstolene.

Ved underretten fik mæglerne rett, likedan ved overretten, der i et og alt sluttet sig til underrettens dom. Saa blev den appellert til høiesteret og ved dom som avsagdes der den 17. november blev stuerkontoret dømt til at betale Losse- og lastearbeidernes forening kr. 1298.25 med 4 pet. rente fra 7. august 1911.

2. Tillidsmænds habilitet som voldgiftsdommere.

I «Arbeidsmanden» for august og september 1911 stod indtatt under rubrikken «Den sorte tavle» en fortegnelse over dem, der hadde optraadt som streikebrytere ved Røstvangen gruber. Fortegnelsen var paa foreningens vegne undertegnet av kasserer Martin Graadal.

Av de i fortegnelsen som streikbrytere rapporterte var ogsaa: stiger Peder Eggen, materialforvalter Johan Østby og scheiderbas Karl Rustand.

Disse tre, som var ansat paa kontrakt med 3 mdr. opsigelse, mente selvfølgelig at de hadde patent paa at ar-

Av høiesterets præmisser hitsættes:

«Bakgrunden for overenskomsten av 12. mai 1910 var den konflikt, som hadde været bl. a. i anledning av, at Aas var blitt ansat som inspektør. Losse- og lasteforeningen hadde som et av sine vilkaar for forlik krævet at Aas skulde fjernes. Naar da Rød og Hannestad gikk med paa dette, uten at ta noget forbehold om at foreningen skulde holde dem skadesløs for følgerne, maa det ha været, fordi det skulde bli Rød og Hannestads egen sak, hvordan de kunne faa ordnet sig med Aas. Av Rød og Hannestads skrivelse til foreningen kan ikke utledes nogen rett for dem til at kræve erstatningen til Aas dækket av foreningen. Naar der i skrivelsen staar: «efter at alt vedrørende stuerkontoret er betalt», maa meningen dermed ha været den samme, som naar der i mæglingskomiteens «meddelelse» staar: «efter at utgifterne med kontoret (lønninger, riksfor sikring m. v.) er dækket». Hvad man har tænkt paa, er aabenbart de med den kommende drift forbundne utgifter. Men til dem kan ikke regnes det erstatningsansvar som Rød og Hannestad utsatte sig for ved at de maatte bryte kontrakten med Aas for at kunne sætte overenskomsten ved losseforeningen ut i livet. Det fremlagte regnskap for stuerkontoret viser ogsaa, at meningen har været, at kontoret, den dag overenskomsten traadte ikraft skulde begynde helt fra nyt av. Kontoret «begyndte sin virksomhet» den 13. mai 1910», heter det i regnskabet. Hvad overenskomsten tok sigte paa, var en *nyordning*, ubundet av de dispositioner som Rød og Hannestad tidligere hadde truffet.»

beide under streiker, hvorfor de følte sig ærekrænket ved at bli betegnet ved sit rette navn. De anla derfor sak mot Graadal, og ved meddomsrett, som avholdtes paa Nytrøen den 28. og 29. februar 1912, blev Graadal dømt til 20 kroners mulkt for forseelse mot straffelovens § 246.

Saken blev appellert til lagmandsrett, der avholdtes paa Gjøvik den 9. mai 1912. Her blev Graadal frifunden og saksøkerne blev dømt til at betale ham 150 kroner i saksomkostninger.

Graadal var imidlertid blitt avskediget ved Røstvangen paa det tids-

punkt hans sak var til behandling i meddomsretten. I anledning saksanlægget fandt han nemlig at maatte reise til Kristiania for at konferere med en sakfører; da han blev negtet permission til dette, reiste han uten permission. For dette blev han saa avskediget.

Forbundet tok nu affære og forlangte av arbeidsgiverforeningen, at den skulde foranledige Graadal gjenindtatt, da han som tillidsmand i foreningen ifølge overenskomsten ikke kunde avskedigges uten at der forelaa saklige grunde herfor. Der blev nu forhandling, og som sedvanlig støttet arbeidsgiverforeningen sine medlemmer i deres overgrep.

Saken blev derfor indbragt for voldgiftsret, og den 8. mai 1912 avsa denne saadan kjendelse:

«Der har ikke foreligget saklige grunde, som lovlig har kunnet berettigge Martin Graadals avskedigelse. Martin Graadal indtages i sit arbeide igjen ved Røstvangen gruber og tilkjendes erstatning for tapt arbeidsfortjeneste fra 1. mars til gjenindtagelsen.»

At disse to retsavgjørelser: Voldgiftsdommen den 8. mai og lagmandsrettsdommen den 9. mai faldt arbeidsgiverforeningen tungt for brystet er let at forstaa. Men hvad skulde den gjøre? At faa rehabilitert de 3 streikbrytere lot sig ikke gjøre, da lagmandsrettens dom ikke kunde appelleres.

En voldgiftskjendelse var jo ogsaa ifølge overenskomsten bindende og det var aldrig før hændt, at en av parterne hadde oversittet en voldgiftsdom, men allikevel, det fik forsøkes for en

gangs skyld. Og saa reiste da arbeidsgiverforeningen sak ved Kristiania byret mot arbeidsmandsforbundet for at faa omstøtt voldgiftsrettens dom.

Grundlaget for dette saksanlæg var at forbundet hadde benyttet sekretær Bjerkmann som voldgiftsdommer og ham ansaa arbeidsgiverforeningen som inhabil. Der var allerede i voldgiftsretten reist indsigelse mot Bjerkmanns habilitet, men retten hadde forkastet arbeidsgiverforeningens anke og erklært ham for habil. Allikevel gik arbeidsgiverforeningen nu til domstolene med denne sak. Imidlertid efterkom aktieselskapet Røstvangen den ene del av voldgiftsrettens avgjørelse, idet Graadal straks blev gjenindtatt ved Røstvangen. Derimot negtet de at utbetale Graadal erstatning indtil de fikk se rettens avgjørelse i inhabilitetssaken.

Ved byrettens dom av 19. mai 1914 fikk arbeidsgiverforeningen medhold i sin opfatning. Der avsagdes saadan kjendelse:

«Voldgiftskjendelse av 8. mai 1912 vedrørende Martin Graadals avskedigelse kjendes uforbindende for citantskapet Norsk arbeidsgiverforening. Processens omkostninger ophæves.»

Ved høiesteretsdom av 24. november 1915 blev byrettens dom stadfæstet med 5 mot 2 stemmer.

Spørsmålet om hvorvidt Graadals avskedigelse er berettiget og om han kan kræve erstatning for tapt arbeidsfortjeneste staa saaledes fremdeles aapent og maa i tilfælde avgjøres av en ny voldgiftsret.

To streikbrytersaker for Kristiania meddomsret.

Under konflikten ved Kristiania seilduksfabrik var der endel individer, som hadde gjort tjeneste som streikbrytere.

Foruten at disse av foreningen blev rapportert i «Social-Demokraten», blev ogsaa enkelte av dem gjort til gjenstand for særlig omtale i dette blad eller tat under behandling i andre organisationer.

Saaledes indeholdt «Soc.-Dem.» for torsdag 15. juli et inserat, hvori to av streikbryterne, nemlig handelsborger Wiborg og vognmand Døhlen, blev holdt frem for læserne til almindelig beskuelse. Der blev i artiklen paavist,

at det ikke var nød og tvang som hadde drevet dem til denne «judasgjerning», da de efter indsenderens mening var ganske velstaaende, men at det maatte være «for at ødelægge arbeidernes kamp for bedre kaar at de utførte denne «usle handling.»

For denne artikel blev redaktionssekretær Tokern indstevnt for privat meddomsret, hvor han idømtes 21 dages fængsel.

Denne meningsløse strenge dom er saa meget merkverdige, som der i domspræmissene uttrykkelig er uttalt, at de to klagere har utført streikbryterarbeide. Saa den beskyldnings sand-

het var der ført bevis for, men det var nok uttrykkene: «judasgjerning» og «ussel handling», som betinget den høie straf.

Saken er imidlertid av Tokerud appellert og vil efter nytaar komme til behandling for lagmandsretten.

*

Den anden sak blev anlagt av spinderiformand Nils Nilsen Krogeide mot Rich. Hansen og Torger Heggen. Forholdet med Krogeide var, at han var i besiddelse av en kontrakt fra 1899 med Kristiania seilduksfabrik, og ifølge denne mente han nok at ha livsvarig ret til at arbeide under konflikter, ikke bare med sit tidligere arbeide, men ogsaa i de andre pladser som var blokert.

Altsaa noget i likhet med de livsva-
rige ølbrev, som gir sine indehavere
en ret som andre dødelige negtes.

Krogeide var imidlertid avholds-
mand og dertil socialdemokrat, efter
hvad han selv paastod. Selvfølgelig
var han derfor ogsaa organisert i par-
tiforeningen «Markus Trane», som kun
optar medlemmer fra Den frisindede
goodtemplarorden, ja han var endogsaa
president i ordenens distriktsraad.

Nu fandt imidlertid foreningen
«Markus Trane» paa den formastelige
ting at ekskludere Krogeide, fordi han
var streikbryter, og spørsmaal blev da
reist i distriktsraadet om det var raa-
delig at ha ham som raadets formand
lenger.

For sikkerhets skyld besluttet raadet
at tilskrive arbeidsmandsforbundet
for at faa høre dets mening om saken.
Forretningsutvalget var snart klar
over, at manden maatte være streik-
bryter, og paa forbundets vegne med-
delte Rich. Hansen distriktsraadet i en
skrivelse, at Krogeide baade av Seil-
duksfabrikken arbeiderforening og
forbundet var betragtet som streik-
bryter.

Denne skrivelse blev nu behandlet
av distriktsraadet, og da det angik
raadets formand, kunde han ikke selv,
som vanlig, lede møtet. Der blev der-
for valgt en dirigent, og som saadan

valgtes renovationsarbeider Torger
Heggen.

Resultatet av møtets forhandlinger
blev, at avholdsmanden og socialdemo-
kraten Krogeide skulde utstøtes av or-
denen.

Men Krogeide visste raad med det.
Han gik fluksens til alle streikbryte-
res gode ven og beskytter, arbeidsgi-
verforeningens advokat, stortingsmand
for Gamle Aker og Sagenes kreds, Otto
B. Halvorsen, og forlangte baade brev-
skriveren Hansen og dirigenten Heg-
gen tiltalt efter straffelovens § 247,
for Hansens vedkommende ogsaa sub-
sidiært § 146.

Og den 25. og 26. november sat saa
begge synderne paa anklagebænken
for den samme dommer som hadde
dømt Tokerud til de 21 dagene.

Advokaterne paa begge sider var
ogsaa de samme som i Tokerudsaken,
Puntervold og Halvorsen. Advokat Hal-
vorsen holdt med harmdirrende stem-
me nogen vældige bodsprædikener for
fagforeningslederne. Dersom nogen av
dem er i tvil om hvordan en fagorgani-
sation skal ledes, saa kan de bare spør-
re Halvorsen, for saa risikerer de al-
drig at komme paa kant med streik-
bryterne, eller judasserne, som han
kaldte dem.

Resultatet blev, at baade Hansen og
Heggen blev frikjendt efter tiltalen,
men merkelig nok blev de dømt til at
betale Krogeide 150 kroner i saksom-
kostninger.

Denne del av dommen er nu paa-
kjæret til høiesteret, men endnu ikke
avgjort.

Uttrykkene «streikbryter» i Han-
sens brev og uttalelsen i distriktsraa-
dets beslutning om, at Krogeide hadde
«handlet i strid med organisationens
helligste pligter» blev mortificert.
Krogeide er altsaa ikke streikebryter
og kan med meddomsrettens dom i
haanden forlange at komme ind i baa-
de «Markus Trane» og i sin tidligere
værdighet som formand i distriktsraa-
det. Men om de andre medlemmer da
vil fortsætte sit medlemsskap i denne
organisation er jo et andet spørsmaal.
Det kan de vel neppe dømmes til?

Norsk baker- og konditorforbund.

Aar 1915 den 11. november avhold-
tes møte i anledning av voldgiftssak
om en streik ved Stavanger dampba-
keri.

Der møtte som opnævnt av Norsk
baker- og konditorforbund forret-
ningsfører Ole O. Lian og baker Si-
gurd Olsen. Norsk arbeidsgiverfor-

ening: Boktrykker A. Grøndahl og ingeniør Alf Bang.

Man enedes om at vælge som formand assessor Paal Berg, som paa henvendelse erklærte sig villig til at overtage dette hverv.

Alf Bang. A. Grøndahl. Ole O. Lian. Sigurd Olsen.

Den 17. november blev forhandlingerne fortsat. Tilstede var de fire voldgiftsmænd og den opnævnte formand, høiesteretsassessor Paal Berg.

For Norsk arbejdsgiverforening møtte hr. overretssakfører Paus.

For Norsk baker- og konditorforbund møtte hr. forretningsfører Nygaard og hr. sekretær Schou.

Formanden fremla parternes skriftlige fremstillinger med de i disse nævnte bilag.

Hr. Paus fremsatte paastand om, at Lian som inhabil skulde fratræde som medlem av voldgiftsretten. Indsigelsen mot hr. Lians habilitet bygget han paa hans stilling som formand i Arbeidernes faglige landsorganisations sekretariat. Hr. Paus tilføiet, at det var arbejdsgiverforeningens forudsætning, at ogsaa hr. Grøndahl skulde fratræde som medlem av voldgiftsretten, saafremt hr. Lian blev erklært inhabil.

Hr. Nygaard protesterte mot den fremsatte inhabilitetsindsigelse.

Efterat de to partsrepræsentanter gjentagne ganger hadde hat ordet angaaende dette spørsmål, blev det opat til kjendelse.

Voldgiftsrettens medlemmer drøftet saken og utsatte derpaa den videre behandling til tirsdag den 23. november.

Den 23. november blev efter fortsat drøftelse av saken avsaagt saadan

Kjendelse:

Denne sak gjælder en tvist mellem Norsk arbejdsgiverforening og Norsk baker- og konditorforbund om, hvorvidt 10 bakersvender ved Stavanger dampbakeri har gjort sig skyldig i streik i strid med bakerforbundets tariffavtale.

Arbeidsgiverforeningen har fremsat paastand om at hr. Ole O. Lian skal fratræde som medlem av voldgiftsretten. Paastanden er bygget paa at hr. Lian maa ansees som inhabil paa grund av hans stilling som for-

mand i arbeidernes landsorganisations sekretariat.

Rettens flertal, formanden, Lian og Olsen, er kommet til det resultat at denne inhabilitetsindsigelse ikke kan tages tilfølge.

Det er ikke Arbeidernes faglige landsorganisation, men alene baker- og konditorforbundet som er part i saken.

Den faglige landsorganisation har ved oprettelsen av den heromhandlede tariffavtale godkjendt den likesom enhver anden tariffavtale, indgaat av de organisationer som er tilknyttet landsorganisationen, men derved er ikke skapt nogen partsstilling for landsorganisationen. Den har ikke efter sine love nogen pligt til at støtte bakerforbundet under tvistigheter om rettigheter og pligter efter tariffavtalen. Utfaldet av denne sak har heller ingen følger for landsorganisationen. Og saken har derfor ikke været forelagt for den. Saken er reist uten at landsorganisationen har hat anledning til paa nogensomhelst maate at ta standpunkt til de spørsmål, tvisten gjælder. Landsorganisationen staar saaledes helt utenfor tvisten. Og da den ikke er part, er heller ikke hr. Lian representant med en av saadan stilling følgende pligt til at vike sæte.

Hvad arbejdsgiverforeningen har bygget paa, er heller ikke at landsorganisationen direkte er part eller paa forhaand har tat standpunkt i den foreliggende tvist. Men arbejdsgiverforeningen hævder at som centralorgan for fagforbundene maa landsorganisationen være sterkt interessert i at enhver voldgiftssak blir avgjort efter vedkommende fagforbunds paastand. Og arbejdsgiverforeningen mener at av den grund bør ikke landsorganisationens første tilidsmand sitte som voldgiftsdommer i de enkelte forbunds tariffvister, særlig naar det som her efter dens mening gjælder en tvist, hvis løsning samtlige fagforbund er umiddelbart interessert i.

Dette arbejdsgiverforeningens standpunkt skulde føre til at sekretariatets medlemmer maatte anse som inhabil i hvilkensomhelst tariffvist som et fagforbund eller dets avdelinger maatte komme op i. Flertallet kan ikke være enig i denne opfatning.

Hvilke forudsætninger den gjældende voldgiftsoverenskomst er bygget paa, synes at fremgaa av, at man har

tat ind en uttrykkelig bestemmelse om at de som har været forhandlere under selve den foreliggende tvist ikke maa sitte som vildgiftsmænd i saken. At denne positive bestemmelse er fundet nødvendig, viser at man ikke kan ha tænkt sig, at den rent almindelige sympati eller interesse, som en stilling kunde tænkes at skape, i og for sig skulde være en tilstrækkelig inhabilitetsgrund.

Flertallet finder det forøvrig ikke paakrævet at ta op dette spørsmål i sin fulde bredde. Ved kjendelser av tidligere vildgiftsretter har det fundet en avgjørelse som det ikke er grund til at fravike.

Av særlig betydning er den i Norsk arbeidsgiverforenings meddelelser nr. 83 for 1911 refererte kjendelse av 8. november 1910. Vildgiftsrettens flertal uttaler i denne, at det ikke kan finde, «at medlemmer av sekretariatet kan sies at være parter i en sak, som angaar lønninger ved en enkelt fabrikk» og at «de heller ikke staar i noget avhengighetsforhold til de enkelte forbund eller foreninger eller til disses medlemmer, som skulde gjøre dem inhabile».

Om der skulde være andre inhabilitetsgrunde, undersøker kjendelsen ikke. Den gaar saaledes aabenbart ut fra, at den gjennom stillingen skapte mulige rent almindelige sympati eller interesse for den ene part ikke er inhabilitetsgrund. Kjendelsen taler vistnok alene om lønssaker, men det kan ikke være synderlig tvilsomt, at den dermed mener tariffvister i sin almindelighet.

Aaret efter hadde der været anledning til at faa den almindelige vildgiftsoverenskomst revidert sammen med Jern- og metalarbeiderforbundets tariffavtale. Men der er intet oplyst om, at arbeidsgiverforeningen søkte at faa vedtat habilitetsregler, som vilde utelukke en ny kjendelse som den av 1910. Overenskomsten blev vedtat uforandret, og den naturlige forutsetning maa da ha været, at den skulde gjælde saaledes som den var blit fortolket og nærmere utformet gjennom praksis og foreliggende avgjørelser.

Den opfatning, som fandt uttrykk i kjendelsen av 1910, ligger ogsaa til grund for en senere avgjørelse av 30. september 1911 i en tvist mellem arbeidsgiverforeningen og jern- og metalarbeiderforbundet.

Efter dette finder flertallet, at in-

habilitetsindsigelsen maa bli at forkaste.

Rettens mindretal, Bang og Grøndahl, er av den opfatning, at hr. Lian bør erklæres inhabil og fratræ vildgiftsretten, og vil i den anledning anføre følgende:

Hver gang habilitetsspørsmål har været oppe ved vildgiftssaker mellem organisationerne, har arbeiderorganisationerne paaberopt sig slutningsbestemmelsen i vildgiftsoverenskomstens § 8, hvorefter den som tidligere har deltatt i nogen forhandling om en sak, ikke kan vælges til medlem av den vildgiftsret, hvor saken skal avgjøres. De har hævdet, at naar vildgiftsoverenskomsten ikke nævner nogen anden inhabilitetsgrund, kan der ikke paa noget andet grundlag reises protest mot en vildgiftsdommers habilitet.

Herimot har arbeidsgiverforeningen hævdet, at det er en selvfølgelig forutsetning for vildgiftsoverenskomsten, at de almindelige inhabilitetsregler for dommere ogsaa maa gjælde for vildgiftsrettens medlemmer, og at den nævnte bestemmelse i vildgiftsoverenskomstens § 8 rettelig er at betragte som et supplement til disse.

Arbeidsgiverforeningen har faatt Kr.a byrets enstemmige tilslutning heri ved byretsdom av 19. mai 1914, som nu er stadfæstet av høiesteret. Som det fremgaar av domsutskriften, var der for byretten fremlagt et rikt materiale til sakens belysning, og paa grundlag av dette sees byretten at anse det for fastslaat, at alle de vildgiftsretter, hvor habilitetsspørsmålet har været oppe, har git arbeidsgiverforeningen medhold i den opfatning, at vildgiftsoverenskomstens § 8 sidste pasus ikke er uttømmende.

Gaar man ut fra denne opfatning, bør man være meget var med at godkjende en vildgiftsdommer, om hvis habilitet der er tvil i likhet med hvad tilfældet er ved de almindelige domstole. Nedlægges der fra den ene part protest, bør denne tages tilfølg overalt, hvor der foreligger omstændigheter som er skikket til at rokke tilliden til en vildgiftsdommers upartiskhet. Det maa være langt at foretrække, at der i tvilstilfælde vælges en ny mand, mot at en vildgiftsmand, hvis upartiskhet der i den foreliggende sak er grund til at dra i tvil, skal bli sittende som dommer, hvilket vil være egnet til at vække berettiget mistillid fra vedkommende parts side og i høi grad

svække den betydning, som voldgiftsretten er forutsat at skulle ha og ellers vilde ha.

Hvad nu hr. Lians stilling angaar er jo forholdet det, at han er formand i Arbeidernes faglige landsorganisation. Denne danner det ledende organ for alle arbeiderorganisationer, er deres sammenknytningsled i kampen for at bedre arbeidernes kaar og har til opgave at støtte de underordnede organisationer og deres medlemmer heri. Hr. Lian er som landsorganisationens formand tillike dens fastlønnede funktionær, og han er for al sin optræden underkastet kritik av landsorganisationens kongresser, hvor ogsaa formandsvalget foregaar. Under gjennomgaaelse av formandens og sekretariatets handlemaate siden sidste kongres gaar kongresserne ind paa selv smaa detaljer, og oppositionen er ikke naadig; den tæller nok av folk, som vilde angripe formanden, ifald han som dommer i en voldgiftssak ikke tok arbeidernes parti.

Hvor upartisk en formand i landsorganisationen selv end kan ønske eller beflitte sig paa at være som voldgiftsdommer, kan man neppe engang vente, at han skulde evne at bli uberørt av disse forhold. Særlig gjelder dette, hvor den tvist, voldgiftsretten skal avgjøre, angaar spørsmaal, som har betydning for hele den norske fagbevægelse, saaledes som tilfældet her er. Spørsmålet gjelder jo en ulovlig streik og fagorganisationens ansvar for samme. Naar det fremhæves, at landsorganisationen ikke formelt er part i denne sak, kan mindretallet medgi dette. Det er imidlertid iønskespringende, at i realiteten maa landsorganisationen ha den største interesse av sakens utfald. Og det er dog realiteten, som det særlig kommer an paa, og som bør tillægges den avgjørende vekt.

I henhold til ovenstaaende stemmer mindretallet for at den reiste inhabilitetsindsigelse tages tilfølge.

Efter voteringen blir voldgiftsretten

Kjendelse:

Den indsigelse som er fremsat mot Ole O. Lians habilitet tages ikke tilfølge.

Efter at foranstaaende kjendelse var avsagt gik man samme dag over til behandlingen av sakens realitet. Tilstede var for arbeidsgiverforeningen

hr. overretssakfører Paus og for baker- og konditorforbundet hr. Nygaard og hr. Schou. Indehaveren av Stavanger dampbakeri, hr. Roth, var ogsaa tilstede.

Hr. Paus fremla: 1) erklæring av 21. november sidstl. fra dampbakeriets mester, hr. Lunder, 2) erklæring av s. d. fra Knut Bore, 3) erklæring av 20. november fra Knut Bore m. fl., 4) brevkort av 3. s. m. fra Kr. Thorkildsen til dampbakeriet, 5) og dettes skrivelse av 4. s. m. til Thorkildsen, 6) dettes skr. av 5. s. m. til arbeidsgiverforeningen, 7) en erklæring fra Ole Skjeldahl, 8) avskrift av skr. av 22. oktober sidstl. fra Stavanger distriktsstyre til Bakersvendenes forening.

Hr. Nygaard fremla skrivelse av 15. november fra Bakersvendenes forening i Stavanger til bakerforbundets forretningsfører.

Endvidere blev fremlagt endel utklip av Stavangerbladet «1. mai».

Hr. Roth avgav forklaring om saken. Likesaa mottok retten forklaringer av svendene Halvor Moe og Samuelsen.

Den 24. november blev forhandlingerne fortsat. Efterat parterneres representanter var færdige med sin procedyre, blev saken optat til kjendelse.

Voldgiftsretten drøftet derpaa saken i møter den 29. november og 2. december. I møte den 4. december blev kjendelsens ordlyd drøftet og vedtett, hvorpaa kjendelsen blev avlæst i møte den 6. december.

Voldgiftsrettens *kjendelse* er saalydende:

Kjendelse i voldgiftssak:

Norsk arbeidsgiverforening

mot

Norsk baker- og konditorforbund.

Den 11. oktober d. a. mottok Stavanger dampbakeri følgende skrivelse, undertegnet av 15 av dels svender, og datert 8. s. m.:

Hr. grosserer Roth, her.

Vi undertegnede svender i Deres ærede forretning henstiller til Dem at fjerne hr. Lunder paa grund av hans inhumane optræden, som ikke lenger kan taales.

Likeledes anmodes De om at fjerne Larsen og Skjeldahl og indsætte Halvor Moe i sin gamle plads.

Svar utbedes inden 8 dage og hvis ikke det blir imøtekommende, blir

denne skrivelse at betrakte som opsigelse av vore pladser.»

Av disse 10 svender var 2 uorganiserte. De andre 8 var medlemmer av Baker- og konditorforbundets to Stavanger-avdelinger, Bakersvendenes forening og Stavanger konditorforening. Og av disse var en, Halvor Moe, medlem av bakerforeningens styre.

Paa grund av hr. Roths fravær paa reise blev det henstillet til de ti svender ialfald at prolongere sin opsigelse. Deres svar blev sendt i en skrivelse av 17. s. m., som lød saa:

Paa foranledning meddeles herved høfligst, at vi er blit enige om at prolongere opsigelsesfristens utløp med 8 dage av hensyn til chefens fravær, dog med forbehold, at vi kan gaa paa dagen, og at der i den prolongerte tid ikke anvendes nye svender ved bedriften.

Den 19. oktober blev der i Kristiania holdt et forhandlingsmøte mellem arbeidsgiverforeningen og Baker- og konditorforbundet i anledning av en anden sak vedkommende Stavanger dampbakeri. Dampbakeriets indehaver, hr. Roth, var tilstede under dette møte. De 10 svenders opsigelse blev her bragt paa bane. Forhandlingsboken indeholder herom følgende:

«Dampbakeriet paatalte, at 10 svender samtidig hadde opsagt sine pladser, idet de forlangte, at mesteren og 2 uorganiserte svender skulde fjernes. Forbundets repræsentanter erklærte, at de ikke hadde noget kjendskap til dette, men skulde straks nærmere undersøke forholdet og sørge for, at dette blev rettet.»

Like efter dette møte reiste hr. Roth tilbake til Stavanger. Efter hjemkomsten kaldte han til sig to av de svender som hadde opsagt for at tale med dem om saken. Svendene hadde ønsket, at de alle ti samlet skulde faa et møte med hr. Roth. Men noget saadant kom ikke istand. Og svendene meddelte derfor, at de i henhold til den oprindelige opsigelse av 8. oktober vilde slutte lørdag den 23.

Da arbeidsgiverforeningen den 22. fik melding herom, henvendte den sig til Baker- og konditorforbundet. Dette lovet at ta sig av saken. Og samme dag sendte det et telegram til sit hovedstyremedlem Lars Larsen i Sandnes om at han skulde reise til Stavanger for at søke forholdet ordnet og faa opsigelserne kaldt tilbake. Hr. Larsen hadde ogsaa møter saavel med svende-

né som med hr. Roth, men det lykkedes ham ikke at opnaa noget resultat, og den 23. om aftenen sluttet svendene.

Arbeidsgiverforeningen fandt, at denne optræden av svendene var tariffstridig og den gav derfor sine medlemmer ordre om ikke at ta nogen av disse svender i arbeide. Bakersvendenes forening og Stavanger konditorforening svarte med at blokere Stavanger dampbakeri. Bekjendtgjørelse herom stod indrykket i Stavangerbladet «1. mai» for 27. og 28. oktober.

Arbeidsgiverforeningen sendte den 28. oktober en skrivelse til Baker- og konditorforbundet og uttaler her:

«... Vi har ingen underretning faat om, hvilke forføinger forbundet har tat i denne sak, men vi har faat det bestemte indtryk av de oplysninger vi har indhentet, at forbundet ikke har optraadt med den nødvendige myndighet overfor sine tariffbrytende medlemmer. Resultatet er derfor blit, at vedkommende svender ilørdags forlot sine pladser, og at nu endog det ærede forbunds avdeling i «1. mai» blokerer dampbakeriet for arbeidskraft. Det er vor hensigt at faa spørsmålet om vedkommende svenders optræden, baade deres krav om den ene formands og de 2 arbeideres fjernelse og deres arbeidsnedleggelse, er stridende mot overenskomsten avgjort ved voldgift. Endvidere ønsker vi avgjort, om forbundets avdeling i Stavanger ved at støtte denne tariffstridige optræden og ved at blokere Stavanger dampbakeri har gjort sig skyldig i tariffbrud. Endelig ønsker vi at faa klargjort, hvad forbundet har foretat sig i denne sak og eventuelt at faa avgjort ved voldgift, ogsaa om forbundet har opfylt sine forpligtelser som part i overenskomsten. Vi forbeholder os paa dampbakeriets vegne paa grundlag av den eventuelt faldne voldgiftskjendelse at gjøre økonomisk ansvar gjældende for alt lidt tap mot saavel vedkommende svender som mot den stedlige fagforening og eventuelt forbundet»

I sit svar av 29. uttaler forbundet:

«... Naar forbundets avdeling i Stavanger i «1. mai» har blokert Stavanger dampbakeri er dette skedd uten forbundets godkjendelse og er avdelingen idag telegrafisk paalagt at opføre hermed. Ved telefonsamtale av idag erfarer vi, at avdelingens blokade hadde sin aarsak deri, at arbeidsgiverforeningen hadde boykottet de svender der

der har sluttet ved dampbakeriet fra at faa arbeide hos de andre mestrer. Dette mente avdelingen berettiget den til at foreta dette skridt. Vi vil heller ikke undlate at uttale, at vi finder denne arbeidsgiverforeningens optræden at være helt uberettiget, idet der indtil den tid ikke var lagt nogen hindring i veien for dampbakeriet til at anta nye svender. Da forbundet eller dets avdeling i Stavanger, naar undtages blokaden i «1. mai», der nu er ophørt, ikke har hat nogen befatning med denne sak hvad opsigelsen angaar, finder vi heller ikke at denne i henhold til tariffen kan forlanges indbragt for en voldgiftsret, men vi er villig til at delta i en forhandling om saken. Denne kan fra vor side finde sted efter nærmere konferanse.»

Et forhandlingsmøte blev saa holdt den 1. november.

Arbeidsgiverforeningens forhandlere fremsatte følgende forslag:

«Forbundets og arbeidsgiverforeningens forhandlere var enige om, at svendenes optræden og den iverksatte streik var i strid med overenskomsten.

Forbundets repræsentanter erklærte, at forbundet eller dets avdeling hverken økonomisk eller paa anden maate vilde støtte de streikende svender i deres optræden og at Stavanger dampbakeri staar helt frit for at anta andre svender, saaledes at dette fra organisationens side ikke paa nogensomhelst maate skal søkes hindret.»

Forbundets forhandlere svarte, at de ikke kunde akseptere dette forslag, da svendene hævdede, at opsigelsen var en helt personlig handling fra deres side. Paa svendenes vegne fremsatte de derimot følgende forslag:

«Da de 10 svender ved Stavanger dampbakeri, der har opsagt sine pladser, ikke har hat kjendskap til ordlyden av § 9 og § 10 i overenskomsten og saaledes ikke har betragtet sine opsigelser av pladsene som ulovlige, erkjender de sig villige til at gjenopta arbeidet mot at samtlige blir gjenindtat og overlater til organisationen den videre behandling av den tvist der var aarsak til opsigelsen.»

Angaaende de videre forhandlinger under dette møte heter det i protokollen:

«Arbeidsgiverforeningen og Stavanger dampbakeris repræsentanter erklærte hertil, at de ikke kunde akseptere det paa svendenes vegne fremsatte forslag, da bedriften er uvillig til at

avskedige nogen av de nu i arbeide staaende arbeidere for derved at skaffe arbeide itl alle de strikende svender, for hvilke samtlige der ikke nu var arbeide. Bedriften var imidlertid, hvis der fra forbundets side avgaves en utvetydig erkjendelse for at arbeidernes optræden var i strid med overenskomsten, villig til at gjenindta de svender, for hvilke den nu hadde bruk. Da forbundets forhandlere ikke har tat noget standpunkt til spørsmålet om, hvorvidt de anser svendenes optræden for at være i strid med overenskomsten eller ei og til de av arbeidsgiverforeningens forhandlere i den anledning stillede krav, maatte arbeidsgiverforeningens repræsentant forlange et utvetydig svar paa, hvorledes de stillet sig til dette.

Hertil svarte forbundets repræsentanter, at spørsmålet skulde bli forelagt forbundets styre og svar avgitt inden onsdag den 3. ds.»

Den paafølgende dag sendte forbundet følgende skrivelse til arbeidsgiverforeningen:

«Det meddeles, at forbundets styre i møte idag har behandlet det fra arbeidsgiverforeningens forhandlere i møte den 1. november fremsatte forslag i anledning opsigelserne ved Stavanger dampbakeri, men fandt styret — da opsigelserne er en rent personlig handling fra arbeidernes side og uten nogensomhelst medvirkning fra forbundet eller dets avdeling i Stavanger — ikke at kunne akseptere dette.

Derimot var forbundet villig til at søke opsigelserne tilbaketat paa grundlag av det av forbundets forhandlere fremsatte forslag.»

I sit svar av 4. november uttaler arbeidsgiverforeningen: «.... Vi maa forstaa dette derhen, at forbundet ikke finder, at svendenes optræden ikke er i strid med overenskomsten, at forbundet eller dets avdeling ikke mener at ha nogen pligt til at undlate at støtte de streikende svender i deres optræden, og at dampbakeriet ikke skal staa frit med hensyn til inntagelse av andre svender. Vi maa videre gaa ut fra, at forbundets avdeling i Stavanger indtar det samme standpunkt.

Vi tillater os i den anledning at meddele, at forsaavidt forbundet ikke klart og tydelig pr. omgaaende tiltræder vor opfatning i ovennævnte spørsmål, maa vi uopholdelig forlange, at disse spørsmål avgjøres ved voldgift. Vi forbeholder os da at lægge den

eventuelle voldgiftsavgjørelse til grund for erstatningssøksmaal for lidt tap mot saavel forbundet som dets avdeling i Stavanger»

I forbundets svar av 6. november heter det:

«.... I anledning hvad der i nævnte skrivelse er anført skal vi meddele, at vi, som allerede anført i vor skrivelse av 2. november, anser svendenes opsigelse som en personlig handling, hvorfor spørsmålet om lovligheten herav maa ligge utenfor overenskomstens ramme.

Selvfølgelig vil ikke forbundet eller dets avdeling i Stavanger støtte en saadan individuel optræden, likesom der hverken fra forbundet eller avdelingerne vil bli lagt hindringer iveien for dampbakeriet for at anta de arbeidere de ønsker under iagttagelse av overenskomstens bestemmelser forøvrig.»

I brev av 8. november forlangte derpaa arbeidsgiverforeningen saken avgjort ved voldgift.

De spørsmål arbeidsgiverforeningen har fremsat for voldgiftsretten er:

1. Har de 10 svender, som nedla sit arbejde ved Stavanger dampbakeri, optraadt i strid med den gjældende overenskomst?
2. Pligter disse svender straks at gjenopta arbeidet ved dampbakeriet i den utstrækning, dette kan beskjeftige dem?
3. Pligter de samme svender at avholde sig fra streikvaktjeneste og ethvert andet forsøk paa at hindre dampbakeriet fra at faa andre arbeidere istedetfor dem, som ikke vil gjenopta sit arbejde?
4. Har Norsk baker- og konditorforbund og dets avdeling i Stavanger optraadt overfor overenskomstbruddet paa den maate, som det efter overenskomsten maa kunne forlanges av dem?

Baker- og konditorforbundet har nedlagt saadan paastand:

1. De av arbeiderne ved Stavanger dampbakeri foretagne opsigelser er ikke i strid med overenskomsten av 1. mai 1913.
2. Norsk baker- og konditorforbund har opfyldt overenskomstens bestemmelser med hensyn til at søke ovennævnte tvist ordnet.

Begge parter har paastaat hverandre tilpligtet at utrede omkostningerne ved voldgiftssaken.

Til arbeidsgiverforeningens spørsmål 1 skal formanden, Bang og Grøn-dahl bemerke:

De for baker- og konditorsvendene i Stavanger gjældende tariffen henviser i sin § 9 til § 18; tariffavtalen av 1911 for de mekaniske verksteder m. fl.

Denne § 18 har bl. a. følgende to bestemmelser:

«b. Med iagttagelse av overenskomstens bestemmelser forøvrig anerkjendes arbeidsgivernes ret til at lede og fordele arbeidet, anta, beskjeftige og avskedige arbeidere, hvad enten disse er organiserte eller ikke, og skal streik, blokade eller lockout ikke kunne iverksettes for at tvinge nogen ind i eller ut av en organisation.

c. Arbeiderne er dog ikke forpligtet til at arbejde sammen med personer, som lider av generende sygdom, eller som har utvist saadan utilbørlig optræden, at de efter almindelig samfundsopfatning bør kunne kræves fjernet. Hvis tvistigheter herom opstaar skal arbeidsstans ikke finde sted, men enhver saadan tvist skal avgjøres ved forhandling eller i tilfælde av, at enighet ikke opnaaes, ved voldgift efter forhandlings- og voldgiftsoverenskomstens bestemmelser.»

I disse bestemmelser ligger, at fagforeningerne har gaat med paa, at der ikke i tariffperioden skal reises nogen arbeidskamp om ledelsen av arbeidet eller om ansættelser eller avskedigelse av arbeidere. Der er ikke gjort nogen innskrænkning i hver enkelts arbeiders ret til at opsi sin stilling om han er misfornøiet med ledelsen av arbeidet eller med en ansættelse eller avskedigelse. Men hvad fagforeningerne har vedtat er, at arbeiderne ikke ved en fælles optræden — hvad enten den er organisationsmæssig vedtat eller ikke — skal søke at øve pres paa arbeidsgiveren.

Denne pligt til ikke ved arbeidsstans at søke rokket ved nogen av de gjensidig tilsikrede rettigheter er en naturlig og utvilsom forutsætning for enhver tariffavtale, som ikke behøves at nævnes uttrykkelig og som regelmæssig heller ikke pleier at nævnes uttrykkelig. Om § 18 b i slutningen indeholder en speciel bestemmelse om, at man ikke gjennom arbeidskamp maa tvinge nogen ind i en organisation, eller om § 18 c bestemmer at de tvister, som den omhandler, skal løses ved voldgift, — kan man ikke derfra slutte at de øvrige rettigheter, som nævnes i

paragraffen ikke skal være beskyttet mot streik eller lockout.

Efter flertallets mening var det en virkelig streik de 10 svender gik til, da de den 23. oktober i henhold til sine opsigelser sluttet arbeidet ved dampbakeriet. Ser man det som foreligger i sammenheng, maa nemlig flertallet gaa ut fra, at opsigelsen ikke var bygget paa hver enkelt alvorlige og bestemte beslutning om at søke sig andet arbeide, dersom deres anmodning ikke blev imøtekommet. Opsigelsen og den efterfølgende nedlæggelse av arbeidet kan alene ha været ment som et *middel* til at fremtvinge den ordning ved bakeriet som svendene ønsket. De har ment, at de ved at gaa kunde øve et pres paa arbeidsgiveren, og derfor var det de gik. Det var saaledes efter flertallets mening en arbeidskamp, svendene gik til. Og ved denne arbeidskamp søkte de at gripe ind i arbeidsgiverens tarifikrede ret. Hans ret til arbeidsledelsen søkte de at rokke ved at kræve mesteren fjernet. Og hans ansættelses- og avskedigelsesret vilde de gripe ind i, ved at kræve de to arbeidere avskediget.

Flertallet mener derfor, at deres optræden var i strid med tariffavtalens § 9, og at derfor svaret til sp. 1 maa bli «ja». Om svendene hadde nogen grund til at klage over mesteren eller til at kræve de to arbeidere fjernet, er det ikke nødvendig at gaa ind paa. Avgjørende er, at de for at sætte sine krav igjennem har valgt en vei, som tariffavtalen hadde stengt.

Mindretallet, Lian og Olsen, skal først peke paa, at verkstedsoverenskomsten § 18 intet forbud har mot streik i tilfælde som det foreliggende. Men selv bortset herfra kan det efter mindretallets mening ikke sies, at de 10 svender har gaat til streik. De var av mesteren, hr. Lunder, blit behandlet paa en saadan maate, at det er fuldt forklarlig, at de ikke vilde fortsætte arbeidet, saalænge han var i bakeriets tjeneste. Og tariffavtalen har ikke avskåret dem fra retten til at klage over forholdene paa arbeidsstedet. De hadde ret til at si de maatte slutte om ikke de forhold de klaget over blev rettet paa. De hadde hver for sig en saadan ret, og om de i fællesskap sender sine opsigelser, blir ikke opsigelsernes karakter av individuelle handlinger berørt derav. Hadde de tænkt paa virkelig streik, maatte de ogsaa ha søkt iverksat en blokade. Men man kan ik-

ke av de foreliggende opplysninger slutte sig til at de har forsøkt nogen saadan.

Til arbeidsgiverforeningens spørsmål 2.

Formanden skal bemerke: Av svaret til sp. 1 følger det, at saavel forbundet som dets avdelinger i Stavanger hadde pligt til at gjøre hvad man med rimelighet kunde kræve av dem for at bringe streiken til ophør. Det synes ogsaa klart, at enhver som melder sig ind i en fagforening pligter overfor foreningen at holde sig fra handlinger som kan bringe foreningen op i vanskeligheter. Men dermed er ikke sagt, at den arbeidsgiver eller arbeidsgiverforening som en tariffavtale er sluttet med, kan reise noget direkte krav mot de enkelte foreningsmedlemmer for tariffbrud. Dette spørsmål er det dog ikke nødvendig at gaa nærmere ind paa.

Arbeidspligten hviler alene paa den individuelle arbeidskontrakt. Den bestaar alene saalænge arbeidskontrakten ikke er bortfalt ved lovlig opsigelse. Arbeidsgiveren kan ikke ikraft av tariffavtalen kræve at arbeiderne paany skal søke arbeide hos ham.

Om opsigelserne er tariffstridige som led i en fællesoptræden fra arbeidernes side, saa har dog opsigelserne for hver enkelt arbeider den individuelle følge, at hans arbeidskontrakt er lovlig ophævet. Arbeidsgiveren har ingen pligt til at holde pladserne aapne for de streikende arbeidere. Og ingen av dem har nogen individuel pligt til at gaa tilbake til det gamle arbeidssted. Har en arbeider respektert opsigelsesfristen, saa disponerer han frit over sin arbeidskraft. Ingen kan tvinge ham til at søke arbeide paa noget bestemt sted, — hverken den gamle arbeidsgiver eller hans egen fagforening. Noget andet er at arbeidsgiverne maa kunne kræve, at fagforeningen søker streiken brutt ved at negte understøttelse til de streikende, ved at ekskludere dem eller ved andet lignende indirekte pres.

Formanden mener derfor, at der til spørsmål 2 maa svares nei.

Lian og Olsen skal bemerke: Efter deres svar til spørsmål 1 er det en selvfølge, at svaret til sp. 2 maa bli nei. Men om man skulde bygge paa flertallets opfatning, mener de med formanden at svaret til sp. 2 allikevel maatte bli nei, og de slutter sig forsaavidt til hvad formanden herom har uttalt.

Mindretallet, Bang og Grøndahl, me-

ner at med flertallets svar til dette sp. 2 vilde de tariffmæssig sikrede rettigheter bli illusoriske. Ved at gaa ind i en fagforening har de enkelte arbeidere bundet sig til de tariffavtaler som gjælder for foreningen. Og tariffen er blit endel av hver enkelt arbeiders arbeidskontrakt. Men er det først paa det rene, at arbeiderne har brutt tariffavtalen og dermed sine arbeidskontrakter ved at gaa til streik, saa maa det ogsaa være en naturlig og nødvendig følge, at det av voldgiftsretten blir paalagt dem som pligt at søke det gamle forhold gjenoprettet. Mindretallet mener derfor at svaret til spørsmåal 2 maa bli ja.

Til arbeidsgiverforeningens spørsmåal 3: Samtlige medlemmer av voldgiftsretten er enige om at der til dette spørsmåal maa svares ja.

Til arbeidsgiverforeningens spørsmåal 4:

Flertallet, formanden, Bang og Grøndahl skal anføre: Det er paa det rene, at de 10 svenndens optræden ikke hviler paa nogen fagforeningsbeslutning. Men det kan ikke være synderlig tvilsomt, at de to fagforeninger i Stavanger hurtig er blit kjendt med den beslutning svenndene hadde fattet. De burde ha forstaat, at svenndene søkte at gripe ind i arbeidsgivernes tariffmæssig sikrede rettigheter. Der hadde været anledning for dem til at gripe ind og søke konflikten avverget ved de magtmidler som med rimelighet kunde ventes anvendt. Og det maa bebreides dem, at de ikke gjorde dette, mens der endnu var tid før streiken var brutt ut. Videre maa det ogsaa bebreides de to fagforeninger, at de efter utbruddet av streiken forholdt sig helt passive. De burde ha søkt at faa en ende paa streiken. De hadde sine styrer paa stedet og hadde derfor anledning til at skaffe sig første haands kjendskap til konflikten og dens utvikling. De kan derfor ikke godt høres med at de oppfattet det hele som en foreningernes uvedkommende affære.

Endvidere maa det bebreides de to foreninger, at de besluttet blokering av bakeriet. Naar der intet blev foretatt i anledning av streiken fra fagforeningernes side var det ikke en tariffstridig selvtægt fra arbeidsgiverforeningens side at gaa til blokade av de 10 svennder. Fagforeningerne hadde derfor ikke ret til at svare paa denne blokade med en blokade av dampbakeriet.

Angaaende forbundet skal bemerkes: Der kan ikke rettes nogen anker mot forbundet fordi det *kom til streik*. Det sendte sit hovedstyremedlem i Sandnes til Stavanger for at faa konflikten ordnet. Og efter forbundets daværende kjendskap til saken hadde det dermed gjort hvad som med rimelighet da kunde kræves. Det er endvidere paa det rene, at forbundet er uten ansvar for blokadebeslutningen, og at det — saasnt det fik melding fra arbeidsgiverforeningen om blokaden — gav avdelingerne paalæg om at hævde den — et paalæg, som ogsaa blev efterkommet. Derimot kan det bebreides forbundet, at det — efterat det hadde faat nærmere kjendskap til saken — ikke tok uttrykkelig avstand fra svenndens optræden, og særlig kan det bebreides forbundet, at det ikke under forhandlingsmøtet den 1. november erklærte sig enig i, at svenndene hadde handlet i strid med tariffavtalen. Efter flertallets mening maa svaret til spørsmåal 4 bli nei, saavel i forhold til forbundet som til dets to avdelinger i Stavanger. Mindretallet, Lian og Olsen, finder at man maa gaa ut fra, at saavel forbundet som avdelingerne hadde det syn paa saken, som har fundet sit uttryk i korrespondansen med arbeidsgiverforeningen. Og ut fra dette sit syn har forbund som avdelinger handlet fuldt lojalt. De har ikke undslaat sig for at yde sin medvirkning til en mindelig og rimelig ordning av konflikten. Og de har heller ikke motsat sig, at saken blev undergit forhandling og voldgift.

Mindretallet svarer derfor ja til spørsmåal 4.

Samtlige medlemmer av voldgiftsretten er enig om at omkostningerne deles mellem parterne med en halvpart paa hver.

Efter voteringen blir voldgiftsrettens

Kjendelse:

Til spørsmåal 1: Har de 10 svennder, som nedla sit arbeide ved Stavanger dampbakeri, optraadt i strid med den gjældende overenskomst?

Ja.

Til spørsmåal 2: Pligter disse svennder straks at gjenopta arbeidet ved dampbakeriet i den utstrækning dette kan beskjeftige dem?

Nei.

Til spørsmåal 3: Pligter de samme svennder at avholde sig fra streikvakt-

tjeneste og ethvert andet forsøk paa at hindre dampbakeriet fra at faa andre arbeidere istedetfor dem, som ikke vil gjenopta sit arbeide?

Ja.

Til spørsmål 4: Har Norsk baker- og konditorforbund og dets avdelinger i Stavanger optraadt overfor overenskomstbruddet paa den maate, som

det efter overenskomsten maa kunne forlanges av dem?

Nei.

Omkostningerne bærer parterne med en halvpart hver. Salæret til formanden sættes til kr. 325.00 og salærerne til de øvrige medlemmer av voldgiftsretten sættes til kr. 200.00 for hver.

Hertil kommer avskrivningsutgifter med kr. 15.30.

Norsk centralforening for boktrykkere.

Voldgiftsret har været nedsat til avgjørelse av endel tvistepunkter mellem N. c. f. b. og Norsk boktrykkerforening. Som voldgiftsmænd for vor organisation møtte d'hr. *P. Gulbrandsen* og *O. Lindberg* og for Norsk boktrykkerforening d'hr. *Stamnæs* og *Henningsen*. Da dømsmændene ikke var blit enig om opmand var av byfogden i Kristiania opnævnt hr. byretsassessor *Finn Nygaard*.

Efter forskjellige møter hvor parterne hadde anledning til at procedere sakerne, fremla formanden saadant

Utkast til kjendelse:

Ad. I. Ved aktieselskapet John Griegs boktrykkeri i Bergen blev det ivaars nødvendig at anmode nogen typografer om at arbeide utover 15 timer pr. uke. Der forelaa nemlig en række presserende bestillinger som paa grund av de mange fri- og helligdage var blit forsinket, samtidig som det var omtrent umulig at faa nye arbeidere i faget. Imidlertid negtet vedkommende typografer at arbeide utover 15 timer pr. uke med den begrundelse, at styret for Bergens avdeling av Norsk centralforening for boktrykkere — nedenfor kaldt centralforeningen — hadde nedlagt forbud herimot overfor alle avdelingens medlemmer. Paa forespørsel fra Griegs boktrykkeri om grunden hertil meddelte avdelingen at «negtelsen er skedd i henhold til tariffens § 3 ang. overtidsarbeide», og det anføres tillike at denne bestemmelse gjaldt til begge sider. Dog tilføiedes, at der kunde tænkes situationer, hvor styret vilde finde at maatte indrømme dispensation fra bestemmelsen. Avdelingen præciserte senere sit standpunkt derhen, at dens styre «har den forstaaelse av § 3, at de 15 timer ikke alene er norm for hvad en principal kan forlange av sine arbeidere, men det er tillike det høie-

ste antal timer som en arbeider har ret til at arbeide pr. uke».

I anledning herav har Norsk arbeidsgiverforening forelagt voldgiftsretten følgende spørsmål:

1. Indeholder boktrykkertariffen et absolut forbud mot ethvert overtidsarbeide utover 15 timer pr. uke, selv om vedkommende typograf selv er villig til at arbeide mere?

2. Er det av Bergens avdeling av N. c. f. b. givne paabud til alle sine medlemmer om at negte ethvert overtidsarbeide utover 15 timer pr. uke stridende mot tariffen?

og nedlagt paastand om, at det første spørsmål besvares benegtende og det andet bekræftende.

Centralforeningen har paastaat den av typograferne hævdede fortolkning av tariffens bestemmelser om overtidsarbeide tat tilfølge.

Bestemmelserne om overtidsarbeide er indtat i tariffens § 3 og lyder saaledes:

«Overtidsarbeide skal kunne finde sted i den utstrækning som trykkeriernes rationelle drift eller specielle arbeiders utførelse nødvendiggjør.

Overtidsarbeide bør indskrænkes til det mindst mulige. Hertil skal tages hensyn ved engagement av arbeidere i henhold til maskinernes antal og sætterpladser.

Overtidsarbeide skal i særdeleshet ikke overdrives av eller overfor den enkelte arbeider. Saaledes skal der ikke av nogen arbeider kunne forlanges utført mere end høist 15 timers overarbeide i uken.» Hvad paragraffen forøvrig bestemmer ang. overtidsarbeide er uten interesse ved avgjørelsen av nærværende tvist.

I tilslutning til sidste punktum i den citerte del av paragraffen, hvorfor der ikke av nogen arbeider kan forlanges utført mere end høist 15 ti-

mers overarbeide i uken, hævder arbeidsgiverforeningen at der heri ikke kan lægges mere end ordene selv sier: 15 timers overtidsarbeide er maksimalgrænsen for hvad en arbeidsgiver kan forlange av den enkelte arbeider. Bestemmelsen inneholder altsaa intet absolut forbud mot ethvert overtidsarbeide utover 15 timer. Er denne forståelse riktig, maa, fremholder arbeidsgiverforeningen, allerede derav følge at arbeidernes organisationer er avskaaet fra at hindre adgangen for et trykkeri til at bli enig med den enkelte arbeider om mere overtidsarbeide. Og en saadan optræden vilde ogsaa stride mot § 3, 1. passus, sammenholdt med §§ 67 og 68.

Centralforeningen har herimot gjort gjældende at § 3 maa forståes saaledes at overtidsarbeide utover 15 timer er «overdrivelse» og følgelig i strid med paragraffen, hvis bestemmelse herom tar sigte baade paa principalerne og arbeiderne, som derfor heller ikke, om de dertil er villig, kan arbeide paa overtid utover de 15 timer. Og at paase at overtidsarbeidet ikke overdrives av dens egne medlemmer, maa tilligge organisationen. Forøvrig er der til støtte for foreningens paastand henvist til de forhandlinger som gik forut for tariffrevisionen i 1913, og særlig til at det under disse netop var typografernes hensigt at faa sat en grænse for overtidsarbeidet.

Ved sakens avgjørelse skal indledningsvis fremhæves, at efter tariffen av 1907 stod typograferne helt frit med hensyn til hvorvidt og i tilfælde i hvilken utstrækning de inden den grænse som var fastsat i fabriktilsynsloven, vilde paata sig overtidsarbeide, som dog ogsaa da forutsattes mest mulig undgaat. Under forhandlingerne i anledning av tariffrevisionen i 1913 fremsatte typograferne ang. overtidsarbeidet saadant forslag: «Regelmæssig overarbeide maa ikke finde sted. Hvor arbeidere og arbeidsgivere enes om at overarbeide kan foregaa, maa den samlede overtid dog ikke overstige 12 timer i en uke.» Etter dette forslag var altsaa overtidsarbeidet som efter den forrige tariff for typograferne en helt frivillig sak; men forslaget inneholdt tillike forbud mot at det frivillige overtidsarbeide skulde overstige 12 timer ukentlig. Dette forslag møtte avgjort motstand hos boktrykkerne, som foreslog at overtidsarbeide skulde kunne forlanges utført i den utstræk-

ning principalen fandt nødvendig, idet der dog principielt skulde tilstræbes saavidt mulig at innskrænke dette arbeide; forslaget opretholdt saaledes status quo med den forandring at principalen skulde kunne forlange overtidsarbeide utført. Typografernes forhandlere tok bestemt avstand fra overtidsarbeide som pligtarbeide, og herom førtes der saa vidtløftige forhandlinger mellem parterne. Under disse gik boktrykkerne med paa en begrænsning med hensyn til det pligtmæssige overtidsarbeide, først til 18 og senere til 15 timer pr. uke. Der blev herunder ikke specielt drøftet, hvorvidt en arbeider skulde ha adgang til at arbeide utover 15 timer, og det maa efter de foreliggende oplysninger antages at det heller ikke fra boktrykkernes side blev uttrykkelig præcisert at typograferne skulde ha ret hertil.

Naar man ut herfra skal fortolke § 3 i den gjældende tariff med anvendelse paa de foreliggende spørsmaal, bemerkes at der fra den almindelige bestemmelse i paragraffens 1. led om at overtidsarbeide skal kunne finde sted i den utstrækning som trykkeriernes rationelle drift eller spesielle arbeiders utførelse nødvendiggjør, i dens 2. og 3. led er tat forskjellige forbehold til begrænsning av overtidsarbeidet. Naar det i 3. led heter: «Overtidsarbeide skal i særdeleshed ikke overdrives av eller overfor den enkelte arbeider. Saaledes skal der ikke av nogen arbeider kunne forlanges utført mere end høist 15 timers overarbeide i uken», maa første punktum forståes derhen at overtidsarbeide i den utstrækning at det maa ansees som overdrivelse, er forbudt saavel i forhold til arbeidsgiver som til arbeider. Ser man nu hen til andet punktum, kunde den forståelse ligge nær, at dette inneholder en forklaring av hvad der maa betragtes som overskridelse og derfor forbudt. Under hensyn til hvad der foran er anført ang. sakens forhistorie under tariffforhandlingerne og særlig til ordet «forlanges», som maa forutsettes optat fra boktrykkernes oprindelige forslag, findes imidlertid dette punktum ikke at kunne underlægges en saadan innskrænkende fortolkning. Det maa ansees paa det rene, at typografernes forhandlere ikke uttrykkelig har præcisert, at deres forutsetning ved paragraffens redaktion var at der ikke skulde kunne arbeides paa

overtid utover 15 timer. En saadan forudsætning burde ha været git utryk f. eks. i den form som forbudet var ikklædd i typografernes oprindelige forslag. Efter den ordlyd som paragraffen fik, var der liten opfordring til at indtænde en speciel bestemmelse om at den enkelte arbeider skulde kunne arbejde utover 15 timer. Og man kan ihvertfald ikke antitetisk slutte at adgangen hertil skulde være forbudt. Boktrykkernes forhandlere har heller ikke godkjendt nogen saadan forståelse som strider mot bestemmelsens ordlyd. Det kan i denne forbindelse nævnes at tariffen, om centralforeningens forståelse var rigtig, burde ha en bestemmelse om, at der i specielle tilfælder kunde meddeles dispensation for overtidarbejde utover 15 timer, og hvorledes der i saa henseende skulde forholdes; men herom indeholdes intet i tariffen. Fra arbejdsgiverforeningens side er det ogsaa uimotsagt anført at der siden tariffens ikrafttræden har været arbeidet paa overtid utover 15 timer ukentlig, hvor det har været nødvendigt, og typograferne har indvilget heri, uten at der er fremkommet protest fra typografernes side.

Efter det saaledes anførte antages tariffens § 3 at maatte forståes derhen, at overtidsarbejde utover 15 timer pr. uke maa være tilladt efter fri overenskomst mellem boktrykker og typograf, men at saavel det *pligtsmæssige* som *tillatte* arbejde er begrænset ved forbudet om overtidarbejde som maa ansees overdrevent. Da en saadan overenskomst findes at ligge indenfor den ramme som er opstillet i § 3, maa den i medhold av tariffens § 67 kunne indgaaes, uten at typografernes organisationer paa forhaand gennem almindelige beslutninger kan være berettiget til at lægge hindringer iveien herfor; kun likeoverfor *overdrivelser* har organisationerne paataaleret under befølgelse av den fremgangsmaate som tariffen i saa henseende anviser. Arbejdsgiverforeningens paastand antages derfor at burde tages tilfølg.

Ad II. Spørsmålet om forkortelse av den ordinære dagarbeidstid var blandt dem, som der ikke blev enighet om under tarifforhandlingerne og som derfor blev avgjort ved mægling, hvorunder det blev bestemt at arbeidstiden skulde indskrænkes med 3 timer til 51 timer pr. uke (heri ikke indbefattet hviletider). Den lægges, heter det i tariffens § 1, mellem kl. 7 morgen og

kl. 7 aften. Ved J. Chr. Gundersens trykkeri i Kristiania var arbeidstiden før tariffen fra kl. 7—7 med $\frac{1}{2}$ times frokost, 2 timers middag, lørdag til kl. 2. Efter tariffens ikrafttræden blev tiden sat fra kl. 7—6 $\frac{1}{2}$, lørdag til kl. $\frac{1}{2}$ 2. 3 a 4 maaneder derefter blev tiden forandret til fra 7—6 (fredag til kl. 7) og lørdag til kl. 2.

Foranlediget ved en henvendelse fra stortingets kontor, hvori der uttaltes misnøie med at trykkeriet var gaat over til en arbeidstid som sluttet kl. 6, blev ved en av trykkeriet i henhold til fabriktilsynsloven i lovlige former istandbragt og av arbeidsraadet godkjendt reglementsændring arbeidstiden fastsat til fra kl. $\frac{1}{2}$ 8—7. Da personalet har negtet at rette sig efter reglementet og fremmøter og avslutter arbeidet som tidligere, har arbejdsgiverforeningen indbragt saken med paastand om, at arbeidstiden i Gundersens trykkeri maa følge det for trykkeriet fastsatte reglement.

Centralforeningen har nedlagt paastand om, at den forkortelse med hensyn til arbeidstiden som blev fastsat under forhandlingerne ang. tariffen ved Gundersens trykkeri maa komme aftentimerne tilgode.

Tariffens § 1 bestemmer som foran nævnt angaaende den ordinære dagarbeidstid kun at den skal lægges mellem kl. 7 morgen og 7 aften. Og henseset hertil og til tariffens § 67 kan den enkelte arbeidsgiver i arbeidsreglementet træffe nærmere bestemmelse om anordningen av arbeidstiden med den begrænsning at der skal være en midtspause paa mindst 1 $\frac{1}{2}$ time. Til støtte for sin paastand paaberoper centralforeningen sig imidlertid, at der under tarifforhandlingerne blev truffet avtale mellem forhandlerne om at forkortelsen i arbeidstiden skulde komme aftentimerne tilgode. Det maa antages at der er forholdt saaledes ved de fleste trykkerier. Men under motpartens benægtelse har centralforeningen ikke kunnet godtgjøre at nogen bindende avtale av det paastaaede indhold er istandbragt. Og det er in confesso at der intet er anført herom i den under forhandlingerne benyttede protokol, hvori vedtagne forslag og beslutninger blev nedtegnet. Arbejdsgiverforeningens paastand maa derfor gives medhold.

Ad III. Under denne post er av centralforeningen forelagt til avgjørelse spørsmålet om, hvorvidt der til

medhjælpsvis arbeide efter tariffens § 33 ogsaa blir at henregne avlægning. Dette paastaas fra foreningens side, mens arbeidsgiverforeningen hævder, at der under dette arbeide kun indgaar sats, ikke avlægning.

Bestemmelsen om medhjælpsvis arbeide kom først ind i tariffen av 1907, hvis § 28 bestemte: «For medhjælpsvis arbeide, hvis pris er under 2 kr., og som kræver forandring av vinkelhake og kasseskiftning, betales 10 pct. tillæg eller pr. time.» Foranledningen til at denne bestemmelse blev indtatt er oppgit at ha været, at der i tariffperioden 1902—07 var forsøkt indført en ny ordning med hensyn til at opstykke arbeidet i smaa leveringer. Ved tariffrevisionen i 1913 foreslog typograferne bestemmelsen bibeholdt alene med den forandring at prisen skulde være under 4 kr. Boktrykkerne foreslog, at prisen skulde være under 2 kr., at ordene «forandring av vinkelhake og» skulde utgaa, og at der skulde gjøres en tilføielse om at ingen styksætter skulde kunne undslaa sig for saadant arbeide. Med de av boktrykkerne foreslaaede forandringer, idet dog prisen fastsattes til under 3 kr., blev bestemmelsen optatt i tariffens § 33.

Centralforeningen henviser til, at § 33 ikke tar noget forbehold med hensyn til hvorvidt tillægget skal gjælde sats eller avlægning. Baade dens ordlyd og oiemed — at der skal ydes godtgjørelse for det med skiftning av kasser forbundne bryderi — taler for at ogsaa avlægning skal nyde godt av tillægget.

Arbeidsgiverforeningen anfører herimot, at bestemmelsen saavel i tariffen av 1907 som i den nugjældende i 8 aar uten protest har været praktisert som kun vedkommende sats. Redaktionen i den forrige tarifs § 28 «forandring av vinkelhake», som kun kræves ved sats, viser at bestemmelsen ikke gjælder avlægning.

Centralforeningens paastand antages at burde tages tilfølge. Kasseskiftning utkræves saavel til sats som til avlægning, og efter sin ordlyd findes § 33 utvilsomt at omfatte begge slags arbeider. Og det kan heller ikke indsees at være særlige omstændigheter tilstede som skulde begrunde den av arbeidsgiverforeningen paastaade indskrænkende fortolkning. Forsaavidt det er paaberopt, at bestemmelsen altid har været praktisert som kun vedkommende sats, skal hertil bemerkes,

at der for retten har været ført et vidne som har prøvet, at der saavel i forrige som i indeværende tariffperiode ved et par trykkerier paa forlangende har været betalt 10 pct. tillæg ogsaa for avlægning.

Ad IV. Tariffens § 46, s. p. bestemmer: «Korrigerig betales med kr. 0.65 pr. time for kl. I og II og kr. 0.55 for kl. III og IV.»

Ved et trykkeri i Kristiania, som har trykning av «Stortingstidende», har der gjennemsnitlig været ansatt 12—20 stykarbeidere som efter tur ogsaa har besørget korrekturen herpaa (65 øre pr. time). Trykkeriet har nu faatt 2 sættemaskiner til det samme arbeide, saaledes at der kommer haandsats og maskinsats om hinanden. Korrekturlinjerne paa maskinsatsen blir sat paa maskinen. Da styksætterne negter at utføre arbeidet med utskiftningen av linjerne i satsen efter 65 øre pr. time, har arbeidsgiverforeningen indbragt spørsmålet til prøvelse med paastand om at styksætteren under korrigerig av haandsats ogsaa indsætter i maskinsats de ham overleverte støpte linjer mot den tariffbestemte betaling av 65 øre pr. time.

Centralforeningen har nedlagt paastand om, at styksætternes betaling for det omtvistede arbeide beregnes efter tariffens § 46, 1. passus, altsaa som timearbeide i forhold til sætternes gjennemsnittsførtjeneste paa ordinær arbeidstid. Til støtte herfor er fremholdt, at man ved korrigerig i tariffen har hat for øie noget andet end korrigerig av maskinsats, som først er blitt aktuelt efter den nuværende tarifs ikrafttræden. Dette arbeide har aldrig før været utført av styksættere, og disses fortjeneste vilde i væsentlig grad forringes, hvis de skulde gjøre det. Naar der ikke utenfor tariffens §§ 49—52 ang. maskinsættere findes særskilte bestemmelser om maskinsatsen forøvrig, er forklaringen hertil den at alt maskinsætterarbeide altid har været utført efter ukebetaling.

Arbeidsgiverforeningen har paa sin side henholdt sig til bestemmelsen i § 46, s. p., som i forening med § 39 er de eneste bestemmelser i tariffen angaaende korrigerig av sats.

Ved prøvelsen av heromhandlede tvist maa først avgjøres om styksætternes arbeide med indsætning i maskinsatsen av de fra maskinsætteren mottagne nystøpte korrekturlinjer kan betragtes som korrigerig. Dette spørs-

maal antages at maatte besvares bekræftende. Ved haandsætning utfører styksætteren hele korrigeringsarbeidet, idet han uttar i satsen de typer som skal ombyttes, og erstatter dem med nye. Ved maskinsætning støper maskinsætteren de nye linjer, mens ind-sætningen av disse linjer paa rette plads i satsen besørjes av haandsætteren, i nærværende tilfælde i forbindelse med korrigeringen av haandsatsen. Det kan imidlertid ikke indsees, at dette arbeide for maskinsatsens vedkommende skifter karakter derved, at det fordeles mellem maskinsætteren og styksætteren. Tariffens bestemmelser om korrigering av sats indeholdes som nævnt foruten i § 39, som i nærværende tilfælde ikke kommer til anvendelse, kun i § 46, s. p. Under hensyn her-til og til at der saavidt skjønnes ikke er specielle omstændigheter tilstede som skulde betinge en anden beregning for haandsætterens korrigering av maskinsats i forbindelse med haandsats, maa arbeidsgiverforeningen gives medhold i at saadant arbeide i dets helhet blir at beregne efter § 46, s. p. Det er herved forutsat at der i det arbeide, som leveres vedkommende styksætter, indeholdes saavel maskinsats som haandsats.

Ad V. Centralforeningen har under denne post indbragt til voldgiftsrettens avgjørelse spørsmålet om, hvorvidt et bestemt foreliggende arbeide efter tariffens § 39 kan forlanges utført paa timebetaling, og nedlagt paastand om, at arbeider som det paa-gjældende henhører under og betales efter nævnte paragraf.

Arbeidsgiverforeningen hævder derimot, at da arbeidet ikke kan betragtes som «staaende sats», blir det at henføre under tariffens § 46, 1. passus.

Med hensyn til denne tvist er der fra arbeidsgiverforeningens side oplyst at den ikke har været underkastet tariffmæssig forhandling, og at foreningen intet kjendskap hadde til saken før den blev optat ved voldgiftsretten. Foreningen har imidlertid tilføiet, at den ikke har noget imot, at ogsaa denne tvist avgjøres av retten.

Efter tvistens optagelse til kjendelse og rettens foreløbige gjennomgaaelse av dens formelle side har der været optat forhandling mellem dens parter. Til undgaaelse av forsinkelse med hensyn til avgjørelsen av de øvrige ved retten verserende saker har arbeidsgiverforeningen forlangt, at der nu avsi-

ges kjendelse i disse og at realitetsbe-handlingen vedkommende heromhand-lede tvist utstaar i tilfælde til foreta-gelse for samme voldgiftsret.

Tariffens § 68 bestemmer uttrykkelig, at der forut for en tariffvists ind-bringelse for voldgift skal gaa en for-handling mellem repræsentanter for arbeidsgiverforeningens centralstyre og centralforeningen (eventuelt de under-organisasjoner som disse dertil bemyn-diger). Der antages ikke at være ad-gang for nogen av parterne til at fra-falde saadan forhandling. Og til en forhandling som har fundet sted efter sakens optagelse til kjendelse og dens drøftelse inden retten, kan der for-mentlig ikke tages hensyn, ihvertfald ikke naar den ene av parterne prote-sterer mot, at retten skal realitetsbe-handle saken.

Nærværende tvist antages derfor at burde avvises som ikke forelagt retten paa tariffmæssig maate.

Dette utkast og det dertil knyttede utkast til konklusjon blev derefter gjennomgaaet.

D'hr. Marius Stamnes og B. Hen-ningsen var uenig i avgjørelsen under III, d'hr. P. Gulbrandsen og G. O. Lindberg var uenig i avgjørelserne un-der I, II, IV og V. Under samtlige po-ster blev avgjørelsen truffet ved op-mandens og de øvrige med ham enige medlemmers stemme. Forsaavidt de øvrige medlemmer var enig i opman-dens konklusjon, tiltraadte de i det væsentlige ogsaa hans begrundelse, idet Stamnes og Henningsen m. h. t. II tilføiet, at de maatte kræve at ut-gifterne vedk. denne sak blev at utre-de av centralforeningen.

Til begrundelsen av dissensen ad III tilførte Stamnes og Henningsen at de ikke delte opmandens opfatning, idet de gik ut fra hvad der tidligere er praktisert og av boktrykkerforenin-gens medlemmer forstaat, at tillægget, 10 pct., kun gjælder sats. At der fra et vidne er uttalt at der *en* eller *høist to* ganger i tariferperioden 1907—11 paa et enkelt trykkeri gjennom faktoren skal være betalt 10 pct. tillæg for sats, forandret ikke deres opfatning. De maatte derfor gi arbeidsgiverforenin-gen ret i sin opfatning av paragraffen.

Til begrundelse av dissensen ad I, II og IV tilførte Gulbrandsen og Lind-berg:

«Ad I at de ikke kunde dele fler-tallets opfatning av § 3, og henholdt

sig til hvad der foran er anført i N. c. f. b.s utredning av saken.

Ad II at de ikke kunde dele flertallets opfatning, og mente at den forkortelse av arbeidstiden, som blev fastsat ved tariffens istandbringelse, maatte komme aften timerne til gode, saaledes som det ogsaa er praktisert ved de øvrige trykkerier i Kristiania.

Ad IV at de ikke var enig i flertallets opfatning i denne sak og gav arbeiderne medhold i sin negtelse av at korrigere maskinsats for 65 øre pr. time. Da der nemlig ikke findes et ord i styksættertariffen om «korrigerings av maskinsats», maa man gaa ut fra, at der ikke har været forutsat, at denslags arbeide kunde forekomme (hadde man tænkt sig dette, vilde det ganske sikkert været nævnt, enten i styksættertariffen eller i maskinsættertariffen). Naar dette arbeide nu er forekommet, maa man være berettiget til at tro, at det rettest maa komme ind under § 46, 1. passus, «timearbeide», og saaledes godtgjøres sætteren efter gjennemsnittsfortjenesten.

Retten finder at voldgiftsrettens omkostninger bør deles likt mellem parterne.

Saken har idethele medtat 8 møter.

Voldgiftsmændenes salærer ansættes saaledes: Formanden, assessor Nygaard kr. 350.00 og de øvrige medlemmer av voldgiftsretten hver kr. 200.00.

I henhold til anførte avsagdes saadan

Kjendelse:

I a. Overenskomsten av 19. april 1913 mellem Norsk arbeidsgiverforening og Norske trykkeriers landssam-

men slutning paa den ene side og Norsk centralforening for boktrykkere og dens avdelinger paa den anden side (nedenfor benævnt boktrykkertariffen) indeholder ikke et absolut forbud mot ethvert overtidsarbeide utover 15 timer pr. uke i tilfælde hvor vedkommende typograf selv er villig til at arbeide mere.

b. Det av Bergens avdeling av Norsk centralforening for boktrykkere givne paabud til alle sine medlemmer om at negte ethvert overtidsarbeide utover 15 timer pr. uke, er stridende mot tariffen.

II. Arbeidstiden ved J. Chr. Gunderson trykkeri, Kristiania, maa følge det for trykkeriet fastsatte arbeidsreglement.

III. Til medhjælpsvis arbeide efter boktrykkertariffens § 33 blir ogsaa at henføre avlægning.

IV. Under korrigerings av haandsats i forbindelse med maskinsats pligter styksættere at indsette i maskinsatsen de dem overleverte støpte linjer mot herfor at oppebære den i boktrykkertariffens § 46, sidste passus, fastsatte timebetaling.

V. Spørsmålet om, hvorvidt arbeider som det under denne post omhandlede henhører under og blir at betale efter boktrykkertariffens § 39, kan ikke avgjøres, da det ikke har været underkastet tariffmæssig forhandling.

Omkostningerne ved voldgiftssaken bærer parterne med en halvdel hver.

Salæret til formanden ansættes til kr. 350.00 og salærerene til de øvrige medlemmer av voldgiftsretten til kr. 200.00 for hver.

Finn Nygaard. Marius Stamnes.

B. Henningsen. G. O. Lindberg.

P. Gulbrandsen.

Ved Centraltrykkeriet i Kristiania var der opstaaet tvist om betalingen til sætterne for korrigerings av en komitéindstilling «Foreløbig utkast til lov om tilsyn med næringsmidler m. m.».

Til bruk for komiteens eget videre arbeide med utkastet blev der den 17. mars 1914 tat 10 maskinavtryk av de 10 ark i spalter som da var opsat, og som var blitt korrigeret paa vanlig maate. Paa samme maate blev der den 11. januar 1915 tat 6 maskinavtryk av de 3 sidste ark i spalter som først da

var færdige. Komiteen gjorde saa endel forandringer i utkastet. Ny sats kom til og en del gik ut. I tiden fra 4. til 10. mars 1915 blev saa den nye korrigerings utført.

Den nye sats blev, hvor det lot sig gjøre, sat paa styk av styksættere. De øvrige rettelsel forlangte trykkeriet utført av styksættere for 65 øre pr. time efter tariffens § 46, 3. led. Sætterne paa sin side krævet gjennemsnitstimebetaling i henhold til tariffens § 39 om korrigerings av staaende sats.

Twisten søktes løst ved forhandling, men uten resultat. Norsk centralforening for boktrykkere har derfor likeverfor Norsk arbeidsgiverforening krævet voldgift.

Flertallet, formanden, Andersen og Hodne, maa gi arbeidsgiverforeningen medhold i, at tariffens § 39 ikke finder anvendelse paa en korrigering som den omtvistede. Man sonderer i gjængs sprogbruk mellem «sats i arbeide» og «staaende sats». «Sats i arbeide» kaldes satsen saalænge der foretages korrigering av den, fordi vedkommende verk ikke fra forfatterens haand har faat den endelige form hvori det skal trykkes. «Staaende» kaldes satsen først naar den efter endt trykning av vedkommende verk ikke avlægges, men opbevares av hensyn til mulige senere utgaver eller oplag. Og alene korrigeringen av saadan sats som har været brukt til trykningen av et færdig verk, kan efter gjængs sprogbruk regnes som korrigering av 'staaende sats.

Der foreligger ingen bestemte og sikre uttalelser om, at man ved avfattelsen av tariffens § 39 har ment at lægge ind i uttrykket «staaende sats» noget andet og mere end det som efter almindelig sprogbruk ligger i dette uttryk. Flertallet finder derfor at maatte holde sig til den hævdvundne betydning av uttrykket.

Det er nævnt fra centralforeningens side, at en anden forstaaelse av uttrykket staaende sats ligger til grund for en tidligere voldgiftsavgjørelse angaaende fortolkningen av § 32 i tariffen av 1907. Av præmisserne til denne kjendelse som er referert i «Typografiske meddelelser» for 1909, side 343 fg., vil imidlertid sees, at hvad tvisten i hin sak gjaldt, var om der forelaa en helt ny opsætning, eller alene en korrigering av staaende sats. Og hvad kjendelsen fastslog var, at naar arbeidet gjaldt en virkelig staaende sats, pligtet sætterne ifølge den gamle tariffs § 32 at korrigere mot timebetaling, og ikke mot stykbetaling, uten hensyn til hvor omfattende korrigeringen var, og uten hensyn til at praktisk talt alt blev nyt. Men kjendelsen har intet uttalt om hvad «staaende sats» er i motsetning til «sats i arbeide». Det spørsmaal hadde man under den sak ingen anledning til at komme ind paa.

Centralforeningen har henvist til, at boktrykkernes pristarif av 1907 bruker «staaende sats» i en betydning som er langt mere omfattende end den bok-

trykkerforeningen nu hævder som den rette. Denne pristarif har i sin § 16 følgende bestemmelse: «For staaende sats beregnes fra og med 4. maaned en kvartalsvis godtgjørelse av en fjerdedel av sætterlønnen.» Og i en note hertil heter det: «Ved staaende sats forstaaes saavel den sats som bestilleren forlanger staaende for nye oplag som ogsaa ny sats, der paa grund av korrekturløsningens langsomhet eller av andre aarsaker blir staaende længere end 3 maaneder inden rentrykning finder sted samt sats som maatte bli kassert efter at ha staat i 3 maaneder.» Boktrykkerne hadde ved denne bestemmelse forbeholdt sig en godtgjørelse for den tid de til saavel ny som staaende sats anvendte typer og andet materiel blev holdt ute av bruk. Tidstapet skulde der *altid* betales for. Og da bestemmelsen saaledes ogsaa omfatter sats som uimotsigelig ansees som sats i arbeide, vil den ikke kunne gi nogen vejledning, naar det gjælder at avgjøre hvad tariffavtalen av 1913 har ment med «staaende sats».

Med hensyn til arten av det omtvistede arbeide skal bemerkes: Der forelaa ikke et fra vedkommende komité side færdig arbeide, da den 17. mars 1914 og 11. januar 1915 blev tat henholdsvis 10 og 6 eksemplarer av de opsatte spalter. Disse avtryk blev aabenbart alene tat for at brukes under komiteens eget videre arbeide med den endnu ikke færdige indstilling.

Satsen hadde ikke faat den endelige form. Den var under arbeide. Og den omtvistede korrigering var et ledd i arbeidet med at gi satsen den skikkelse som vedkommende komité vilde dens indstilling skulde ha. Da korrigeringen fandt sted, var satsen derfor ikke staaende sats i den betydning, hvori dette uttryk i almindelighet brukes og maa antages brukt i tariffens § 39.

Mindretallet, Gulbrandsen og Lindberg, er av den opfatning, at omhandlede arbeide maa betragtes som staaende sats og betales efter gjennemsnittstimebetaling, idet tariffen ikke skjelner mellem staaende sats i spalter eller i sider.

Mindretallet bestyrkes ogsaa i sin opfatning av boktrykkernes tidligere pristarif, hvor spørsmålet «staaende sats» forklares saaledes:

«Ved «staaende sats» forstaaes saavel den sats som bestilleren forlanger staaende for nye oplag, som ogsaa ny sats, der paa grund av korrekturlæs-

ningens langsomhet eller av andre aarsaker blir staaende længer end 3 maaneder inden rentrykning finder sted, samt sats som maatte bli kassert efter at ha staaet i 3 maaneder.»

Boktrykkerne har altsaa efter flertallets avgjørelse ret til at fortolke spørsmålet «staaende sats» paa to maater, en overfor kunderne og en anden overfor sætterne, hvilket mindretallet finder er høist urimelig.

Voldgiftsrettens medlemmer er enig om, at parterne bærer hver sin halvpart av omkostningerne.

Efter dette blir voldgiftsrettens

Kjendelse:

Den under saken omtvistede korrigering kan ikke kræves betalt som i boktrykkertariffens § 39 for staaende sats bestemt.

Omkostningerne bærer parterne med en halvpart hver.

Salæret til formanden sættes til kr. 155.00 og salærene til de øvrige medlemmer av voldgiftsretten sættes til kr. 100.00 for hver.

Konflikten i «Nordlys».

Voldgiftsretten bestod av sakfører Corn. Holmboe og postmester Eriksen, opnevnt av «Nordlys», og typograf Kristensen og L. Rungstad, opnevnt av Tromsø avdeling. Som opmand endes voldgiftsmændene om bankdirektør Arnold Holmboe.

Opmandens votum:

Der er forelagt voldgiftsretten til uttalelse eller avgjørelse følgende spørsmål:

1. Spørsmålet om, hvorvidt faktor Albertsens opsigelse den 25. februar sidstleden var uberettiget.
2. Spørsmålet om, hvorvidt de fra «Nordlys» fremsatte beskyldninger mot faktor Albertsen for udelikhet er berettiget eller ikke.
3. Spørsmålet om, hvorvidt der ved Albertsens opsigelse forelaa tilstrækkelig grund til organisationsmæssig aksjon overfor «Nordlys».
4. Redaktør Olsens forhold til trykkeriet i forbindelse med, at der fra typografernes herværende avdeling var stillet krav om hans fjernelse.

Ad 1. Bladstyret har i en fremstilling til voldgiftsretten fremsat en række, tildels meget sterke anklager mot faktor Albertsen. I det væsentlige gaar disse anklager ut paa

- a) manglende evne hos faktoren til at administrere og lede arbeidet paa trykkeriet,
- b) manglende evne til at beregne de arbeidsstykker som forelagdes ham.

I forbindelse med disse anker er der klaget over, at der til enkelte tider utviklet sig selskapelighet og drik paa trykkeriet, at der stadig var ræk av uvedkommende som heftet personalet og foraarsaket uorden, og at der var formeget overtidsarbeide paa grund av

mangelfuld arbeidsledelse. Efter forskjellige advarsler og forestillinger fra forretningsføreren og redaktørens side overfor faktoren, og efterat styrets formand den 25. februar sidstleden hadde hat en konferanse med ham, førte disse forhold efter styrets fremstilling til, at faktoren nævnte dag blev opsagt, som styret paastaar, med 14 dages opsigelse.

Det maa efter formandens mening antages, at der indtil begyndelsen av august 1914 tildels var ansat folk i trykkeriet, der gav berettiget grund til klagemaal. Uagtet der foreligger grund til at anta at faktor Albertsen efter sin tiltrædelse den 23. mai ifjor tildels har søkt at gripe ind overfor disse folk, kan det ikke antages, at det lykkedes ham at bringe orden i forholdene. Det vilde imidlertid efter opmandens mening ikke være retfærdig, at lægge skylden herfor udelukkende paa faktoren. Det var ikke faktoren, som hadde ansat disse folk, og da han ved en anledning forsøkte at opsi en av dem paa stedet, blev dette forhindret av forretningsføreren, som derved svækket faktorens autoritet. Endvidere synes redaktøren, som var fungerende disponent, og som saadan efter opmandens mening ogsaa maatte ha ansvar for forholdene i trykkeriet, at ha næret den opfatning, at han ikke skulde blande sig i forholdene, uagtet han beklaget den herskende tilstand. Naar det viste sig, at ikke faktorens optræden var tilstrækkelig effektiv, maatte det efter opmandens mening ha været disponentens sak at yde ham den fornødne støtte. Overfor de folk, det her gjaldt, er det visselig tvilsomt om ogsaa disponentens optræden vilde ha nytte.

Uagtet det vistnok vilde ha været ønskelig, at faktoren hadde vist en kraftigere optræden under disse forhold, finder opmanden saaledes, at bladstyrets sterke klander paa dette punkt er overdreven, og at altfor meget av skylden er søkt lagt paa faktoren.

Fra begynnelsen av august bestod trykkeripersonalet av 2 svender, faktoren iberegnet, samt en lærling og en hjelpearbeider. Forsaavidt bladstyrets klager mot faktoren for daarlig arbeidsledelse og som følge derav daarlig arbeidsydelse av trykkeriets personale gjælder det efterfølgende tidsrum, mangler der ikke alene ethvert bevis fra bladstyrets side, men opmanden maa gaa ut fra som bevist, at det leverte arbeide har været meget tilfredsstillende. Med det omhandlede personale kan det ikke med rimelighet forlanges, at der skulde leveres mere arbeide end det fornødne til avisen og til det utførte akcidens.

Vistnok synes det at være paa det rene, at der har været endel «ræk» av uvedkommende paa trykkeriet i denne tid, men opmanden er tilbøielig til at anta, at dette var et forhold som var meget gammelt og vanskelig at forandre, fordi bladpersonalets partifæller vistnok fandt det at være en given sak, at man maatte faa komme indom for at diskutere dagens spørsmål. At dette er en slendrian, som kan ha uheldige konsekvenser for arbeidet paa trykkeriet, er vistnok givet, men det tør vel her like saa meget ha været disponens som faktorens sak at gripe ind, særlig da det var et forhold, som synes at ha været likesaa gammelt som bladet selv. Det maa ogsaa nævnes, at da faktoren foreslog, at der skulde sættes en plakat paa døren med meddelelse om at adgang var forbudt for uvedkommende, motsatte redaktøren sig dette. Der foreligger ikke efter opmandens mening bevis for, at der paa grund av uvedkommandes tilstedeværelse paa trykkeriet forekom uordener, efterat de uheldige elementer av personalet var fjernet.

Styret har som eksempel paa mangelfuld beregning fra faktorens side i grunden ikke kunnet anføre mere end et tilfælde, nemlig juleheftet «Oprørene». Faktoren anfører her, at han beregnet heftet saa billig som mulig av hensyn til, at det skulde trykkes til en ungdomsforening, som hadde liten raad til at betale, og hertil kom den omstændighet at oplaget, der av vedkom-

mende kunde var sat til 500 eksemplarer, av forretningsføreren, efter hvad faktoren paastaar, blev forhøiet til 1000 eksemplarer, hvad der naturligvis forhøiet omkostningerne. Forretningsføreren indrømmer, at han gav ordre til at forhøie oplaget fra 800 til 1000 eksemplarer. Det tør være mulig, at dette arbeide har været for billig beregnet, men herom at uttale sig bestemt tør være vanskelig, da det ikke er paa det rene, hvor stor forøkelse av opdaget, der skriver sig fra forretningsførerens side. Imidlertid synes styret at ha været ganske uvidende om, at forretningsføreren har git nogen saadan ordre, og den fremstilling der fra forretningsføreren er git styret, synes at ha gaat ut paa, at den overskridelse der forvoldtes, udelukkende skrev sig fra for lav beregning, uten at der var nævnt nogetsomhelst om det større oplag. Opmanden kan ikke verge sig mot den opfatning, at styret uten videre har gaat ut fra den fremstilling, der var git av forretningsføreren, uten at gi faktoren anledning til at uttale sig om saken, og at forretningsførerens fremstilling i dette tilfælde maa ha været mildest talt mangelfuld.

Ved bedømmelsen av dette spørsmål maa det tages i betragtning, at der ikke foreligger nogen tarif overfor kunder for trykkerierne i Tromsø, og at enhver forhaandsbedømmelse maa antages at være vanskelig, saa at en faktor ikke kan beskyldes for udelighet om der begaaes enkelte feil.

Opmanden kommer saaledes til det resultat, at de sterke beskyldninger fra «Nordlys»s side mot Albertsen for manglende administrationsevne og manglende evne til at beregne forelagte arbeider, mangler bevis fra bladstyrets side.

Opmanden skal bemerke, at han under voldsforhandlingene har søkt at bringe paa det rene om der blandt arbeiderorganisationerne gjør sig gjældende den opfatning, at en arbeidsgiver, som ikke finder sig tjent med en arbeider, skal være berettiget til at opsi ham med lovlig varsel, dersom det viser sig at arbeidsgiverens opfatning av arbeideren objektivt set er uriktig. Den almindelige borgerlige opfatning av dette spørsmål er som bekjendt den, at en arbeidsgiver kan opsi en arbeider naarsomhelst med lovlig varsel, dersom der ikke foreligger særskilte forutsætninger. Opmanden er av den opfatning, at der i en tvist mellem or-

ganisationen og et arbeiderblad, der jo forfølger organisationens sak, bør lægges til grund de forutsætninger der i saa henseende er fælles for begge parter. Men opmanden har ikke kunnet overbevise sig om, at der her raader nogen speciel opfatning blandt arbeiderorganisationerne, ialfald synes der kun at foreligge endel temmelig uklare forestillinger, forskjellige for de forskjellige personer. Under disse omstændigheter mener opmanden, at man maa gaa ut fra den almindelige opfatning, og at «Nordlys»s styre saaledes i sin almindelighet maatte ha været berettiget til at opsi faktoren med 14 dages varsel, fordi styret mente ikke at være tjent med ham, selv om denne mening berodde paa urigtige forutsætninger med hensyn til hans duelighet.

Spørsmålet om opsigelsens berettigelse foreligger imidlertid i en langt mere komplicert skikkelse, og herom skal følgende bemerkes:

Onsdag den 24. februar blev det meddelt faktoren, at der skulde ansættes en pike i trykkeriet. Faktoren opfattet det derhen, at den omhandlede pike skulde utføre arbeide der efter tariffen ikke kunde utføres av en hjælpearbeiderske, og da der tidligere var en lærling ansat i trykkeriet, vilde arbeidet efter hans mening bli tariffstridig. Faktoren meddelte samme aften dette til styret i avdelingen og sa det ogsaa til den anden svend i trykkeriet. Den følgende morgen kom forretningsføreren efter Albertsens fremstilling ind paa trykkeriet og gav ordre til at faktoren skulde sætte piken igang med det paagjældende arbeide. Da imidlertid faktoren negtet dette, fordi det efter hans mening var tariffstridig, bøiet forretningsføreren av, og piken blev sat til andet arbeide. Fra forretningsførers side hævdedes det derimot bestemt, at han ikke har git nogen ordre om utførelse av arbeide som kunde komme i strid med tariffen, men at piken kun skulde arbeide som hjælpearbeiderske.

Imidlertid kom straks efter styrets formand tilstede paa kontoret, og faktoren blev indkaldt til ham til konferanse. Faktoren synes at ha opfattet det derhen, at hans indkaldelse paa kontoret var noget som fandt sted som følge av den i trykkeriet opstaaede meningsforskjel, og han paastaar at der av formanden i en heftig tone blev gjort ham bebreidelser for hans forhold. Her, som paa mange punkter

forøvrig, er der sterk strid mellem parternes fremstillinger, og det er derfor vanskelig at gjøre sig op en bestemt mening om, hvad der i virkeligheten er foregaaet. Men optrinnet endte ialfald med, at formanden gav ordre til at faktoren skulde opsiges. Styret paastaar i sin fremstilling, at der var nævnt 14 dages opsigelse, men hverken formanden eller forretningsføreren har paa speciel eksamination kunnet uttale med sikkerhet, at dette var sagt uttrykkelig. Der blev derpaa utfærdiget skriftlig opsigelse saalydende:

Tromsø den 25.—2.—15.

Hr. Carsten Albertsen opsiges herved fra sin plads som faktor i «Nordlys» fra dato.

Den 25.—2.—15.

For aktieselskapet «Nordlys»:
Jeanette Olsen. Lars Hagerup.

Det bemerkes, at den under opsigelsen staaende dato er skrevet saaledes, at den kan læses 28.—2.—15. Ved sammenligning med den over opsigelsen staaende datum maa det dog siges at være paa det rene, at der ogsaa under opsigelsen bør læses 25.—2.—15, men baade Albertsen og typografavdelingen synes at ha gaaet ut fra, at der under opsigelsen stod 28.—2.—15. Endvidere mener Albertsen, og med ham typografforeningen, at man maatte være berettiget, efter det der var gaaet forut, til at opfatte opsigelsen uten opsigelsesfrist, hvorhos baade Albertsen og avdelingen finder opsigelsen at være tariffstridig, fordi den ikke var utstedt paa lønningsdagen, fredag, men paa torsdag.

«Nordlys» anfører paa sin side, at det aldrig var ment at opsi faktoren uten lovlig frist, og at den enstemmighet at opsigelsen ikke var utstedt paa lønningsdagen alene kunde medføre at fristen blev at regne fra den paafølgende lønningsdag. «Nordlys» mener ogsaa, at Albertsen maa ha forstaaet, at han ikke var opsagt paa dagen, da han baade den dag og den følgende møtte op til arbeide, indtil blokaden indtraadte fra fredag aften. Albertsen paastaar imidlertid, at han fik ordre fra avdelingen til at fortsætte arbeidet, og at det var derfor han fortsatte.

Opmanden finder ikke grund til at gaa ut fra at bladstyrets formand ved ansættelsen av den omhandlede pike har ment at ville etablere noget tariff-

stridig forhold. Heller ikke finder han tilstrækkelig bevis for at forretningsføreren ved den omhandlede ordre om at sætte piken i arbejde skulde ha handlet i den overlagte hensigt at etablere et saadant forhold. Men ikke alene faktoren, men ogsaa den i trykkeriet tilstedeværende svend og læregut har opfattet forretningsføreren saa, at han gav ordre til at piken skulde anbringes ved kassen for at sætte, altsaa et tariffstridig forhold, og at det kun var efter negtelse av at efterkomme denne ordre at han bøiet av og at piken blev sat til andet arbejde. Desuten har omhandlede pike forklart at faktoren uttalte at han «ikke hadde noget med at sætte hende i arbejde, da det var tariffstridig», en uttalelse som synes at bekræfte det øvrige trykkeripersonales opfatning, at faktoren ialfald opfattet forretningsføreren ordre som et forsøk paa tariffbrud. Vistnok maa det siges, at dette forsøk i ethvertfald er opgit overfor faktorens motstand. Men derefter kommer saa faktorens indkaldelse paa kontoret og hans opsigelse under forhold som gir aarsak til at tro at hans motstand mot forsøket paa tariffbrud var opsigelsens egentlige aarsak. Styrets formand har forklart at han ved konferansen paa kontoret den omhandlede dag forela faktoren endel spørsmål angaaende den tid som vilde behøves til utførelsen av et større akcidentsarbeide og om hvorvidt «faktoren forstod sin stilling» o. s. v., men særlig det sidste spørsmål maatte formentlig paa faktoren virke mere som en breidelse end som et spørsmål der kunde bidra til at opklare situationen, og der er forskjellige ting, blandt andet den form som den skriftlige opsigelse har faat, der tyder paa at der har været handlet under en viss ophidselse. Under disse omstændigheter finder opmanden det naturligt at saavel Albertsen som typografavdelingen er blit staaende i den formening at der var tilsigtet et tariffstridig forhold, og at han har faat sin opsigelse under og paa grund av den irritation som var en følge av at forsøket ikke lykkedes. Da «Nordlys» trods anmodning fra avdelingen undlot at opgi grunden til opsigelsen, maatte dette bevirke at den omhandlede opfatning endmere blev styrket. Og da det ikke kom til nogen forklaring mellem parterne, var konflikt ikke til at undgaa.

Opmanden kommer saaledes til det

resultat, at der ikke fra «Nordlys» side bevislig kan siges at være tilsigtet en opsigelse der kunde kaldes uberettiget, men der er fra «Nordlys» side handlet under saadanne forhold og med en saadan uklarhet at den anden part maatte ha grund til at opfatte opsigelsen som uberettiget. Det ligger utenfor voldgiftens opgave at uttale sig om, hvem der senere har skylden for at parternes gjensidige forutsetninger ikke blev tidligere opklaret end skedd. At opsigelsen ikke, som tariffen paabyder, var utstedt paa lønningdagen, og at Albertsen efter den behandling han fik, og efter opsigelsens ordlyd syntes at kunne gaa ut fra at han hadde faat avsked paa graat papir, kunde kun bidra til at vanskeliggjøre den indbyrdes forstaelse.

Efter det anførte blir det min

konklusjon:

Det er ikke bevist at «Nordlys» tilsigtet en opsigelse der var uberettiget, men Albertsen hadde efter omstændighetene grund til at hævde at opsigelsen var uberettiget.

Ad 2. Det fremgaar av præmisserne under punkt 1 at der efter min mening ikke er utført bevis for rigtigheten av de mot Albertsen fremførte beskyldninger. Forsaavidt blir det min

konklusjon:

Der er ikke ført bevis for rigtigheten av de av «Nordlys» styre mot faktor Albertsen fremførte beskyldninger for uduelighet.

Ad 3. Rettens medlemmer, Kristensen og Rungstad, har erklært, at de m. h. t. den efter deres mening foreliggende forutsetning ved voldgiftsrettens sammentræden, at man ikke skulde uttale sig om den organisationsmæssige side av konflikten, ikke kan delta i besvarelsen av det under nærværende hovedpunkt foreliggende spørsmål, og de har nedlagt protest mot dets behandling. Rettens øvrige medlemmer finder efter dette at spørsmålet ikke kan forelægges, da retten ikke blir komplet ved dets behandling. Rettens øvrige medlemmer finder at besvarelsen av det forelagte spørsmål ikke vil stride mot de forutsetninger som gjaldt ved voldgiftsrettens sammentræden, forsaavidt man indskrænker sig til at behandle organisationens optræden før blokadens ikrafttræden.

Efter det anførte blir det at avgi saadan

konklusjon:

Det forelagte spørsmål blir ikke at ta under behandling av voldgiftsretten.

Ad 4. Tromsø avdeling av N. c. f. b. har i en skriftlig fremstilling til voldgiftsretten præcisert sine klage-maal mot redaktøren. De gaar i det væsentlige ut paa at han overfor personalet har optraadt paa en utfordrende og saarende maate, at han brukte ubeherskede uttrykk og utskjældte dem, at han, da arbeidet etter konflikten skulde gjenoptages i trykkeriet, satte sig utover overenskomsten angaaende voldgift og jaget personalet ut, og at han paa et møte skal ha skjældt ut faktor Albertsen. Avdelingen har derfor fundet at maatte forlange ham fjernet, for at ikke flere av avdelingens medlemmer skulde bli utsat for hans trakassier, likesom avdelingen mener at hans fortsættelse i «Nordlys» vil indebære en fare for nye konflikter. Redaktøren har hat anledning til at uttale sig om disse anker og om de foreliggende bevisligheter.

Opmanden skal bemerke:

Efter det foreliggende bevismateriale synes der i den tidligere faktor Pedersens tid og indtil begyndelsen av august 1914 at ha foreligget gyldig grund til misfornøielse med endel av det daværende trykkeripersonale. At redaktøren, der under Gausdals fra-vær ogsaa var at betragte som forretningens disponent, uttalte sin misnøie med en del av personalet, kan da ikke med rette dadles. Imidlertid synes redaktøren at ha brukt uttrykk som selv under disse omstændigheter ikke kunde kaldes tilbørlige. Redaktøren synes i det hele at ha været noget ubehersket og har i sine uttrykk virket unødig saarende og støtende, hvad der har vanskeliggjort samarbeidet. Forsaavidt angaar hans optræden paa det omhandlede foreningsmøte, skal det bemerkes, at det vistnok ikke var redaktøren som her bragte konflikten i «Nordlys» ind i diskussionen, og at der synes at ha foreligget nogen provokation fra den anden side. Men opmanden mener, at redaktøren burde ha avholdt sig fra at føre den opstaaede diskussion videre i foreningen.

Forsaavidt angaar klagen over redaktørens forhold ved arbeidets gjenoptagelse skal opmanden bemerke, at det ikke findes bevist, at redaktøren,

saaledes som paastaat av avdelingen, har jaget personalet. Derimot maa han antages at ha sagt, at arbeidet maatte vente indtil avdelingen hadde tat standpunkt med hensyn til spørsmålet angaaende en mand, der ønskedes oplært som maskinsætter. Opmanden finder saaledes ikke bevis for at redaktøren ved denne leilighet har optraadt paa nogen uberettiget maate.

Uagtet der saaledes vistnok maa siges at foreligge nogen grund til misnøie mot redaktøren, finder opmanden at maatte gaa ut fra at den fremstilling som avdelingen har faat angaaende redaktørens forhold, har været ensidig og overdreven, og opmanden finder avdelingens forlangende om fjernelse av redaktøren uberettiget.

Efter det anførte kommer opmanden til saadan

Konklusjon:

Tiltrods for, at endel av de fremførte klagemaal mot redaktøren ikke er uten grund, var det uberettiget at forlange ham fjernet.

Arnold Holmboe.

Rungstads og Kristensens votum:

Ad 1. Undertegnede voldgiftsdommere slutter os helt til opmandens utredning angaaende de omstændigheter som staar i forbindelse med faktor Albertsens opsigelse. Angaaende opmandens anførsler med hensyn til opsigelsen i sin almindelighet vil vi ha tilføiet, at en opsigelses berettigelse eller ikke altid maa sees i forbindelse med de omstændigheter, hvorunder den fremkommer. Under henvisning til hvad som er uttalt i opmandens præmisser om den foreliggende opsigelse, finder vi ogsaa at kunne slutte os til hans konklusjon.

Ad 4. Slutter os til opmandens votum, men vil ha uttalt angaaende redaktørens forhold ved arbeidets gjenoptagelse, at han som gammelt fagforeningsmedlem burde ha forstaat, at det som faktoren ved denne leilighet forlangte var saa selvfølgelig, at videre forhandling om dette maatte ansees overflødig.

Forøvrig slutter vi os til opmandens votum.

L. Rungstad. K. H. Kristensen.

Corn. Holmboes og Olaf Eriksens votum:

Spørsmålet om, hvorvidt der ved Albertsens opsigelse forelaa tilstrække-

lig grund til organisationsmessig aktion likeoverfor «Nordlys» henger nøie sammen med de øvrige spørsmål som er forelagt voldgiftsretten, og vil tjene til at belyse disse spørsmål. Det er vor opfatning, at den protest som fra 2. medlemmers side er nedlagt mot at behandle dette spørsmål, og hvorved voldgiftsrettens kompetanse er indskrænket, avskjærer os adgangen til en alsidig bedømmelse saavel av spørsmålet om faktor Albertsens opsigelse, som av spørsmålet om redaktør Olsens forhold, hvad vi finder beklagelig.

Ad 1. Vi finder det efter flertallets votum ikke paakrævet at gaa ind paa det principielle spørsmål om organisationens ret til at kræve grund til en opsigelse eller til overhodet at paatale en opsigelse av en organisert arbeider. En saadan diskussion har ogsaa liten verdi, hvor man er avskaaret fra at drøfte paa hvilken maate og i hvilken form denne paataleret i nærværende tilfælde er brukt.

Vi mener, at der maa være en utstrakt paataleret, men under fuldt organisationsmessig ansvar, et ansvar som skjærpes saavel kvantitativt som kvalitativt, fordi et arbeiderorgan i forholdenes medfør ikke kan søke støtte i en arbeidsgiverorganisation.

Hvad tvilen angaar om hvorvidt opsigelsen kan være at forstaa som en opsigelse paa dagen eller paa 14 dage, skal bemerkes, at det er erkjendt av parterne, at forretningsføreren i et tilfælde nogen maaneder tidligere motsatte sig en opsigelse paa dagen, skjønt vedkommende arbeider hadde forsynet sig betydelig, og der var fuld enighet om at han burde væk.

Albertsen burde saaledes forstaa, at en opsigelse paa dagen var noget forretningsføreren i «Nordlys» neppe vilde indlate sig paa. Albertsen har, efter hvad han selv forklarer, ikke paa noget tidspunkt gaat ut fra at opsigelsen gjaldt paa dagen. Han har med en forbeholdenhet som gaar igjennem hele hans forklaring for retten alene uttalt, at «han var berettiget til at tro, at det var en opsigelse paa dagen». Men har Albertsen nogensinde trodd, at det var en opsigelse paa dagen? Vi har ikke kunnet tilegne os en saadan opfatning. Det viser sig ogsaa, at spørsmålet har været av rent underordnet betydning for ham. Der er tvertom flere omstændigheter som efter vor mening viser, at Albertsen har gaat ut fra, at det gjaldt en opsigelse paa 14 dage. Selv om op-

sigelsens form kan være noget mangelfuld, finder vi derfor ikke at der har foreligget tilstrækkelig grund for Albertsen til at opfatte opsigelsen som andet end en opsigelse paa 14 dage. Han burde under alle omstændigheter ha varslet «Nordlys», hvis han vilde gjøre en anden forstaaelse av opsigelsen gjældende.

Hvad ankerne mot faktor Albertsen angaar er vi enige i, at de sterke beskyldninger fra «Nordlys» side for manglende administrationsevne og manglende evne til at beregne forelagte arbeider mangler bevis fra bladstyrets side. Men vi finder, at Albertsen ikke er uten skyld i disse anker, og at han paa andre maater har vist sig uskikket som faktor i «Nordlys». Han maa efter vor opfatning bære det væsentlige ansvar for det indryk som har fundet sted paa trykkeriet uten erende. Om dette forhold ikke bevislig har øvet indflydelse paa arbeidsydelsen, har det i høi grad vanskeliggjort et godt forhold mellem trykkeriet og forretningen, og dette har Albertsen hat, eller burde hat fuld forstaaelse av. Det er naturligt, at redaktør og forretningsfører efter tidligere dyrekjøpte erfaringer var strenge paa dette punkt, og der maatte ogsaa for Albertsen være den største opfordring til at gripe kraftig ind. Saalangt fra selv at gjøre dette, finder vi det bevisst, at Albertsen overfor redaktørens fuldt berettigede indgripen har vist saavel manglende forstaaelse som manglende lojalitet. Han har efterkommet ordren paa en maate som ikke bare var egnet til at skade redaktøren og latterliggjøre hans ordre, men som ogsaa maatte undergrave Albertsens egen autoritet.

Albertsen hadde dagen før opsigelsen en konferanse med bladstyrets formand angaaende et større akcidentsarbeide. Formanden vilde ha grei besked om arbeidet kunde utføres uten overtid og om hvor lang tid det i tilfælde vilde ta før arbeidet kunde bli færdig. Vi anser det bevisst, at Albertsen ikke har git formanden tilfredsstillende svar paa hans spørsmål, enten paa grund av manglende evne eller vilje. Saa meget er imidlertid paa det rene, at Albertsen har erklært det umulig at utføre arbeidet uten endel overtid, hvorfor styret besluttet at ansætte en hjelpearbeiderske. Dette blev meddelt faktoren samme dags eftermiddag. Partsfremstillingerne blir nu sterkt motstridende, og det er noget vanskelig at gjø-

re sig op en begrundet mening om, hvad der videre er passert. — Fra «Nordlys»s side hævdes det bestemt, at om tariffbrud kunde der ikke være tale eller tanke. Det maa ogsaa erindres, at Albertsen i denne sak hadde en anden interesse at forsvare end tariffen, nemlig sin egen kompetanse, retten til at ansætte og avskedige personalet. Her forelaa allerede tidligere konfliktsgrundlag. Albertsen hævde at en hjælpearbejderske hadde han ikke bruk for. Bladstyret ønsket at gjøre et forsøk. Det gjaldt for Albertsen meget at hindre ansættelsen av hjælpearbejder-sken, uten at dette behøver at ha hat nogen forbindelse med tariffen. Albertsen er i høi grad uklar i sin fremstilling. En bestemt mening er det ham vanskelig at fremføre. Dette forhold kan ikke andet end svække Albertsens paastande. Dette gjør ogsaa Albertsen i og for sig mindre skikket som arbeidsleder, og det paalægger ham under alle omstændigheter forsigtighet.

Det er paa det rene, at der ikke er begaaet tariffbrud. Vi anser det heller ikke bevist, at der er gjort forsøk paa tariffbrud, og vi mener under alle omstændigheter, at det hadde været Albertsens pligt at bringe forholdet paa det rene i andre former end skedd. Vi finder saaledes at Albertsen ikke har hat tilstrækkelig grund til at anse sin opsigelse som uberettiget.

Ti konkluderes:

«Nordlys»s opsigelse av faktor Albertsen den 25. februar sidstleden findes berettiget.

Ad 2. Efter hvad der er oplyst kan der ikke reises nogensomhelst anke mot Albertsens duelighet som typografarbejder. Væsentlige sider ved «Nordlys»s anker mot Albertsen som faktor, saaledes beskyldningen om manglende evne til at beregne og til at lede arbeidet faglig, findes ikke bevist. Med det forbehold, som indeholdes i præmisserne til spørsmålet 1 finder vi at kunne slutte os til opmandens konklusion.

Ad 4. Redaktør Olsen har ikke i noget tilfælde optraadt paa arbejdspladsen utenfor sin kompetanse. Det maa ansees bevist, at han i et enkelt tilfælde har fremkommet med en uttalelse til arbejderne paa arbejdsstedet som maa klandres. Forøvrig finder vi ikke, at der er ført bevis for rigtigheten av de fremførte beskyldninger, og efter hvad vi maa anse godtgjort, er der heller ikke før konflikten fremført noget-

somhelst klagemaal mot redaktøren. De ubeherskede, saarende eller støtende uttalelser, som er tillagt ham av faktor Albertsen, og tildels av vidnet Paul Pedersen, er i tilfælde fremkommet i omtale av arbeidere, hvis forhold maatte ansees i høi grad klanderværdig. Hvad angaar redaktør Olsens forhold under et forretningsmøte efter konfliktens utbrud, er begivenheterne paa dette møte litet oplyst. Vi mener i sin almindelighet, at der maatte være fuld anledning for redaktør Olsen til at ta konflikten op til drøftelse paa et hvilket som helst partimøte, og at der forsaavidt efter vor opfatning intet er at bebreide redaktøren. Angaaende dennes forhold ved arbeidets gjenoptagelse slutter vi os til opmandens votum.

Redaktøren er 2 ganger krævet fjernet med den begrundelse, at han har trakassert arbejderne, og at han er en fare for ny konflikt. Kravet finder vi ganske uberettiget, og derhos i høi grad utilbørlig. Faktor Albertsens forhold til dette krav finder vi ikke at burde opta til drøftelse, idet vi, rigtignok under tvil, finder at det gaar ind under, hvad der er avskaaret fra voldgiftsrettens avgjørelse. Spørsmålet om faren for nye konflikter finder vi av samme grund ikke at kunne gaa ind paa.

Ti konkluderes:

Ankerne mot redaktør Olsen findes ugrundet, og kravet om hans fjernelse uberettiget.

Corn. Holmboe. Olaf Eriksen.

I henhold til den stedfundne voting har voldgiftsretten derefter avsagt saadan

Kjendelse:

Ad punkt 1. Det er ikke bevist, at «Nordlys» tilsigtet en opsigelse, der var uberettiget, men Albertsen hadde efter omstændighetene grund til at hævde at opsigelsen var uberettiget.

(Konklusionen avgit med 3 stemmer, opmanden, Kristensen og Rungstad, mot 2, Eriksen og Gorn. Holmboe, hvilke sidste stemte for egen konklusion.)

Ad punkt 2. Der er ikke ført bevis for rigtigheten av de av «Nordlys» styre mot faktor Albertsen fremsatte beskyldninger for uduelighet.

(Enstemmig konklusion.)

Ad punkt 3. Det forelagte spørsmål blir ikke at ta under behandling av voldgiftsretten.

(Enstemmig konklusion.)

Ad punkt 4. Tiltrods for at endel av de fremførte klagemaal mot redaktøren ikke er uten grund, var det uberettiget at forlange ham fjernet.

Tromsø, 17. juni 1915.

(Konklusjonen avgit med tre stemmer, opmanden, Kristensen og Rungstad, mot 2, Eriksen og Corn. Holmboe, hvilke sidste stemte for egen konklusjon.)

Arnold Holmboe, rettens formand.

Papirindustriarbeiderforbundet.

Krogstad cellulosefabrik.

Ved denne bedrift indtraa'dte den 21. oktober 1914 en større maskinskade, som foranlediget at fabrikken maatte staa i 3 skift. Arbeiderne i alle avdelinger med undtagelse av trærenseriet fik enten arbeide for timebetaling eller de blev permittert mens reparasjonen stod paa. Renseri'et kunde holdes igang uanset maskinskaden og blev disse abreidere sat til at rense «stub» (avbrækt tømmer, som i sommerens løp blir utsortert og lagret for sig selv).

Dette arbeide er tidligere utført leilighetsvis under fabrikkens gang naar der har været produc'ert saa meget flis, at arbeiderne har faat tid til at ta en «stubbessjau». Arbeiderne, der ellers har akkord, gik nu ut fra, at de i dette tilfælde vilde faa sig utbetalt efter dagløn, naar deres ordinære akkord bortfalt i 3 skift.

Dette negtet imidlertid fabrikken, idet de hæv'det, at det under stansen oparbeidede kvantum flis senere vilde komme renseriarbeiderne til gode efter at fabrikken kom igang. Dette kunde jo forsaavidt være rigtig, dersom det oparbeidede lager flis kunde bevirke nogen større produktion, men i dette tilfælde kunde der ikke bli tale derom, da renseriet altid under normale forhold holdt tilstrækkelig med flis. Arbeiderne fordret derfor dagløn for de 3 nævnte skift.

Efter at saken var prøvet ved forhandling saavel paa stedet som i ar-

beidsgiverforeningen uten at man var blit enige om, at arbeiderne fik utbetalt efter dagløn, forlangte forbundet efter arbeidernes beslutning, tvisten avgjort ved voldgift.

Som voldgiftsdommere blev av forbundet opnævnt Rich. Hansen og Nils Jansen fra Gulsbogen cellulosefabrik, fra arbeidsgiverne bestyrer Vik, Skotfos, og disponent Lied, Vestfossen. Som opmand enedes parterne om at opnævne advokat Stang Lund.

Voldgiftsretten avholdt møte den 4. og 5. februar. Voldgiftsrettens flertal, arbeidsgiverne og opmand, kom herunder til det resultat, at bedriften ikke var forpligtet til at betale nogen dagløn for de omhandlede 3 skift, som arbeiderne hadde fordret. Arbeidernes repræsentanter mente, at bedriften var pliktig til at betale dagløn.

Forbundets og arbeidsgiverforeningens fremstillinger, samt voldgiftsrettens kjendelse er i sin helhet nedenfor iædtat.

Fremstilling til voldgiftsretten fra Norsk papirindustriarbeiderforbund angaaende tvist mellem Krogstad cellulosefabrik og arbeiderne ved fabrikkens trærenseri.

I overenskomsten for Krogstad cellulosefabrik er for trærenseriavdelingen fastsat følgende lønssatser for prima sekunda masse:

1. mand	11½	ore	for I	og	5½	for II	masse
Kappere	10	-	-	I	-	10	- II --
Hjælpekappere	10	-	-	I	-	5	- II --
Høvlere							
Rensere	10	-	-	I	-	10	- II --
Tørtømmerkjørere							
Kubsorterere	kr. 3.80 pr. skift.						

Disse lønssatser beregnes for hver enkelt arbeider efter fabrikkens samlede produktion. Ukefortjenesten er

saaledes avhængig av, hvor stor denne er. Produktionens størrelse er igjen avhængig av, at fabrikkens samtlige

avdelinger fungerer tilfredsstillende. Blir der paa grund av et eller andet uheld stans av nogen længere varighet i en enkelt avdeling, gaar dette ut over produktionen, og dermed ogsaa over arbeidernes fortjeneste.

I saadanne tilfælder — naar fabrikken maa stanse for reparation o. l. — er det almindelig praksis ved andre bedrifter, at arbeiderne enten gaar hjem eller at de sættes til utførelse av andet arbeide for dagløn indtil fabrikken atter sættes igang. Ved Krogstad cellulosefabrik har man befulgt en anden fremgangsmaate, hvilken har git anledning til den tvist, som nu forelægges voldgiftsretten til avgjørelse.

Paa grund av maskinskade maatte Krogstad cellulosefabrik staa fra nat til 21. oktober kl. 2 til den 22. oktober kl. 12 middag.

Som følge herav bortfaldt fortjenesten for samtlige akkordarbeidere i 3 skift. Arbeiderne i alle avdelinger med undtagelse av trærenseriet fik enten arbeide for timebetaling eller de blev permittert, mens reparasjonen stod paa. Renseriet kunde imidlertid holdes igang uanset den indtrufne maskinskade, og renseriarbeiderne fik derfor ordre til at rense «stub» (avbrækt tømmer, som i sommerens løp blir utsortert fra det øvrige tømmer og oplagt for sig selv).

Dette er tidligere utført leilighetsvis under fabrikkens normale gang, naar der har været produceret saa tilstrækkelig med flis, at arbeiderne har faat tid til at ta en «stubbsjau». Det har saaledes aldrig været nødvendig at arbeide overtid for at faa renset den stub, som forefalder.

Naar derfor arbeiderne i et tilfælde, hvor fabrikken stod, og deres ordinære fortjeneste som følge herav bortfaldt i 3 skift, blev beordret til at utføre dette arbeide, saa maatte de kunne gaa ut fra at der for dette blev betalt almindelig dagløn.

Dette negter imidlertid fabrikken at gaa med paa, idet den under de førte forhandlinger har høvdet, at det under stansen oparbeidede kvantum flis kommer renseriarbeiderne til gode efterat fabrikken atter er sat igang. Dette kunde være rigtig, dersom det oparbeidede lager av flis kunde bevirke en større produktion av masse end almindelig, men dette er ikke tilfældet. Produktionen beror paa kokekjelernes ydeevne, og trærenseriet har altid ved Krogstad med normal arbeidstid kun-

net holde tilstrækkelig flis til kjelerne. Dette vet ogsaa fabrikkens vedkommende, saa det kan ikke ha været for at fremme produktionen, at arbeiderne under stansen fik paalæg om at rense «stub». Hensigten med dette kan kun ha været at faa ryddet «stubben» undav.

Skulde arbeiderne kunne faa nogen fordel av det oparbeidede lager, maatte det tillates dem enten skiftevis at være fri en tid, som svarte til fabrikkens stans eller ogsaa, at de fik anledning til at ta andet arbeide for timeløn uten fradrag av akkordfortjeneste i den tid fabrikken producerer undav det oparbeidede fliselager.

Dette er imidlertid med den praksis som er indført ved Krogstad ikke mulig. Her har man nemlig tidligere gaat frem paa den maate, at naar nogen av akkordarbeiderne i trærenseriet har skiftet eller de av fabrikkens befal er sat til arbeide i en anden avdeling, saa er akkordfortjenesten i renseriet for disse folk trukket av fabrikken, mens de gjenværende arbeidere har maattet utføre arbeidet ogsaa for de fraværende.

Fabrikken har saaledes altid hat fordelen av at der var meget flis paa lager, idet der da uten skade for produktionen er tat renseriarbeidere til andet arbeide.

Det mest almindelige ved andre bedrifter er, at naar en arbeider i et akkordlag midlertidig blir sat til et andet arbeide, saa blir den fortjeneste han derved opnaar fordelt paa hele akkordlaget, som jo i saadanne tilfælder maa anstrænge sig for at utføre ogsaa den fraværendes arbeide.

Dette er ikke praktisert ved Krogstad cellulosefabrik, som i disse tilfælder lægger beslag paa den fraværendes ordinære fortjeneste. Under disse forhold er det saaledes utelukket, at arbeiderne kan ha nogen fordel av det oparbeidede flislager, og det maa derfor være et rimelig forlangende, at de betales dagløn for de 3 skift, som blev beordret til at arbeide, naar produktionen i disse skift var stanset og akkordfortjenesten derved umuliggjort.

I henhold til foranstaaende anmoder vi voldgiftsretten om at besvare følgende spørsmåal:

Har renseriarbeiderne ret til at kræve timebetaling for de skift som de arbeidet under driftsstansen ved Krogstad cellulosefabrik?

Idet vi forutsætter at spørsmålet maa bli at besvare med «ja», vil vi sluttelig nedlægge paastand paa, at utgifterne ved voldgiftsretten paalægges Norsk arbeidsgiverforening.

Drammen, den 6. november 1914.

Norsk papirindustriarbeiderforbund
A. Bratvold.

Fremstilling til voldgiftsretten fra Norsk arbeidsgiverforening i sak angaaende renseriarbeiderne ved Krogstad cellulosefabrik.

I overenskomsten for Krogstad cellulosefabrik er der for samtlige renseriarbeidere fastsat enkeltmandsakkorder basert paa fabrikkens samlede produktion. Der er selvfølgelig herved som ved alt andet akkordarbeide forbundet en viss risiko. Arbeiderne maa finde sig i at produktionen og dermed deres fortjeneste kan svinge endel; der kan være uker hvor fortjenesten paa grund av tilfældige omstændigheter kan bli forholdsvis lav og arbeiderne kan paa den anden side ha chance til at opnaa en højere fortjeneste end forutsat ved satsernes fastsettelse. Det sidste har gjennemgaaende været tilfældet ved Krogstad cellulosefabrik, hvor arbeiderne har tjent adskillig mere end beregnet. Under renseriarbeidernes akkorder har det altid indgaaet at rense saakaldt «stubb» (avfald og lign.), hvilket gaar noget senere end rensning av almindelig tømmer. Stubben har som oftest været tat i jobber paa en 3—4 dager, for at ikke den hele produktion skal komme til at lide for meget; men det har ogsaa hændt at stubbrensning har paagaat en hel uke. Det har selvfølgelig altid været arbeidsledelsen som har bestemt naar der skulde renses stubb og hvor længe man hver gang skulde holde paa med dette, og der har herunder været tat hensyn paa den ene side til at produktionen ikke synker for meget og paa den anden til at der ikke blev for stort lager av stubb og at den ikke kom til at ligge i veien ved tømmeroptagning fra elven m. v.

Paa grund av maskinskade blev fabrikkens dampmaskine stoppet nat til onsdag den 21. oktober f. a. ca. kl. 2 nat og stod til torsdag den 22. oktober kl. 1½ eftermiddag. Den var dog en kort tid igang ved 12-tiden samme dag, men blev atter stoppet. Muligens

blev der ogsaa stoppet en gang senere om eftermiddagen i anledning av indkortning av en drifterem. Der blev dog nævnte dag produceret saa mange baller at det svarer til 5 timers ordinær drift.

Kokeriet stoppet først onsdag den 21. oktober kl. 5½ efterm. og stod til næste dag kl. 12 middag. Stansen varte altsaa der i 18½ time.

Da stansen indtraadte, var man i renseriet netop beskæftiget med at rense stubb, og der var forholdsvis litet flis paa lager, av et par arbeidere anslaaet til ikke over to kjeler flis.

Av hensyn hertil og fordi fabrikken netop skulde levere en ordre paa graamasse, hvortil stubben anvendes, samt for at faa denne væk, da det var absolut nødvendig at skaffe plads paa tømmeromtens for ikke at hindre optækning av tømmer fra elven, besluttet fabrikkledelsen at holde renseriet igang under stansen.

Renseriarbeiderne har i den anledning fremsat krav paa ekstrabetaling herfor i tillæg til sin akkord, og det er om berettigelsen herav, at den tvist staar, som papirindustriarbeiderforbundet har forlangt avgjort ved voldgift.

Saken har paa forhaand været behandlet paa et forhandlingsmøte den 28. oktober f. a., hvorunder der ikke opnaaddes enighet. Utskrift av forhandlingsprotokollen for dette møte vedlægges.

*

Efter vor mening kan der ikke være tvil om, at renseriarbeidernes krav er uberettiget. De har kun arbeidet i den fastsatte ordinære arbeidstid og de har herfor faat den i overenskomsten fastsatte akkordbetaling. Den flis som blev rensat, mens fabrikken ellers stod, har bidraget til at holde produktionen i vedkommende uke i en høide, som den ikke kunde ha naadd, om renseriet ikke hadde været igang. Dette har saaledes været til fordel ikke bare for renseriarbeiderne, men ogsaa for fabrikkens øvrige akkordarbeidere. Renseriarbeidernes krav gaar i virkeligheten ut paa dobbelt betaling. Efterat de har faat sig utbetalt akkordfortjenesten for sit arbeide, forlanger de desuten en ekstra dagbetaling for det samme arbeide, skjønt det er utført i deres ordinære arbeidstid.

At det var stubbrensning som blev drevet, er uten betydning, da dette ar-

beide indgaar i renseriarbeidernes akkorder. Naar stubben skal tages, har altid været bestemt av arbeidsledelsen, og det er ogsaa noget som følger av arbeidsforholdets natur, at det maa være den som bestemmer over arbeidsordningen. Til al overflod er det uttrykkelig bestemt i overenskomsten, at det er arbeidsgiveren som leder og fordeeler arbeidet.

Det er ikke riktig, som forbundet sier, at det er almindelig praksis ved andre bedrifter, at arbeiderne ved reparationer o. lign. enten gaar hjem eller arbeider efter dagbetaling. Dette gjøres vistnok hvor der er almindelig stans over hele fabrikken eller hvor der ingen grund er til at la arbeiderne i en avdeling fortsætte, naar de andre avdelinger staar. Men sættes akkordarbeiderne da til noget arbeide som betales med dagløn, er det ikke det arbeide, som indgaar i akkorden, men andet arbeide, som intet har med akkorden at gjøre. Det hænder imidlertid stadig, at der indtræffer partielle stansninger i enkelte avdelinger i en fabrik uten at de øvrige stanser og uten at akkordarbeiderne i disse faar nogen anden betaling end sin vanlige akkord, selv om produktionen i vedkommende uke gaar ned paa grund av stansen. Og det er ofte ved større stansninger, at man lar de avdelinger, som ikke paavirkes av stansen og hvor det er av betydning for den samlede produktion, at der i disse oparbeides et lager, fortsætte under stansen og da altid uten nogen ekstrabetaling. Det hænder endog, at man paa grund av, at der ikke produceres nok i en enkelt avdeling, bare av den grund maa stanse de øvrige, mens der oparbeides lager i den ene. Der har aldrig været betalt akkordarbeidere nogen ekstrabetaling i saadanne tilfælder. Denslags uregelmæssigheter i driften er av de ting, som enhver akkordarbeider uten krav paa erstatning maa være forberedt paa.

I den fremlagte forhandlingsprotokoll for møtet den 28. oktober f. a. refereres der saaledes til et lignende tilfælde ved Tofte cellulosefabrik. I den anledning blev der avholdt et forhandlingsmøte den 15. september f. a., hvorunder papirindustriarbeiderforbundets viceformand og mest erfarne repræsentant erklærer, at arbeidsledelsen i henhold til bestemmelsen om, at arbeidsgiveren leder og fordeeler arbeidet, er berettiget til at forlange, at vedkommende avdelings arbeidere, uanset de

øvriges stans, begynder arbeidet til ordinær tid og, tilføjes der, «at de i henhold til overenskomsten ikke hadde krav paa nogen ekstrabetaling for ordinært arbeide i ordinær arbeidstid». Vi henviser til vedlagte protokollutskrift for møtet. Dermed blev den tvist ordnet og forbundets formand og styre har heller ikke optat saken paany eller tat avstand fra uttalelsen. Vi lægger den største vekt paa, at forbundets viceformand og tidligere arbeidsmandsforbundets mangeaarige sekretær i disse brancher (som nemlig henhørte under dette forbund før papirindustriarbeiderforbundets stiftelse) saaledes fuldt ut deler den av os hævdede opfatning.

Naar forbundets formand i møtet den 28. oktober f. a. paaberoper sig overenskomstens § 1 og de protokollerte bemerkninger, maa det bero paa en ren misforstaaelse. Her er ikke indført nogen forandring i den bestaaende arbeidsordning; det omtvistede arbeide er det samme som renseriarbeiderne tidligere har utført og som indgaar under deres akkord, og det er utført i deres ordinære arbeidstid. Forøvrig har selvfølgelig arbeidsledelsen nogen bevægelsesfrihet og det er praktisk ugjørlig bestandig at gaa frem paa nøiagtig samme maate som før. Avgjørelsen maa i hvert tilfælde træffes under hensyntagen til de foreliggende forhold. Protokollbemerkningen til § 1, som antagelig forbundet sigter til, henviser forøvrig til bestemmelsen om arbeidsgiverens ret til at lede og fordele arbeidet. Den henviser vistnok ogsaa til § 3, som bestemmer, at der skal forhandles om nye lønssatser, naar indførelsen av nye maskiner eller arbeidsmetoder nødvendiggjør en forandring i de tidligere lønninger. Men det kan vel ikke være forbundets mening, at denne paragraf, som udelukkende tar sigte paa varige forandringer, og hvis betingelser for lønsforandringer ikke foreligger her, skulde komme til avnendelse her.

Hvad der av forbundet oplyses om tidligere praksis ved Krogstad er misvisende.

Hvis nogen av akkordarbeiderne har skoftet, har man saavidt mulig søkt at skaffe en anden mand isteden. I saa tilfælde har denne deltat i akkorden istedetfor den skoftende. Hvis man en sjelden gang ikke har faat nogen mand isteden, har selvfølgelig ikke denne faat betaling for den tid

han er borte og de øvrige i laget har faat sig betalt efter de tariffmæssige enkeltmandsakkorder.

Det er derimot aldeles urigtig, at renseriarbeiderne er tat ut av akkorderne og sat til andet arbeide uten ekstrabetaling, naar der er stort lager av flis. Men det kan undtagelsesvis ha hændt, at de har hjulpet til med smaaarbeider, som hænger paa det nøieste sammen med deres eget arbeide, naar det paa grund av særlige forhold har været nødvendig, som f. eks. at løfte paa igjen en tømmertralle, som er gaat av sporet, eller rense trallebanen for sne i tilfælde av snefald om natten, saa man kan faa frem tømmeret, forutsat at der ikke kan skaffes ekstra-folk hertil. Det er jo arbeider, som de selv er interessert i for at undgaa at slippe op for tømmer, og som det altid har været regel at renseriarbeiderne har maattet hjelpe til med.

Forbundets insinuation om, at fabrikken er interessert i at faa et stort flislager, for at den derved skal kunne sætte renseriarbeiderne til helt andet arbeide uten ekstrabetaling, er saaledes helt uberettiget. Skulde noget saadant hælde ved f. eks. en misforstaaelse fra en formands side, har jo arbeiderne fuld anledning til at paatale det, hvilket ogsaa utvilsomt vil bli gjort. Hvad forbundet her har opkonstruert, kan derfor ikke anvendes som noget argument i denne sak.

Vi vedlægger en fremstilling fra driftsformand Jakobsen, som gir nærmere oplysninger om stansen i de forskjellige avdelinger og tildels om tidligere praksis.

Det vil derav ogsaa sees, at stansen ikke har varet saa længe som av forbundet paastaat. Efter forbundets egen fremstilling beror produktionen paa kokekjelernes ydeevne, og kokeriet stod bare i 18½ time.

Naar arbeiderne i enkelte andre avdelinger har været utbetalt timeløn, dog ikke for saa lang tid som forbundet her kræver, skyldes det, at de var sat til et specielt arbeide, som laa utenfor deres akkord. Derom henvises til skiftformand Jakobsens erklæring. Av denne fremgaar det ogsaa, at koke-mandskapet ingen betaling fik for den tid kokeriet stod og heller ikke har fremsat krav herpaa.

I henhold til det ovenfor anførte tillater vi os at nedlægge paastand paa, at det av papirindustriarbeiderforbundet fremsatte spørsmål besva-

res benegtende og at voldgiftens omkostninger paalægges forbundet.

Kristiania den 4. februar 1915.

Norsk arbeidsgiverforening
George Paus.

Aar 1915 den 4. februar sammentraadte følgende herrer, som var opnævnt til medlemmer av en voldgiftsret for valg av opmand i anledning av en voldgiftssak angaaende en tvist ved Krogstad cellulosefabriks renseri.

Opnævnt av Norsk papirindustriarbeiderforbund var

hr. forretningsfører Rich. Hansen og
hr. cellulosearbeider Nils Jansen.

Av Norsk arbeidsgiverforening var opnævnt

hr. overingeniør Chr. Vig og
hr. ingeniør J. Lied.

Man enedes om at anmode hr. høiesteretsadvokat Fr. Stang Lund om at være opmand. Paa henvendelse erklærte hr. Stang Lund sig villig hertil.

*Chr. Vig. Joh. Fr. Lied. Rich. Hansen.
Nils Jansen.*

*

Aar 1915 den 5. februar sammentraadte voldgiftsretten i ovennævnte sak. For forbundet møtte hr. Bratvold, for arbeidsgiverforeningen hr. Paus. Der førtes vidner fra begge sider. Derefter hadde parternes repræsentanter ordet to ganger hver. Voldgiftsretten avsa derefter efter forutgaaende overlægning saadan

Kjendelse:

Voldgiftsrettens flertal finder, at det reiste spørsmål: «Har renseriarbeiderne ret til at kræve timebetaling for de skift som de arbeidet under driftstansen ved Krogstad cellulosefabrik?» maa besvares benegtende og skal til begrundelse av dette resultat anføre:

Den indtrufne skade paa maskinen har efter det oplyste bevirket, at fabrikken har maattet indstille sin virksomhet for kokeriets vedkommende i 18 a 20 timer, for andre avdelinger i omtrent den dobbelte tid. Som følge herav er der, mens kokeriet har staat ikke producet cellulose. Da lønssatserne for akkordarbeiderne er basert paa antallet producerede tons cellulose

har denne stans i produktionen rammet arbeiderne.

Maskinskaden hadde ikke tilfølge, at arbeidet i trærenseravdelingen maatte indstilles — og arbeidet blev derfor her fortsat efter fabrikkens forlangende med rensning av «stub».

Det er for dette arbeide under stansningen at renseriarbeiderne forlanger timeløn.

Det er paa det rene, at arbeiderne ved fabrikken ikke i og for sig kan kræve løn for den tid fabrikken stod. De arbeidere som i denne tid ikke har kunnet arbeide, skal heller intet ha for denne tid.

Spørsmålet er derfor om renseriarbeiderne skal ha særskilt betaling fordi de har arbeidet under stansen. I saa henseende er det paa det rene, at det arbeide de har utført har faldt indenfor deres almindelige akkord og i den almindelige arbeidstid. Naar de allikevel kræver timebetaling for det utførte arbeide, er det fordi de mener, at de ellers overhodet ikke vil faa nogen betaling for det, idet der i denne tid ingen cellulose blev produceret. Arbeiderne gaar her vel ut fra, at lønssatserne som knytter sig til produktionen, kun kan gjælde forsaavidt fabrikken er i drift og maa ophøre straks den stanser, i ethvertfald naar det gjælder en stans av længere varighet. Flertallet finder det ikke nødvendig at indlate sig nærmere paa dette spørsmål i sin almindelighet, da man ikke kan finde, at stansen i det foreliggende tilfælde har været av nogen længere varighet, og da den av arbeiderne hævdede opfatning i ethvertfald kun kan faa anvendelse paa arbeide, som ikke direkte vil komme produktionen tilgode. Men renseriarbeidet kommer produktionen direkte tilgode. Renseriarbeiderne faar godtgjørelse for alt det trævirke, de har rensset enten rensningen har fundet sted under stansen eller mens fabrikken gaar, idet det alt sammen blir benyttet til produktionen av cellulose. Hvad de renser under en arbeidsstans kommer dem saaledes tilgode senere. Ved at rense i den tid fabrikken staar, oparbeider de paa forhaand et lager, og dette maa som en almindelig regel lede til en tilsvarende lettelse i deres arbeide senere.

Det er imidlertid gjort gjældende, at dette ikke holder stik i nærværende tilfælde, fordi dette ikke gjaldt rensning av almindelig tømmer, men der-

imot rensning av stub. Renseriet kan ikke fra dag til dag levere stub tilstrækkelig til at holde fabrikken gaående i fuld drift flere dage i træk. Skulde fabrikken — som her endog en uke i træk — uten avbrytelse kjøre stub, maatte produktionen gaat ned. Nu har renseriarbeiderne vaadt at benytte stansningstiden til at oparbeide et lager av stub, opnaadd, at fabrikken de følgende dage efter stansen kunde kjøre udelukkende stub og *dog holde fuld produktion*. Denne fordel kunde ikke ha været naadd, hvis ikke renseriarbeiderne hadde arbeidet under stansen.

Dette er riktig i sig selv. Man mener vistnok, at dette forhold kunde ha dannet en rimelig grund for fabrikken til at ha git renseriarbeiderne en ekstragodtgjørelse; men man kan ikke finde, at det efter kontrakten kan gi arbeiderne noget retskrav paa godtgjørelse. Hadde fabrikken, om maskinskaden ikke var indtraadt, latt kjøre udelukkende stub, vilde den nedgang i produktionen, som var blit en følge derav, ha rammet arbeiderne. Ved at renseriarbeiderne har fortsatt at arbeide under stansen, er en slik nedgang i produktionen blit hindret og herigjennem er der indvundet en fordel for arbeiderne, som vil vise sig deri, at der for de følgende dage har kunnet beregnes løn efter fuld produktion, til trods for at der er kjørt bare stubb.

Det har været bestridt, at fabrikken skulde være berettiget til at kjøre udelukkende stubb i saa lang tid som her skedd, idet det i saa henseende er henvist til den gjældende kontrakts § 1 sammenholdt med dens slutningsbemerkninger. Man antar imidlertid, at den trufne ordning ikke gaar utover, hvad arbeidsherren kan fastsette, uten at arbeiderne derved faar krav paa nogen ekstragodtgjørelse. Den skulde nemlig i ethvertfald kun gjælde i en ganske kort tid og hadde sine i forholdene selv berettigede grunde. Det bør ogsaa i denne forbindelse lægges vekt paa, at lønssatserne er sat under hensyn til den gjennemsnittlige produktion, og det er noget som begge parter maa være forberedt paa, at produktionen fra uke til uke kan stille sig noget forskjellig.

Der er blit henvist til, at arbeiderne i syrehuset og fyrhuset har faat dagløn for sit arbeide under stansen. Herpaa kan man imidlertid ikke lægge nogen avgjørende vekt allerede av den

grund, at det fra fabrikkens side er anført, at disse arbeidere under stansen utførte et arbeide som faldt *utenfor* deres akkord, idet det særlig gjaldt vakthold og andet, som ikke i sig selv kunde ha nogen direkte betydning for den følgende produktion.

Voldgiftsrettens flertal finder, at det er grund til at la hver av parterne bære halvdelen av omkostningerne ved voldgiften. Man henviser i saa henseende til hvad man ovenfor har uttalt om, at denne sak maatte være kunnet ordnet i mindelighet.

*

Mindretallet (d'herrer Jansen og Hansen) finder, at renseriarbeiderne ved Krogstad i dette tilfælde, da produktionen, der danner grundlag for deres akkordfortjeneste, blev indstillet i ca. 3 skift, har rimelig krav paa godtgjørelse for disse 3 skift, naar de av fabrikken blev beordret til at fortsætte sit arbeide i renseriet. Det maa nemlig erindres, at rensning av stubb ikke er noget ordinært arbeide, men er noget som blir utført leilighetsvis, naar der forøvrig er flis nok ved fabrikken. Der har saaledes aldrig været gjort krav paa, at renseriarbeiderne skulde arbeide overtid med dette arbeide, men er der altid blit tilsat et ekstramandskap til hjelp for de faste arbeidere, naar dette arbeide er utført. Det kan

heller ikke sies, at renseriarbeiderne har faat nogen godtgjørelse for disse 3 skifts arbeide i form av øket produktion, da det altid har vist sig, at de har kunnet holde produktionen med ordinært skiftarbeide, naar der, som før nævnt, kun er anvendt stubb leilighetsvis.

Mindretallet vil selvfølgelig ikke benegte fabrikkens ret til at avvirke sin stubb, om den saa ønsker, ved at ta den paa en gang; men i dette tilfælde er der faktisk benyttet en leilighet, da fabrikken stod, og den største del av de øvrige arbeidere var fri, til at paalægge renseriarbeiderne at oparbeide dette stubbkvantum. Man vil heller ikke paastaa, at denne fremgangsmaate strider mot overenskomstens ordlyd, men den er allikevel ikke stemmende med almindelig praksis eller med, hvad rimelighet burde tilsi, især naar man tar i betraktning, at den del av de øvrige arbeidere ved fabrikken, som blev paalagt at arbeide under stansen, for dette har faat særskilt timebetaling.

Under henvisning til foranstaaende kan derfor mindretallet ikke være enig i flertallets besvarelse av det opstilte spørsmål, men slutter sig til avgjørelsen med hensyn til omkostningernes fordeling.

Voldgiftsmændene ansatte sin godtgjørelse til kr. 50.00 for hver av de øvrige og kr. 75.00 for formanden.

Fr. Stang Lund.

Chr. Vig.

Joh. Fr. Lied

Rich. Hansen.

Nils Jansen.

Norsk træarbeiderforbund.

Bødkernes fagforening mot bødkermester I. Arnesen, Bergen.

Aar 1915 den 23. januar sammentraadte de av parterne opnævnte voldgiftsmænd Magnus Monsen, Torris Helvik, Hans Sunde og Edv. C. Calland tillikemed den av voldgiftsmændene valgte opmand assessor K. F. Dahl.

For Bødkernes fagforening møtte foreningens formand Nils Gundersen. Likeledes var bødkermester I. Arnesen tilstede.

Opmanden fremla skrivelse til ham fra o.r.sakfører J. Richter Salvesen med 1 bilag.

Gundersen fremla:

1. Den originale overenskomst mellem bødkermestrene i Bergen og Bødkernes fagforening i Bergen.

2. Avtryk av samme overenskomst.
3. Utskrift av Bergens byrets dom av 31. mars 1914.
4. Skrivelse til voldgiftsretten av 23. januar 1915.

Han hadde derefter ordet og nedla paastand om, at bødkermester I. Arnesen tilpligtes at betale kr. 200.00 i erstatning til arbeiderne og fagforeningen samt voldgiftssakens omkostninger.

Bødkermester I. Arnesen hadde derpaa ordet og paastod sig frifundet for fagforeningens tiltale og foreningen paalagt voldgiftssakens omkostninger.

Efter henstilling fra Arnesen besluttet retten at utsætte saken for at gjøre sig bekjendt med de i byrettens

sak stedfundne vidneførsler. Nyt møte berammedes avholdt mandag den 25. januar førstkommande kl. 7 aften. Parterne erklærte, at de ikke hadde yderligere at anføre i saken og gav avkald paa procedyre i næste møte.

Retten hævet.

*K. F. Dahl. Edv. C. Calland. H. Sunde.
Magnus Monsen. T. Helvik.*

Aar 1915 den 25. januar traadte voldgiftsretten atter sammen. Samtlige medlemmer tilstede.

Formanden refererte de i byretssaken avholdte vidneførsler. Derefter avsaadges saadan enstemmig

Kjendelse:

Voldgiftsretten finder, at forarbeidelsen av sildetønder av blandet materialer (dels av furustav og dels av birkestav) indgaar under kontraktens § 5, og at bødtermester I. Arnesen saaledes har været uberettiget til saadan forarbeidelse uten at erhverve fagforeningens godkjendelse. Hr. Arnesen har herved gjort sig skyldig i et kontraktsbrud likeoverfor sin medkontrahent (Bødkernes fagforening) og pligter at erstatte denne det paaførte tap, som ansættes til kr. 75.00. Derimot insolverer overtrædelsen av kontraktens § 5 intet kontraktsbrud likeoverfor de av Arnesen beskjeftigede arbeidere, og spørsmålet om der tilkommer disse nogen erstatning eller noget tillæg i anledning av den omhandlede forandring av materialet vil avhænge av de specielle avtaler, som

Bergen den 25. januar 1915.

*K. F. Dahl. Edv. C. Calland. T. Helvik.
Hans Sunde. Magnus Monsen.*

Tvist om timeløn hos snekkermester Lind, Kristiania.

Aar 1915 den 15. april møtte undertegnede til valg av opmand i voldgiftsretssak angaaende tvist om timeløn ved snekkermester Linds arbeide for Det mineralogiske museum paa Tøien.

Som opmand enedes man om at vælge advokat Johan Bredal.

Da advokaten ikke kunde træffes i telefonen, enedes man om for det tilfælde, at han var forhindret, at fore spørre høiesteretsassessor Paal Berg.

maatte være indgaat mellem hr. Arnesen og hans arbeidere. I intet tilfælde kan saadant tillæg eller erstatning under nærværende sak indtales av fagforeningen, som heller ikke dertil er legitimert nogen fuldmagt.

Hr. Arnesen antages at maatte utrede salæret til voldgiftsmændene, som ansættes til kr. 30.00 for opmanden og kr. 20.00 for hver av de øvrige.

I henhold til foranstaaende besvares de til voldgiftsretten stillede spørsmål saaledes:

1. Bødtermester I. Arnesen forarbeidelse av sildetønder av en blanding av furustav og birkestav findes at være uten hjemmel i overenskomsten mellem bødtermestrene og Bødkernes fagforening av mars 1912.
2. Den under 1. nævnte tilvirkning antages at betegne en forandring i de da gjældende arbeidsmetoder eller materialer, som eventuelt betinger et tillæg, der skal godkjendes av fagforeningen overensstemmende med overenskomstens § 5.
3. Paastanden om erstatning til arbeiderne avvises som ikke henhørende under voldgiftsretten. I erstatning til fagforeningen paa grund av det begaaede kontraktsbrud utreder bødtermester I. Arnesen 75.00 — fem og sytti — kroner.

Voldgiftsmændenes salær ansættes til kr. 30.00 — tredive kroner for opmanden og for de øvrige til kr. 20.00 — tyve kroner for hver, som blir at tilsvare av bødtermester I. Arnesen.

Det næste møte besluttedes søkt avholdt mandag den 19. april kl. 11.

*Alf Bang. O. Stensrud. B. Haakestad.
Arne N. Anchersen.*

Aar 1915 den 19. april traadte voldgiftsretten atter sammen. Tilstede var opmanden, assessor Paal Berg og de 4 voldgiftsdommere.

For Norsk trærarbeiderforbund møtte H. Pettersen.

For Norsk arbeidsgiverforening møtte overretssakfører G. Paus og sammen med ham snekkermester Lind, hvem saken angaar. Parternes skriftlige fremstillinger blev fremlagt.

Parternes repræsentanter og hr. Lind hadde ordet til nærmere utvikling av saken. Som vidne blev avhørt snekkermester A. Berger.

Den 20. april foretok voldgiftsretten en besigtelse i Det mineralogiske museum paa Tøien av det arbeide, saken gjaldt. Under besigtelsen var snekkermester Lind tilstede.

Den 21. april møttes voldgiftsrettens medlemmer for at drøfte saken.

Den 26. april blev efter fortsat drøftelse avsaagt saadan

Kjendelse:

Denne tvist mellem Norsk trærarbeiderforbund og Norsk arbeidsgiverforening gjælder fortolkningen av følgende bestemmelser i § 1 i bygningssnekkerens tariffoverenskomst av 1910.

«Dygtige arbeidere, som utfører arbeide utenfor verkstedet, betales 60 øre pr. time.»

Snekkermester Lind hadde for det nye mineralogiske museum paa Tøien paatat sig at opsætte og istandsætte det gamle inventar, som skulde overflyttes fra den mineralogiske samling paa universitetet. Istandsættelsen og det øvrige i anledning av den nye monterings nødvendige arbeide lot Lind utføre i museumsbygningen. Lønnen for de arbeidere, som han hadde antatt til dette arbeide, var 56 øre pr. time.

Norsk trærarbeiderforbund har ment, at Lind efter den ovennævnte bestemmelse i tariffoverenskomsten pligtet at utløne efter 60 øre pr. time. Forhandlingene herom har været ført mellem trærarbeiderforbundet og arbeidsgiverforeningen, men uten resultat. Trærarbeiderforbundet har krævet tvisten løst ved voldgift.

Det spørsmaal som er fremsatt for voldgiftsretten lyder saa:

«Kommer det arbeide, som utføres for snekkermester Lind paa Tøien museum ind under overenskomstens bestemmelser for arbeide utenfor verkstedet og skal betales med 60 øre pr. time?»

Blir der svart ja til dette spørsmaal, har trærarbeiderforbundet forbeholdt sig at faa stillet tillægsspørsmaal om,

fra hvilken tid betalingen skal beregnes.

Arbeidsgiverforeningen har principalt gjort gjældende, at det var møbler arbeidet omfattet, og at det derfor ligger utenfor bygningssnekkerens tariffoverenskomst. Voldgiftsretten er ikke enig heri.

De reoler med skuffer, de skaper og de montre som skulde istandsættes og opsættes, hørte med til museets faste og nødvendige inventar. Det var inventar, som skulde ha sin varige plads der hvor det blev opstillet. Om det blev fæstet til væggen eller ikke, var forsaavidt vistnok nærmest en tilfældighet og er for saken uten betydning. Engang opsatt, vilde det være en tilfældighet om det som almindelige møbler uten videre kunde flyttes fra et rum til et andet — de enkelte reoler og skaper blev ved opstillingen forsynet med fælles listverk og blev stillet saaledes, at de sammen med de overliggende plater dannede et hele, avpasset efter den vægflate de skulde dække. I motsætning til almindelige møbler var dette inventar heller ikke fuldt færdig, før det var satt paa plads. Først efter at opstillingen var færdig blev det saaledes malt.

Efter sin art synes dette inventar at maatte likestilles med f. eks. anretningsskaper i en anretning, eller disker, reoler osv. i en butik. Arbeidet var et bygningssnekkerarbeide, og det omfattes derfor av bygningssnekkerens tarif. To av rettens medlemmer, Haakestad og Stenrud, mener forøvrig, at selv om det var møbler tvisten gjaldt, maatte bygningssnekker-tariffen komme til anvendelse. De øvrige medlemmer av retten finder det ikke nødvendigt at uttale sig herom.

Med hensyn til fortolkningen av den omtvistede bestemmelse skal flertallet, formanden, Haakestad og Stensrud bemerke:

Det er høvdet av arbeidsgiverforeningen, at hensigten med bestemmelsen er alene at sikre bygningssnekkerne samme løn som tømmerne, forsaavidt de paa et byg utfører arbeide, som efter sin art grænser ind paa tømmerarbeidet.

Men hadde alene dette været hensigten med bestemmelsen, hadde det været naturligt, at det ogsaa hadde faat positivt uttrykk i bestemmelsens ordlyd. Som den nu lyder, opstiller den ingen indskrænkning, hentet fra arbeidets art. Men ordene omfatter absolut og

ubetinget ethvert arbeide, som faktisk blir utført utenfor verkstedet. Og under den strid som er mellom parterne om bestemmelsens rækkevidde, maa denne ordenes egen mening være den avgjørende.

Flertallet finder derfor, at det ikke kan komme i betragtning, om det arbeide saken gjælder, kan henregnes til ordinært verkstedsarbeide, og likesaa maa det være uten betydning, hvad grunden er til at arbeidet er blitt utført utenfor verkstedet. Hvad man har at se hen til, er alene om arbeidet er blitt utført paa verkstedet eller ei.

Efter flertallets opfatning kan det ikke sies, at Lind har latt det her omhandlede arbeide utføre «paa verkstedet». Han hadde, efter det som er oplyst, ikke plads paa sit verksted til dette arbeide. Og da det heller ikke lykkedes ham at skaffe sig et midlertidig verksted andetsteds, fik han av museets vedkommende lov til at utføre arbeidet i selve museumsbygningen. Forholdet er altsaa det, at han paa grund av den store plads reparationerne av dette inventar krævet, ikke kunde utføre det paa sit ordinære verksted, og derfor efter omstændighetene fandt det mest høvelig at utføre arbeidet i den bygning, hvor inventariet skulde opsættes. Men dermed hadde han ikke i museet faat et virkelig verksted, hvor han f. eks. kunde utføre arbeide, som var museet uvedkommende. Der blev heller ikke indredet noget verksted i museet. Limovnen blev saaledes ikke opstillet. Det hele indskrænket sig til, at Lind flyttet over til museet endel høvelbænker. Men skulde han dermed ha faat et verksted i bygningen, vilde bestemmelsen om forhøiet løn for arbeide utenfor verkstedet, saavidt skjønnes, praktisk talt bli uten synderlig betydning. Det ar-

Paal Berg.

O. Stensrud.

beide, som bygningssnekkerne utfører utenfor sit verksted vil — om det er av noget omfang — som regel kræve, at der er en eller flere høvelbænker paa arbeidsstedet.

I henhold til det, som saaledes er anført, finder flertallet, at der maa svares ja til det spørsmaal som er fremsat.

Mindretallet, Anchersen og Bang, finder, at det av Lind anvendte lokale maa karakteriseres som et fuldt brukbart snekkerverksted. Det kan da ikke tillægges nogen betydning, hvor dette verksted er beliggende eller at det ikke ogsaa kan anvendes for museet uvedkommende arbeider.

Da arbeidet saaledes har foregaaet paa verksted, blir de opstillede spørsmaal at besvare med nei.

Med hensyn til sakens omkostninger finder d.herrer Haakestad og Stensrud, at disse helt bør bæres av arbeidsgiverforeningen.

Formanden, Anchersen og Bang mener, at omkostningerne bør bæres av begge parter, fordelt med en halvpart paa hver av dem.

Efter dette blir voldgiftsrettens

Kjendelse:

Spørsmaal: Kommer det arbeide som utføres for snekkermester Lind paa Tøien museum ind under overenskomstens bestemmelser for arbeide utenfor verkstedet og skal betales med 60 øre pr. time?

Svar: Ja.

Omkostningerne bærer parterne med en halvdel hver.

Formandens salær sættes til kr. 150, og salærerne til voldgiftsrettens øvrige medlemmer sættes til kr. 100 for hver.

B. Haakestad.

Alf Bang.

Tvist om overtidsbetaling i akkord.

Aar 1915 den 18. november kl. 5 efterm. sammentraadte den i anledning av en tvist i bygningssnekkerfaget i Kristiania opnævnte voldgiftsret til valg av opmand.

Tilstede var:

For Norsk træarbeiderforbund: Forretningsfører Ole O. Lian og snekker Karl Marthinsen.

For Norsk arbeidsgiverforening:

Disponent Arne Anchersen og boktrykker Anders Grøndahl.

Man enedes om at vælge høiesteretsassessor Arne Vogt, som paa telefonforespørsel erklærte sig villig.

Nyt møte søges avholdt torsdag den 25. november kl. 5 efterm.

A. Grøndahl. Ole O. Lian.

C. Marthinsen. Arne. N. Anchersen.

Aar 1915 den 25. november kl. 5 efterm. sammentraadte paany voldgiftsretten til behandling av tvist mellem Norsk træarbeiderforbund og Norsk arbeidsgiverforening. Samtlige medlemmer av voldgiftsretten var tilstede. Parterne var representert ved: for træarbeiderforbundet forretningsfører H. Pettersen og snekker O. Fossum og for arbeidsgiverforeningen snekkermester A. Berger og sekretær G. Paus. Parterne meddelte, at de var blit enige om, at voldgiftsretten bestod alene av 5 medlemmer istedetfor som i § 8 av vedk. overenskomst bestemt 7 medlemmer.

Fra Norsk træarbeiderforbund fremlagdes fremstilling til voldgiftsretten av 21. oktober sidstleden, hvori til besvarelse av retten forelægges følgende spørsmål:

Skal der ikke i henhold til § 5 efter gjældende overenskomst for bygningsnekkerfaget i Kristiania ogsaa betales overtidsprocenter for akkordarbeide, som utføres paa overtid?

Spørsmålet paastaaes besvaret med ja.

Likeledes fremlagdes fremstilling fra arbeidsgiverforeningen av 17. ds. med paastand om, at det fremsatte spørsmål besvares benegtende.

Fra arbeidsgiverforeningens side reistes indsigelse mot forretningsfører Lian som voldgiftsmand.

Indsigelsen begründedes med den befatning, Lian antages at ha hat med istandbringelsen av overenskomsten av 22. juni 1910 mellem bygsnekkermestrenes gruppe i Kristiania og Norsk træarbeiderforbund, idet forstaaelsen av visse §§ i denne overenskomst forutsettes at være av avgjørende betydning for løsningen av den foreliggende tvist. Dette spørsmål undergaves procedure. Hr. Lian erklærte, at han ikke ansaa sig inhabil, da han ikke hadde tat saadan del i istandbringelsen av den omhandlede overenskomst, at han derigjennem skulde ha tilegnet sig en forutfattet mening om det foreliggende spørsmål.

Retten avsa derefter saadan kjendelse:

«Rettens pluralitet antar ikke, at der efter det under proceduren og av hr. Lian oplyste er tilstrækkelig grund til at gaa ut fra, at Lian har tat saadan andel i istandbringelsen av den omhandlede overenskomst, over hvis forutgaaende forhandlinger ikke er ført protokol, at han derved skulde blit in-

habil til som voldgiftsdommer at delta i avgjørelse om overenskomstens forstaaelse.

Rettens medlem Grøndahl er av en anden mening, idet han finder, at da hr. Lian har deltat i de fællesforhandlinger, der gik forut for den endelige vedtagelse av overenskomsten, maa han forutsettes derigjennem at ha stillet sig i et saadan forhold til det spørsmål saken angaar, at han maa være inhabil som dommer i samme.»

Med 4 mot 1 stemme gaar følgelig kjendelsen ut paa, at indsigelsen mot Lians inhabilitet forkastes. Sakens videre behandling utsættes til lørdag middag førstk. kl. 1.

Retten hævet kl. 8.15.

Arne Vogt. Ole O. Lian. C. Marthinsen.
Arne N. Anchersen. A. Grøndahl.

Aar 1915 den 27. november kl. 1 efterm. fortsattes forhandlingerne i foranstaaende voldgiftssak. Tilstede var de samme som i forrige møte. Der fremlagdes avskrift av protokollen for forhandlingsutvalgets møte 8. oktober sidstl. i den foreliggende tvist. Parterne oplyste, at der ikke for forhandlingsutvalget blev fra nogen av siderne fremsat noget forlikstilbud.

Parterne hadde ordet: Paa træarbeiderforbundets vegne hr. Pettersen, der fremla overenskomst av 1. oktober 1910 angaaende løns- og arbeidsvilkaar ved Drammens trævarefabrik og betretning om Norsk træarbeiderforbunds virksomhet, og paa arbeidsgiverforeningens vegne hr. Paus, der fremla: Meddelelsesblad 1910 fra Arbeidernes faglige landsorganisation, utskrift av forhandlingsprotokol fra april 1910 ang. lønsoverenskomst mellem bygsnekkermestrene og træarbeiderforbundet, skrivelse til arbeidsgiverforeningen fra landsorganisationens sekretariat av 16. april 1910, med et eksemplar av deri omhandlede forslag til overenskomst; endvidere lignende forslag av 26. april 1910, undertegnet av Lian og Aamodt. samt et dokument, der bl. a. indeholder oversigt over de forskjellige i 1910 foreliggende forslag. Det sidste dokument er ikke forsynet med underskrift eller datum.

Sekretær Paus fremstillet som vidne sekretær i Norsk arbeidsgiverforening. ingeniør Nils Thomas Swensen, 56 aar. Vidnet avgav forklaring. Saadan blev ogsaa avgit av snekkermester A. Berger, der bl. a. vedtok indholdet

av sin skrivelse til arbeidsgiverforeningen av 1. ds., hvilken fremlagdes.

Sekretær Paus fremla endvidere erklæringer fra 8 bygsnektermestrer.

Da forretningsfører Pettersen ønsket vidneførsel anstillet, blev sakens videre behandling utsat til tirsdag den 30. november førstkommande kl. 5½ efterm.

*Arne Vogt. A. Grøndahl. Ole O. Lian.
C. Marthinsen. Arne N. Anchersen.*

Aar 1915 den 30. november kl. 5½ efterm. fortsattes voldgiftsretten i foranstaaende sak sine forhandlinger. For arbeidsgiverforeningen møtte sekretær Paus og for træarbeiderforbundet forretningsfører Pettersen. Den sidste fremstillet som vidner O. Stensrud og Hans Lie.

Fremstod derefter som vidne O. Stensrud, 52 aar gammel, snekkersvend, og avgav forklaring. Likesaa snekkersvend Hans Lie, 39 aar.

Pettersen fremla 3 erklæringer, dattert 29. og 30. denne maaned ang. utbetaling av tillægsløn for overtidsarbeide paa akkord. Disse erklæringer utlaantes sekretær Paus. — De i forrige møte fremlagte erklæringer fra forskjellige snekkermestrer, otte i tallet, utlaantes Pettersen.

Sekretær Paus fremla erklæringer av 29. og 30. ds. fra snekkermestrene Berger og Lind.

Da sekretær Paus ønsket at faa adgang til at tilveiebringe yderligere oplysninger, besluttedes sakens videre behandling utsat til førstkommande mandag den 6. december kl. 5½ efterm. Møtet hævet kl. 7.

*Arne Vogt. Ole O. Lian. C. Marthinsen.
Arne Anchersen. A. Grøndahl.*

Aar 1916 den 12. januar kl. 5 efterm. fortsattes forhandlingerne i voldgiftsak mellem Norsk træarbeiderforbund og Norsk arbeidsgiverforening. Samtlige voldgiftsrettens medlemmer var tilstede, og likesaa parterne ved de for dem tidligere møtende repræsentanter. Det bemerkes, at sygdomsforfald hadde forhindret det til 6. december sidstleden berammede møte, og at senere forskjellige omstændigheter hadde været til hinder for avholdelse av møte tidligere end idag.

Efter begyndering av sekretær Paus avla snekkermester Berger yderligere forklaring efter at være foreholdt

hvad i møtet 30. november sidstleden er forklart av snekkersvendene Stensrud og Liø.

Sekretær Paus redegjorde yderligere for arbeidsgiverforeningens opfatning av det foreliggende tvistespormaal og fremla følgende dokumenter:

- 1) Arbeidsgiverforeningens Meddelelser nr. 73 og 74—75.
- 2) Bygningsmestrenes forslag til overenskomst, vedtat paa fællesmøte 22. mars 1910.
- 3) Mestrenes forslag, fremlagt under separatforhandlingerne, vedrørende 4 fag.
- 4) Arbeidernes forslag under separatforhandlingerne. (Bygningssnekernes forslag fremlagt tidligere.)
- 5) Utskrift av forhandlingsprotokollerne for separatforhandlingerne. (For bygningssnekkerne fremlagt tidligere.)
- 6) Kopi av arbeidsgiverforeningens skrivelse av 16. april 1910 til dens hovedforhandlere med deri omhandlede oversigter over stillingen i bygningsfagene efter separatforhandlingens avslutning.
- 7) Forslag (5) fremsat under fællesforhandlingerne.
- 8) Landsorganisations forhandleres forslag, fremsat under fællesforhandlingerne i slutningen av mai 1910.
- 9) Arbeidsgiverforeningens forhandleres forslag av 4. juni 1910.
- 10) Skrivelse fra forskjellige bygghaandsverksgrupper.
- 11) Arbeidernes (bygningssnekkersevdenes) forslag fremlagt i forhandlingsmøte 13. januar 1915.
- 12) Erklæringer fra snekkermestrene Hoff-Amundsen og Edv. Lind.

Forretningsfører Pettersen begrundet nærmere den av hans part hævdede opfatning.

Møtet hævet kl. 8.15.

*Arne Vogt. Ole O. Lian. C. Marthinsen.
Arne N. Anchersen. A. Grøndahl.*

Aar 1916 den 13. januar kl. 5½ holdt voldgiftsretten konferansemøte til kl. 8.

*Arne Vogt. Ole O. Lian. C. Marthinsen.
Arne N. Anchersen. A. Grøndahl.*

Aar 1916 den 26. januar sammentraadte voldgiftsretten paany. Formanden fremla sit den 20. denne maaned daterte votum, hvis konklusion er saalydende:

«Det av Norsk trærarbeiderforbund til voldgiftsrettens avgjørelse forelagte spørsmål saalydende: «Skal der ikke i henhold til § 5 etter gjældende overenskomst for bygningssnekkerfaget i Kristiania ogsaa betales overtidsprocenter for akkordarbeide, som utføres paa overtid?» besvares med: Nei. Norsk trærarbeiderforbund og Norsk arbeidsgiverforening betaler hver en halvdel av de med voldgiftssaken forbundne omkostninger.»

Av rettens øvrige medlemmer stemte d'herrer Lian og Marthinsen for, at det fremsatte spørsmål besvares bekræftende. De finder nemlig, at tariff-overenskomstens § 5, der ikke utelukker noget slags arbeide, maa antages at omfatte alt saadant, og de kan ikke se, at hvad der maa utledes ved en likefrem læsning av paragraffen, avsvækkes ved, hvad formanden har anført til begrundelse av sit votum.

D'herrer Grøndahl og Anchersen slutter sig til konklusjonen i formandens votum og i væsentlige dele til dets præmisser, hvorefter med 3 mot 2 stemmer avgjordes kjendelse overensstemmende med foranstaaende av formanden foreslaaede konklusion. Samtlige medlemmer var enig i, at hver av parterne bærer en halvdel av sakens omkostninger.

Voldgiftsmændenes honorar bestemtes til: for formanden kr. 450.00, for hver av de øvrige medlemmer kr. 225.00. Formanden bemærket, at han hadde utlagt kr. 5.00 til skrivehjælp.

Arne Vogt. Ole O. Lian. C. Martinsen.
Arne N. Anchersen. A. Grøndahl.

*

Votum i voldgiftssak:

Norsk trærarbeiderforbund
mot

Norsk arbeidsgiverforening.

Til voldgiftsrettens besvarelse er av Norsk trærarbeiderforbund forelagt følgende spørsmål:

«Skal der ikke i henhold til § 5 etter gjældende overenskomst for bygningssnekkerfaget i Kristiania ogsaa betales overtidsprocenter for akkordarbeide, som utføres paa overtid?»

Spørsmålet er av trærarbeiderforbundet paastaat besvart med ja, mens Norsk arbeidsgiverforening har nedlagt paastand paa, at spørsmålet besvares benegtende.

Den gjældende overenskomst mellem de i Norsk arbeidsgiverforening staaende medlemmer av Byggsnekker-mestrenes gruppe i Kristiania og Bygningssnekkerens fagforening, Kristiania avdeling av Norsk trærarbeiderforbund, er avsluttet under 22. juni 1910. Dens § 5 er saalydende: «For arbeidet utenfor den i § 4 fastsatte ordinære arbeidstid betales følgende tillæg: For de første to timer 25 pct. For arbeide utover denne tid osv.»

§ 4 inneholder bestemmelse om den ordinære arbeidstid, der skal være 57 timer pr. uke, som i ukens 5 første virkedage lægges mellem kl. 6½ morgen og kl. 6 aften og lørdag mellem kl. 6½ morgen og kl. 2 eftermiddag. Akkordarbeide er ikke omtalt enten i § 5 eller i § 4, derimot i § 3, som bl. a. fastsetter, at ved akkordarbeide er arbeiderne garantert sin timeløn undtagen ved akkorder, som utføres efter omforenet pristarif.

Enhver av parterne har gjort gjældende, at hans paastand maa ansees utrykkelig hjemlet i § 5, idet fra trærarbeiderforbundets side er hævdet, at naar paragraffen nævner arbeide i sin almindelighet, maa dermed være ment al slags arbeide, ogsaa akkordarbeide, mens arbeidsgiverforeningen har fremholdt, at paragraffens henvisning til § 4 maa være avgjørende for, at den alene gjælder det i § 4 omhandlede arbeide, der igjen er det arbeide, som betales efter timeløn, — og ikke tillike akkordarbeide, der alene omhandles i § 3. Jeg kan imidlertid ikke finde, at selve ordlyden i § 5 er avgjørende enten for den ene eller for den anden parts paastand. Paragraffens tekst forekommer mig forenelig med og følgende ikke at utelukke nogen av de opstillede fortolkninger. Da paragraffen ganske i almindelighet nævner arbeide, der utføres utenfor den ordinære arbeidstid, kan en henvisning til § 4, som bestemmer denne ordinære arbeidstid, ikke sies at gi uttrykk for, at den positivt utelukker akkordarbeide.

Hvad efter min mening er det bestemmende ved løsningen av det foreliggende spørsmål om, hvad av parterne maa ansees vedtat angaaende eller i det hele ansees som gjældende med hensyn til betalingen for akkordarbeide, som utføres utenfor den ordinære arbeidstid, blir da, hvorledes dette forhold i almindelighet har været opfattet og praktisert av de interesserte, og hvorledes parternes opfatning

særlig har fundet sit uttryk under de forhandlinger, der gik forut for overenskomsten av 1910, samt hvad forholdets natur i sig selv nærmest tilsier.

I saa henseende bemerkes:

Den før 1910 gjældende overenskomst inden faget, hvilken var avsluttet i juli 1908, var i de bestemmelser, som her er av betydning, væsentlig overensstemmende med overenskomsten av 1910, idet den bl. a. indeholdt en almindelig regel om, at overtidsarbeide skulde betales med bestemte tillægsprocenter. Det er imidlertid oplyst, at der, mens overenskomsten av 1908 gjaldt, ikke blev betalt eller reist krav paa betaling av overtidstillæg ved akkordarbeide, ialfald utenfor ganske enkelte tilfælde. Da saa i 1910 samtidig optoges forhandlinger om nye overenskomster for en række av bygningsfag i Kristiania, blev disse forhandlinger først drevet separat inden de forskjellige fag mellem mestrene og arbeiderne gjennom valgte repræsentanter og senere gjennom avsluttende fællesforhandlinger mellem arbeidsgivernes centralstyre og Arbeidernes faglige landsorganisation. Under separatforhandlingerne angaaende bygningssnekkerne blev fra begge sider fremsat forskjellige forslag, deriblandt ogsaa angaaende betaling for overtidsarbeide. Disse sidste forslag var indbyrdes sterkt avvikende i det punkt, det her gjælder, idet svendenes forslag indeholdt, at de for overtidsarbeide opstillede tillægsprocenter skulde beregnes saavel ved akkordarbeide som ved timelønsarbeide, mens mestrenes forslag uttrykkelig indskrænket bestemmelsen om tillægsbetaling for overtidsarbeide til «dagarbeide», hvorved menes det arbeide, der utføres for timeløn eller dagløn. Nogen overenskomst om bestemmelsernes avfatning kan ikke antages at være kommet istand under separatforhandlingerne, idet spørsmålet — likesom i flere andre bygningsfag — henvistes til fællesforhandlingerne, der resulterte i den nugjældende overenskomst. Da herigjennem hverken arbeidernes eller mestrenes forslag blev optat i overenskomsten, lar det sig ikke for noget av forslagene vedkommende si, at den omstændighet, at det ikke blev optat i den endelige overenskomst, i og for sig indeholder en *uttrykkelig* vedtagelse av den anden parts opfatning. Enhver av parterne kan med samme og like stor eller like liten ret si, at det er hans

forslag, der gjennom utelukkelse av den anden parts har vunnet parternes tilslutning. Det blir da av betydning, om det kan ansees godtgjort, at der under forhandlingerne er fra nogen av siderne faldt uttalelser, der indeholder en anerkjendelse av den anden parts standpunkt. Det er i saa henseende for voldgiftsretten av et par svender, som deltok i separatforhandlingerne forklart, at det fra de forhandlende mestres side blev uttalt, at den sluttelig vedtagne form for overenskomsten i virkeligheten indeholdt, hvad arbeiderne hadde søkt at faa fastslaaet ved sit forslag, — men dette er motsagt av forhandlerne paa den anden side, av hvilke særlig snekkermester Berger har fremholdt, at mestrene bestemt fastholdt, at de ikke kunde gaa ind paa svendenes krav. Efter dette kan det ikke ansees godtgjort, at der gjennom uttalelser fra forhandlerne paa mestrenes side er avgit nogen for dem bindende uttalelser om, at svendenes opfatning og krav var at anse som vedtatt av den anden part. Naar det da skal avgjøres, om det er mestrene eller svendene, som gjennom den endelige overenskomst har maattet gi avkald paa eller forspildt den ordning, som enhver av dem gjennom sit forslag under separatforhandlingerne hadde søkt oppnaadd, synes valget at maatte falde ut til fordel for mestrene, da den endelige overenskomst i sit indhold blev overensstemmende med den ældre, under hvis herredømme overtidsbetaling for akkordarbeide som anført ikke i almindelighet hadde været godkjendt.

Og dette saa meget mere under hensyn til en anden foreliggende omstændighet, som efter min mening maa tillægges adskillig betydning, og som jeg her skal paapeke. Som bemerket var det en række av overenskomster i bygningsfagene i Kristiania, der i 1910 var under revision, og efter avsluttede forhandlinger blev avløst av nye. Blandt disse var ogsaa overenskomst angaaende rørlæggerbedriften. I denne overenskomsts § 4, der omhandler akkordarbeide, er indtatt en uttrykkelig bestemmelse om, at hvis akkordarbeide forlanges utført paa overtid, skal arbeiderne erholde utbetalt i tillæg til akkordoverskuddet den stipulerte overtidsprocent paa sin timeløn. En lignende bestemmelse var tidligere indtatt i overenskomst angaaende jern- og metalarbeiderfaget. Naar da en saadan bestemmelse er optat i en enkelt av de

overenskomster, der mellem de samme repræsentanter for hovedorganisatio-
nerne avsluttedes i juni 1910, men ikke
i de øvrige, — uagtet arbeiderne had-
de fremsat uttrykkelig forslag derom,
ligger det nær at slutte, at for disse
arbeideres vedkommende er det opgit
at sætte kravet igjennem. I denne for-
bindelse kan bemerkes, at bestyrelsen
i Tømmermestrenes forening i Kristia-
nia har oplyst, at den under forhand-
lingerne i 1910 bestemt motsatte sig
den av tømmersvendene foreslaaede be-
stemmelse om overtidstillæg ved ak-
kordarbeide, hvorfor denne bestemmelse
blev strøket i den endelige overens-
komst. Som et moment av nogen be-
tydning kan ogsaa nævnes, at under
forhandlinger, som blev optat i 1915 i
anledning av, at overenskomsten av
1910 var opsagt til 1. april 1915, blev
av træarbeiderforbundet begjært indtat
i eventuel ny overenskomst bestemmel-
se om overtidsbetaling ved akkordar-
beide, uten at det dengang kom til
nærmere forhandling herom. Paa den
anden side kan det under disse om-
stændigheter ikke mot arbeidsgivernes
fortolkning av den fremdeles gjælden-
de overenskomst av 1910 med nogen
styrke gjøres gjældende, at det er op-
lyst, at i enkelte andre tarifoverens-
komster, der er avsluttet efterat tvi-
stespørsmålet er opstaat, er bestem-
melserne om tillægsbetaling for over-
tidsarbeide uttrykkelig begrenset til
at gjælde «dagarbeide».

Naar det videre spørres, om der ef-
ter indgaaelsen av overenskomst av
1910 har i praksis utviklet sig et for-
hold, der kan ansees at indeholde en
uttrykkelig eller stiltiende anerkjen-
delse fra begge parter side av, hvorle-
des spørsmålet om overtidsbetaling
ved akkordarbeide er at løse, kan jeg
ikke finde, at nogen saadan gjennom
praksis fastslaat enighet mellem par-
terne er godtgjort at foreligge. Fra en
rekke av mestrer i bygningssnekkerfa-
get foreligger erklæring om, at de al-
drig har anerkjendt arbeidernes ret til
en saadan overtidsbetaling, og fra be-
styrelserne i andre grupper av byg-
haandverksmestrer, i hvilke fag findes
lignende overenskomster som den for
bygningssnekkerne gjældende, er det
oplyst, at der end ikke nogensinde har
været reist krav paa tillægsbetaling for
overtid paa akkord. Likeoverfor disse
uttalelser kan det ikke tillægges nogen
avgjørende betydning, at det er oplyst,
at bygsnektermestrene i enkelte

tilfælder, hvor der maa antages at ha
foreligget særlige forhold, har — til-
dels under uttrykkelig forbehold mot
dertil at være forpligtet — indgaaet
paa, for akkordarbeide, der har været
utført paa overtid, at betale et tillæg
til akkordsummen.

Kan man saaledes av de forelig-
gende konkrete omstændigheter der
knytter sig til den gjældende overens-
komst og til den stedfundne praksis,
ikke utlede noget sikkert grundlag
for den antagelse, at arbeiderne i byg-
ningsfaget har krav paa tillægsbeta-
ling for akkordarbeides utførelse paa
overtid, saa forekommer det mig til-
like, at saadan antagelse heller ikke
bestemt tilsies av billighets- eller hen-
sigtsmæssighetshensyn.

Det er under voldgiftsrettens for-
handlinger anført, at det ikke er al-
mindelig, at akkordarbeide anvendes i
dette fag. Det vil da ved de enkelte
leiligheter, hvor der skal træffes av-
tale om betaling for akkordarbeide,
være anledning og, saavidt jeg for-
staar, opfordring til ved akkordsum-
mens fastsettelse at ta hensyn eller
forbehold, som parterne maatte finde
paakrævet av, at arbeidet forutsættes
eller forlanges helt eller delvis utført
paa overtid. Det er ogsaa forklart for
voldgiftsretten, at det har hændt, at
akkordsummen er blit forhøiet netop
av hensyn til at arbeidet maatte utfø-
res paa overtid. En saadan avtale for
tilfældet, omfattende hvorledes tillæg-
get for overtid blir at beregne, vil
ogsaa kunne bortskjære den vanske-
lighet, der ellers vil kunne opstaa baa-
de med hensyn til at kontrollere, hvor
meget overtid er anvendt, og hvorvidt
eller i hvilken utstrækning overtids-
arbeidet har været paakrævet, og med
hensyn til beregningsgrunden for
overtidsarbeidet. I de ovennævnte en-
kelte overenskomster, hvori er tilstaat
tillæg for overtidsarbeide ved akkord,
er tillægget bestemt til den stipulerte
overtidsprocent paa den almindelige
timeløn. Det kan imidlertid sies, at
overtidsbetalingen konsekvent burde
beregnes saaledes, at akkordsummen
fordeltes paa det til arbeidet anvendte
antal timer, og at i forhold til den
derved utkomne timeløn burde over-
tidsprocenten bestemmes. Til fordel
for benyttelsen av en saadan bereg-
ningsmaate, der var foreslaat i den
kongelige proposition, som nedenfor
skal omtales, er ogsaa faldt uttalelser
under voldgiftsrettens forhandlinger.

At der saaledes kan være og er delte meninger om beregningsmaaten synes ogsaa at tale for, at der, hvor vedkommende overenskomst ikke har bestemmelse om forholdet, kræves en særskilt aftale, for at akkordarbeide, til hvis utførelse helt eller delvis anvendes overtid, skal betinges godtgjørelse utover den omakkorderte akkordsum. Dette dog saa at forstaa, at den gjældende bestemmelse om, at arbeiderne ved akkordarbeidet skal være garantert sin timeløn ogsaa maa omfatte den forhøiede timeløn for overtidsarbeide, hvor dette er forlangt eller indvilget av mesteren. Men det antages ikke at være dette eventuelle tillæg, hvortil er sigtet i det voldgiftsretten forelagte spørsmål.

Den opfatning jeg saaledes er blit staaende ved, finder jeg bestyrket ved indholdet i § 28 i lov av 18. september 1915 om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter og det forut for dens istandbringelse passerte. I denne lovparagraf fastsettes bl. a., at lovens bestemmelser om tillægsbetaling for overtidsarbeide ikke kommer til anvendelse paa akkordarbeidere, medmindre særskilt aftale foreligger. Denne uttrykkelige undtagelse for akkordarbeidere var ikke medtat i vedkommende stortingskomites oprindelige indstilling, der alene omtalte overtidsarbeide i sin almindelighet i motsetning til den kongelige proposition, der uttrykkelig fastslog overtidsbetaling ogsaa for akkordarbeide, hvilket tiltraadtes av en minoritet i komiteen. Paragraffens endelige redaktion skyldes en kontinuationsindstilling fra stortingskomiteen og begrundelse av komiteens formand bl. a. med, «at det er en temmelig indviklet historie, hvorledes en ak-

kordpris for et arbeide fremkommer. Der er mange faktorer, som spiller ind. Derfor har vi sagt, at dette er et spørsmål, som er utilfredsstillende løst, og som vi faar la staa hen til senere dager. For at nu ikke loven, saaledes som den staa i den trykte indstilling, indirekte skulle si, at der ogsaa skal være overtidsbetaling for akkordarbeide, har vi maattet tilføie, at vedkommende bestemmelser ikke skal gjælde akkordarbeide, medmindre særskilt aftale foreligger». Her er alt-saa git et bestemt uttrykk for den opfatning, at akkordarbeidets natur tilsier, at der kræves speciel aftale for at begrunde krav paa betaling utover den vedtagne sum for arbeide, utført paa akkord.

Efter det anførte kommer jeg til det resultat, at det voldgiftsretten forelagte spørsmål maa bli at besvare benektende. De med voldgiftssaken forbundne omkostninger, som hver av parterne har paastaat ilagt den anden part, finder jeg imidlertid grund til at paalægge hver av parterne at utrede med en halvdel.

Det blir min

Konklusjon:

Det av Norsk trøarbeiderforbund til voldgiftsrettens avgjørelse forelagte spørsmål saalydende:

«Skal der ikke i henhold til § 5 efter gjældende overenskomst for bygningssnekkerfaget i Kristiania ogsaa betales overtidsprocenter for akkordarbeide, som utføres paa overtid,» besvares med: Nei.

Norsk trøarbeiderforbund og Norsk arbeidsgiverforening betaler hver en halvdel av de med voldgiftssaken forbundne omkostninger.

Arne Vogt.

Tobaksarbeiderforbundet.

I overenskomstene for cigararbeiderne i Kristiania, Arendal og Stavanger staa det, at akkordlønnen for formarbeiderne og sortererne skal beregnes efter cigarernes netto utsalgspriser, det vil si efter den pris fabrikanterne sælger de forskjellige cigarer for.

Statens indførelse av stempelavgiften bevirket, at fabrikanterne forhøiet sine salgspriser med hvad stempelavgiften og de forøkede arbeidsomkostninger beløp sig til.

Forhøielsen av salgsprisen hadde til følge at akkordpriserne for formarbei-

derne og sorteringerne ogsaa skulde stige tilsvarende.

Kristiania-fabrikkerne indrømmet ogsaa dette, og allerede fra 15. mai d. a. forhøiedes akkordpriserne i Kristiania med fra 1—3 kroner pr. mille.

I Arendal blev det efter endel korrespondance ogsaa ordnet tilfredsstillende.

P. Pedersen & søn i Stavanger vilde derimot ikke medregne stempelavgiftens beløb i den salgspris som skulde lægges til grund for akkordlønnen.

Forbundet fastholdt sit krav og tilskrev arbeidsgiverforeningen og anmodet denne om at ordne saken.

Fra arbeidsgiverforeningen fik man det svar, at der gjennem distriktsstyret i Stavanger var bestemt optagelse av forhandling dersteds.

Forretningsføreren maatte da reise til Stavanger for at delta i forhandlingerne.

Forhandlingerne førte ikke til noget resultat, idet fabrikanten og sekretæren i distriktsstyret hævdede, at stempelavgiften var en ekstraordinær avgift og skulde derfor ikke medregnes i cigarenes salgspris, men maatte holdes helt utenfor denne. Pedersen uttalte ogsaa, at saafremt han maatte betale sine arbeidere efter den nye salgspris, stempelavgiften iberegnet, vilde han bli nødsaget til at nedlægge sin cigarfabrik, og han anmodet derfor om at forbundet frafalt sit krav for hans vedkommende.

Dette kunde forbundets forhandlere ikke indlate sig paa, da det var om at gjøre at faa kravet godkjendt, og da motparten fastholdt sin opfatning blev forhandlingerne avsluttet uten resultat.

Forbundsstyret forlangte da i henhold til overenskomstens bestemmelse saken avgjort ved voldgift.

Uten at komme ind paa forberedelserne til voldgiftsretten refereres her rettens kjendelse:

Kjendelse:

P. Pedersen & søns tobaksfabrik i Stavanger har likesom en række andre cigarfabrikker den bestemmelse i sin tariffavtale, at cigararbeidernes akkordsatser «beregnes som hittil efter cigarenes netto utsalgspriser». Da P. Pedersen & søn paa grund av den i mai iaar indførte stempelavgift satte sine utsalgspriser op, krævet cigararbeiderne i henhold til den nævnte bestemmelse, at de nye priser skulde lægges til grund for deres akkordsatser.

Til de ældre priser hadde fabrikken foruten selve stempelavgiften lagt et tillæg paa gjennemsnittlig 4—5 pct. for at dække øket arbeide og risiko, som stempelavgiften voldet.

Fabrikken var villig til at ta hensyn til pristillægget for øket arbeide og risiko, men den hævdede, at det pristillæg som svarte til selve stempelavgiften maatte holdes utenfor.

Arbeiderne fastholdt sit krav, og da tvisten ikke har latt sig løse ved forhandling, har Tobaksarbeiderforbundet i Norge overfor Norsk arbeidsgiverforening krævet voldgift.

Tobaksarbeiderforbundets paastand er, at P. Pedersen & søns tobaksfabriks negtelse av at la den prisforhøielse paa cigarer, som er en følge av stempelavgiften, komme arbeiderne til gode i form av høiere akkordsatser, er i strid med overenskomsten, og at fabrikken pligter at betale arbeiderne det omtvistede beløb fra den tid den forhøiet salgspriserne.

Norsk arbeidsgiverforenings paastand er:

At stempelavgiftens beløb ikke blir at ta med i den sum som lægges til grund for akkordlønningernes beregning, *principalt* ikke under nogen omstændighet, *subsidiært* ikke hvor selve stempelskatten ikke er betalt av fabrikken eller kun er utlagt av denne paa kjøperens vegne. — Hvis sidstnævnte paastand tages tilfølge, paastaaes at ogsaa de utgifter, som er forbundet med det ved stempelordningen økede arbeide og den dermed forhøiede risiko, ikke tages med ved beregningen av akkordlønnen, naar disse utgifter bæres av kjøperen.

Begge parter har paastaat hverandre tilpligtet at utrede saksomkostningerne.

Voldgiftsrettens flertal, formanden, Lian og Thorkildsen, slutter sig til tobaksarbeiderforbundets forstaelse av den omtvistede tariffbestemmelse.

Det er paa det rene, at bestemmelserne finder anvendelse, selv om prisforhøielsen udelukkende er en følge av toldpaalæg eller prisstigning paa raastofferne eller andre økede produktionsomkostninger, som fabrikken ikke er herre over. Det kan synes eiendommelig, at en saadan økning av fabrikkens øvrige omkostninger skal ha til følge, at ogsaa arbeidsutgifterne stiger. Men naar saa er tilfældet, kan der ikke gjøres nogen undtagelse for en stempelavgift som den heromhand-

lede. Bestemmelsen er efter sine ord absolut og ubetinget. Og der er intet oplyst, som viser at man under tarifforhandlingerne har lagt noget andet og mindre i den end ordene selv sier. Man savner ethvert holdepunkt for en sontring mellem de forskjellige aarsaker til prisforhøielsen.

Det er hævdet, at denne stempelavgift var en rent ekstraordinær skat, som ingen hadde forutset, — som var ment at skulle ramme konsumenterne og ikke cigarfabrikkerne, — og som fabrikkene alene av rene hensigtsmæssighetshensyn var gjort ansvarlig for. Men disse betragtninger er ikke avgjørende. Det kan være, at en saadan stempelavgift var noget nyt og uventet, som hverken fabrikken eller arbeiderne hadde tænkt paa under sine forhandlinger. Men nye skattepaalæg var noget som fabrikken maatte være forberedt paa. Og om der til tidligere toldpaalæg paa raastofferne kan ha været knyttet en told paa færdige produkter til beskyttelse for den indenlandske industri, kunde ikke fabrikken gjøre regning paa at saa vilde ske ogsaa i fremtiden. Det uventede var alene den *form* som dennegang var valgt, men formen kan der ikke lægges nogen avgjørende vekt paa. Hvad enten staten vælger en toldavgift paa raastoffene eller en stempelavgift paa det færdige produkt, saa er avgiften rettet mot konsumenterne. Og i begge tilfælder er det av rene hensigtsmæssighetshensyn staten lar skatten indkræve hos fabrikanten. Og for ham er forskjellen alene den, at han i forhold til sine kjøpere blir staaende længere i forskud med tolden end med stempelavgiften. Har stempelavgiften ført til en prisforhøielse, er det derfor ikke mere grund til at sætte den ut av betragtning end naar prisforhøielsen skyldes toldpaalæg. Det ene avgjørende maa bli om den nye skat har ført til en ny priskalkulation fra fabrikkens side. Er saa gjort, pligter ikke arbeiderne at spørre efter hvad grunden til prisforhøielsen er. Det er denne, og den alene, som gir dem ret til nye akkordsatser.

Arbeidsgiverforeningens subsidiære paastand finder flertallet der ikke er anledning til at uttale sig om under denne sak. Tobaksarbeiderforbundets representant under saken har uttrykkelig uttalt, at han intet kan si om hvordan arbeiderne vil stille sig, om fabrikken bestemmer sig for en saa-

dan ordning som i denne subsidiære paastand antydnet. Det foreligger saaledes endnu ingen tvist herom. Hvad forbundet har krævet avgjort ved voldgift er alene om den prisforhøielse, som har fundet sted, gir arbeiderne ret til nye akkordsatser. Hvorvidt fabrikken gjennom en anden ordning kan undgaa de høiere akkordsatser, er et spørsmål som for tiden ikke foreligger og som derfor denne voldgiftsret savner kompetanse til at uttale sig om, medmindre begge parter er enige om at forelægge ogsaa det spørsmål til avgjørelse.

Den tid, fra hvilken de nye akkordsatser skal regnes, maa efter flertallets mening være den dag da fabrikken gik til prisforhøielse som følge av stempelavgiften. Tariffen hjemler arbeiderne ret fra den dag, og om de lot nogen tid gaa hen før de fremsatte sit krav, laa ikke deri at de hadde frafalt noget av sin tariffmæssige ret. Dagen er ikke oplyst, men parterne synes enige om at den med lethed lar sig fastslaa efter dommen.

Mindretallet, Eger og Grøndahl, finder at arbeidsgiverforeningens syn paa saken er det rette. Denne stempelskat paa det færdige produkt er noget nyt som parterne ikke under sine forhandlinger har været eller kunde være opmerkssomme paa.

Stempelavgiften har efter sin karakter intet med en vares pris at gjøre. Den danner ingen bestanddel av prisen og indgaar ikke som et led i de omkostninger, der er nødvendige til varens fremstilling. Prisen danner alene det av staten valgte grundlag for avgiftens beregning.

Hvad angaar den her foreliggende pris, nemlig *fabrikantens netto utsalgspris*, er det end klarere, at avgiften ikke kan danne en bestanddel av denne, da avgiften end ikke beregnes paa grundlag av denne pris, men efter detaljistens utsalgspris. At stemplingen maa foregaa i fabrikken har alene sin grund i, at dette er den for staten letteste og praktiske talt eneste mulige maate at føre effektiv kontrol paa.

Av foranstaaende fremgaar ogsaa, at avgiften ikke kan sidestilles med en toldsats. Avgiften er nemlig ingen skat paa produktionen, idet den først rammer det færdige produkt, mens tolden derimot rammer raastoffet, før produktionsprosessen er paabegyndt.

Sluttelig ønsker mindretallet paa-peke, at det ingen rimelig grund har og dertil er helt ubillig overfor fabrikanten at arbeiderne skal nyde en fordel av avgiften.

Med hensyn til det av arbeidsgiverforeningen fremsatte subsidiære spørsmål er mindretallet enig med flertallet.

Voldgiftsrettens medlemmer er enige om at parterne bør bære hver sin halvpart av omkostningerne.

Efter dette blir voldgiftsrettens

Kjendelse:

Fra den dag da P. Pedersen & søns tobaksfabrik satte op sine utsalgspriser som følge av stempelavgiften, pligter fabrikken ved utregningen av cigararbeidernes akkordsatser at legge til grund de nye netto-utsalgspriser i sin helhet, saaledes ogsaa den del av disse som svarer til selve stempelavgiften.

Det av Norsk arbeidsgiverforening fremsatte subsidiære spørsmål blir ikke at ta under behandling.

Omkostningerne ved saken bærer parterne med en halvpart hver.

Salæret til formanden sættes til kr. 175.00 og salærerne til rettens øvrige medlemmer sættes til kr. 100.00 for hver.

*

Som det vil sees av kjendelsen har voldgiftsretten helt ut git forbundet medhold i dets opfatning av overenskomstens bestemmelse.

Det er fastslaaet at overenskomsten efter sine ord er absolut og ubetinget.

Stiger cigarernes salgspris, saa stiger akkordlønnen uten at arbeiderne pligter at spørre efter hvad grunden til prisforhøielsen er. Det er *prisforhøielsen* og *den alene*, som gir dem ret til nye akkordsatser.

Lønsbevægelser og konflikter.

Vanskelighetene for arbeiderklassen var ikke tilende med at arbeidsforholdene i 1915 igjen begyndte at anta normale former. Dyrtiden kom med sit ubønhørlige tryk paa alle dem som har smaa indtægter. Og selv om de gode konjunkturer skapte liv og virksomhet og god fortjeneste for mange, kunde dette ikke opveie følgerne av krisen og dyrtiden.

Arbeiderne maatte derfor gjennom sin organisation søke at hæve lønnen. Det har i 1915 mere end tidligere støtt paa vanskeligheter og intens motstand hos arbeidsgiverne, som til stadighet sang sin vise om prolongation. Ikke røre ved tariffene nu under de vanskelige og usikre forhold. Men tiltrods for denne motstand, som har været mere planmæssig og steil end nogensinde, har det lykkedes organisationen at gjennomføre en række forbedringer i de herskende forhold ved oprettelsen av 160 nye overenskomster, omfattende ialt 17 212 arbeidere.

En speciel opmerksomhet vakte

Bygningskonflikten,

og vi skal her litt nærmere redegjøre for denne.

Fagforeningerne inden de forskjellige grupper av byggeindustrien kom til det resultat at dyrtiden nødvendiggjorde et tillæg til de bestaaende lønsatser og besluttet at overenskomsterne skulde opsiges. Der var dog ogsaa endel foreninger som mente at opsigelsen skulde utstaa.

De fleste av tariffene indeholdt bestemmelser om, at hvis der fremkom meddelelse om at «forandring i overenskomsten ønskes, skal parterne snarest efter 1. januar træde sammen til konferanse. Skulde denne konferanse ikke lede til et resultat kan opsigelse ske inden 1. febr.»

Spørsmålet om hvorvidt forandringer ønskedes maatte altsaa være meddelt arbeidsgiverforeningen inden 31. december 1914.

Den 24. december mottok sekretariatet følgende skrivelse fra arbeidsgiverforeningen:

Til Arbeidernes faglige landsorganisations sekretariat, Folkets hus.

Som det ærede sekretariat bekjendt utløper der i 1915 bl. a. følgende overenskomster i bygningsfagene og beslektede fag:

Overenskomsterne i entreprenørfaget i Bergen, Kristiania, Trondhjem og Hamar, i blikkenslagerfaget i Kristiania og Trondhjem, i bygningssnekkere-faget i Bergen, for tømrere i Bergen, for tømrere og bygningssnekkerne i Drammen, snekkere i Trondhjem, for bygningssnekkerne i Trondhjem, for tømrere og bygningssnekkere i Tønsberg, for tømrere og bygningssnekkere paa Hamar, i malerfaget i Bergen, Drammen, Trondhjem, Hamar, Kristiania, Stavanger, Tønsberg, Fredrikshald og Fredriksstad, med murerne i Fredriksstad, Drammen, Hamar, Kristiania og Trondhjem, med murarbeiderne i Fredriksstad, Drammen, Hamar, Kristiania og Trondhjem, for rørlæggerne i Kristiania og Trondhjem, for gipsmakere og stukkatører i Kristiania, for glasmestrene i Kristiania, mellem murmestrene og sten-, jord- og cementarbeiderne i Kristiania.

Centralstyret har behandlet spørsmålet om disse overenskomster bør opses, idet der fra en række grupper var fremkommet krav paa forandringer i de gjældende overenskomster. Centralstyret har imidlertid besluttet, at forsaavidt ingen opsigelse sker av nogen av disse overenskomster fra arbeidernes side, skal paa grund av de nuværende vanskelige kriseforhold ingen opsigelse ske i ovennævnte overenskomster fra arbeidsgivernes side.

Forsaavidt imidlertid arbeiderne paa sin side opsier en eller flere av disse overenskomster, opses herved i henhold til centralstyrets beslutning samtlige ovennævnte overenskomster. For de overenskomsters vedkommende, som har specielle bestemmelser om, at der først maa fremsættes krav paa forandringer i overenskomsten med paafølgende forhandlinger, forinden opsigelse kan ske, bedes nærværende skrivelse under samme forutsætning betragtet som en anmodning om, at forandringer maa bli foretat og forhandlinger derom optat.

Grunden til denne betingede opsigelse er, at centralstyret har besluttet at fastholde, at samtlige ovennævnte overenskomster skal løpe parallelt.

I tilfælde av at arbeiderne opsier en eller flere av overenskomsterne og derved nærværende opsigelse av samtlige overenskomster træder ikraft, forbeholder vi os at opta de krav paa forandringer, som er reist fra forskjellige gruppers side, og som vi antar det er tidsnok at komme nærmere tilbake til under de eventuelle forhandlinger, hvis opsigelse skulde komme til at iverksettes.

Likelydende skrivelser er sendt Norsk arbeidsmandsforbund, Norsk murerforbund, Norsk jern- og metalarbeiderforbund, Norsk malerforbund og Norsk træarbeiderforbund.

Ærbødigst

Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre:

E. Heiberg.

Efterat spørsmålet i sin helhet var behandlet i sekretariatet avsendtes derpaa til arbeidsgiverforeningen en skrivelse, saalydende:

Til Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre.

Vi erkjender mottagelsen av det ærede centralstyres skrivelse av 23. ds. angaaende overenskomsterne i bygningsfagene.

Fra de respektive forbund er til sekretariatet indkommet meddelelse om at forandringer ønskes i en række av de bestaaende bygningsoverenskomster, som utløper til vaaren.

Sekretariatet har behandlet saken og besluttet at godkjende at forhandlinger søkes optat, hvor krav om forandringer i overenskomsterne kan bli fremlagt og drøftet.

I henhold hertil tillater vi os at meddele, at forandringer ønskes i følgende overenskomster:

Murararbeiderne i Kristiania, murarbeiderne i Trondhjem, murarbeiderne i Fredriksstad, murarbeiderne i Drammen, sten-, jord- og cementarbeiderne i Kristiania, sten-, jord- og cementarbeiderne i Trondhjem, sten-, jord- og cementarbeiderne i Hamar, bygningssnekkerne i Kristiania, tømrerne i Kristiania, tømrerne og snekkerne i Trondhjem, bygningssnekkerne i Trondhjem,

bygningssnekkerne i Bergen, tømrerne i Bergen, trævarefabrikarbeidernes fagforening, Drammen, murerne i Kristiania, murerne i Trondhjem, gips-makerne og stukkatørerne i Kristiania, malerne i Kristiania, glasmestersvendene i Kristiania, malerne i Stavanger, blikkenslagerne i Kristiania, rørleggerne i Kristiania.

Videre opses herved de gjældende overenskomster inden malerfaget i Bergen, Drammen og Trondhjem.

Samtlige forannævnte overenskomster med undtagelse av malernes i Drammen og Trondhjem indeholder bestemmelse om, at hvis der fremkommer meddelelse om at forandringer i overenskomsten ønskes skal parterne snarest efter 1. januar træde sammen til konferanse. Skulde denne konferanse ikke lede til et resultat kan opsigelse ske inden 1. febr.»

Vi tillater os under henvisning hertil at foreslaa, at forhandlinger snarest mulig optages mellem parterne, hvor de forskjellige grupper krav om forandringer kan bli drøftet. Disse forhandlinger bør efter sekretariatets mening heldigst ordnes paa den maate at repræsentanter for vedk. grupper begge parter kommer sammen, 2 eller 3 fra hver part. Saaledes f. eks. murestrene og murerne i Kristiania, bygmestrene og bygningssnekkerne i Bergen o. s. v. Vi har intet at indvende mot at en repræsentant fra arbeidsgiverforeningen og en repræsentant for vedkommende forbund deltar.

Hvis det ved disse forhandlinger lykkes at komme til enighet, saaledes at opsigelse av overenskomsterne ikke finder sted, er det sekretariatets forutsætning at opsigelsen bortfalder ogsaa for de forannævnte overenskomster, som kun indeholder bestemmelser om opsigelse, og at der maa være adgang til at forhandle om eventuelle forandringer i disse overenskomster paa samme maate som for de øvrige.

De samme forutsætninger gjælder fra sekretariatets side overfor overenskomsten i malerfaget i Bergen.

I tilfælde centralstyret vil opta til behandling de i skrivelsen av 23. ds. nævnte overenskomster, som ikke er medtat i vor foranførte fortegnelse, forbeholder vi os adgang til at fremkomme med krav om forandringer ogsaa i disse.

Vi tør henstille til det ærede centralstyre at de forønskede forhandlinger snarest maa paabegyndes, og paa den maate som av os foreslaat. Saa snart meddelelse herom foreligger, vil bestemmelse av tid og sted for de forskjellige grupper forhandlinger kunde træffes mellem arbeidsgiverforeningens kontor og de respektive forbund.

Ærbødigst

Arbeidernes faglige landsorganisation, sekretariatet:

Ole O. Lian.

Herpaa svarte arbeidsgiverforeningen:

Til Arbeidernes faglige landsorganisations sekretariat, Folkets hus.

Vi tillater os at erkjende mottagelsen av det ærede sekretariats skrivelse av idag, hvori sekretariatet anmoder om forandringer i en række overenskomster inden bygningsfagene. I henhold til vor skrivelse av 23. ds. vil da ogsaa de øvrige i vor skrivelse nævnte overenskomster maatte optages til behandling.

Med hensyn til fremgangsmaaten ved forhandlingerne skal vi komme tilbake hertil med det allerførste.

Ærbødigst

For Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre:

Axel Kretting.

Ved senere konferanser opnaaddes enighet om at forhandlinger blev at føre mellem parterne paa de forskjellige steder. Den 12. januar tok forhandlingerne sin begyndelse med murerne og tømrerne i Kristiania. Ialt blev der forhandlet i 38 forskjellige grupper og

det sidste møte var berammet til avholdelse den 25. januar, til hvilken tid de tilendebragtes uten resultat.

Idetheletat optraadte arbeidsgiverne under disse forhandlinger paa en ganske eiendommelig maate, som straks gjorde det klart for arbeidernes repræsentanter, at det hele var avtalt spil fra arbeidsgiverforeningens side. De protokoller som forelaa fra disse forhandlingsmøter talte i saa henseende et tydelig sprog. De var alle lavet efter et skema, som paa forhaand var vedtat av arbeidsgiverforeningens centralstyre. At trække arbeidernes forhandlere landet rundt til forhandlinger paa saadanne præmisser, synes imidlertid at være i overensstemmelse med hvad arbeidsgiverne finder oppørtunt. Overalt fik vore folk det samme svar: Nogen forandring i overenskomsterne kan vi ikke gaa med paa, parolen er 1 aars fornyelse uten et øres lønstillæg.

Efter dette resultat av forhandlingerne var der ingen anden utvei end at gaa til opsigelse av overenskomsterne for derved at fremtvinge en virkelig reel forhandling. Følgende skrivelse blev derfor av sekretariatet sendt arbeidsgiverforeningen:

Til Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre.

Vi har fra det ærede centralstyre mottat avskrift av protokollene fra de konferanser, som nu er avholdt mellem parterne ianledning krav om forandringer i en række bygningsoverenskomster.

Av disse protokoller fremgaar at samtlige konferansemøter er avsluttet uten at der er opnaadd enighet om de krævede forandringer.

Vi tillater os derfor paa vegne av vedkommende forbund at opsi følgende overenskomster til utløp 31. mars:

1) Murerne i Kristiania. 2) Murerne i Trondhjem. 3) Murarbeiderne i Kristiania. 4) Murarbeiderne i Trondhjem. 5) Sten-, jord- og cementarbeiderne i Kristiania. 6) Sten-, jord- og cementarbeiderne i Bergen. 7) Sten-, jord- og cementarbeiderne i Trondhjem. 8) Sten-, jord- og cementarbeiderne i Hamar. 9) Gipsmakerne og stukkatorerne i Kristiania. 10) Malerne i Kristiania. 11) Malerne i Stavanger. 12) Glasmestersvendene i Kristiania. 13) Blikkenslagerne i Kristiania. 14) Rørlæggerne i Kristiania. 15) Rørlæggerne i Trondhjem.

Vi har tidligere i skrivelse av 30. december anmeldt opsigelse av overenskomsterne for malerne i Bergen og Trondhjem, hvilken opsigelse herved fastholdes.

Ærbødigst

Arb. faglige landsorganisations sekretariat

Ole O. Lian.

Samme dato indløp følgende skrivelse fra arbeidsgiverforeningen:

Til Arbeidernes faglige landsorganisations sekretariat, Folkets hus.

Idet vi refererer til vor skrivelse av 23. december f. a. angaaende bygningsoverenskomsterne og til de avholdte forhandlinger, tillater vi os herved at meddele, at vi fremdeles finder at disse overenskomster ikke bør opsies under de nuværende forhold, men løpe videre et aar i henhold til overenskomsternes egne bestemmelser herom. Vi sigter hermed til saavel de i vor skrivelse av 23. december f. a. nævnte overenskomster som overenskomsten i malerfaget i Kristiansund og Nordenfjeldske dampskibsselskaps tiltrædelse av maleroverenskomsten i Trondhjem. Det samme gjælder overenskomsten for A/S Drammens trævarefabrik. Forsaavidt sekretariatet og vedkommende forbund er enig i en saadan prolongation av samtlige ovennævnte overens-

komster, tilbakekalles herved vor opsigelse av enkelte av disse overenskomster under forutsætning av at opsigelsen av de ovennævnte overenskomster, som er opsagt av arbeiderne eller deres organisationer, likeledes tilbakekalles.

Forsaavidt sekretariatet og vedkommende forbund ikke er enig i den her foreslaaede almindelige prolongation og opsigser nogen av ovennævnte overenskomster eller ikke vil tilbakekalde samtlige allerede givne opsigelser eller fastholder nogen av de opsigelser, som er git fra vor side, opsies herved samtlige øvrige av de nævnte overenskomster.

Vi forbeholder os isaafald under de eventuelle forhandlinger at fremkomme med forslag til nye overenskomster.

Vi er opmerksom paa, at overenskomsterne i bygningsfagene i Kristiania indeholder bestemmelser, som gir hver av parterne adgang til, hvis en av disse overenskomster opsies fra den anden side, at opsi de øvrige. Denne bestemmelse indeholdes imidlertid kun i Kristiania-overenskomsterne, hviket er grunden til at vi allerede nu sender nærværende skrivelse.

Ærbødigst

For Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre

Axel Krefting.

Videre indløp den 2. februar følgende:

Arbeidernes faglige landsorganisations sekretariat, Folkets hus, her.

Vi har mottat det ærede sekretariats skrivelse av 30. januar d. a. angaaende overenskomsterne i bygningsfagene og har bemærket sammes indhold. Forøvrig henviser vi til vor skrivelse av samme datum.

Ærbødigst

For Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre

Axel Krefting.

Den 5. mars blev det saa efter konferanse mellem arbeidsgiverforeningen og sekretariatet enighet om at forhandlinger skulde optages mellem hovedorganisationerne, og den 11. mars avholdtes det første forhandlingsmøte. Følgende deltok i forhandlingerne:

For arbeidsgiverne:

Norsk arbeidsgiverforening: Direktør E. Heiberg, ingeniør N. Th. Svensen og sekretær G. Paus. *Kobber- og blikkenslagermestrenes landsforening og gruppe*: Blikkenslager Oluf C. Johanssen. *Malermestrenes landsforbund*: Malermester D. Thv. Lund. *Malermestrenes forening*: Malermester Halfdan Davidsen og malermester P. A. Ruud-Johansen. *Murmestrenes landsorganisation*: Murmester J. Grøstad. *Murmestrenes forening*: Murmester D. F. Olsen og forretningsfører H. Solstad. *Bygsnektermestrenes gruppe*: Bygsnekker Joh. Martinsen. *Tømmermestrenes forening*: Tømmermester C. Andersen. *Gipsmakernes gruppe*: Modellør T. Thoresen. *Glasmestrenes gruppe*: Glasmester G. A. Larsen. *Rørlæggerbedriftenes landssammenslutning*: Ingeniør S. Lie Heidenreich. *Rørlæggerbedriftenes gruppe*: Rørlægger C. M. Mathisen og rørlægger H. L. Lund. *For bygningsfagene i Bergen*: Bygsnekker Hauge.

For arbeiderne:

Fra *sekretariatet*: Ole O. Lian og Sverre Iversen. Fra *Norsk arbeidsmandsforbund*: Gunnar Sethil, Oskar Johansen og Elias Volan. Fra *Norsk jern- og metalarbeiderforbund*: Rørlægger Kr. Jakobsen, blikkenslager Jul. Johansen og forretningsfører A. Knudsen. Fra *Norsk malerforbund*: Hans Laureng, Ingv. Hopland og J. M. Winge. Fra *Norsk murertorbund*: A. Schultz H. Dahlstrøm og Sommer, Trondhjem. Fra *Norsk træarbeiderforbund*: H' Pettersen, M. Stenersen og B. Haakestad.

Heller ikke nu lykkedes det at opnaa nogen enighet og den 11. april avsluttedes forhandlingerne uten resultat. Derved var bygningskonflikten aktuel, idet arbeidet var stanset hos alle bygmestre som er tilsluttet arbeidsgiverforeningen lørdag den 10. april. Forhandlingerne paagik dog ogsaa hele lørdagen og endel av søndagen. Fra arbeidsgiverforeningen fremkom i sidste øieblik anmodning om at arbeidsstansen skulde utsættes saalænge forhandlingerne paagik. Sekretariatet kunde ikke gaa med derpaa. Det vilde ogsaa praktisk talt være ganske umulig saaledes i ellefte time at faa omgjort beslutningen ved de flere hundreder av arbeidspladser, som det her dreiet sig om. Det viste sig da ogsaa, at arbeidsgiverforeningen ikke mente noget alvorlig med sit forslag, idet de tilbud om lønstillæg som fremkom under forhandlingerne utelukket en fredelig avgjørelse.

Om forhandlingernes gang skal vi meddele en kort oversigt. Efterat det store forhandlingsutvalg hadde været sammen i et par møter, viste det sig frugtesløst at fortsætte længere. Vore repræsentanter foreslog da, at der skulde prøves en fagvis forhandling om lønsspørmaalene, men dette motsatte arbeidsgivernes forhandlere sig.

Senere fortsattes forhandlingerne med endel konferanser mellem arbeidsgiverforeningens formand og hr. sekretær Paus paa den ene side og landsorganisationens formand og sekretær paa den anden side. Under disse forhandlinger erklærte arbeidsgivernes repræsentanter at de ikke kunde gaa med paa noget almindelig lønstillæg, men at de vilde kunne opta en forhandling om en lønsregulering inden de forskjellige fag.

Den 30. mars sendte arbeidernes repræsentanter følgende skrivelse til arbeidsgivernes forhandlere:

«Under henvisning til hvad der under de forskjellige konferanser i anledning bygningskonflikten er anført, tillater vi os paa vore forhandleres vegne at foreslaa, at positive forhandlinger nu optages om en lønsregulering indenfor alle fag, som omfattes av de opsagte overenskomster.

Spørsmålet om de eventuelle overenskomstets varighet foreslaar vi at der optages forhandlinger om i umiddelbar forbindelse efter lønssatsernes fastsettelse, for de faggrupper det her gjælder.»

Herpaa indløp en skrivelse dat. 31 mars, som først kom os ihænde 3. april, saalydende:

«I anledning av Deres og hr. sekretær Iversens skrivelse av 30. ds. tillater jeg mig efter telefonkonferanse med hr. direktør Heiberg og paa vore forhandleres vegne at meddele, at vi fremdeles opretholder det standpunkt, som vi gjentagne ganger har præcisert under forhandlingerne, nemlig at vi under de foreliggende forhold kun kan gaa med paa at oprette overenskomster for 1 aar. Paa basis herav er vi imidlertid nu som tidligere villig til at forhandle angaaende en lønsregulering indenfor alle fag, som omfattes av de opsagte overenskomster, uten at det hermed er meningen, at der vil bli indrømmet lønsforhøielse til samtlige grupper i hvert fag. Dette standpunkt præcisertes paany fra vor side under sidste møte, og forstod vi Dem som vi skulde faa en meddelelse fra Dem om, hvorvidt forhandlingerne ønskes fortsat paa det av os foreslaaede grundlag. Ifald dette ønskes, tør jeg be Dem godhetsfuldt underrette os herom.»

Som svar herpaa sendte vi den 6. april følgende:

«I anledning de ærede forhandleres skrivelse av 31. mars angaaende forhandlingerne om bygningsoverenskomstene maa vi henvise til vor skrivelse av 30. mars, hvori er fremholdt at vi er villige til at forhandle om en lønsregulering omfattende de forskjellige fag, og at spørsmålet om de eventuelle overenskomsters *varighet* behandles i forbindelse hermed, som i skriveisen anført.

Man kan saaledes ikke indgaa paa de ærede forhandleres forslag om at overenskomsternes *varighet* skal fastsettes paa forhaand, før man har drøftet lønsspørsmålet og faat klarhet over hvad der kan opnaaes i saa henseende.

Vi finder ogsaa, at et saadant forhandlingsgrundlag som av Dem foreslaat, ikke er i overensstemmelse med almindelig praksis og heller ikke kan ansees at være heldig for et godt utfald av forhandlingerne.»

Efter yderligere telefonkonferanser enedes man om atter at fortsætte forhandlingerne den 7. april, idet begge parter opretholdt sit standpunkt ang. overenskomstens *varighet*. Og den 11. april avsluttedes disse, uten at der var opnaad nogen enighet mellem forhandlerne.

Følgende tilbud forelaa fra arbeidsgiverne:

For murerne og murarbeiderne i Kristiania en forhøielse av tarifsatserne med 2 øre pr. time.

For gipsmakerne og stukkatorerne i Kristiania en forhøielse av tarifsatsen for verkstedsarbeide med 2 øre pr. time.

For sten-, jord- og cementarbeiderne i Kristiania, Bergen og Trondhjem en forhøielse av de nuværende tarifsatser 42 og 47 øre med 2 øre pr. time.

For malerne i Kristiania, Trondhjem, herunder Nordenfjeldske dampskibsselskap, Drammen, Hamar og Kristiansund N. en forhøielse av tarifsatserne av 2 øre (svender og dagarbeidere).

For malerne i Bergen og Stavanger en forhøielse av tarifsatserne med 2 øre, under forutsætning av at akkordtariffen for Kristiania gjøres gjældende ogsaa for disse byer, indtil en ny saadan maatte bli oprettet.

For glasmestrene i Kristiania en forkortelse av den ordinære arbeidstid til 57 timer pr. uke og et almindelig lønstillæg av 2 øre pr. time for dem som omfattes av overenskomsten.

For rørleggernes og kobber- og blikkenslagerne i Kristiania et almindelig lønstillæg av 2 øre pr. time.

For tømrerne i Kristiania og Bergen samt for bygsnekkerne i Bergen en forhøielse av tarifsatserne med 2 øre pr. time. For byggsnekkerne i Kristiania et almindelig lønstillæg av 2 øre pr. time.

Der var saaledes *intet* tilbud om lønsforhøielse git for bygningssnekkerne og tømrerne i Trondhjem, Drammen og Hamar, for malerne i Fredriksstad, Fredrikshald og Tønsberg, for murerne og murarbeiderne i Bergen, Drammen, Hamar, Fredriksstad og Trondhjem, for sten-, jord- og cementarbeiderne i Hamar og rørleggernes i Trondhjem.

Arbeidsgivernes tilbud blev forelagt foreningerne til votering. Resultatet var følgende:

	For	Mot
Arbeidsmandsforbundet	4	882
Murerforbundet	3	597
Jern- og metalarbeiderforbundet . . .	38	376
Malerforbundet	54	531
Træarbeiderforbundet	85	730

Tils. 184 3116

Murerne og murarbeiderne i Bergen og Haugesund deltok ikke i avstemningen, da arbeidsgiverne der staar utenfor arbeidsgiverforeningen. Sekretariatet meddelte i skrivelse av 15. april til arbeidsgiverforeningen resultatet av avstemningen.

Mæglingen.

Fra flere hold fremkom der nu offentlige anmodninger om at søke en løsning paa konflikten; saaledes foranlediget en forestilling fra Kristiania lærerforening Kristiania bys formandskap til at henstille til ordføreren, hr. direktør *Meinich*, at søke istandbragt mægling.

Samtidig henvendte hr. statsminister *Gunnar Knudsen* sig til landsorganisationen og arbeidsgiverforeningen om at indgaa paa mægling i bygningskonflikten med hr. telegrafdirektør Heftye som mæglingsmand. Saavel landsorganisationen som arbeidsgiverforeningen aksepterte dette forslag, og mæglingen paabegyndtes onsdag den 9. juni. Som repræsentanter for arbeidsgiverforeningen deltok formanden hr. *E. Heiberg* og sekretær *Paus* og for landsorganisationen formanden *Ole O. Lian* og sekretær *Sverre Iversen*.

Et av tvistepunkterne i denne konflikt var varigheten av overenskomsten. Arbeidsgiverforeningen holdt paa 1 aar og arbeidernes repræsentanter paa 2 aar. For om mulig at føre denne frit, fremsatte arbeidernes forhandlere under mæglingen følgende forslag:

1. Samtlige overenskomster som omfattes av mæglingen gjøres paany gjældende til 1ste april 1917 med de forandringer, som findes indtat i mæglingsprotokollen.

Finder nogen av parterne, at der i perioden er indtraadt saadanne forhold at der maa foretages forandringer i de fastsatte lønninger, kan dette ske med 3 maaneders varsel før 1ste april 1916. Hvis saadant varsel ikke fremkommer til den ovennævnte tid, gjælder overenskomstene uforandret til utløpstiden.

Blir overenskomstene av en av parterne opsagt til utløp 1ste april 1916 og den anden part ikke er enig heri, skal en komité paa 3 medlemmer valgt av arbeidsgiverforeningen og 3 medlemmer valgt av landsorganisationen avgjøre om opsigelsen er begrundet. Blir disse 6 medlemmer ikke enige, kan de selv vælge en opmand, og blir de ikke enige om denne, opnævnes opmanden av regjeringen.

2. Samtlige overenskomster, som omfattes av mæglingen, gjøres med de forandringer som er indført i mæglingsprotokollen paany gjældende til 1ste april 1916, til hvilken tid de kan opsies med 3 maaneders varsel. Blir overenskomstene ikke opsagt til utløp 1ste april 1916, gjælder de videre 1 aar ad gangen med samme opsigelsesfrist.

Blir overenskomsterne av en av parterne opsagt til utløp 1ste april 1916 har den anden part ret til at kræve overenskomsterne gjældende yderligere 1 aar til 1ste april 1917, hvis de nu som følge av krigstilstanden i Europa herskende forhold ikke i væsentlig grad har forandret sig.

Kan ikke parterne enes herom, skal en komité paa 3 medlemmer valgt av N. A. og 3 valgt av A. f. L. avgjøre saken. Blir disse 6 medlemmer ikke enige, kan de selv vælge en opmand, og blir de ikke enige om denne, opnevnes opmanden av regjeringen.

Disse forslag vandt imidlertid ikke nogen tilslutning fra arbeidsgivernes side.

Under forhandlingerne fremkom heller intet yderligere løns-tilbud fra arbeidsgiverne.

Da det saaledes ikke var mulig at opnaa nogen enighet mellem forhandlerne, hverken angaaende varigheten eller lønnen, fremsatte mæglingsmanden efter 5 dages forhandlinger et forslag, som han henstillet til parterne at vedta. Vi indtar her mæglingsmandens forslag, idet vi for sammenligningens skyld ogsaa anfører arbeidsgiverforeningens tilbud av 11te april.

Arbeidsgiverforeningens tilbud av

11. april.

1. For murerne i *Kristiania* en forhøielse av tarifsatsen med 2 øre pr. time.
2. For murarbeiderne i *Kristiania* en forhøielse av tarifsatserne med 2 øre pr. time.
3. For gibsmakørne og stukkatorerne i *Kristiania* en forhøielse av tarifsatsen for verkstedsarbeidere med 2 øre pr. time.
4. For sten-, jord- og cementarbeiderne i *Kristiania*, *Bergen* og *Trondhjem* en forhøielse av de nuværende tarifsatser 42 og 47 øre med 2 øre pr. time.
5. For malerne i *Kristiania*, *Trondhjem*, herunder Nordenfjeldske dampskibsselskap, *Drammen*, *Hamar* og *Kristiansund N.* en forhøielse av tarifsatserne med 2 øre (svender og dagarbeidere).

For malerne i *Bergen* og *Stavanger* en forhøielse av tarifsatserne med 2 øre under forutsætning av, at akkordtariffen for *Kristiania* gjøres gjældende ogsaa for disse byer, indtil en ny saadan maatte bli oprettet.

6. For glasmesterne i *Kristiania* en forkortelse av den ordinære arbeidstid til 57 timer pr. uke og et almindelig lønstillæg av 2 øre pr. time for dem som omfattes av overenskomsten.
7. For rørleggjerne i *Kristiania* et almindelig lønstillæg av 2 øre pr.

Mæglingsmandens forslag av

13. juni.

Mæglingsmanden henstiller til de forhandlende parter at enes om følgende:

1. Overenskomsterne gjøres gjældende til 1. april 1916 med 3 maaneders forutgaaende varsel. Hvis opsigelse ikke sker inden nævnte frist, gjælder de videre 1 aar ad gangen med samme opsigelsesregel som ovenfor nævnt.
2. For murerne i *Kristiania* og *Trondhjem* forhøies tarifsatsen med 5 øre pr. time og i *Bergen* med 3 øre.
3. For murarbeiderne i *Kristiania*, *Bergen*, *Trondhjem* og *Hamar* forhøies tarifsatserne med 5 øre pr. time.

For gibsmakere og stukkatorer i *Kristiania* forhøies tarifsatserne med 5 øre pr. time.

For sten-, jord- og cementarbeiderne i *Kristiania*, *Bergen* og *Trondhjem* forhøies den nuværende sats, 42 øre, med 5 øre pr. time, og de nuværende satser, 47 og 55 øre, med hver 3 øre pr. time.

For malere i *Kristiania*, *Drammen*, *Hamar*, *Trondhjem*, *Kristiansund* og *Tromsø* forhøies tarifsatserne med 5 øre pr. time. I *Bergen* og *Stavanger* med 4 øre pr. time og i *Tønsberg* med 3 øre pr. time.

For glasmestre i *Kristiania* for-

time for samtlige rørleggerarbeidere (undtagen gutter) som omfattes av overenskomsten.

8. For kobber- og blikkenslagerne i *Kristiania* et almindelig lønstillæg av 2 øre pr. time.
9. For tømrerne i *Kristiania* og *Bergen* samt for bygningssnekkerne i *Bergen* en forhøielse av tarifsatserne med 2 øre pr. time. For bygningssnekkerne i *Kristiania* et almindelig lønstillæg av 2 øre pr. time.

(Overenskomstens varighet: 1. april 1916.)

kortes den ordinære arbeidstid til 57 timer pr. uke, og erholder de arbeidere som omfattes av overenskomsten et almindelig lønstillæg av 5 øre pr. time.

Rørleggere i *Kristiania* og *Trondhjem* erholder et almindelig lønstillæg av 3 øre pr. time. Herfra undtages gutter.

Kobber- og blikkenslagere i *Kristiania* og *Trondhjem* erholder et almindelig lønstillæg av 3 øre pr. time.

For tømrere i *Kristiania* forhøies tarifsatsen med 5 øre pr. time

For tømrere og bygningssnekkerere i *Bergen* og *Hamar* med 4 øre pr. time.

Bygningssnekkerne i *Kristiania* og bygningssnekkerne og tømrerne i *Trondhjem* erholder et almindelig lønstillæg av 3 øre pr. time.

I bygningssnekkerfaget i *Kristiania* forhøies tarifsatsen for arbeide utenfor verkstedet med 5 øre pr. time.

Kristiania den 13. juni 1915.

J. Heftye.

Arbeidsgivernes forhandlere erklærte, at de ikke for sit vedkommende kunde tiltræde forslaget, idet de fandt endel av de foreslaaede lønssatser for høie. Men de vilde overlate til arbeidsgiverforeningens centralstyre at ta det endelige standpunkt til forslaget efter at bygningsmestrene hadde behandlet saken i gruppemøter.

Arbeidernes forhandlere kunde ikke tiltræde mæglingsmandens forslag angaaende varigheten, men erklærte at det fik bli forbundenes og sekretariatets — eventuelt repræsentantskapets — sak at gi det endelige svar paa forslaget.

Den 14. juni holdtes derpaa et fællesmøte av sekretariatet og de direkte interesserte forbunds styrever, hvor det besluttedes at oversende mæglingsmandens forslag til avstemning blandt medlemmerne. Den 19. juni forelaa resultatet, som utviste at 714 hadde stemt for forslaget og 2298 imot. Mæglingsforslaget var saaledes forkastet.

Da dette resultat blev meddelt arbeidsgiverforeningen, iverksatte denne lockout i følgende arbeidsgrener:

De i konflikten ikke hittil inddragne bygnings- og entreprenørarbeidere, smedfaget, møbelsnekkerfaget, guldsmedfaget, vognfabrikker, kalkfabrikker, oljemøller, jernindustrien og de elektriske installationsfirmaer, høvleri, sagbruk, kasse- og andre træmassefabrikker. Desuten diverse enkeltbedrifter.

Lockouten skulde træde ikraft om aftenen den 7. juli og omfattet ca. 35 000 arbeidere. Landsorganisationens repræsentantskap besluttet som mottræk overfor arbeidsgiverforeningen at iverksætte arbeidsstans i følgende fag og industrier og hvorom opsigelse utgik:

1. Losse- og lastearbeide ved brygger m. v. 2. Matroser, fyrbøtere og øvrige skibsmandskap i kystfarten. 3. Avis- og boktrykkerier. 4. Kobber- og kisgruber. 5. Elektrokemisk industri. 6. Fyrstikfabrikker. 7. Hermetik-industri. 8. Melkekondenseringsfabrikker.

Beslutningen om sympatistreik iverksattes efter repræsentant-skapets beslutning som var sammenkaldt til behandling av situa-tionen. Repræsentantskapet bemyndigede forøvrig sekretariatet til at træffe de nødvendige forføininger i sakens anledning.

Efter anmodning fra mæglingsmanden fortsattes imidlertid videre konferanser mellem parterne, og den 25. juni fremla mæg-lingsmanden følgende tillægsforslag:

«Blir overenskomsterne av en av parterne opsagt til utløp 1. april 1916 har den anden part, hvis krigen endnu vedvarer, ret til at kræve overens-komsterne gjældende yderligere 1 aar til 1. april 1917.»

Før tydelighets skyld citeres under ét ordlyden av det nye punkt 1, saaledes som det da skulde lyde:

«1. Overenskomsterne gjøres gjældende til 1. april 1916 med tre maa-neders forutgaaende varsel. Hvis opsigelse ikke sker inden nævnte frist, gjælder de videre ett aar ad gangen med samme opsigelsesregel som oven-for nævnt. Blir overenskomsterne av en av parterne opsagt til utløp 1. april 1916, har den anden part, hvis krigen endnu vedvarer, ret til at kræve over-enskomsterne gjældende yderligere ett aar til 1. april 1917.»

Dette forslag blev tiltraadt av sekretariatet, men forkastet av arbeidsgiverforeningen, som fremsatte følgende «*tilføielse*»:

«Hvis nogen av parterne forlanger bygningsoverenskomsterne forlæn-get til 1. april 1917, har hver av parterne ret til at kræve, at de øvrige mel-lem organisationerne gjældende overenskomster som utløper 1916 ogsaa for-længes paa ett aar.»

En saadan tilføielse, som jo var ganske uantagelig, kunde selv-sagt ikke tiltrædes av sekretariatet, og man stod overfor en stor-kamp som vilde bli større end nogensinde tidligere herhjemme.

Mæglingsmanden fortsatte imidlertid med sine forsøk paa at finde en løsning av konflikten og fremkom sluttelig med forslag om at la striden om varigheten avgjøres ved frivillig voldgift.

I møte hos mæglingsmanden den 2. juli enedes man endelig om følgende overenskomst:

«Parterne har meddelt mæglingsmanden, at de vedtar hans forslag om at spørsmålet angaaende bygningsoverenskomsternes varighet undergives voldgift.»

I henhold hertil enedes man om:

«1. Arbeidet optages snarest mulig og senest onsdag morgen den 7. juli 1915 paa de i mæglingsmandens forslag av 13. juni 1915, punkt 2, anførte vilkaar.

2. Den i anledning av konflikten besluttede utvidede arbeidsstans blir ikke at iverksette og samtlige opsigelser tilbakekaldes straks.

3. Der nedsættes en voldgiftsret bestaaende av 3 medlemmer, hvorav hver av parterne opnævner et medlem og disse i fællesskap det tredje med-lem, som skal være rettens formand. Opnaaes ikke enighet om valget, op-nævnes formanden av høiesteret den 23. juli 1915.

4. Voldgiftsretten skal træffe en ubetinget avgjørelse om bygningsoverenskomsterne skal være gjældende til 1. april 1916 eller til 1. april 1917, i begge tilfælder med 3 maaneders forutgaaende opsigelsesfrist og med vanlige regler for fornyelse, hvis opsigelse ikke finder sted.

Voldgiftsretten sammentræder inden 1. september og skal kjendelse være avsagt inden 15. september 1915.»

Arbeidsgivernes repræsentanter erklærte, at overenskomsten var vedtat av Norsk arbeidsgiverforenings centralstyre, og arbeidernes repræsentanter meddelte, at ogsaa sekretariatet hadde tiltraadt forslaget. Der var saaledes opnaadd enighet om en løsning av den langvarige bygningskonflikt og avvergelse av den bebudede storlockout.

I henhold til repræsentantskapets beslutninger blev derpaa den trufne avgjørelse meddelt forbundene med anmodning om at foranledige arbeidet gjenoptat.

Ved senere forhandlinger er der opnaadd enighet om følgende tillægsprotokol:

«1. Det er forutsætningen, at bygningssnekkernes pristarif i Kristiania straks optages til revision og at der snarest mulig paabegyndes forhandlinger angaaende malernes tarif i Kristiania, enten for denne tarif alene eller i forbindelse med pristariffer i de øvrige byer.

2. I de fag hvor det forlanges fra nogen av siderne, skal der søkes oprettet faste akkordtariffer. Naar saadant forlangende fremkommer, skal der senest 1 maaned derefter sammentræde repræsentanter for organisationerne paa begge sider for at søke at bli enig om et forslag til akkordtarif som eventuelt blir at forelægge parterne til vedtagelse. Vedtages forslaget, træder akkordtariffen straks ikraft.

3. I overenskomsterne for sten-, jord- og cementarbeiderne i Kristiania, Bergen, Trondhjem og Hamar skal næst sidste passus i § 1 lyde:

«Arbeidere henhørende under post b avlønnes efter den for denne post gjældende sats, selv om de anvendes til arbeide henhørende under post a.»

4. I § 2 i overenskomsterne for sten-, jord- og cementarbeiderne i Kristiania, Bergen og Trondhjem skal den ved akkordarbeide garanterte timeløn forandres til:

For de under § 1 a og b nævnte 40 øre.

— — — § 1 c — 45 øre.

5. Overenskomsten for sten-, jord- og cementarbeiderne i Bergen skal være gjældende mellem Bergens monierfabrik og Norsk arbeidsmandsforbunds avdelinger i denne branche i Bergen.

6. Sidste passus i § 1 i maleroverenskomsten i Tromsø utgaar.

7. § 6 i maleroverenskomsten i Kristiansund N. og § 6 i maleroverenskomsten i Tromsø utgaar.

8. Tvister angaaende forstaaelsen av mæglingsforslaget eller ovenstaaende bestemmelser maa ikke lede til arbeidsstans, men skal behandles efter reglerne i forhandlings- og voldgiftsoverenskomsten av 1907.»

*

Til medlemmer av voldgiftsretten, som skulde avgjøre varighetsspørsmålet, opnævnte arbeidsgiverforeningen generaldirektør ved statsbanerne *Platou*, landsorganisationen opnævnte hr. *Gunnar Ousland* og høiesteret opnævnte til rettens formand hr. høiesteretsadvokat *Johan Bredal*.

Vi indtar her selve voldgiftskjendelsen i sin helhet:

Voldgiftsretten bestaaende av *Johan Bredal* (formand), *Chr. Platou* og *Gunnar Ousland* har avgit sin kjendelse i voldgiftssaken mellem Norsk arbeidsgiverforening og Arbeidernes faglige landsorganisation angaaende varigheten av tariffen i bygningsfagene.

Rettens flertal har sluttet sig til landsorganisationens krav om tariffens varighet til 1. april 1917.

Av voteringen i voldgiftsretten hitsættes:

Retten var først enig om følgende taktiske fremstilling av saken: Omkring 40 overenskomster i bygningsfagene kunde opsiges til utløp i 1915, de fleste til 1. april. Den alt overveiende del av disse overenskomster opprettedes i 1910 — altsaa paa 5 aar — og de enkeltvis senere opprettede overenskomster fik som regel sin varighet avpasset saaledes, at de kunde utløpe samtidig med hovedoverenskomsterne. Ønsket nogen av parterne forandring i overenskomsterne, maatte dette meddeles den anden part inden 1. januar 1915. Fandt ingen saadan meddelse sted, blev de fremdeles gjældende 1 aar, og saaledes videre fremover.

Arbeidsgiverforeningens centralstyre meddelte i slutningen av december 1914 Arbeidernes faglige landsorganisation, at bygningsoverenskomsterne ikke vilde bli opsagt fra deres side, hvis heller ikke arbeiderne fra sin side bragte nogen av dem til ophør. Forlangte imidlertid arbeiderne nogen av overenskomsterne behandlet iaar, ansaaes det nødvendig av hensyn til den fælles utløpstid at opsi dem alle. Da saa arbeiderne forlangte en række av overenskomsterne undergit ny behandling, maatte forhandling i henhold til arbeidsgivernes skrivelse optages for dem alle

Forhandlingerne ledet ikke til noget resultat, hverken de foreløbige forhandlinger, som blev ført særskilt i de enkelte fag paa de forskjellige steder eller de senere fællesforhandlinger mellem repræsentanter for hovedorganisationerne. Arbeiderne opgav saa kravet paa en omfattende tarifrevision og foreslog overenskomsterne fornyet i 2 aar med et lønstillæg paa grund av dyrtiden. Arbeidsgiverne besluttet at gaa med paa et mindre lønstillæg, men kravet av varigheten skulde begrænses til 1 aar. Under de videre forhandlinger besluttet man først at drøfte lønsspørsmålet uten hensyn til overenskomstens varighet. Imidlertid utløp overenskomsterne 1. april, og der indtraadte arbeidsstans. Et forsøk fra arbeidsgivernes side paa at faa overenskomsterne prolongert under forhandlingerne blev ikke antat av arbeiderne. Da arbeidsstansen hadde varet i 8 uker, besluttet arbeidsgiverne ved lockout-opsigelse at utvide den.

Paa dette tidspunkt blev der imidlertid ved regjeringens mellemkomst aapnet mægling med telegrafdirektør Heftye som mæglingsmand. Mæglingsmanden formulerte tilslut sit forslag, der gik ut paa høiere og mere omfattende lønstillæg end de av arbeidsgiverne tidligere foreslaaede, idet han videre foreslog overenskomsternes varighet sat til 1. april 1916. Forslaget blev vedtat av arbeidsgiverne, men forkastet av arbeiderne, der kravet, at de foreslaaede lønstillæg skulde ha 2 aars varighet. Arbeiderne ændret dette forlangende derhen, at varigheten principielt skulde være 2 aar, men kunne kræves begrænset til 1 aar, hvis der midlertidig «indtraadte saadanne forhold, at der maatte foretages forandringer i de fastsatte lønninger», hvilket i tilfælde tvist skulde avgjøres av en voldgiftskomite. Og da dette forkastedes av arbeidsgiverne, foreslog arbeiderne varigheten sat til 1 aar, men med ret til at kræve 1 aars yderligere prolongation, «hvis de nu som følge av krigstilstanden i Europa herskende forhold ikke i væsentlig grad hadde forandret sig», hvilket sidste i tilfælde skulde avgjøres av voldgiftskomiteen. Heller ikke dette blev antat av arbeidsgiverne.

Saa fremsatte imidlertid mæglingsmanden et nytt forslag, hvorefter de av ham foreslaaede lønssatser skulde gjælde til 1. april 1916, men at hver av parterne, hvis krigen vedvarte, skulde kunne forlange dem forlænget yderligere 1 aar. Dette mæglingsmandens nye forslag blev vedtat av arbeiderne, men av arbeidsgiverne kun paa betingelse av, at hvis bygningsoverenskomsterne blev prolongert til 1917, skulde ogsaa de øvrige i 1916 utløpende

overenskomster, og da specielt jernindustrien, av arbeidsgiverne kunne forlanges prolongert paa samme maate. Arbeiderne avviste imidlertid denne tillægsbestemmelse.

Tilslut enedes man saa efter mæglingsmandens forslag om at vedta lønstillaggene og la varigheten avgjøres ved frivillig voldgift. Og det bestemtes videre, at denne voldgift ikke skulde kunne befatte sig med de foran nævnte av parterne fremsatte mellomforslag, men alene avgjøre uten betingelser, om bygningsoverenskomsterne skulde gjælde til 1. april 1916 eller til 1 april 1917.

Det er da dette nærværende voldgiftsret vil ha at avgjøre. Mandatet er formulert saaledes :

«Voldgiftsretten skal træffe en ubetinget avgjørelse om bygningsoverenskomsterne skal være gjældende til 1. april 1916 eller til 1. april 1917, i begge tilfælder med 3 maaneders forutgaende opsigelsesfrist og med vanlige regler for fornyelse, hvis opsigelse ikke finder sted.»

Generaldirektør *Platou* avgav derpaa sit votum, som konkluderte med :

«Det blir saaledes min konklusion, at bygningsoverenskomsterne skal være gjældende til 1. april 1916, i tilfælde med 3 maaneders forutgaende opsigelsesfrist og med vanlige regler for fornyelse, hvis opsigelse ikke finder sted.»

Journalist *Ousland* voterte for, at overenskomsterne blev gjældende til 1. april 1917 og gav herfor sin særskilte begrundelse. Efterat formanden tilslut hadde votert, fandt imidlertid hr. *Ousland* i det væsentlige at kunne slutte sig til formandens begrundelse, dog med forbehold, særlig overfor uttalelserne om overenskomsters længde i sin almindelighet.

Formandens votum var saalydende:

Jeg kan ikke se rettere, end at saa længe tvistigheter mellem arbeidsgiverne og arbeiderne ingen anden sidste løsning kjender end den økonomiske styrkeprøve, maa det være til alles bedste, at arbeidsforholdene faar en viss stabilitet, og at som følge derav en opnaadd overenskomst om lønsatser ikke unødig bør gives en altfor kort varighet. Dette har da ogsaa faat sin anerkjendelse i praksis, hvor man søker at gi overenskomsterne en varighet av 3, 4 eller 5 aar, mens det alene er den stiltiende uforandrede prolongation, der faar virkning for et aar ad gangen. Nu har vistnok arbeidsgiverne i denne sak gjort gjældende, at den i bygningsfagene opnaadde overenskomst, hvor kun lønssatserne, ikke den paatænkte tarifrevision i sin helhet kom under avgjørelse, mere har karakteren av en prolongation end av en virkelig ny overenskomst. Men jeg kan ikke se andet end at en enighet, som først er opnaadd efter flere maaneders oprivende kamp, maa høre til de overenskomster, som ikke unødig efter kort tids forløp atter optages til revision. Efter dette vil derfor sakens avgjørelse bero paa, om arbeidsgiverne har avgjørende grunde for, at overenskomsten bør utløpe allerede næste aar.

Arbeidsgiverne har i denne forbindelse paaberopt sig, at krigstilstanden i Europa har vanskeliggjort arbeidsforholdene, fordyret materialerne og skapt uro paa pengemarkedet, og de har i denne forbindelse dokumentert opgaver, der viser, at materialerne er steget ganske betraktelig i pris. De mener videre, at det under disse omstændigheter vilde være ubillig og virke skadelig paa byggevirksomheten, om de nu under krisetiden forhøiede lønninger skulde vedvare længer end den nuværende dyrtid for arbeiderne gjorde dette paakrævet. Det er selvfølgelig betragtninger av ganske betydelig vekt, og hvis jeg hadde adgang, vilde jeg derfor vistnok ha votert for, at overenskomstens varighet gjordes avhengig av skjøn over forholdene til næste aar. Da imidlertid denne utvei ifølge voldgiftsavtalen er lukket, mener jeg at maatte gjøre mig op en mening om, hvor længe de ekstraordinære forhold og den nuværende dyrtid for arbeiderne kan antages at ville vedvare, og jeg kan da ikke komme til andet resultat, end at der maa siges at være overveiende sandsynlighet for, at der i disse henseender ikke vil være indtraadt

nogen forandring allerede i løpet av første kvartal neste aar. Dette staar vistnok nu klarere for den almindelige opfatning end det gjorde paa den tid da overenskomsten kom istand, og det forekommer mig ogsaa at begge parter i sin procedyre har git uttrykk for en saadan opfatning. — Naturligvis kunde der være spørsmaal om, uanset denne sandsynlighet, at gi overenskomsten den korte varighet for saa at overlate til parterne ved fristens utløp at drøfte, om de burde fornyes. Men det vilde være at aapne døren for en ubunden gjentagelse av striden fra iaar, og jeg kan ikke tro andet, end at utsigten hertil vilde skape mere usikkerhet og mindre gode vilkaar for bygningsmarkedet, end om de forhøiede lønninger blev gjort gjældende helt til 1917, selv om de derved kom til at virke litt længer end dette strengt tat var rimelig og paakrævet. Ogsaa under normale forhold, naar overenskomster indgaaes for flere aar ad gangen, maa man være forberedt paa, at der i perioden kan indtræde væsentlige forandringer med store vanskeligheter for arbeidsgiverne eller for arbeiderne, og som nok kunde begrunde ændringer i lønningerne eller betingelserne forøvrig. Men hensynet hertil maa vike overfor kravet om, at de indgaaede overenskomster maa ha en viss varighet, hvis ikke bedriften og samfundet skal lide under uavladelige interessekampe. Og om end derfor nærværende overenskomst er kommet istand under ekstraordinære forhold, forekommer det mig, at dette hensyn har faat sin rimelige indflydelse, naar av den grund overenskomstens varighet begrænses til 2 aar eller rettere til ca. 1½ aar at regne fra nu av. — Jeg tilføier forøvrig, at det ikke er dokumentert noget om de givne lønspaalægs størrelse eller om lønningernes forhold til bedriftenes avkastning, saa voldgiftsretten ikke har kunnet danne sig nogen personlig mening om den byrde de nye lønssatser vil medføre.

Arbeidsgiverne har dernæst anført, at man inden bygningsfagene trenger til en omfattende revision for at faa mere overensstemmelse mellem de forskjellige overenskomster, der nu ofte har avvikende bestemmelser om overtid, om betaling for utenbys arbeide, om lærlingeforhold osv. og savner de almindelige bestemmelser om arbeidets frihet og arbeidsgivernes ret til at lede og fordele arbeidet samt undertiden mangler de sedvanlige forhandlings- og voldgiftsregler. Og som den allervæsentligste mangel ved de nuværende bygningsoverenskomster fremhæves det, at de ikke har faste akkordtariffer, som er av betydning for at hindre den tilbakegang i arbeidsydelsen, som der nu saa jevnlig klages over. Overfor dette sidste har arbeiderne gjort gjældende, at de ikke motsætter sig akkordtariffers opprettelse, og at denne sak kan ordnes naarsomhelst uten sammenheng med tarifrevisionen forøvrig. I denne henseende tør det imidlertid være, at arbeidsgiverne har ret, naar de gjør gjældende, at forhandlinger om faste akkordtariffer, hvor det gjælder selve akkordpriserne, presumptivt vil være til liten nytte, naar de ikke finder sted ved overenskomsternes opsigelse, altsaa i forbindelse med lønsspørsmaalene forøvrig og under det pres, som muligheten av en konflikt vil utøve. Men om alt det under denne post anførte er det ikke destomindre min mening, at om det end vistnok maa være av interesse at faa bygningsoverenskomsterne revidert og supplert paa den av arbeidsgiverne anførte maate, kan jeg dog ikke indse, at det kan være av nogen væsentlig betydning, om denne revision, naar den ikke tidligere er kommet istand, utstaar et aar mere eller mindre. Jeg kan saaledes heller ikke finde, at det her anførte med nogen synderlig styrke skulde kræve, at overenskomsterne maatte utløpe allerede neste aar.

Arbeidsgiverne har imidlertid videre med megen styrke gjort gjældende, at i neste aar utløper de aller fleste industriooverenskomster og spesielt i jernindustrien, som staar i den nærmeste forbindelse med bygningsbedriften. Det har været organisationens formaal her som andetsteds at søke bragt det derhen, at hovedmængden av overenskomsterne i industri og haandverk kunde utløpe i samme aar, og resultatet av disse bestræbelser er blit, at der for revision i 1916 er samlet flere hundrede overenskomster omfattende femti à seksti tusen arbeidere. Aaret 1916 er derfor ogsaa i den almindelige opfatning blit imøteset som et krisens aar, der vanskelig vil løpe av uten omfattende arbeidsstansninger, som ogsaa vil komme til at faa virkninger

for bygningsbedriften, selv om dens overenskomster blir gjort gjældende helt frem til 1917. I dette tilfælde vil derfor følgen let kunne bli, at bygningsbedriften i neste aar vil komme til at lide under stans ved de mekaniske verksteder, for saa i 1917 selv at bli stanset til ulempe for de andre bedrifter, mens man ved at la bygningsoverenskomsterne utløpe til neste aar vil kunne opnaa at industrien saavel som haandverket blev ordnet samtidig i 1916 for saa at gaa imøte en periode med arbeidsfred i 1917 og følgende aar. Og disse betragtninger faar forøket vekt derigjennem, at en konflikt i bygningsfagene, paa grund av særlige forhold, som her gjør sig gjældende, vanskelig lar sig ordne isolert, men lettelig vil foranledige videregaaende stansninger, saaledes at følgen kan bli, at først indtræder der stor-konflikt til neste aar med lockout i bygningsfagene av hensyn til industrien og dernæst i 1917 stor-konflikt med lockout i industrien av hensyn til bygningsbedriften.

Jeg maa medgi, at de her anførte betragtninger er meget sterke og har voldt mig megen tvil og overveielse. Arbeidsgiverne har efter min mening ret i, at det er av stor betydning for arbeidsfreden i landet, at alle overenskomster i industri og haandverk søkes samlet til forhandling paa samme tid og for samme perioder, og at dette særlig gjør sig gjældende for overenskomster inden samme og nærbeslegtede fag. Hvis derfor forholdet var det, at denne samling iøvrig var gjennomført, saa 1916 i alle andre fag var revisionsaaret, mens 1917 var et avgjort fredsaa, saa vilde jeg ikke været i tvil om, at de nye forhandlinger i bygningsbedriften ogsaa burde bli optat til neste aar. Hovedregelen om at en indgaat overenskomst ikke bør være altfor kortvarig maatte da vike for den anden hovedregel, at alle tvistigheter bør søkes samlet saavidt mulig til samtidig ordning. Jeg kan imidlertid ikke finde, at denne samling iøvrig inden bedrifterne er gjennomført, og specielt kan jeg ikke finde, at der er tilstede noget saadant motsætningsforhold mellem 1916 og 1917, at det ene maa ansees som et krigsaa, hvor det andet er et fredsaa. Arbeiderne har saaledes oplyst, at de 467 overenskomster, som utløper neste aar, ingenlunde har samme forfaldstid, men forlader jevnt successivt i nær sagt hver eneste maaned i neste aar, for de flestes vedkommende i mars, april, mai, juli og september, men endel ogsaa i den sidste del av aaret. Og dernæst har ogsaa 1917 ikke mindre end 100 overenskomster med nær 12 000 arbeidere, som utløper det aar, hvortil kommer at erfaringsmæssig er det mellem halvparten og tredjeparten av utløpne overenskomster, som uforandret prolongeres 1 aar efter den tid, da de kunde været opsagt. Arbeidsgiverne paa sin side anfører nu vistnok, at der i 1917 kun utløper 50 overenskomster omfattende vel 8800 arbeidere og væsentlig overenskomster for mindre grupper og enkeltbedrifter. Differansen skriver sig fra, at ikke alle de paagjældende bedrifter er indmeldt i arbeidsgiverforeningen; men hvad enten man regner med de større eller mindre tal — jeg mener forøvrig, at der i denne forbindelse maa regnes med de større — saa forekommer det mig, at der i det hele tidsrum fra begyndelsen av 1916 til formentlig langt ut i 1917 er en saa stadig uro i alle bedrifter, at det er vanskelig her at kunne tale om nogen fredstid. Det kan jo være en gradsforskjel i usikkerheten til de enkelte tider, men ingen væsensforskjel.

Større betydning vilde det hat, hvis bygningsbedriften maatte antages saaledes knyttet til jernindustrien, hvis overenskomst utløper 1. april 1916, at disse bedrifter nødvendigvis maatte ordnes samtidig. Og arbeidsgiverforeningen har i denne forbindelse fremlagt en række uttalelser for sin opfatning fra arbeidsgivere inden disse bedrifter, uttalelser som arbeiderne fra sin side har søkt at imøtegaa. Jeg skal ikke her gaa i detalj, men begrænse mig til at uttale, at jeg ikke ved det anførte eller dokumenterte er blit overbevist om, at forbindelsen mellem jernindustrien og bygningsbedriften er saa intim eller saa væsensforskjellig fra bygningsbedriftens forhold til f. eks. cementfabrikker, teglverk, stenhuggerier, høvlerier, sagbruk osv., der utløper til andre tider i 1916 eller følgende aar, at den opnaadde overenskomst inden bygningsbedriften av den grund bør løpe ut allerede om 6½ maaned. Der er saaledes fra arbeidernes side fremlagt en oversigt over ledigheten inden visse grupper av jernindustrien for den tid bygningskonflikten iaar medførte stansning, hvilken oversigt viser meget smaa tal. Det er mulig, at den ikke

er omfattende nok; men heller ikke arbeidsgivernes bedriftsrapporter tyder paa nogen betydelig ledighet paa grund av bygningsstansen iaar, en omstændighet som dog kanskje atter kan være begrundet i øket virksomhet inden de dele av bedriften, der ikke berøres av bygningskonflikten.

Under de anførte omstændigheter finder jeg det imidlertid at være av betydelig vekt, hvad der fra arbeidernes side uimotsagt er hævdet, at bygningsoverenskomsten av 1910 og verkstedoverenskomsten av 1911 ifølge arbeidsgivernes egen begjæring fik utløpstid ikke til samme tid, men henholdsvis 1915 og 1916, saaledes at der i hvert fald den gang ikke kan være tillagt samtidig utløpstid nogen væsentlig betydning. I denne forbindelse bør det ogsaa nævnes, at heller ikke i Sverige løper disse overenskomster parallelt, likesom krav paa samtidig utløp der ikke nogensinde vites at ha været fremsatt. Og endelig kan jeg ikke horte fra, at hele den her omhandlede begrundelse for at varigheten av bygningsoverenskomsten skulde begrænses til bare 1 aar, — altsaa sammenhængen mellem bygningsfagene og de andre fag, og at en bygningskonflikt ikke lar sig ordne isolert — oprindelig, efter hvad det medgives, ikke gjorde sig synderlig gjældende i arbeidsgivernes argumentation under de foreløbige forhandlinger iaar, men først ut paa sommeren efter at arbeidsstansen allerede hadde været nogen tid. Arbeidsgiverne gjør gjældende, at det var først under arbeidsstansen at de lærte at indse betydningen av disse faktorer; men dette viser paa den anden side, at de under de mange tidligere konflikter i bygningsfagene og i de øvrige industrier ikke kan ha været sterkt fremtrædende.

Jeg kommer saaledes til det resultat, at overenskomsten i bygningsbedriften ikke bør optages til ny revision allerede til neste aar. Saavidt det nu er mulig at dømme, er det vel ogsaa overveiende sandsynlig, at forholdene til neste aar overhodet ikke vil tillate nogen omfattende tariffrevision i nogen av de andre bedrifter, som det her er tale om. De overenskomster, som da utløper, vil i saa tilfælde formentlig alle eller for den væsentligste del maatte bli prolongert for en kortere tid med eller uten forandringer, og det vil isaa-fald ikke bli 1916, men 1917, som blir de store revisioners aar, da bygningsbedriften kan bli ordnet samtidig og med fælles virketid for den og de andre bedrifter, som den staar nærmest.

Nu, heri kan jeg ta feil, selvfølgelig kan ingen vite, hvad fremtiden vil bringe, men alt ialt kan jeg dog, som det vil sees, ikke finde de anførte grunde tilstrækkelige til at gjøre den opnaadde overenskomst i bygningsfagene saa kortvarig, at den bitre strid fra iaar skulde kunne optages igjen allerede om nogen maaneder. Og jeg kan ikke komme bort fra, at den avgjørelse, som saaledes vil bli truffet, vil være ialfald ikke mindre skikket til at bringe ro i bedriften i den nærmeste tid fremover, end om voldgiftsretten var kommen til et andet resultat.

Konklusion:

Bygningsoverenskomsterne skal være gjældende til 1. april 1917, i tilfælde med 3 maaneders forutgaaende opsigelsesfrist og med vanlige regler for fornyelse, hvis opsigelse ikke finder sted.

Johan Bredal.

Chr. Platou.

Gunnar Ousland.

Statistisk avdeling.

I følgende avsnit er git en samlet og detaljert oversikt over virksomheten i året saavel hvad angaar løns- og medlemsbevægelsen som økonomiske forhold m. v. statistisk belyst.

De forskjellige virksomhetsgrener er opført i hovedavsnittet med tabeller og forklarende tekst med tabelutdrag saaledes:

1. Tarifoverenskomsterne. 2 tabeller.
2. Lønsbevægelserne i 1915. 2 tabeller.
3. Avdelings- og medlemsbevægelsen. 4 tabeller.
4. Organisationernes regnskaper. 3 tabeller.
5. Forskjellige forhold angaaende ledighet, kontingent m. v. 2 tabeller.

1. Tarifoverenskomsterne.

I tabel I og II er git en oversikt over hvorledes tarifforholdene arter sig, hvad angaar deres tal, omfang, industri og fag, samt deres utløpstid, aar og maaned.

Tarifoverenskomsternes talmæssige utvikling gir et meget godt billede av organisationens fremgang og stigende indflydelse paa arbeidsforholdet. Til sammenligning hitsættes opgaver over antal gjældende overenskomster for de sidste 5 aar.

	1911	1912	1913	1914	1915
Antal overenskomster	590	705	744	802	857
Omfattende antal arbeidere	61454	72887	80262	88888	98193

Overenskomsternes antal er saaledes øket fra 1914 med 55 og arbeiderantallet med 9305.

I arbeiderantallet er regnet baade organiserte og uorganiserte ved overenskomstens oprettelse, idet overenskomsterne jo omfatter alle arbeidere.

Arbeiderantallet er som regel det der opgives av vedkommende organisation, naar krav om opsigelse eller gjennomførelse av ny overenskomst foreligger. Selvfølgelig kan arbeiderantallet i de fleste tilfælder variere sterkt i varighetsperioden.

2. Lønsbevægelserne i 1915.

a. Oprettede overenskomster.

Tabel III gir en spesifisert oversigt over hver enkelt oprettet overenskomst forbundsvis ordnet.

Tabellen er utarbeidet efter forbundenenes opgaver over lønsbevægelser i aaret og opsat paa samme maate og efter samme principper som i tidligere beretninger.

Som forklarende anmerkninger til tabellen anføres følgende:

I rubrik 3, antal arbeidere, har vi holdt os til forbundenenes opgaver.

Hvad antallet uorganiserte angaar er opgaven tildels skjønsmæssig og undertiden mangler den helt; i sidstnævnte tilfælde er tallene fra rubrik 4 ogsaa anvendt i rubrik 3.

I rubrik 5 og 6 er som regel anført høieste og laveste tariffmæssig fastsatte mindsteløn (eller gjældende løn), og imellem ligger flere satser som ikke kan opstilles skematisk.

Lønsforhøielserne er dels beregnet av vedkommende forbund og dels av os.

Som utgangspunkt er anvendt helt arbeidsaar à 50 uker = 300 arbeidsdage. Mereindtægten ved økede akkordpriser har vi i de fleste tilfælder ikke kunnet medta, da der ikke har været noget fast holdepunkt for beregningen. Derimot er den tariffmæssig sikrede lønsforhøielse i perioden medregnet — for enkelte overenskomsters vedkommende anmerkninger i tabellen.

Dette er den samme beregningsmaate som altid har været benyttet i landsorganisationens beretninger, og som gir det sikreste beregningsgrundlag baade sammenligningsvis og absolut.

Overenskomsternes varighet er jo som regel flere aar, og tidligere aars resultater burde egentlig tillægges aarets virksomhet, da lønsforbedringen virker hvert aar, ikke bare i det aar overenskomsten blev oprettet.

Imidlertid er ikke det gjort, da en beregning herav let kan lede til misforstaaelse.

Resultatet av aarets avsluttede *lønsbevægelser* er at der er oprettet 160 overenskomster omfattende 17 212 arbeidere, hvorav 14 233 organiserte.

Til sammenligning var der i 1914 oprettet 196 overenskomster omfattende 10 054 arbeidere, hvorav 7835 organiserte.

Den i aaret opnaadde *lønsforhøielse* er anslaat til kr. 2 045 776,00, hvilket gjør gjennemsnitlig kr. 130,82 pr. arbeider pr. aar.

Sammenlignelsesvis var lønsforhøielsen i 1914 kr. 1 367 668,00 — kr. 147,51 pr. arbeider.

Arbeidstidsforkortelsen omfatter kun 2677 arbeidere ialt, hvorav 2138 organiserte.

Den samlede forkortelse utgjør 8323½ time pr. uke eller 3,11 timer pr. arbeider pr. uke.

I 1914 var tallene 4561 arbeidere, hvorav 3715 organiserte med en tidsforkortelse av tilsammen 14 615 timer eller 3,20 timer pr. arbeider pr. uke.

Frier med fuld løn er under aarets virksomhet opnaadd for 1764 arbeidere, hvorav 1473 organiserte med gjennemsnitlig 6,40 feriedage pr. arbeider.

I 1914 var tallene henholdsvis 2120 arbeidere og 1663 organiserte med gjennemsnitlig 6,99 feriedage pr. arbeider pr. aar.

Ved at sammenligne aarets resultat med tidligere aar vil man se, at lønsbevægelsernes omfang talmæssig set er lavere end i 1914, men at arbeiderantallet er betydelig større. Naar arbeiderantallet er saa stort i forhold til lønsbevægelsernes antal, saa har det sin væsentligste forklaringsgrund i den omfattende tariffrevision i bygningsindustrien.

Utregnet pr. deltagende arbeider blir den ved aarets bevægelser opnaadde lønsforbedring noget mindre end de 2 foregaaende aar. At resultatet ikke er gunstigere maa antagelig for en del tilskrives den omstændighet, at nøiagtig halvparten av aarets arbeidsstansninger har karakteren av *lockout* og *sympatistreik*.

Avsnittet «d», om saker som er bortfaltt eller avsluttet uten overenskomst, omfatter ialt 48 lønsbevægelser omfattende 6277 arbeidere. Som det imidlertid vil sees ved gjennomgaaelsen av avsnittet har ogsaa endel av disse lønsbevægelser resultert baade i lønstillæg og arbeidstidsforkortelse, men nogen egentlig overenskomst er ikke opprettet, og av den grund er disse ikke medtat i tabellerne.

b. Arbeidsstansninger.

I tabel IV er opført alle arbeidsstansninger i aaret, baade de som paagik fra 1914 og de som paagik ved utgangen av 1915. Tabellen er opsat paa samme maate som i tidligere aarsberetninger. Saavel arbeiderantallet som medlemstallet er ialt væsentlig efter forbundenes egne opgaver og likesaa ogsaa beregningen over streikedagenes antal.

Datoerne for konflikternes begyndelse og avslutning er inklusive — altsaa første og sidste streikedag. Tabellen viser, at antallet av arbeidsnedlæggelserne i aaret var 102 mot 98 i 1914.

Arbeidsstansningerne omfattet ialt 9741 arbeidere, hvorav 8258 organiserte mot i 1914 5314 arbeidere og 4236 medlemmer.

Ialt er der 315 109 tapte arbeidsdage grundet konflikt mot i 1914 155 592 dage.

I understøttelse er der utbetalt ialt kr. 554 526,09, hvorav fra landsorganisationen kr. 300 034,00.

I 1914 var tallene henholdsvis kr. 205 806,74 og kr. 144 158,56.

Med hensyn til tapte arbeidsdage og utbetalt understøttelse har vi gaat ut fra at det kun omfatter organiserte arbeidere, da det er forbundenes opgaver vi her maa bygge paa.

Der falder da i 1915 38,16 tapte arbejdsdage pr. deltagende medlem mot 36,73 i 1914, og den utbetalte understøttelse beløper sig til kr. 67,15 pr. deltagende medlem mot kr. 48,59 i 1914.

Pr. tapt arbejdsdag utbetaltes i understøttelse kr. 1,76 mot kr. 1,32 i 1914.

For lettere at gi en oversigt over materialet hitsættes hovedresultaterne i følgende sammendrag:

c. Hovedresultaterne:

Her er i sammendrag lønsbevægelsernes antal og omfang de sidste 5 aar:

Aar	Uten arbeidsstans		Med arbeidsstans		Tilsammen		Betalt understøttelse	
	Bevæ- gelser	Ar- beidere	Bevæ- gelser	Ar- beidere	Bevæ- gelser	Ar- beidere	Ialt kr.	Herav av landsorg. kr.
1915	99	8229	102	9741	201	17970	554526,09	300034,00
1914	126	6134	98	5314	224	11448	205806,74	144158,56
1913	133	14040	99	4941	232	18981	150809,80	85732,06
1912	189	23066	67	8770	256	31836	460866,03	311277,59
1911	151	8534	50	41566	201	50100	1003328,95	477393,75

Arbejdsstansningernes omfang vil sees av følgende oversigt over streikeutgifterne og deres fordeling pr. medlem:

Aar	Streikeutgifter ialt kr.	Pr. medlem kr.	Bidrag fra landsorganisa- tionen kr.	Pr. medlem kr.
1915	554526,09	7,64	300034 00	4,13
1914	205806,74	3,01	144158,56	2,11
1913	150809,80	2,41	85732,06	1,37
1912	460866,03	7,93	311277,59	5,36
1911	1003328,95	20,25	477393,75	9,63

Paa samme maate gives efter tabel I et sammendrag av opnaadde resultater med hensyn til lønsforhøielser og forkortet arbejdstid med sammenlignende tal for sidste 5 aar.

Lønsforhøielse:

	Antal overens- komster	Antal ar- beidere	Derav med- lemmer	Opnaadd løns- forhøielse pr. aar		Understøt- telse kr.
				ialt kr.	pr. arb. kr.	
Uten stans . .	95	6872	5134	987661,00	143,72	—
Med stans . .	59	8766	7712	1058115,00	120,71	521492,80
Ialt 1915 . . .	154	15638	12846	2045776,00	130,82	5 21492,80
1914 . . .	184	9272	7357	1367668,00	147,51	1 70941,42
1913 . . .	197	17576	14678	2377440,00	135,27	83414,75
1912 . . .	289	29629	21832	3459267,00	116,75	236614,55
1911 . . .	193	25904	18485	2067962,00	79,83	67703,01

Arbeidstidens forkortelse :

	Antal overens- komster	Antal arbei- dere	Derav med- lemmer	Arbeidsforkortelse timer pr. uke	
				ialt	pr. arb.
Uten stans	31	1587	1339	4743	2,99
Med stans	14	1090	799	3580 ¹ / ₂	3,28
Ialt 1915	45	2677	2138	8323¹/₂	3.11
1914	106	4561	3715	14615	3,20
1913	115	11847	10159	36775	3,10
1912	123	11963	7670	26042 ¹ / ₂	2,18
1911	111	19795	13474	33711	1,70

For nærmere at kunne faa frem konflikternes aarsak, karakter og resultat hitsættes omstaaende utdrag av tabel IV, som paa en oversigtlig maate viser hvorledes arbeidsstansningerne har artet sig.

Som det vil sees skyldes hovedmængden av konflikter krav om fornyelse av overenskomster, mens et forholdsvis litet antal skyldes kravet om at faa opprettet overenskomst.

Konflikternes avslutning og resultat har i det store og hele været tilfredsstillende. Kun i 7 tilfælder, omfattende tilsammen 228 arbeidere, har ikke konflikten ført til et antagelig resultat.

Av sammendragene vil det sees at de lønsbevægelser som er ordnet uten arbeidsstans fremviser et bedre gjennomsnittstal hvad lønsforbedring betræffer end bevægelser som har medført arbeidsstans.

Hvad derimot angaar arbeidstidsforkortelsen er forholdet omvendt — altsaa et bedre gjennomsnittstal med arbeidsstans.

Sammendragene stiller sig saaledes :

Konflikternes aarsak :

Aarsak	Antal konflikter	Antal arbei- dere	Derav med- lemmer	Tapte arbeids- dage	Utbetalt under- støttelse kr.	Herav av landsorga- nisationen kr.
Krav om overens- komst	16	1245	1084	23832	29067,91	18953,50
Fornyelse av over- enskomst	62	8142	6848	281727	513777,58	275036,50
Konflikt i andre fag	13	101	101	3373	5397,06	3215,00
Foreningsret, av- skedigelse m.v.	9	191	178	5288	5351,91	2269,00
Forsøk paa løns- nedslag	2	62	47	889	931,63	560,00
Ialt	102	9741	8258	315109	554526,09	300034,00

Konflikternes karakter:

Karakter	Antal konflikter	Antal arbeidere	Derav medlemmer	Tapte arbeidsdage	Utbetalt understøttelse kr.	Herav av landsorganisationen kr.
Streik	51	4437	3895	130202	221110,53	109060,00
Sympatistreik	12	59	59	1825	2912,21	1535,00
Lockout	39	5245	4304	183082	330503,35	189439,00
Ialt	102	9741	8258	315109	554526,09	300034,00

Konflikter avsluttet paa følgende basis:

Avslutningsbasis	Antal konflikter	Antal arbeidere	Derav medlemmer	Tapte arbeidsdage	Utbetalt understøttelse kr.	Herav av landsorganisationen kr.
Konflikter avsluttet med overenskomst	86	9334	7879	302727	540569,55	291774,50
Konflikter avsluttet uten overenskomst	13	352	329	7840	9265,54	5661,00
Konflikter som paagik ved aarets utgang	3	55	50	4542	4691,00	2598,50
Ialt	102	9741	8258	315109	554526,09	300034,00

Konflikternes resultat:

Resultat	Antal konflikter	Antal arbeidere	Derav medlemmer	Tapte arbeidsdage	Utbetalt understøttelse kr.	Herav av landsorganisationen kr.
Arbeidernes fordringer i det væsentligste gjennomført	92	9450	7980	304807	543232,09	239443,50
Intet væsentlig opnaadd	7	236	228	5760	6603,00	3992,00
Paagik ved aarets utgang	3	55	50	4542	4691,00	2598,50
Ialt	102	9741	8258	315109	554526,09	300034,00

Fra 1914 paagik 4 konflikter omfattende 114 arbeidere, hvorav 97 organiserte.

Av de opprettede 160 overenskomster indeholder 98, omfattende 11,554 arbeidere, hvorav 9747 medlemmer, bestemmelser om forhandlinger og voldgift i tvistetilfælder og 79, omfattende 10,591 arbeidere, hvorav 8877 medlemmer, «almindelige bestemmelser».

Foruten de i tabellerne III og IV omhandlede opprettede overenskomster og arbeidsstansninger har der i aarets løp været behandlet nedenstaaende saker vedrørende lønsbevægelser:

d. Avsluttet uten overenskomst, bortfaldt eller utsat.

Arbeidsmandstorbundet:

1. *Statens jernbane- og befæstningsanlæg.* Omfattende 3618 arbeidere, hvorav 3015 organiserte. Ved forhandling med departementet opnaaddes enkelte forbedringer og tariffen blev derfor fornyet 1 aar med de foretagne forandringer.
2. *Fredrikstad kommune.* Godkjendt lønskrav omfattende 33 arbeidere, hvorav 21 organiserte. Ikke fremmet.
3. *Tønsberg kommune.* Godkjendt lønskrav omfattende 50 arbeidere, hvorav 28 organiserte. Da arbeiderne erholdt et dyrtidstillæg av 10 % blev tariffkravet foreløbig utsat.
4. *Kristiansunds kommune.* Godkjendt krav om opsigelse av overenskomst omfattende 50 arbeidere, hvorav 36 organiserte. Ikke fremmet.
5. *Hammerfest kommune.* Godkjendt lønskrav omfattende 23 arbeidere, hvorav 14 organiserte. Ikke fremmet.
6. *Bergens kul- og havnearbeiderforening.* Godkjendt krav om ekstratillæg for overtidsarbeide omfattende 41 arbeidere, alle organiserte. Saken ordnet ved forhandling.
7. *Hovdenak stole- og møbefabrik.* Godkjendt lønskrav omfattende 46 arbeidere, hvorav 31 organiserte. Ikke fremmet.
8. *Kristiania elektricitetsverk.* Godkjendt lønskrav omfattende 28 arbeidere, hvorav 27 organiserte. Ikke fremmet.
9. *Svanø gruber.* Godkjendt lønskrav omfattende 48 arbeidere, hvorav 32 organiserte. Ikke fremmet.
10. *Lillevoldens kraftanlæg, Meraker.* Godkjendt lønskrav omfattende 117 arbeidere, hvorav 104 organiserte. Ikke fremmet.
11. *Linjearbeiderne ved Bergens sporvei.* Godkjendt lønskrav omfattende 18 arbeidere, hvorav 13 organiserte. Ikke fremmet.
12. *Salsbrukets lasteplads, Opløfjorden.* Godkjendt lønskrav omfattende 35 arbeidere, hvorav 28 organiserte. Der er ført forhandling, men enighet er ikke opnaadd. Saken hviler indtil videre.
13. *Dunkearbeiderne ved Mustads fabrik.* Godkjendt krav om opsigelse av overenskomst omfattende 10 arbeidere, alle organiserte. Ikke fremmet.

14. *Tinfos jernverk*. Godkjendt lønskrav omfattende 62 arbeidere, hvorav 55 organiserte. Utsat indtil videre.
15. *Als Saudefaldenes anlæg i Ryfylke*. Godkjendt lønskrav omfattende 100 arbeidere, hvorav 80 organiserte. Utsat indtil videre.
16. *Salterød smelteverk*. Godkjendt lønskrav omfattende 19 arbeidere, alle organiserte. Opnaaddes 10 % lønstillæg. Ingen overenskomst.
17. *Kjørerne ved Birtevarre gruber*. Godkjendt lønskrav omfattende 55 arbeidere, hvorav 35 organiserte. Ikke fremmet.

Baker- og konditorforbundet:

18. *Bakerne og konditorerne, Arendal*. Godkjendt krav om opsigelse av overenskomst omfattende 15 arbeidere, hvorav 13 organiserte. Saken hviler grundet krisen.
19. *Kvindelige arbeidere ved chokoladefabrikken «Nidar», Tr.hjem*. Godkjendt lønskrav omfattende 60 arbeidere, hvorav 20 organiserte. Saken foreløbig opgit grundet organisationsforholdene.

Havne- og transportarbeiderforbundet:

20. *Losse- og lastearbeiderne i Bergen*. Godkjendt krav om ekstrabetaling for overtidsarbeide omfattende 700 arbeidere, hvorav 600 organiserte. Forhandlinger optoges, men førte ikke til noget resultat. Midlertidig utsat.
21. *Losse- og lastearbeiderne i Tromsø*. Godkjendt lønskrav omfattende 80 arbeidere, hvorav 70 organiserte. Ikke fremmet.
22. *Losse- og lastearbeiderne i Namsos*. Godkjendt krav om opsigelse av overenskomst omfattende 20 arbeidere, alle organiserte. Overenskomsten opsagt, men saken iøvrig ikke fremmet.

Jern- og metalarbeiderforbundet:

23. *Moelvans bruk, Moelven*. Godkjendt lønskrav omfattende 32 arbeidere, hvorav 22 organiserte. Timelønnen forhøiedes med 2—7 øre. Arbeidstid 58 timer. Overenskomst ikke opprettet.
24. *Hovslagerfaget i Trondhjem*. Godkjendt lønskrav omfattende 13 arbeidere, hvorav 9 organiserte. Timelønnen forhøiedes med 5—6 øre. Arbeidstid 55 timer, tidligere 56. Overenskomst ikke opprettet.
25. *Reparatørerne hos Mustad & Søn, Lysaker*. Godkjendt lønskrav omfattende 7 arbeidere, alle organisert. Timelønnen forhøiedes med 3—4 øre. Overenskomst ikke opprettet.
26. *8 smedverksteder i Trondhjem*. Godkjendt lønskrav omfattende 49 arbeidere, hvorav 24 organiserte. Timelønnen forhøiedes med 4 øre straks og yderligere 2 øre fra 1/4 1916. Overenskomst ikke opprettet.
27. *Blikkenslagerfaget i Kristiansund N.* Godkjendt krav om opsigelse av overenskomst omfattende 40 arbeidere, hvorav 24

organiserte. Mestrene indvilget et dyrtidstillæg av kr. 2.00 pr. uke. Opsigelse av overenskomsten ikke fremmet.

Kjøre- og handelsarbeiderforbundet.

28. *Kjøre- og lagerarbeiderne i Trondhjem.* Krav om dyrtidstillæg omfattende 70 arbeidere, hvorav 64 organiserte. Ikke fremmet.

Malerforbundet:

29. *Marinens verft, Horten.* Godkjendt lønskrav omfattende 11 arbeidere, alle organiserte. Grundet forskjellige forhold er saken utsat indtil videre.
30. *Malerverkstederne i Molde.* Godkjendt lønskrav omfattende 14 arbeidere, hvorav 12 organiserte. Den tidligere overenskomst opsgat av mestrene. Kravet om ny overenskomst utsat.

Murerforbundet:

31. *Murerfaget i Molde.* Godkjendt lønskrav omfattende 6 arbeidere, alle organiserte. Ikke fremmet.
32. *Gipsmakermester Jensens arbeidere i Vestfjorddalen.* Godkjendt krav om arbeidsnedlæggelse grundet brud paa tarif. Omfattende 25 arbeidere, alle organiserte. Saken ordnet ved forhandling uten arbeidsstans.

Møbelindustriarbeiderforbundet.

33. *Kurv møbelfabrikantene i Kristiania.* Godkjendt krav om arbeidsnedlæggelse grundet brud paa gjældende tarif. Omfattende 50 arbeidere, alle organiserte. Saken ordnet ved forhandling uten arbeidsstans.
34. *Tollefsens møbelfabrik, Skien.* Godkjendt krav om overenskomst omfattende 8 arbeidere, alle organiserte. Saken utsat for at fremmes samtidig med revision av tariffen for møbelsnekkerfaget i Skien.

Papirindustriarbeiderforbundet.

35. *Kistefos træsliperi, Jevnaker.* Godkjendt lønskrav omfattende 74 arbeidere, hvorav 42 organiserte. Bedriften indvilget dyrtidstillæg, hvorefter saken iøvrig utsattes.
36. *Moelv's cellulosefabrik.* Godkjendt lønskrav omfattende 110 arbeidere, hvorav 101 organiserte. Pladserne blev opsgat. Bedriften indvilget da et dyrtidstillæg som arbeiderne godkjendte.

Slagter- og pølsemakerforbundet:

37. *Slagter- og pølsemakerne i Larvik.* Godkjendt lønskrav omfattende 7 arbeidere, hvorav 6 organiserte. Ikke fremmet.

Skind- og læderindustriarbeiderforbundet:

38. *Skind- og hudarbeiderne i Kristiania.* Godkjendt lønskrav omfattende 22 arbeidere, hvorav 18 organiserte. Ukelønnen forhøiedes med kr. 5,00. Overenskomst ikke opprettet.

Stenhuggerforbundet:

39. *Monumentforretninger i Kristiania, Tønsberg og Larvik.* Overenskomsten, som omfatter 40 arbeidere, alle organiserte, opsagt av arbeidsgiverne. Godkjendelse til at opsi pladserne for at avverge lønsreduktion blev git. Saken ordnedes uten arbeidsstans. Tariffen prolongertes uforandret paa 1 aar.
40. *Rieber & Sønns stenhuggeri, Bergen.* Godkjendt krav om opsigelse av overenskomst omfattende 15 arbeidere, alle organiserte. Opsigelsen ikke fremmet.
41. *Fredrikstad stenhuggeri.* Godkjendt krav om at iverksætte blokade ianledning brud paa tariff. Omfattende 25 arbeidere, hvorav 20 organiserte. Blokaden hævet som resultatløs.
42. *Smedene ved N. S. Beer & co. stenhuggeri, Spjærøen.* Godkjendt krav om at gaa til arbeidsnedleggelse ianledning lønsnedslag omfattende 40 arbeidere, alle organiserte. Saken blev ordnet ved forhandling uten arbeidsstans.

Træarbeiderforbundet:

43. *Træarbeiderne i Kirkenæs.* Godkjendt krav om opsigelse av overenskomst omfattende 63 arbeidere, hvorav 53 organiserte. Ikke fremmet grundet krisen.
44. *Trævarefabrikarbeiderne i Bergen.* Godkjendt krav om opsigelse av overenskomst omfattende 74 arbeidere, hvorav 24 organiserte. Grundet forskjellige omstændigheter er saken *ikke fremmet*.
45. *Træarbeiderne ved Strømmens trævarefabrik.* Godkjendt krav om opsigelse av overenskomst omfattende 139 arbeidere, hvorav 120 organiserte. Ikke fremmet grundet krisen.
46. *Skibstømmerne i Kristiansund N.* Godkjendt lønskrav omfattende 50 arbeidere, hvorav 30 organiserte. Ikke fremmet.

47. *Træarbeiderne i Porsgrund.* Godkjendt lønskrav omfattende 30 arbeidere, hvorav 18 organiserte. Ikke fremmet.
48. *Tomrerne i Sarpsborg.* Godkjendt lønskrav omfattende 35 arbeidere, hvorav 23 organiserte. Ikke fremmet.

Tilsammen 48 saker omfattende ialt 6277 arbeidere, hvorav 5124 organisert.

e. *Godkjendte krav om gjennomførelse av eller opsigelse av overenskomst, ikke færdigbehandlet ved aarets utgang.*

<i>Arbeidsmandsforbundet.</i>	Antal arb.	Hvorav org.
<i>Bergverksoverenskomsterne.</i>		
1. Birtavarre, Nordiske grubekompani, Bosmo, Røros, Killingdal, Røstvangen, Foldalen, Stordø og Sulitjelma gruber. Overenskomsterne opsagt av arbeidene	4100	3277
2. Rødskog bruk og guldlistefabrik. Overenskomst opsagt av arbeidene.	45	45
3. Gulskogens guldlistefabrik. Krav om overenskomst	25	17
4. Royal vaskeri, Kristiania. Krav om overenskomst	28	21
5. Murarbeiderne i Sandefjord. Overenskomst opsagt av arbeidene	13	13
6. A/S Bergens glasverk. Overensk. opsagt av arb.	53	44
7. A/S Laurvig glasverk. Do.	113	100
8. A/S Moss glasverk. Do.	64	51
9. Luossavaara—Kiirunavaarabolaget, Narvik. Do.	211	113
10. A/S Spørk & co. og Løven mineralvandfabrik, Trondhjem. Do.	17	8
11. Murarbeiderne i Larvik. Do.	8	8
12. Sundløkkens smelteverk. Do.	130	124
13. Solbergfossens utbygning. Krav om overenskomst	90	73
14. Margarinfabrikken «Arild», Trondhjem. Overenskomst opsagt av arbeidene.	15	11
15. Trondhjems bryggerier. Overensk. opsagt av arb.	188	104
16. Ølbryggerierne i Kristiania. Do.	500	223
17. Norsk Hydro (Notodden og Rjukan). Do.	805	805
18. Nordenfjeldske sprængstoffabrik. Do.	60	44
19. Pienes mølle, Buviken. Do.	28	20
20. Kristiania spikerverk, Nydalen. Do.	130	107
21. Stenarbeiderne i Bergen. Do.	190	172
22. Mekaniske verksteder og skibsbyggerier. Do.	210	210
Tilsammen	7023	5593

		Antal arb.	Hvorav org.
<i>Baker- og konditorforbundet.</i>			
23.	Bakerne i Haugesund. Overenskomst opsagt av arbeiderne	40	32
24.	Bakerne i Stavanger. Overensk. opsagt av arb.	82	66
25.	Bakerne i Lillestrøm. Do.	11	9
26.	Bakerne i Sandnes. Do.	18	18
Tilsammen . .		151	125

Formerforbundet.

27.	Mekaniske verksteder og støperier. Overenskomsten opsagt av arbeiderne	1700	1600
-----	--	------	------

Havne- og transportarbeiderforbundet.

28.	Kularbeiderne ved Bergenske S/S lager, Bodø. Krav om overenskomst	10	10
29.	Norge—Mexico—Gulflinjen. Overenskomst opsagt av arbeiderne	220	220
30.	Lossearbeiderne i Kristiansand S. Overenskomst opsagt av arbeiderne	100	100
31.	Sannesund losse- og stuerlag. Overenskomst opsagt av arbeiderne	30	30
32.	Menstad lager- og losselag. Overenskomst opsagt av arbeiderne	45	36
33.	Lastning av ruteskibe ved Slemmestad. Overenskomst opsagt av arbeiderne	80	80
34.	Piene & Sønns lager, Trondhjem. Overenskomst opsagt av arbeiderne	18	18
35.	Notodden bryggearbeidere (Norsk Hydro). Overenskomst opsagt av arbeiderne	55	55
Tilsammen . .		558	549

Jern- og metalarbeiderforbundet.

36.	Sulitelma aktiebolag. Overenskomst opsagt av arbeiderne	114	114
37.	Foldalens gruber. Overensk. opsagt av arbeiderne	32	20
38.	Mekaniske verksteder og skibsbyggerier inden arbeidsgiverforeningen. Ialt 106 bedrifter. Overenskomst opsagt av arbeiderne	11500	9000
39.	Mekaniske verksteder m. v. utenfor arbeidsgiverforeningen. Ialt 29 bedrifter. Overenskomsterne opsagt av arbeiderne	1515	727

	Antal arb.	Hvorav org.
40. Elektriske installationsfirmaer. 29 bedrifter. Overenskomsterne opsagt av arbeiderne	1000	700
41. Norsk Hydro, Notodden—Rjukan. Overenskomst opsagt av arbeiderne.	718	500
42. Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, Narvik. Overenskomsten opsagt av arbeiderne	89	78
43. Chr.a spikerverk, Nydalen. Overenskomsten opsagt av arbeiderne.	322	212
Tilsammen . .	15290	11351

Kjøre- og handelsarbeiderforbundet.

44. Strømmen og Lillestrøm. Kjørerne. Krav om overenskomst	9	9
--	---	---

Malerforbundet.

45. Kristiansand S. Malerfaget. Overenskomsten opsagt av arbeiderne	38	30
46. Notodden. Malerfaget. Overensk. opsagt av arb.	23	23
47. Sandefjord. Do. Do.	27	21
48. Sarpsborg. Do. Do.	25	21
49. Skien. Do. Do.	33	25
50. Malerne ved de mek. verksteder. Do.	40	40
Tilsammen . .	186	160

Matros- og fyrbøterunionen.

51. Norsk rederforbund. Dæksmandskap og maskinmandskap ved alle rederier i landet. Overenskomsten opsagt av arbeiderne	4000	2000
--	------	------

Murerforbundet.

52. Murerne, Larvik. Overensk. ops. av arb.	20	20
53. Do. Molde. Do.	5	5
54. Do. og murarb., Sarpsborg. Do.	40	40
55. Do. Do. Sydvaranger. Do.	28	28
Tilsammen . .	93	93

Møbelindustriarbeiderforbundet.

56. Møbelsnekkerne, Fredrikstad. Overenskomst opsagt av arbeiderne	26	26
--	----	----

	Antal arb.	Hvorav org.
57. Møbelsnekkerne, Hamar. Overenskomst opsagt av arbeiderne	14	14
58. Møbelsnekkerne, Kristiania. Overenskomst opsagt av arbeiderne	420	390
59. Møbelsnekkerne, Skien. Overenskomst opsagt av arbeiderne	26	26
60. Møbelsnekkerne, mek. verksteder. Overenskomst opsagt av arbeiderne	70	70
Tilsammen	556	526

Papirindustriarbeiderforbundet.

61. Træsliperiarbeiderne, Lausnes, Namdalen. Krav om overenskomst	34	31
---	----	----

Sag-, tomt- og høvleriarb.forbundet.

62. Enge bruk, Enge. Overenskomst opsagt av arbeiderne	70	53
63. Værdalsbrukets lænse, Værdalen. Overenskomst opsagt av arbeiderne	25	23
64. A/S Union & Co.s bruk, Skotfos. Overenskomst opsagt av arbeiderne	29	21
Tilsammen	124	97

Skind- og lærindustriarb.forbundet.

65. Logarverne i Trondhjem. Overenskomst opsagt av arbeiderne	40	23
66. Logarverne, Kristiania. Overenskomst opsagt av arbeiderne	55	45
Tilsammen	95	68

Skog- og jordbruksarb.forbundet.

67. Skogsarbeiderne, Ytre Aadalen. Krav om overenskomst	60	30
---	----	----

Skotøiarbeiderforbundet.

68. Haandskomakerne, Aalesund. Overenskomsten opsagt av arbeiderne	30	24
69. Skotøiarbeiderne, Sandnes. Overenskomst opsagt av arbeiderne	22	22

		Antal arb.	Hvorav org.
70.	Haandskomakerne, Stavanger. Overenskomst opsagt av arbeiderne	70	51
71.	Haandskomakerne, Kristiania. Overenskomst opsagt av arbeiderne	220	162
72.	Haandskomakerne, Bergen. Overenskomst opsagt av arbeiderne	90	68
73.	Haandskomakerne, Trondhjem. Overenskomst opsagt av arbeiderne	45	29
74.	Haandskomakerne, Kristiansund N. Overenskomst opsagt av arbeiderne	26	26
75.	Haandskomakerne, Moss. Overenskomst opsagt av arbeiderne	11	8
76.	Haandskomakerne, Gjøvik. Overenskomst opsagt av arbeiderne	14	10
77.	Skofabrikarbeiderne Fredrikshald, Kristiania, Hammar, Drammen, Skien, Stavanger, Bergen, Trondhjem. Overenskomsten opsagt av arbeiderne . .	2070	1105

Tilsammen . . 2598 1505

Skrædderforbundet.

78.	Skrædderne, Bergen. Overensk. opsagt av arb.	100	61
79.	Do. Trondhjem. Do.	90	75

Tilsammen . . 190 136

Stenhuggerforbundet.

80.	Granit- og marmorsliperne i Kristiania. Overenskomst opsagt av arbeiderne	40	40
-----	---	----	----

Træarbeiderforbundet.

81.	Træarbeiderne, Namsos. Overenskomst opsagt av arbeiderne	35	32
82.	Træarbeiderne, Hammerfest. Overenskomst opsagt av arbeiderne	54	49
83.	Tømrerne, Larvik. Overenskomst opsagt av arb.	76	74
84.	Tømrerne, Lillehammer. Do.	30	18
85.	Tømrerne og snekkerne, Fredrikstad. Overenskomst opsagt av arbeiderne	114	94
86.	Fabriksnekkerne, Lillehammer. Overenskomst opsagt av arbeiderne	28	20
87.	Trævarefabrikarbeiderne, Bergen. Overenskomst opsagt av arbeiderne	68	48
88.	A/S Drammens trævarefabrik. Overenskomst opsagt av arbeiderne	34	20
89.	Bygmestrene, Tønsberg. Overenskomst opsagt av arbeiderne	33	29

	Antal arb.	Hvorav org.
90. Tømrerne og snekkerne, Rjukan. Overenskomst op- sagt av arbeiderne	57	55
91. Træarbeiderne, Rjukan, anlæg og drift (Norsk Hydro). Overenskomst opsagt av arbeiderne . .	146	130
92. Træarbeiderne ved salpeterfabrikken paa Notodden. Overenskomst opsagt av arbeiderne	23	18
93. Træarbeiderne ved de mek. verksteder. Overens- komst opsagt av arbeiderne	1400	900
Tilsammen . .	2098	1487

Enkeltvise foreninger.

94. Guldlistearbeidernes fagforening, Levanger. Guld- listearbeiderne, Levanger. Overenskomsten opsagt av arbeiderne	14	14
Ialt . .	34819	25414

Sammenlignet med tidligere aar stiller ikke færdigbehandlede lønsbevægelser sig saaledes ved hvert aars utgang:

Aar	Antal bevægelser	Antal arbeidere	Antal organiserte
1915	94	34819	25414
1914	69	10402	8598
1913	65	4628	3458
1912	55	7042	6124
1911	53	11431	9366
1910	39	16249	12619

Som det vil sees er saavel antallet av lønsbevægelser som arbeiderantallet betydelig større i 1915 end noget aar tidligere. Og dette skyldes hovedsagelig opsigelsen av overenskomsterne for bergverkerne, jernindustrien, elektrokemiske industri, skoindustrien og overenskomsten med skibsrederne.

Sommerferie.

Feriespørsmålet har været gjort til gjenstand for endel undersøkelser siden 1911, og resultatet er meddelt i landsorganisationens tidligere aarsberetninger. Det fremgaar av disse undersøkelser, at der er en glædelig fremgang at spore, men der er endnu overmaate langt frem til hel og fuld anerkjendelse av, at kravet om sommerferie med fuld løn for lønsarbeiderne er av saa stor samfundsmæssig betydning, at det kræver en snarlig gjennomførelse.

I erkjendelse herav har ogsaa socialdepartementet anmodet sekretariatet om at skaffe tilveie oplysninger om i hvilken utstrækning der er tilstaaet *sommerferie* i de arbeidsgrener som er tilsluttet landsorganisationen.

Forespørslen er nærmest foranlediget av en henstillen fra en række stortingsmænd av arbeiderpartiet om ved lov at faa regulert aarets arbeids- og hviledage, saaledes at de flest mulige lønsarbeidere kan faa en sammenhengende sommerferie paa mindst 1 uke.

Utover hvad der er fastsat i de senere aars tariffer er ikke landsorganisationen i besiddelse av nogen opgaver til belysning av spørsmålet, og vi har derfor ved henvendelse til forbundene søkt at faa frem en samlet oversigt over feriespørsmålets stilling for nærværende.

Da imidlertid de indkomne opgaver tildels er meget ufuldstændige og ikke egner sig for nogen tabellarisk oversigt over feriespørsmålet, kan vi kun gi en summarisk fremstilling til belysning av saken.

Av de fra de tilsluttede organisationer indkomne besvarelser fremgaar, at for enkelte industriars vedkommende er feriespørsmålet praktisk talt gjennomført over det hele. Dette gjelder saaledes *baker- og konditorfaget, bokbinderierne, trykkerierne* og inden den kemigrafiske industri.

I disse fag, som tilsammen tæller ca. 6700 arbeidere, erholder de 6300 arbeidere mindst 1 ukes sommerferie med fuld løn. Endel bedrifter gir 9 dage, 14 dage og op til 3 ukers ferie.

Foruten i ovennævnte industrier erholder de kommunale arbeidere i Kristiania, Bergen, Trondhjem, Stavanger og Sarpsborg, omfattende 1316 organiserte, 9 dages sommerferie med fuld løn.

Likesaa erholder sporvognsbetjeningen i Kristiania, Bergen, Trondhjem og Drammen, omfattende 887 arbeidere, 7—10 til 14 dages ferie med løn.

Ved de elektrokemiske bedrifter erholder arbeiderne ved ovennævnte og endel av de øvrige skiftmandskaper fra 3—9 dages ferie. Der haves imidlertid ikke opgaver over hvor mange arbeidere dette gjælder.

I de øvrige industrigrener er det i meget liten utstrækning at sommerferie med løn er indvilget.

Saaledes er det av jernindustriens ca. 19 000 arbeidere kun 2052 eller 10,80 % som har gjennemsnitlig 4,22 feriedage med løn pr. arbeider.

For papirindustriens vedkommende stiller forholdet sig endnu ugunstigere. Ved 110 bedrifter beskjæftiges for tiden ca. 14 000 arbeidere, og herav har 189 eller 1,35 % 6 feriedage pr. arbeider.

I skoindustrien er det for det hele lands vedkommende 17 bedrifter, der beskjæftiger 344 arbeidere, som gir fra 3 til 6 dages sommerferie med fuld løn.

Derimot er det 27 bedrifter, der beskjæftiger 1281 arbeidere, som gir fra 6 til 12 dages ferie med delvis løn. Denne delvise løn utbetales efter forskjellige regler paa de forskjellige steder.

Ved melkefabrikkerne paa Kap, Hamar, Sandesund og i Holmestrand, hvor der beskjæftiges tilsammen ca. 700 arbeidere, erholdes 6 dages ferie med løn.

Foruten i de fag og industrier som ovenfor anført er der ogsaa inden enkelte andre større og mindre arbeidsgrener ved organisationsmæssig avtale indrømmet arbeiderne nogle dages sommerferie med bibehold av løn.

Efter de fra forbundene indkomne opgaver erholder ialt 16 822 arbeidere, hvorav 13 290 eller 18,31 % av landsorganisationens medlemmer, ferie med løn.

Feriedagenes antal tilsammen er 104 995 eller 6,24 dage pr. arbeider.

Fordelt paa landsorganisationens gjennomsnitlige medlemstal i aaret blir det kun 1,45 feriedage pr. medlem.

Der er saaledes al grund til at la kravet om mindst en ukes sommerferie med fuld løn komme mere i forgrunden end som hittil har været tilfældet.

Til sammenligning hitsættes opgave over oprettede overenskomster i de sidste 5 aar, hvor ferier med fuld løn er fastsat:

	Antal overens- komster	Antal arbei- dere	Antal med- lemmer	Ferie dage pr. aar	
				ialt	pr. arb.
1915	30	1764	1473	11289	6,40
1914	55	2120	1663	14818	6,99
1913	38	4339	4167	31088	7,16
1912	36	2340	1800	14303	6,11
1911	14	1350	819	7264	5,38

Tabel 1. Gjældende tarifoverenskomster pr. 31. december 1915,

Løpe-nr.	Bedriftsgrupper	Arbejdsmands- forbundet		Baker- og kon- ditorforbundet		Bokbinder- forbundet		Centralforening for boktrykkere		Former- forbundet		Guldsmedarb.- forbundet	
		antal		antal		antal		antal		antal		antal	
		tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere	tariffer	arbejdere
1	Anlægsarbejde	10	4728	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Bakeriindustri, møller, kjebs- og knækkebr.f.	4	78	45	1747	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Bergverksindustri	25	6044	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Bokbinderier m. v.	—	—	—	—	11	1297	—	—	—	—	—	—
5	Boktrykkerier og kemigrafisk industri	—	—	—	—	—	—	1	2639	—	—	—	—
6	Bryggerier, brænderier, mineralvandfabr.	5	795	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Bygningsvirksomhet	25	2028	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Chokolade-, dropsfabr., kaffebrænderier m. v.	2	139	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Guldsmede, gravører m. v.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	846
10	Havne- og transportarbejde	3	178	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Hermetikfabrikker	10	1962	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Jern- og metalindustri	6	671	—	—	—	—	—	—	19	1913	—	—
13	Jordbruk, skogsdrift, fløtning m. v.	4	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Kemisk og elektrokemisk industri	25	3453	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Kjøre-, lager- og handelsarbejde	8	484	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Kommunal virksomhet	14	2402	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Kommunikationsvæsen	2	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Møbelindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Papir-, cellulose- og træmassefabrikker	2	397	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Sagbruk og høvlerier	3	210	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Sjøfart	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Skind- og lærindustri	1	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Skotøiindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Skrædderindustri	1	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Slagtere og pølsemakere	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Smør- og melkefabrikker	5	729	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Sten-, glas- og jordindustri	15	1242	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Stenhuggere	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Tekstilindustri	12	2613	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	Tobakindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31	Træindustri av forskjellig art	6	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32	Varme og kraftanlæg (privat drift)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	Vask, strykning	2	61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tilsammen		190	28784	45	1747	11	1297	1	2639	19	1913	3	846

ordnet efter bedriftsgrupper og organisationer. (Forts. næste side.)

Havne- og trans- portarb.forb.		Jern- og metal- arb.forbundet		Kjøre- og handels- arb.forbundet		Litografisk forbund		Maler- forbundet		Matros- og fyr- bøterunion		Murerforbundet		Møbelindustri- arb.forbundet		Papirindu- striarb forb.		Sadelmaker- og tæpserforb.		Sag-, tomt- og høvleriarb.forb.		Løpe-nr.	
antal	tariffer	antal	tariffer	antal	tariffer	antal	tariffer	antal	tariffer	antal	tariffer	antal	tariffer	antal	tariffer	antal	tariffer	antal	tariffer	antal	tariffer		
			7																			1	
					443																	2	
																						3	
																						4	
																						5	
																						6	
																						7	
																						8	
																						9	
27	2845																					10	
																						11	
																						12	
																						13	
2	52	9			1051																	14	
3	232					34	708															15	
																						16	
																						17	
																						18	
																						19	
2	37	6			363																	20	
		1			4																	21	
																						22	
																						23	
																						24	
																						25	
																						26	
																						27	
																						28	
																						29	
																						30	
																						31	
																						32	
																						33	
34	3166	105			18314	35	723	2	575	23	1725	19	3512	33	1693	32	1322	69	9973	2	270	50	4050

(Tabel I. Fortsættelse.)

Løpe-nr.	Skind- og læder- ind. arb. forb.		Skog- og jord- bruksarb. forb.		Skotøiarbeider- forbundet		Skrædder- forbundet		Slagter- og pølse- makerforbundet		Spurveis- forbundet		Stenhugger- forbundet		Tobakarbeider- forbundet		Trikotagearb.- forbundet		Træarbeider- forbundet		Enkelstaaende foreninger		Tilsammen	
	antal		antal		antal		antal		antal		antal		antal		antal		antal		antal		antal		antal	
	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere	tariffer	arbeidere
1																			3	163			13	4891
2																							49	1825
3																		1	30			33	6517	
4																							12	1312
5																							3	3214
6																							5	795
7																		34	3450			126	9859	
8																							2	139
9																							3	846
10																							30	3023
11																							10	1962
12																		1	1400			91	19502	
13			3	260														4	168			7	390	
14																							40	4724
15																							45	1424
16																							14	2402
17											6	690											11	881
18																							32	1392
19																		1	73			83	10862	
20																							53	4244
21																							18	3505
22	13	376																					14	506
23					34	3034																	34	3034
24							23	1121													1	105	25	1321
25									14	319													14	319
26																							5	729
27																							16	1275
28													11	1628									11	1628
29																	6	480			1	28	19	3121
30															7	1409							7	1409
31																			18	780	3	130	29	1063
32																							1	18
33																							2	61
	13	376	3	260	34	3034	23	1121	14	319	6	690	11	1628	7	1409	6	480	62	6064	5	263	857	98193

Tabel II.

Tarifoverenskomsternes utløpstid.

Maaned	1916		1917		1918		1919		Ubestemt utløpstid		Tilsammen	
	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere	Tariffer	Arbejdere
Januar	36	5986	19	3183	4	632	2	224	—	—	—	—
Februar	10	611	1	55	—	—	—	—	—	—	—	—
Mars	91	22489	10	1392	2	313	1	2639	—	—	—	—
April	96	7590	76	8330	8	366	—	—	—	—	—	—
Mai	99	4826	29	2183	6	508	—	—	—	—	—	—
Juni	45	3630	17	1284	3	552	—	—	—	—	—	—
Juli	57	9321	15	1690	1	183	1	20	—	—	—	—
August	13	292	4	112	5	337	—	—	—	—	—	—
September	135	14548	6	187	4	271	3	664	—	—	—	—
Oktober	12	388	2	852	1	14	—	—	—	—	—	—
November	7	331	—	—	2	41	—	—	—	—	—	—
December	11	456	2	240	—	—	1	140	—	—	—	—
Ubestemt utløpstid	—	—	—	—	—	—	—	—	20	1313	—	—
Tilsammen	612	70468	181	19508	36	3217	8	3687	20	1313	857	98193

Tabel III.

Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Arbeidsmandsforbundet.			kr. eller øre	kr. eller øre		pct.	
1	Slemmestad. A/S Kr.a Portland cementfabrik	280	230	55—35	60—40	5	10-0	39900
2	Aalesund. Stenarbeiderne	56	56	70—60	80—70	10	—	15120
3	Hunsfos nyanlæg og Vigeland	76	52	50—42	60—42	—	—	10640
4	Lysaker kemiske fabrik	28	18	4,20—3,80	4,50—4,20	0,30	15	2520
5	Valnesfjorden. Kisstrand skifferbrud	22	19	3,00	3,00	—	—	?
6	Mosjøen. Næstrælastbruk, limit.	80	64	43—30	48—38	—	10-15	11600
7	Aalesund. Murmestre, murarb.	18	18	60	70	10	—	5040
8	Damanlægget i Skjæggedal	165	165	50	65—60	10	—	47025
9	Notoddens salpeterfabrikkers ammoniakvandfabrik	28	18	53—45	63—57	10	—	7560
10	Sunde og Sæbøvik. Chr. Bjel- land & Co.s filialer	63	51	43—28	43—34	—	—	6540
11	Kr.a kommune. Ingeniørvæsenet	460	319	6,20—4,30	6,60—4,70	0,40	—	55200
12	Fredrikstad elektrokem. fabriker, A/S.	49	30	4,80—3,60	50—45	—	—	9763
13	A/S Meraker grubers vaskeri	50	46	?	5,50—4,00	—	—	—
14	Lysaker. O. Mustad & søns fabr. Utearbeiderne	13	13	36—35	46—43	8	—	2886
15	Do. Kjørere	11	11	24,00—22,00	28,00—25,00	3,50	—	1925
16	Os pr. Bergen. A/S Bergen Packing Co.	40	33	35—25	43—34	—	—	8640
17	Rjukan dampvaskeri	11	8	28—26	32	5	—	1540
18	Øvre Lier. A/S Børresen. Skogsarbeidere	80	65	4,25—3,50	4,50—4,00	—	5-10	8000
19	Do. Sjaastad sagbruk	57	36	4,00	4,80	0,80	10-20	13680
20	Hitterdals lænsler	114	53	24,00—9,00	26,00—11,00	2,00	10	11400
21	Kr.a. A. Bergenes chokoladefabr.	44	28	33—20—13	36—22—16	3	—	3762
22	Do. O. Johannesen & Søn, A/S, tekstilfabrik	13	10	40	50—45	—	—	1852
23	Bestum. Kr.a mørtelverks avd.	63	57	40—35	58—47	18—12	—	26932
24	Lier. Cementfabr. Norge-Ce-No, Portland Cement A/S og ingeniør F. Selmer	140	115	43—35	47—38	4—3	—	10046
25	Kr.a seilduksfabrik	90	90	55	60	5	—	12825
26	Bergen. Murmestre, murarb.	13	13	60	65	5	—	1852
27	Haugesund. Do.	275	275	55	60	5	—	39187
28	Kristiania. Do.	65	65	55	60	5	—	9262
29	Trondhjem. Do.	35	35	55—47—42	58—50—47	5—3	—	2992
30	Bergen. Entrepr., sten-, jord- og cementarb.	35	35	55—47—42	58—50—47	5—3	—	2992
31	Bergen. Monierarbeiderne	723	723	55—47—42	58—50—47	3	—	61816
32	Kr.a. Murmestre, sten-, jord- og cementarb.							

oprettet i 1915.

Arbeidstid pr. uke			Tillæg for overtid, nat- og helligdagsarbeide		Inneholder overensk.				Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeids- stans?	Anmerkninger
tidligere timer	etter overensk. timer	Forkor- telsen ut- gjør ialt timer pr. uke	tidligere	etter overensk.	Ferie antal dage	bestemm. om voldgift	timeløn ga- rant, i akk.	alm. be- stemmelser			
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
			pct.	pct.							
12-10-8	10-8	616	25-50-100	25-50-100	—	ja	ja	ja	ja	nei	
54	54	—	50-100	50-100	—	ja	—	nei	ja	nei	
56	56	—	—	50-100	—	ja	—	nei	nei	nei	
12-10-8	10-8	252	25-50-100	25-50-100	—	ja	—	ja	ja	nei	
58	58	—	—	40 øre	—	nei	—	nei	nei	nei	Tillæg 6 % av den produ- certe sten.
60	58	160	—	45 øre	3	nei	—	ja	nei	nei	
?	56	—	—	50-100	—	ja	ja	nei	nei	nei	
60	57	495	—	50-100	—	ja	—	ja	nei	nei	
10-8	10-8	—	—	25-50-100	—	ja	ja	ja	nei	nei	
—	54 1/2	—	—	30-50-100	—	ja	—	nei	nei	nei	Timeløn for kvinder 23-18 øre som før.
8 3/4	8 3/4	—	25-50-100	25-50-100	—	nei	—	nei	ja	nei	
10-8	56	—	—	25-50	—	nei	—	nei	nei	nei	Skiftarb. 8 timer. Dyrtids- tillæg 2 kr.
8-10	8-10	—	—	50-100	—	nei	—	nei	nei	nei	
55 1/2	55 1/2	—	25-50	25-50	—	nei	—	nei	ja	ja	
57 1/2	57 1/2	—	25-50	25-50	—	nei	—	nei	ja	ja	
57	54	120	—	30-50-100	—	ja	ja	nei	nei	nei	
—	56	—	—	25-50	—	nei	—	nei	nei	nei	
60	60	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	—	ja	ja	nei	
60	60	—	50	50	—	nei	ja	nei	ja	nei	
50	50	—	—	25-50-100	—	ja	—	ja	nei	nei	
57	57	—	—	25-50-100	—	ja	—	ja	nei	ja	
60	57	39	—	25-50-100	—	ja	—	ja	nei	nei	
57	57	—	—	25-50-100	—	ja	—	ja	nei	ja	Ved akkord garantert 45 øre pr. time.
58	56	280	25-50	25-50-100	—	ja	—	ja	ja	ja	
57	57	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	ja	nei	ja	ja	Prolongert.
57	57	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	—	nei	ja	ja	Do.
57	57	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	ja	ja	ja	ja	Do.
57	57	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	ja	ja	ja	ja	Do.
57	57	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	—	ja	ja	ja	Do.
57	57	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	—	ja	ja	ja	Do. Ved akkord garantert 40 -45 øre pr. time.
57	57	—	25-50-100	25-50-100	—	ja	—	ja	ja	ja	Do.

Tabel III.

Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
				kr. eller øre	kr. eller øre		pct.	
33	Trondhjem. Entrepr., sten-, jord- og cementarb.	218	218	55—47—42	58—50—47	3	—	18639
34	Stavanger smørfabrik	27	26	27,00—15,00	28,00—16,00	—	—	2800
35	A/S Vadheim elektrokem. fabrikker, chloratavdelingen	15	14	4,00	4,80	0,80	—	3600
36	Bægaelvsnvns tømmeflõttere	15	15	5,00—3,50	5,00—4,00	0,50	—	2250
37	Odda. Alby United Carbide Factories Ltd.	480	390	64—41	68—45	4—8	—	111840
38	Odda. North Western Cyanamide Co., A/S.	200	150	69—41	73—45	4—8	—	46600
39	Vestlandske kalkbrud og eien- domskompani, A/S	40	33	45—40	49—44	8	—	9320
40	Notoddens karbidfabrik	40	28	65—40	65—40	—	—	6000
41	Kragerø karbidfabrik	43	38	57—35	60—38	5—3	—	7300
42	Trondhjems kommune	474	284	4,25	4,70	0,45	—	63990
43	Narvik kommune. Jord- og sten- arbeiderne	26	17	4,00	0,75	—	—	15600
44	Kristiania gasverk	344	235	58—40	58—40	40	—	41280
45	Kr.a. A/S Lilleborg fabrikker	110	80	40—35	46—41	6	15-25	18810
46	Kristiania renholdsverk	490	455	5,00—4,30	5,40—4,70	0,40	—	58800
47	Rjukan salpeterfabr., syrekoncen- trationen	50	40	55	65—60	—	—	11650
	Tilsammen	5769	4774	—	—	—	—	850976
				pr. uke kr.	pr. uke kr.			
	Baker- og konditorforbundet.							
48	Horten. Bakerier og konditorier	18	16	22—18	35—24	6,00	—	5400
49	Tønsberg. Do.	26	24	35—25	43—27	3,50	—	4550
50	Sørfjorden. Do.	14	11	—	27	3,00	—	2100
51	Drammen. Do.	47	31	35—22	37—25	3,00	—	7050
52	Fredrikstad. Do.	74	70	36—23	40—25	2,00	—	7400
53	Harstad. Do.	6	5	35—24	35—25	1,00	—	250
54	Kirkenes. Do.	8	8	32—27	36—30	3,50	—	1400
55	Odda. Do.	12	10	—	40—32	3,00	—	1800
	Tilsammen	205	175	—	—	—	—	29950
				øre pr. time	øre pr. time			
	Bokbinderforbundet.							
56	Kristiania. Æskearbeiderne . . . }	280	268	20-16-14½	30—27—24	2—3	—	33125
57	Do. Posearbeiderne . . . }			kr. pr. uke	kr. pr. uke			
58	Skien og Porsgrund. Bokb.faget	24	24	25—23—20	28—25—22	2—1	—	2050

oprettet 1915. (Forts.).

Arbeidstid pr. uke			Tillæg for overtid, nat- og helligdagsarbeide		Indeholder overensk.				Var der tidligere overenskomst?		Anmerkninger
tidligere timer	etter overensk. timer	Forkortelsen utgjør ialt timer pr. uke	tidligere	etter overensk.	Ferie antal dage	bestemm. om vologift	timeløn garant. i akk.	alm. be- stemmelser	Var der tidligere overenskomst?	Var der arbeids- stans?	
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
			pct.	pct.							
57	57	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	—	ja	ja	ja	Prolongert. Ved akkord ga- rantert 40—45 øre pr. tim.
54	54	—	—	30—50—100	—	ja	—	ja	nei	nei	
—	56—57	—	—	25—50—100	—	nei	—	nei	nei	nei	
60	6Q	—	—	50—100	—	nei	—	nei	ja	nei	
56	56	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	ja	ja	ja	nei	Prolongert. Skiftlønnen forhøies med 35 øre pr. skift.
56	56	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	ja	ja	ja	nei	
57	57	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	ja	ja	ja	nei	Prolongert. Dyrtidstill. kr. 3.00 pr. uke + 60 øre for hvert barn under 15 aar.
57	57	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	—	ja	ja	nei	
60	60	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	ja	ja	ja	nei	Prolongert.
57—54	56—51	1422	25—50—100	25—50—100	—	nei	—	nei	ja	ja	
—	48	—	50—100	50—100	14	ja	ja	nei	nei	nei	Do.
9—8	9—8	—	25—50—100	25—50—100	—	nei	ja	nei	ja	nei	
60	57—60	—	25—50	25—50—100	—	ja	—	ja	ja	nei	Do.
52	52	—	25—50—100	25—50—100	7	nei	—	nei	ja	ja	
56	56	—	—	25—50—100	—	ja	—	ja	nei	nei	
—	—	3384	—	—	—	—	—	—	—	—	
			øre pr. time	øre pr. time							
63	56	126	—	60	7	nei	—	nei	ja	nei	Frit hus, lys og brænde.
63	56	182	—	75	7	nei	—	nei	ja	nei	
63	57	84	—	65	7	nei	—	nei	nei	nei	
63	56	329	—	75	7	nei	—	nei	ja	ja	
63	56	518	—	75	7	ja	—	ja	ja	ja	
63	56	42	—	75	7	nei	—	nei	nei	nei	
63	56	56	—	75	7	nei	—	nei	nei	nei	
63	56	84	—	100	14	nei	—	nei	nei	nei	
—	—	1421	—	—	—	—	—	—	—	—	
			pct.	pct.							
54	51	840	40—75	30—50—100	7	ja	ja	ja	ja	nei	Mænd tidl. 38—36—33 øre, nu 47—41—35 /s
51	50	24	40—75	40—75	7	nei	—	nei	ja	nei	Kvinder dl. kr. 13—11—8, nu kr. 15—12—9.

Tabel III.

Tarifoverenskomster

Løpe-nr. 1	Organisation, sted og bedrift 2	Antal arb. 3		Løn tidligere 5	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst 6	almindelig lønstillæg 7	tillæg i akkordpriser 8	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr. 9
59	Trondhjem. Bokbinderfaget . .	60	58	kr. pr. uke 25—22—20	kr. pr. uke 28—25—21	3—1	—	7250
60	Gjøvik. O. M. Olsens bokbinderi.	4	4	24—22	27—24	2,50	—	500
	Tilsammen	368	354	—	—	—	—	42925
Formerforbundet.				øre pr. time	øre pr. time			
61	Lysaker. Mustads jernstøperi .	27	27	53	57—53	4	9	2997
Havne- og transportarbeiderforbundet.				kr. eller øre	kr. eller øre			
62	Kristiania. Transportarbeiderne.	200	50	24,00—21,00	27,00—24,00	3,00	—	30000
63	T.hjem. Dampskibseksk., kaiarb.	167	167	50	50	—	5	—
64	Do. Do., losse- og lastearb. .	80	80	—	—	—	20	22400
65	Do. Kulimp., transportarb. .	50	50	—	—	—	20	11000
66	Do. Kislasterne.	20	20	—	50	—	25	4500
67	Kr.sand. Losse- og lastearb. .	100	100	55	70	—	15-20	22500
68	Bergen. Do.	450	450	50	50	—	—	54000
	Tilsammen	1067	917	—	—	—	—	144400
Jern- og metalarbeiderforbundet.								
69	Salterød jernsmelteri	30	28	5,50—4,50	6,00—5,00	0,50	—	4500
70	Fredrikstad. Blikkenslagerfaget	18	11	50—45—40	55—50—45	5	—	2385
71	Kristiania. Do.	140	127	42—40	42—40	3	—	11970
72	Trondhjem. Do.	49	41	42—35	42—35	3	—	4190
63	Kristiania. Rørlæggerfaget . . .	340	300	45—40	45—40	3	—	23170
74	Trondhjem. Do.	60	39	48	48	3	—	3321
75	Stavanger. Blikkenslagerfaget .	45	45	65—52—42	70—57—42	5	—	5400
76	Odda. Alby United Carbide Factories Ltd.	144	127	50—41	54—45	4—8	—	24192
77	Odda. North Western Cyanamide Co., A/S	100	82	50—41	54—45	4—8	—	16800
78	Slemmestad. A/S Chr.a Portland cementfabrik	33	31	—	—	5	—	4661
79	Bjukan. Blikkensl. Kaarliens . .	7	7	75	85	10	—	1890
80	Thamshavn. Chr. Salvesen & Chr. Thams Communications A/S. .	20	18	45	49	10	—	781
81	Rjukan. A/S A. G. Færum . . .	60	30	75—50	85—70	5	—	16650
82	Moelven. Edv. Bjørneruds maskinfabrik	14	9	—	37	4	—	1512
83	Lysaker. O. Mustad & søn, beslagsmede og pudser	30	27	40—38	45	5	10	4162
	Tilsammen	1090	922	—	—	—	—	125584

Tabel III.

Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar. kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Kjøre- og handelsarbejderforbundet.			kr. eller øre	kr. eller øre		pct.	
84	Rjukan. Vognmændene	60	40	4,00	5,00	1,00	—	15000
85	Kongsberg. Isaksen & Borge	2	2	100-90 pr.m.	110 pr.m.	—	—	360
86	Kongsberg aktiebryggeri	8	8	24,00—12,00	26,00—13,00	2—1	—	989
87	Steilene. Østlandske petroleums-kompani	40	33	39	39	—	—	3750
	Tilsammen	110	83	—	—	—	—	20099
	Malerforbundet.			øre pr. time	øre pr. time			
88	Bergen. Malerfaget	220	182	56—51	60—55	4	—	24420
89	Drammen. Do.	40	20	55—50	60—55	5	—	5700
90	Hamar. Do.	25	13	50—45	55—50	5	—	3562
91	Kristiania. Do.	700	423	60—55	65—60	5	—	99750
92	Stavanger. Do.	100	82	56—51	60—55	4	—	10800
93	Tromsø. Do.	20	16	55	60	5	—	2850
94	Trondhjem. Do.	160	140	55—50	60—55	5	—	22800
95	Tønsberg. Do.	31	18	57—52	60—55	3	—	2650
96	Kr.sund N. Do.	35	31	50	55	5	—	4987
97	Kristiania. Glasmesterverksteder	28	25	40	40	5	—	3990
	Tilsammen	1359	950	—	—	—	—	181509
	Matros- og fyrbøterunion.							
98	Redere. Matroser og fyrbøtere .	1300	1300	—	—	1,10-0,60	—	—
	Murerforbundet.							
99	Kristiania. Fliselæggerfaget	30	30	65	75	10	—	4968
100	Fr.hald. Murmestre, murere	25	25	70—65	70	5	—	2464
101	Bergen. Do.	142	142	67	70	3	—	9712
102	Haugesund. Do.	27	27	70	75	5	—	3024
103	Kristiania. Do.	652	652	65	70	5	—	74328
104	Trondhjem. Do.	87	87	65	70	5	—	9918
105	Kristiania. Gipsm. og stukk.	50	50	65	70	5	—	5700
106	Hamar. Murmestre, murarb.	22	22	55	60	5	—	2508
107	Aalesund. Murmestre, murere	15	15	70	80	10	—	3360
108	Gjøvik. Do.	10	10	65	70	5	—	1140
	Tilsammen	1060	1060	—	—	—	—	117122

[illegible]

Tabel III.

Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst	almindelig lønstilleg	tilleg i akkordpriser	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Møbelindustriarbeiderforbundet.			kr. eller øre	kr. eller øre		pct.	
109	Kristiansund. Møbelsnekkerfaget	15	15	42	53	5	—	2025
110	Bergen. Do.	180	172	41	41	3	—	15390
111	Molde. Do.	20	20	41	41	5	—	2800
	Tilsammen	215	207	—	—	—	—	20215
	Papirindustriarbeiderforbundet.							
112	Gjøvik. A/S Hunton bruk . . .	54	38	3,00	3,50—3,25	—	—	2595
113	Drammen. De foren. papirfabr.	67	62	4,25—4,00	4,50—4,00	0,25	—	4755
114	Enge i Nordmør. Enge bruks træsliperi	47	40	4,00—3,25	4,35—3,25	—	—	6370
115	Follafoss. A/S Folla	41	36	3,50	3,80	0,30	—	8004
116	A/S Hurum fabrikker	175	100	4,40—3,25	4,40—3,50	0,20	—	9380
117	A/S Gulsbogen cellulosefabrik . .	84	70	—	—	—	—	6963
	Tilsammen	468	346	—	—	—	—	38067
	Sag-, tomt- og høvleriarb.forbundet.							
118	Stenkjær dampsg og høvleri . .	50	44	37½—22½	43—30	—	8	4000
119	Rensvik. Rena bruk	50	30	35—20	40—28	—	—	3600
120	Fr.hald. Saugbruksfor. sagbruk	100	75	35—25	38—27	—	5—9	6000
121	Larvik. Treschow-Fritzøes høvl.	50	35	—	—	—	10—15	6000
122	Røros. Gjøsviken dampsg . . .	8	8	28	32½	4½	75	1000
123	Kr.a. A. Svenssons tøndefabrik.	20	20	5,30—2,80	5,70—3,30	—	—	2600
124	Namdalen. Spillum dampsg og høvleri	25	20	50—40	55—42	5—2	10	2000
125	Græsvik. J.N. Jakobsen & Co. A/S	270	170	35—22½	37½—25	2½	6-16	25000
126	Drammen. Holmen bruk	53	45	30	45—40	—	13-20	5000
127	Fredrikstad. Sellebak bruk . . .	130	90	—	—	—	2½-10	4500
128	Drammens dampshøvleri	23	18	40—20	40—24	—	10-15	4000
	Tilsammen	779	555	—	—	—	—	63700
	Skind- og lærindustriarb.forbundet.							
129	Kr.a. Viking rem- og pakningsfabrik, A/S	25	24	—	48—40	6—4	—	3500
130	Kr.a. Brødr. Hallen. Glacefarvere	5	5	50	55	5	—	656
131	Hamar. E. Hagens lærfabr. . . .	9	6	24,00	27,00	3,00	—	1350
132	Gjerdrum. Fjeldstads lærfabrik.	6	6	—	27,00	2,00	—	600
	Tilsammen	45	41	—	—	—	—	6106

[illegible]

Tabel III.

Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Skotsjearbeiderforbundet.			kr. eller øre	kr. eller øre		pct.	
133	Tromsø skofabrik	5	4	—	24,00—22,00	—	—	—
134	Fr.stad. Haandskomakerfaget . .	17	17	22,00	25,00	3,00	8	1411
135	Horten. Do.	17	12	22,00	23,00	1,00	8	1411
136	Kristiania. Bangs skofabrik . .	30	20	—	41—30	—	—	—
	Tilsammen	69	53	—	—	—	—	2822
	Skrædderforbundet.							
137	Sandefjord. Skrædderfaget . . .	15	15	25,00	27,00	2,00	12	1500
138	Notodden. Do.	25	25	24,00	28,00	4,00	12	5000
139	Horten. Do.	17	17	—	25,00	—	17	1700
	Tilsammen	57	57	—	—	—	—	8200
	Sporveisforbundet.							
140	Tr.hjems sporvei. Vognbetjen. .	80	80	5,00—4,00	5,10—4,50	0,35	—	13000
	Tobakarbeiderforbundet.							
141	Kristiania. Tobak- og cigaretarb.	790	517	—	—	3,25-1,00	—	83000
142	Kristiansand. O. P. Moe & søn og C. Pedersen & søns tobakfabr.	111	45	—	—	3,25-1,00	—	10523
143	Stavanger. P. Pedersen & søns tobakfabrik	27	9	—	—	3,25-1,00	—	1846
144	Arendals tobakfabrik	21	11	—	4,50—3,00	—	8-25	2000
	Tilsammen	949	582	—	—	—	—	97369
	Træarbeiderforbundet.							
145	Sandefjord. Tømrere og snekkere	51	44	60	70	5	—	12220
146	Notoddens trævarefabrik	7	7	57 ¹ / ₂	62 ¹ / ₂	5	—	892
147	Hunsfoss nyanlæg og Vigeland .	45	27	50	60	10	—	12600
148	Mo i Ranen. Mo trævarefabrik .	21	15	40	50	10	—	5670
149	Haugesund. Tømrere	65	50	60	70	5	—	17875
150	Bergen. Bygningssnekkere	95	80	56	60	4	—	10640
151	Do. Tømrere	280	200	56	60	4	—	31360
152	Kristiania. Bygningssnekkere . .	230	190	42	45	3	—	19665
153	Do. Tømrere	790	650	60	65	5	—	112575
154	Trondhjem. Bygningssnekkere . .	100	70	42	45	3	—	8550
155	Do. Tømrere	276	226	42	45	3	—	23598

oprettet i 1915. (Forts.).

Arbejdstid pr. uke			Tillæg for overtid, nat- og helligdagsarbejde		Indeholder overenssk.				Var der tidligere overenskomst?	Var der arbejdsstans?	Anmerkninger
tidligere timer	efter overenssk. timer	Forkortelsen udgjort ialt timer pr. uke	tidligere	efter overenssk.	Ferie antal dage	bestemm. om voldgift	timeløn garant. i akk.	alm. bestemmelser			
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
			pct.	pct.							
58	54	20	—	30—100	—	nei	—	nei	nei	nei	
57	57	—	30	30—50	—	ja	ja	nei	ja	nei	
58	58	—	30	30	—	ja	—	nei	ja	nei	
54	54	—	—	25—50	—	—	—	nei	nei	nei	
—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	
60	57	45	—	60 øre	—	nei	—	nei	ja	nei	
60	57	75	60 øre	70 ,	—	nei	—	nei	ja	nei	
—	60	—	—	50	—	nei	—	nei	ja	nei	
—	—	120	—	—	—	—	—	—	—	—	
9	9	—	70 øre	70 øre	14	ja	—	nei	ja	nei	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Prolongert.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Do.
53	50	63	—	25—50—100	—	nei	—	nei	nei	nei	Do.
—	—	63	—	—	—	—	—	—	—	—	
55	52	141	50—100—150	25—100	—	ja	ja	nei	ja	nei	Straks 65 øre, 1/16 70 øre.
53 1/2	51	17 1/2	50—100	50—100	—	ja	ja	nei	ja	nei	
60	56	180	—	50—100	—	ja	—	nei	nei	nei	
57	54	63	25—75	50—100	—	ja	ja	nei	ja	ja	
56	55	65	25—50—100	25—50—100	—	ja	—	nei	ja	ja	Straks 65 øre, 1/16 70 øre.
56	56	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	ja	ja	ja	ja	Prolongert.
56	56	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	ja	ja	ja	ja	Do.
57	57	—	25—50	25—50	—	ja	ja	ja	ja	ja	Do.
57	57	—	25—50	25—50	—	ja	ja	ja	ja	ja	Do.
57	57	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	ja	ja	ja	ja	Do.
57	57	—	25—50—100	25—50—100	—	ja	ja	ja	ja	ja	Do.

Tabel III.

Tarifoverenskomster

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Antal arb.		Løn tidligere	Lønsforbedringer opnaadd ved			
		ialt	derav medlemmer		mindsteløn efter overenskomst	almindelig lønstillæg	tillæg i akkordpriser	lønsforb. anslaaet til ialt pr. aar kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
156	Hamar. Tømrere og bygnings-snekkere	55	45	pr. time øre 55	pr. time øre 59	4	—	6270
157	Odda. Alby United Carbide Factories Ltd.	22	18	54	58	4—8	—	3696
158	Do. North Western Cyanamide Co., A/S							
159	Drammen. A/S «Sylvan», Eilert-lertsen, «Fram» og «Lynn» trævarefabrikker	58	58	48	49	1	—	1624
160	Skien. Snekkere og tømrere . .	100	70	60	65	5	—	13500
	Tilsammen	2195	1750	—	—	—	—	280735
	Alle organisationer tilsammen . . .	17212	14233	—	—	—	—	2045776

21. 2000

[illegible]

Tabel IV.

Arbeidsstans-

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Arbeidsstansningens årsak	Arbeidsstansningens karakter	Omf. antal arbeidere	
				ialt	derav medlemmer
1	2	3	4	5	6
Arbeidsmandsforbundet.					
1	Karmøen. Vignæs kobberverk.	Krav om overenskomst	Streik	57	48
2	Søndmøre. Breivik kalkverk	do.	Lockout	20	20
3	Trondhjem. Kaiarbeiderne	Kaiarbeiderkonflikt . .	Symp.streik . .	18	18
4	Drammen. Murmestre, murarbeidere.	Bygningskonflikten . .	Lockout	36	36
5	Kristiania. Do. Do.	Krav om ny overensk.	Streik	275	275
6	Bergen. Do. Do.	Bygningskonflikten . .	Lockout	90	90
7	Trondhjem. Do. Do.	Krav om ny overensk.	Streik	65	65
8	Fredrikstad. Do. Do.	Bygningskonflikten . .	Lockout	27	27
9	Kr.ania. Murm., sten-, jord- og cem.arb.	Krav om ny overensk.	Streik	723	723
10	Tr.hjem. Entreprenører, Do.	do.	do.	28	28
11	Hamar. murm. og entrepr. Do.	Bygningskonflikten . .	Lockout	37	37
12	Bergen. Entreprenører, Do.	do.	do.	35	35
13	Do. Monierarbeiderne	do.	do.	35	35
14	Haugesund. Murmestre, murarbeidere	do.	do.	12	12
15	Lysaker. O. Mustad & søns fabr., utearb.	Krav om ny overensk.	Streik	13	13
16	Do. Do. kjørere	do.	do.	11	11
17	Lier. Cementfabr. Norge Ce-No	Krav om overenskomst	do.	63	57
18	Fredrikstad. De-No-Fa	Angrep paa foreningsr.	Lockout	35	35
19	Kristiania Seildugsfabrik	Krav om ny overensk.	Streik	140	115
20	A/s Fredrikstad forenede teglverker . .	do.	do.	197	84
21	Kristiania renholdsverk.	do.	do.	432	432
22	Trondhjems kommune	do.	do.	474	284
23	Kr.a. O. Johannesen & søn a/s tekstilf.	Krav om overenskomst	do.	44	28
24	Mjøndalens kalkfabrik	do.	do.	6	6
	Tilsammen . .	—	—	2873	2514
Baker- og konditorforbundet.					
25	Fredrikstad. Bakerfaget	Krav om ny overensk.	Streik	46	42
26	Drammen. Do.	do.	do.	25	17
	Tilsammen . .	—	—	71	59
Bokbinderforbundet.					
27	Gjøvik. Bokbinderfaget	Krav om overenskomst	Streik	4	4
28	Trondhjem. Do.	Krav om ny overensk.	do.	56	54
	Tilsammen . .	—	—	60	58

ninger i 1915.

Arbeids- stans- ningen begyndte den	Arbeids- stans- ningen ophørte den	Varighet i løpende dage i 1915	Antal tapte arbeids- dage i 1915	Utbetalt under- støttelse ialt i 1915 kr.	Herav bidrag fra landsorgani- sationen kr.	Konfliktens resultat og andre bemærkninger	Løpe-nr.
7	8	9	10	11	12	13	14
1 — 8*	13 — 1	13	398	879.50	1323.00	Den gamle overensk. bibeholdt. $\frac{1}{4}$ 16	
6 — 2	2 — 6	117	837	1344.50	910.00	2 $\frac{1}{2}$ øres forhøielse paa mindstelønnen. Lønsavtale. Overenskomst negtet underskrevet.	2
13 — 3	26 — 3	14	484	607.50	238.00	Kaiarbejderne ny overenskomst . . .	3
10 — 4	6 — 7	88	1692	3326.33		Den gamle overenskomst bibeholdt.	4
10 — 4	6 — 7	88	16200	32929.00		Ny overenskomst	5
10 — 4	6 — 7	88	3024	5717.48		do.	6
10 — 4	6 — 7	88	5688	11821.50		do.	7
10 — 4	6 — 7	88	1656	2377.00		Den gamle overenskomst bibeholdt .	8
10 — 4	6 — 7	88	23760	37639.87	71882.00	Ny overenskomst	9
10 — 4	6 — 7	88	7056	12406.00		do.	10
10 — 4	6 — 7	88	1440	2698.00		Den gamle overenskomst bibeholdt .	11
10 — 4	6 — 7	88	2088	4075.00		Ny overenskomst	12
10 — 4	6 — 7	88	2520	4773.00		do.	13
17 — 4	12 — 5	26	580	555.00		do.	14
13 — 4	18 — 5	36				do.	15
13 — 4	18 — 5	36	580	813.00	553.00	do.	16
3 — 5	6 — 9	127	1230	3127.00	1494.00	Overenskomst	17
8 — 5	27 — 8	112	576	1556.00	453.00	Hævet som resultatløs	18
10 — 6	30 — 9	113	8965	19737.50	9919.00	Ny overenskomst	19
12 — 6	7 — 7	26	724	1513.00	764.00	Overenskomsten blev forn. paa 1 aar	20
29 — 6	7 — 8	40	14385	29135.00	—	Ny overenskomst	21
1 — 7	26 — 7	26	5229	9185.00	—	do.	22
17 — 7	4 — 10	80	1122	1141.00	852.00	Overenskomst	23
12 — 12	—	20	96	188.00	—	Paagik ved aarets udgang	24
—	—	—	100330	187545.18	88388.00	—	
1 — 5	19 — 9	142	2653	4633.00	2954.00	Ny overenskomst	25
5 — 5	15 — 9	134	978	1331.00	903.00	Overensk. er underskrevet af 10 mestre. 10 mestre, som ikke har underskrevet, er blokert	26
—	—	—	3631	5964.00	3857.00		
26 — 4	17 — 7	83	167	224.29	—	Overenskomst	27
1 — 9	18 — 9	18	864	877.92	414.00	Ny overenskomst	28
—	—	—	1031	1102.21	414.00	—	

* Konflikten begyndte i 1914.

Tabel IV.

Arbeidsstans-

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Arbeidsstansningens årsak	Arbeidsstansningens karakter	Omf. antal arbeidere	
				ialt	derav medlemmer
1	2	3	4	5	6
Formerforbundet.					
29	Lysaker. O. Mustad & søns fabrik. . .	Utearb. og kj. nes streik	Symp.streik	1	1
30	Trondhjems kommune	Gasverksarb. streik . .	do.	2	2
31	Lysaker. Mustads jernstøperi	Krav om ny overensk.	Streik . . .	27	27
	Tilsammen . .	—	—	30	30
Havne- og transportarbeiderforbundet.					
32	Trondhjem. Dampskibseksk., kaiarb.	Krav om ny overensk.	Lockout . .	167	167
33	Do. Do. losse- og lastearb.	do	Streik . . .	80	80
34	Do. Kulimport., transp.arb.	Krav om overenskomst	do.	50	50
35	Do. Kislasterne	do.	do.	20	20
36	Tromsø. Kaiarbeiderne.	do.	Lockout . .	100	100
37	Bergen. Losse- og lastearb.	do.	Streik . . .	450	450
	Tilsammen . .	—	—	867	867
Jern- og metalarbeiderforbundet.					
38	Kristiania. Rørlæggerfaget	Krav om ny overensk.	Lockout . .	340	300
39	Trondhjem. do.	do.	do.	60	39
40	Kristiania. Blikkenslagerfaget	do.	do.	140	127
41	Trondhjem. do.	Bygningskonflikten . .	do.	49	41
42	Lysaker. O. Mustad & søns fabrik. . .	Utearb. og kj. nes streik	Symp.streik	2	2
43	Rjukan. Blikkenslager Kaarlién . . .	Krav om overenskomst	Streik . . .	7	7
44	Stavanger. Blikkenslagerf.	Krav om ny overensk.	do.	45	45
45	Kristiania Seildugsfabrik	Fabrikarb.s streik . . .	Symp.streik	1	1
46	Kr.a. De forenede filhuggere.	Krav om overenskomst	Streik . . .	6	6
47	Lysaker. O. Mustad & søn, beslagsmede	Krav om ny overensk.	do.	30	27
	Tilsammen . .	—	—	680	595
Kjøre- og handelsarbeiderforbundet.					
48	Kristiania og Trondhjem	Bygningskonflikten . .	Symp.streik	2	2
Malerforbundet.					
49	Kristiania. Malerm. E. J. Eriksen . . .	Lønstvíst	Streik . . .	5	5
50	Do. Glasm. Finn Hansen	Twíst om arbeidsforhold	do.	6	6
51	Do. Malerfaget.	Krav om ny overensk.	Lockout . .	723	423
52	Bergen. Do.	do.	Streik . . .	222	186
53	Trondhjem. Do.	do.	Lockout . .	160	140
54	Stavanger. Do.	do.	do.	102	82

ninger 1915. (Forts.)

Arbeids- stans- ningen begyndte den	Arbeids- stans- ningen ophørte den	Varighet i løpende dage i 1915	Antal tapte arbeids- dage i 1915	Utbetalt under- støttelse ialt i 1915 kr.	Herav bidrag fra landsorgani- sationen kr.	Konfliktens resultat og andre bemerkninger	Løpe-nr.
7	8	9	10	11	12	13	14
13— 4	18— 5	36	30	40.00	28.00	Utearb. og kjørerne ny overenskomst	29
1— 7	26— 7	26	30	71.25	—	Tr.hjems kommune ny overenskomst	30
22—10	14—11	24	513	1041.33	338.50	Ny overenskomst	31
—	—	—	573	1152.58	366.50		
3— 3	26— 3	24	3841	3177.00	3740.00	Ny overenskomst	32
13— 3	26— 3	14	880	1158.00		do.	33
13— 3	26— 3	14	550	800.00		Overenskomst	34
13— 3	26— 3	14	260	250.00		do.	35
5— 6	30— 8	87	1920	2074.00		Hævet resultatløs	36
21—10	19—12	60	10612	12731.25	8000.00	Overenskomst	37
—	—	—	18063	20190.25	13280.00		
10— 4	6— 7	88	20763	46240.63	36710.00	Ny overenskomst	38
10— 4	6— 7	88	2703	6639.07		do.	39
10— 4	6— 7	88	9262	24091.64		do.	40
10— 4	6— 7	88	2225	6262.14		do.	41
13— 4	18— 5	36	30	52.71	21.00	Utearb. og kjørerne ny overenskomst	42
19— 4	11— 5	23	79	133.20	—	Overenskomst	43
1— 5	4— 5	4	135	—	—	Ny overenskomst	44
10— 6	19— 8	71	58	86 50	60.00	Fabrikarbeiderne ny overensk. . . .	45
7— 7	21— 9	77	310	836.50	382.00	Fabr. blokert. De streik. erh. andet arb.	46
30— 8	6— 9	8	151	87.24	37.00	Ny overenskomst	47
—	—	—	35716	84429 63	37210.00		
10— 4	6— 7	88	106	191.80	105.00	Bygningsarbeiderne ny overensk. . .	48
7—12*	6— 7	187	120	160.00	182.00	Hævet resultatløs	49
18— 2	22— 3	33	135	233.00	130.00	Arbeidsforholdene ordnet	50
12— 4	6— 7	86	11309	17252.00	}	Ny overenskomst	51
10— 4	6— 7	88	7760	11122.68		do.	52
12— 4	6— 7	86	4621	5705.93		do.	53
12— 4	6— 7	86	2300	4935.04		do.	54

Konflikten begyndte i 1914.

Tabel IV.

Arbeidsstans-

Løp-nr.	Organisation, sted og bedrift	Arbeidsstansningens årsak	Arbeidsstansningens karakter	Omf. antal arbeidere	
				ialt	derav medlemmer
1	2	3	4	5	6
55	Kristiansund N. Malerfaget	Krav om ny overensk.	Lockout . . .	35	31
56	Tønsberg Do.	Bygningskonflikten . .	do.	31	18
57	Hamar. Do.	do.	do.	25	13
58	Fredriksstad. Do.	do.	do.	55	31
59	Fredrikshald. Do.	do.	do.	33	26
60	Drammen. Do.	do.	do.	40	20
61	Kristiania. Glasmesterverksteder . .	Krav om ny overensk.	do.	31	28
	Tilsammen	—	—	1468	1009
Matros- og fyrbøterunion.					
62	Trondhjem. Kaiarbeiderne	Kaiarbeiderkonflikten .	Symp.streik	5	5
Murerforbundet.					
63	Fr.hald. Murmester Fr. Iversen . . .	Krav om overenskomst	Streik	22	22
64	Kristiania. Flislæggerfaget	Tvist om overenskomst	do.	23	23
65	Bergen. Murmestre, murere	Krav om ny overensk.	Lockout	142	142
66	Kristiania. Do.	do.	Streik	559	559
67	Trondhjem. Do.	do.	do.	87	87
68	Hamar. Do.	Bygningskonflikten . .	Lockout	10	10
69	Hamar. Murmestre, murarbeidere . .	do.	do.	6	6
70	Drammen. Murmestre, murere	do.	do.	26	26
71	Fredrikstad. Do.	do.	do.	15	15
72	Kristiania. Gipsm. og stukkatorer . .	Krav om ny overensk.	Streik	50	50
73	Haugesund. Murmestre og murere . .	Bygningskonflikten . .	Lockout	8	8
	Tilsammen	—	—	948	948
Møbelindustriarbeiderforbundet.					
74	Kristiania, Bergen, Tr.hjem. Bygnings- og møbelsnekkeremestre	Bygningskonflikten . .	Lockout	42	42
75	Kr.sund. Møbelsnekkerfaget	Krav om ny overensk.	Streik	15	15
76	Molde. Do.	Uberettiget avskedigelse	do.	2	2
77	Kristiania. Kurvm. O. L. Svendsen . .	Tvist om lønsforhold .	do.	5	5
	Tilsammen	—	—	64	64
Papirindustriarbeiderforbundet.					
78	Skien cellulosefabrik	Tvist om arbeidsforhold	Lockout	80	72

ninger 1915. (Forts.)

Arbeids- stans- ningen begyndte den	Arbeids- stans- ningen ophørte den	Varighed i løpende dage i 1915	Antal tapte arbeids- dage i 1915	Utbetalt under- støttelse ialt i 1915 kr.	Herav bidrag fra landsorgani- sationen kr.	Konfliktens resultat og andre bemærkninger	Løpe-nr.
7	8	9	10	11	12	13	14
12— 4	6— 7	86	1823	2354.56	35954.00	Ny overenskomst	55
12— 4	6— 7	86	373	660.00		do.	56
12— 4	6— 7	86	234	366 00		do.	57
12— 4	6— 7	86	233	258.30		Den gamle overenskomst bibeholdt	58
12— 4	6— 7	86	540	885.40		do.	59
12— 4	6— 7	86	133	203.00		Ny overenskomst	60
12— 4	6— 7	86	1788	2593 77		do.	61
—	—	—	31369	46729.68	36266.00		
3— 3	26— 3	24	70	90.00	63.00	Kaiarb. ny overenskomst	62
3— 2	15— 2	13	240	230.21	105.00 69.00 59878.00	Overenskomst	63
30— 3	9— 4	11	192	132.05		Lønsforholdene ordnet.	64
10— 4	9— 7	91	5226	10850.90		Ny overenskomst	65
10— 4	9— 7	91	34878	66290 04		do.	66
10— 4	9— 7	91	6168	13390.00		do.	67
10— 4	9— 7	91	690	1103.83		Den gamle kontrakt bibeholdt	68
10— 4	9— 7	91	468	693 53		Ny overenskomst	69
10— 4	9— 7	91	1446	3075 00		Den gamle kontrakt bibeholdt	70
10— 4	9— 7	91	1158	2115.26		do.	71
10— 4	9— 7	91	3282	6076.45		Ny overenskomst	72
17— 4	14— 5	28	120	180.00		do.	73
—	—	—	54168	104137.27	60052.00		
10— 4	6— 7	88	1548	2484.85	1680.00	Bygningsarbejderne ny overensk.	74
1— 9	3— 9	3	45	—	—	Ny overenskomst	76
1— 9	15—11	76	72	172 50	21.00	Hævet resultatløs	76
27— 9	5—10	9	27	21.36	—	Arbejdernes krav indrømmet	77
—	—	—	1692	2678.71	1701.00		
6— 3	16— 4	42	2612	1632.00	1414.00	Hævet resultatløs	78

Tabel IV.

Arbeidsstans-

Løpe nr.	Organisaion, sted og bedrift	Arbeidsstansningens aarsak	Arbeids- stansningens karakter	Omf. antal arbeidere	
				ialt	derav medlemmer
1	2	3	4	5	6
	Sag-, tomt- og høvleriarbeiderforbundet.				
79	Mandal. Oplandets og Skaarenes sag- bruk og høvlerier	Krav om overenskomst	Streik . . .	22	22
80	Fredrikshald. Murerfaget	Murernes streik	Symp.streik	1	1
81	Trondhjem. Kaiarbeiderne	Kaiarbeiderkonflikten .	do. . . .	8	8
82	Kr.a og Tr.hjem. Bygningsarb.	Bygningskonflikten . .	do. . . .	14	14
83	Røros. Gjøsviken dampsag.	Krav om overenskomst	Streik . . .	8	8
84	Græsvik. J. N. Jakobsen & Co. A/s	do.	do. . . .	270	170
85	Grimstad. Oddens bruk	Angrep paa foreningsr.	do. . . .	27	22
	Tilsammen	—	—	350	245
	Slakter- og pølsemakerforbundet.				
86	Kristiania. Pølsekjørerne.	Forsøk paa lønsred.tion	Lockout . .	37	32
	Stenhuggerforbundet.				
87	Kristiania og Lier	Bygningskonflikten . .	Symp.streik	3	3
88	Fredrikstad granitkompagni	Lønsreduktion	Streik . . .	25	15
	Tilsammen	—	—	28	18
	Træarbeiderforbundet.				
89	Trondhjem. Bøkkerne	Kaiarbeiderkonflikten .	Symp.streik	2	2
90	Kristiania. Tømrere	Krav om ny overensk.	Lockout . .	790	650
91	Bergen. Do.	do.	do. . . .	280	200
92	Do. Bygningssnekkere	do.	do. . . .	95	80
93	Drammen. Tømrere og snekkere.	Bygningskonflikten . .	do. . . .	149	129
94	Trondhjem. Tømrere	Krav om ny overensk.	do. . . .	276	226
95	Do. Bygningssnekkere.	do.	do. . . .	100	70
96	Kristiania. Do.	do.	do. . . .	230	190
97	Hamar. Tømrere og bygningssnekk.	do.	do. . . .	55	45
98	Tønsberg. Do.	Bygningskonflikten . .	do. . . .	7	5
99	Haugesund. Tømrere	Krav om ny overensk.	Streik . . .	65	50

ninger 1915. (Forts.).

Arbeids- stans- ningen begyndte den	Arbeids- stans- ningen ophørte den	Varighed i løpende dage i 1915	Antal tapte arbeids- dage i 1915	Utbetalt under- støttelse ialt i 1915 kr.	Herav bidrag fra landsorgani- sationen kr.	Konfliktens resultat og andre bemærkninger	Løpe-nr.
7	8	9	10	11	12	13	14
9— 6*	—	365	3042	3230.00	2598.50	Paagik ved aarets utgang	79
3— 2	15— 2	13	7	10.50	7.00	Murerne overenskomst	80
13— 3	26— 3	14	99	124.93	99.00	Kaiarbeiderne ny overenskomst	81
10— 4	6— 7	88	751	1400.52	809.00	Bygningsarb. nye overenskomster	82
3— 7	23— 8	52	336	464.00	336.00	Overenskomst	83
7— 8	5— 9	30	2250	1978.90	1413.00	do.	84
1—11	—	61	1404	1273.00	—	Paagik ved aarets utgang	85
—	—	—	7889	8481.85	5262.50		
5— 7	12— 7	8	259	112.13	—	Lønsreduktionen delvis avværges	86
10— 4	6— 7	88	105	159.50	105.00	Bygningsarb. nye overenskomster	87
4— 9	30—10	57	630	819 50	560.00	Lønsreduktionen avværges	88
—	—	—	735	979.00	665.00		
3— 3	26— 3	24	55	77.00	—	Kaiarbeiderne ny overenskomst	89
12— 4	6— 7	86				Ny overenskomst	90
12— 4	6— 7	86				do.	91
12— 4	6— 7	86				do.	92
12— 4	6— 7	86				Den gamle overenskomst bibeholdt	93
12— 4	6— 7	86	55500	87954.70	50900.00	Ny overenskomst	94
12— 4	6— 7	86				do.	95
12— 4	6— 7	86				do.	96
12— 4	6— 7	86				do.	97
12— 4	6— 7	86				Den gamle overenskomst bibeholdt	98
7— 6	5— 7	29	450	162.65	90.00	Ny overenskomst	99

* Konflikten begyndte i 1914.

Tabel IV.

Arbeidsstans-

Løpe-nr.	Organisation, sted og bedrift	Arbeidsstansningens årsak	Arbeids- stansningens karakter	Omf. antal arbeidere	
				ialt	derav medlemmer
1	2	3	4	5	6
100	Mo i Ranen. Mo trævarefabrik.	Krav om ny overensk.	Streik	21	15
101	Skien. Snekkere og tømrere	Krav om overenskomst	do.	100	70
102	Arendal. Timber & Co.	Avskedigelse.	do.	8	8
	Tilsammen . .	—	—	2178	1740
	Alle organisationer tilsammen.	—	—	9741	8258

ninger 1915. (Forts.).

Arbeids- stans- ningen begyndte den	Arbeids- stans- ningen ophørte den	Varighet i løpende dage i 1915	Antal tapte arbeids- dage i 1915	Utbetalt under- støttelse ialt i 1915 kr.	Herav bidrag fra landsorgani- sationen kr.	Konfliktens resultat og andre bemærkninger	Løpe-nr.
7	8	9	10	11	12	13	14
19— 7	27— 7	9	160	33.60	—	Ny overenskomst	100
16— 8	22— 8	7	550	709.85	—	Overenskomst	101
20— 9	12—10	23	150	172.00	—	Hævet resultatløs	102
—	—	—	56865	89109.80	50990.00		
—	—	—	315109	554526.09	300034.00	—	

Avdelings- og medlemsbevægelsen.

Ved utgangen av 1914 stod 27 forbund og 6 enkeltstaaende foreninger tilsluttet landsorganisationen.

Det gjennemsnitlige medlemstal i aaret var 68 328, hvorav 7720 halvtbetalende. Avdelingernes antal var 1039. I 1915 er indmeldt et forbund, nemlig Barber- og frisørsvendenes fra 1. august.

Ølbryggeriarbeidernes forening, Kristiania, er fra 1. juli uttraadt som enkeltstaaende forening og tilsluttet Arbeidsmandsforbundet.

Ved aarets utgang staar saaledes tilsluttet landsorganisationen 28 forbund og 5 enkeltstaaende fagforeninger med tilsammen 77 968 medlemmer, hvorav 8720 halvtbetalende, fordelt paa 1096 avdelinger, hvilket er en fremgang paa 57 foreninger og 10 364 medlemmer.

Av tabel V, som er opstillet efter kontingentindbetalingerne i aaret, vil det sees at medlemsantallet har steget meget jevnt maaned for maaned. Efter denne tabel var det gjennemsnitlige medlemsantal i 1915 72 597, hvorav 7837 halvtbetalende.

I tabel VI fremstilles avdelings- og medlemsbevægelsen paa en mere oversigtlig maate. Opgaverne stiller sig her noget anderledes, idet enkelte organisationer har opført et noget større medlemsantal paa aarsskemaet end det der er betalt kontingent for i december.

Efter tabel VI er fremgangen 10 733 medlemmer eller 16 pct., hvilket er et godt resultat sammenlignet med 1914, da fremgangen kun utgjorde 3127 eller 4.9 pct.

Av den samme tabel, rubrik 13, fremgaar at 5129 eller 6.6 pct. av landsorganisationens medlemstal var kvinder. I 1914 var tallene 4809 eller 7.2 pct.

Tabel VII og VIII viser medlemsbevægelsen geografisk.

Som det vil sees av tabel VIII er fremgangen for byernes vedkommende 6371 medlemmer eller 12.7 pct. og for landdistrikterne 4225 eller 24.8 pct.

Tabel V. Organisationernes gennemsnitlige medlemsantal for hver maaned i 1915.

(Efter skemaerne for kontingentindbetalingen til landsorganisationen.)

Løpnr.	Organisationer	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.	Gj.snitl. i aaret	Gj.snitl. i 1914
1	Arbejdsmandsforbundet	19535	19599	19653	19709	19834	19936	20085	20101	20175	20220	20315	20414	19965	18523
2	Baker- og konditorforbundet	1635	1635	1635	1645	1645	1645	1645	1653	1660	1660	1645	1626	1644	1571
3	Barber- og frisørsvendenes forb.	—	—	—	—	—	—	—	101	106	106	106	106	44	—
4	Bokbinderforbundet	987	1007	1060	1116	1183	1241	1241	1236	1224	1214	1211	1203	1160	958
5	Centralforening for boktrykkere	2815	2839	2874	2889	2889	2889	2980	2980	2945	2939	2945	2945	2911	2857
6	Formerforbundet	1530	1552	1581	1599	1598	1600	1612	1627	1635	1671	1703	1704	1618	1553
7	Guldsmedarbejderforbundet	616	617	615	609	595	569	551	550	550	552	554	570	579	642
8	Havne- og transportarb.forbundet	2801	2872	2890	2912	3059	3191	3257	3304	3307	3304	3296	3314	3125	2695
9	Jern- og metalarbejderforbundet	13851	14069	14264	14353	14352	14376	14403	14455	14664	14925	15208	15464	14532	14137
10	Kjøre- og handelsarb.forbundet	760	796	893	944	969	994	994	958	915	956	1023	1049	938	762
11	Litografisk forbund	425	428	430	430	430	430	430	430	430	432	434	436	430	435
12	Malerforbundet	1071	1096	1137	1153	1177	1202	1195	1216	1219	1206	1164	1079	1160	1186
13	Matros- og fyrbøterunion	1692	1761	1785	1705	1671	1651	1826	1860	1852	1858	1880	1808	1779	1579
14	Murerforbundet	1462	1462	1462	1476	1460	1424	1475	1500	1500	1500	1525	1625	1489	1570
15	Møbelindustriarbejderforbundet	1200	1204	1214	1214	1220	1220	1230	1245	1250	1260	1260	1329	1237	1204
16	Papirindustriarbejderforbundet	5653	5703	5609	5645	5810	6031	6067	6010	6022	6028	6087	6153	5901	4516
17	Sadelmaker- og tapetsererforb.	303	302	297	301	299	295	291	301	310	310	310	315	303	314
18	Sag-, tomt- og høvleriarb.forb.	2798	2800	2837	2893	2995	3102	3166	3161	3138	3217	3342	3430	3073	2835
19	Skind- og lærindustriarb.forb.	247	248	251	257	253	262	267	253	252	261	273	309	261	238
20	Skog- og jordbruksarb.forbundet	145	150	162	187	193	207	220	233	279	311	311	311	226	126
21	Skøtøiarbejderforbundet	1833	1851	1833	1854	1839	1834	1816	1797	1786	1764	1758	1822	1816	1790
22	Skrædderforbundet	936	936	936	936	936	936	936	936	936	936	936	993	941	906
23	Slagter- og pølsemakerforbundet	157	171	185	194	190	190	188	181	176	175	168	180	180	211
24	Sporvejsforbundet	550	580	500	550	580	580	580	580	550	530	530	550	555	596
25	Stenhuggerforbundet	932	908	875	879	880	878	855	827	778	765	781	788	845	1034
26	Tobakarbejderforbundet	1035	1026	1023	992	965	965	958	941	918	922	926	911	965	935
27	Trikotagearbejderskernes forbund	220	220	170	160	150	170	160	160	160	160	180	200	176	277
28	Træarbejderforbundet	4300	4173	4285	4380	4380	4381	4382	4471	4592	4702	4878	4939	4489	4526
27	Forgyldernes fagforening, Kr.a	29	29	29	29	29	29	29	27	27	27	27	27	28	31
30	Fredriksværns repslugerforening	20	20	19	19	18	18	18	18	18	18	18	18	18	25
31	Guldlistearb.fagforening, Levanger	11	12	12	12	17	14	14	11	13	12	12	14	13	12
32	Hattearbejdernes forening, Kr.a	64	63	63	61	61	61	61	61	63	64	70	72	64	69
33	Korkskjærernes forening	50	51	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54	53	52
34	Ølbryggeriarb.	131	151	166	166	161	174	—	—	—	—	—	—	79	163
	Tilsammen	69794	70331	70799	71323	71892	72549	72986	73238	73504	74063	74930	75758	72597	68328
	Derav halvtbetalende	7355	7478	7587	7710	7758	7834	7853	7913	7986	8072	8160	8339	7837	7720

Tabel VI. Avdelings- og medlemsantal pr. ³¹/₁₂ 14 og 15, samt

Løpnr. 1	Organisationer 2	Antal avdelinger			
		pr. ³¹ / ₁₂ 1914 3	tilsluttet i aarets løp 4	utgaat eller nedlagt i aarets løp 5	pr. ³¹ / ₁₂ 1915 6
1	Arbeidsmandsforbundet	296	46	34	308
2	Baker- og kønditorforbundet.	46	7	1	52
3	Barber- og frisørsvendenes forbund ¹	—	3	—	3
4	Bokbinderforbundet	13	1	1	13
5	Centralforening for boktrykkere	48	—	2	46
6	Formerforbundet	38	2	—	40
7	Guldsmedarbejderforbundet	6	3	—	9
8	Havne- og transportarbejderforbundet	37	7	—	44
9	Jern- og metalarbejderforbundet	104	5	4	105
10	Kjøre- og handelsarbejderforbundet	10	13	5	18
11	Litografisk forbund	5	—	—	5
12	Malerforbundet	24	3	2	25
13	Matros- og fyrbøterunion	9	—	1	8
14	Murerforbundet	39	1	2	38
15	Møbelindustriarbejderforbundet	30	2	—	32
16	Papirindustriarbejderforbundet	69	6	3	72
17	Sadelmaker- og tapetsererforbundet	10	2	—	12
18	Sag-, tomt- og høvleriarbejderforbundet	38	4	1	41
19	Skind- og lærindustriarbejderforbundet	12	7	6	13
20	Skog- og jordbruksarbejderforbundet	8	12	2	18
21	Skotøiarbejderforbundet	28	—	1	27
22	Skrædderforbundet	22	2	—	24
23	Slagter- og pølsemakerforbundet.	11	5	5	11
24	Sporveisforbundet	7	—	—	7
25	Stenhuggerforbundet.	38	3	7	34
26	Tobakarbejderforbundet	8	—	—	8
27	Trikotagearbejdernes forbund	2	—	—	2
28	Træarbejderforbundet	75	3	2	76
29	Forgyldernes fagforening, Kristiania	1	—	—	1
30	Fredriksværns repslagerforening	1	—	—	1
31	Guldlistearbejdernes for., Levanger	1	—	—	1
32	Hattearbejdernes forening, Kristiania	1	—	—	1
33	Korkskjærernes — — — — —	1	—	—	1
34	Ølbryggeriarb. — — — — — ³	1	—	1	—
	Tilsammen	1039	137	80	1096

¹ Tilsluttet landsorganisationen fra 1. august.

² Opgave over ind- og uttraadte savnes. Som ind-

tilsluttede og uttraadte afdelinger og medlemmer i 1915.

Antal medlemmer							Medlemstallets forandr.		Løpnr.
pr. 31/12 1914		indtraadt i aarets løp	uttraadt i aarets løp	pr. 31/12 1915		herav kvinder	absolut + eller ÷	procentvis + eller ÷	
ialt	herav halvtbet.			ialt	herav halvtbet.				
17470	1188	9666	4923	22213	1356	1122	+ 4743	+ 27,1	1
1635	35	256	269	1622	50	30	+ 13	+ 0,8	2
—	—	101	—	101	2	—	+ 101	—	3
977	620	477	257	1197	809	787	+ 220	+ 22,5	4
2807	1130	282	132	2957	1144	837	+ 150	+ 5,3	5
1525	177	188	14	1699	210	1	+ 174	+ 11,4	6
619	146	168	203	584	126	105	+ 35	+ 5,7	7
2756	74	841	258	3339	72	14	+ 583	+ 21,2	8
13765	1521	3264	1469	15560	1844	72	+ 1795	+ 13,0	9
768	4	540	249	1059	7	—	+ 291	+ 37,9	10
425	90	45	32	438	88	88	+ 13	+ 3,1	11
1058	30	349	370	1037	31	—	+ 21	+ 2,0	12
1542	65	358 ²	—	1900	58	—	+ 358	+ 23,2	13
1474	—	76	—	1550	—	—	+ 76	+ 5,2	14
1186	36	421	278	1329	41	—	+ 143	+ 12,1	15
5504	311	2653	2014	6143	496	496	+ 639	+ 11,6	16
309	—	6	—	315	—	—	+ 6	+ 1,9	17
2805	119	1199	545	3459	148	57	+ 654	+ 23,3	18
240	56	164	97	307	91	87	+ 67	+ 27,9	19
145	145	403	29	519	519	—	+ 374	+ 257,9	20
1826	405	506	454	1878	407	321	+ 52	+ 2,8	21
936	278	388	274	1050	292	208	+ 114	+ 12,2	22
157	9	174	141	190	14	1	+ 33	+ 21,0	23
581	80	222	252	551	91	36	+ 30	+ 5,2	24
943	—	471	629	785	—	—	+ 158	+ 16,8	25
1044	417	372	506	910	357	637	+ 134	+ 12,8	26
270	270	30	100	200	200	200	+ 70	+ 25,9	27
4173	125	1676	949	4900	236	—	+ 727	+ 17,4	28
29	—	—	2	27	—	—	+ 2	+ 6,9	29
20	—	—	2	18	—	—	+ 2	+ 10,0	30
12	1	12	10	14	—	—	+ 2	+ 16,7	31
64	32	—	1	63	30	30	+ 1	+ 1,6	32
50	1	4	—	54	1	—	+ 4	+ 8,0	33
120	19	—	120	—	—	—	+ 120	—	34
67235	7384	25312	14579	77968	8720	5129	+ 10733	+ 16,0	

traadte er derfor kun opført det antal som utgjør fremgangen.

² Indgaat i arbejdsmandsforbundet.

Tabel VII.

Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	Arbeidsmandsforbundet		Baker- og konditorforbundet		Bokbinderforbundet		Centralforening for boktrykkere		Formerforbundet		Guldsmederforbundet		Havne- og transportarbejderforbundet		Jern- og metalarbejderforbundet		Kjøre- og handeldsarb.forb.		Malerforbundet		Matros- og fyrstøterunion	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
1. Smaalenenes amt																						
Askim	2	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Borge	1	10	—	—	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eidsberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Glemminge	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hvaler	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Id	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kraakerøy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Onsø	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sandesund	1	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	136	—	—	—	—	—	—	—	—
Skjeberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tistedalen	—	—	—	—	—	—	—	1	13	—	—	—	—	—	1	66	—	—	—	—	—	—
Trøgstad	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tune	1	116	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ømark	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	6	305	—	—	—	—	1	7	1	13	—	—	2	136	1	66	—	—	—	—	—	—
Fredrikshald	2	76	1	15	1	12	1	19	—	—	—	—	—	—	1	42	—	—	1	14	—	—
Fredrikstad	4	133	1	55	—	—	1	37	1	59	1	4	2	202	6	675	1	20	1	32	1	57
Moss	3	101	1	23	—	—	1	18	1	26	—	—	1	45	1	236	—	—	—	—	—	—
Sarpsborg	4	363	1	20	—	—	1	20	1	10	—	—	—	—	1	246	1	15	1	21	—	—
Ialt: Amtets byer	13	673	4	113	1	12	4	94	3	95	1	4	3	247	9	1199	2	35	3	67	1	57
Amtet	19	978	4	113	1	12	5	101	4	108	1	4	5	383	10	1265	2	35	3	67	1	57
2. Akershus amt.																						
Aker ¹	3	672	—	—	—	—	—	1	34	—	—	—	—	—	3	418	—	—	1	14	—	—
Bærum	3	101	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eidsvoll	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17	—	—	—	—	—	—
Gjerdrum	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Heggedal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nesodden	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nittedal	1	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strømmen	1	114	—	—	—	—	—	1	72	—	—	—	—	—	1	151	—	—	1	24	—	—
Sørum	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	9	934	—	—	—	—	—	2	106	—	—	—	—	—	5	586	—	—	2	38	—	—
Lillestrøm	1	73	1	11	—	—	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	—	—
Amtet	10	1007	1	11	—	—	1	15	2	106	—	—	—	—	5	586	1	8	2	38	—	—

¹ Aker. Heri medregnet Sporveisforb. 1 avd. med 20 medl.

i geografisk henseende.

13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25	
Murerforbundet		Møbelindustri- arb.forbundet		Papirindustri- arb.forbundet		Sadelmaker- og tapetsererforb.		Sag-, tomt- og høvtierarb.forb.		Skind- og læderindustri- arb.forbundet		Skog- og jord- brugsarb.forb.		Skotolarbejder- forbundet		Skrædderforb.		Slagter- og pølsemakerforb.		Stenhugger- forbundet		Træarbejder- forbundet		Tilsammen	
avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
—	—	—	—	1	175	—	—	2	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	97	1	3	3	102
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	350
—	—	—	—	—	—	—	—	3	683	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	—	2	17	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	52	—	4	693	
—	—	—	—	—	—	—	—	1	205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	76	—	3	52	
—	—	—	—	—	—	—	—	1	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	22	—	6	76	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	33	—	2	227	
—	—	—	—	1	72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	85	
—	—	—	—	1	21	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	—	3	205	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	78	
—	—	—	—	2	277	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	104	
—	—	—	—	1	20	—	—	1	63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	41	—	1	11	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	497	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20		
—	—	—	—	6	565	—	—	9	1085	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	337	1	3	45	2517
1	15	1	11	1	170	—	—	1	235	1	3	—	1	133	1	21	1	3	1	9	1	8	17	786	
1	30	1	23	—	—	—	—	2	221	—	—	—	1	30	1	50	—	—	1	13	2	161	28	1802	
1	1	1	11	1	137	—	—	—	—	1	12	—	1	8	—	—	—	—	—	—	1	83	14	701	
1	35	1	12	6	925	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	—	—	1	46	20	1721	
4	81	4	57	8	1232	—	—	3	456	2	15	—	3	171	3	79	1	3	2	22	5	298	79	5010	
4	81	4	57	14	1797	—	—	12	1541	2	15	—	3	171	3	79	1	3	20	359	6	301	124	7527	
—	—	—	—	2	111	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	52	1	29	11	1239	
—	—	—	—	2	305	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	38	6	250	
—	—	—	—	—	—	—	—	1	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	305	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	48	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	35	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	37	
—	—	—	—	—	—	—	—	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	174	5	535	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25	
—	—	—	—	4	416	—	—	2	56	1	4	—	—	—	—	—	—	—	2	68	4	260	32	2488	
—	—	—	—	1	97	—	—	1	205	1	12	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	8	432	
—	—	—	—	5	513	—	—	3	261	2	16	—	1	11	—	—	—	—	2	68	4	260	40	2920	

Tabel VII.

Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
3. Kristiania. ¹	31	3790	2	500	2	879	1	1553	2	704	1	380	4	530	15	5832	3	683	2	407	1	720		
4. Hedemarkens amt.																								
Aadals bruk	—	—	—	—	—	—	—	—	1	40	—	—	—	—	1	36	—	—	—	—	—	—	—	—
Aasnes	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elverum	—	—	1	15	—	—	1	17	1	7	—	—	—	—	—	1	38	—	—	—	—	—	—	—
Foldalen	1	184	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19	—	—	—	—	—	—	—	—
Grue	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hoff	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Inset	1	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koppang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lille-Elvedalen	1	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ringsaker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	46	—	—	—	—	—	—	—	—
Toigen	1	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tønset	3	173	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	7	455	2	22	—	—	1	17	2	47	—	—	—	—	4	139	—	—	—	—	—	—	—	—
Hamar	2	127	1	11	—	—	1	30	1	37	—	—	—	—	1	190	1	14	1	12	—	—	—	—
Kongsvinger	—	—	1	8	—	—	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	2	127	2	19	—	—	2	45	1	37	—	—	—	—	1	190	1	14	1	12	—	—	—	—
Amtet	9	582	4	41	—	—	3	62	3	84	—	—	—	—	5	329	1	14	1	12	—	—	—	—
5. Kristians amt.																								
Aurdal, S.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dovre	5	229	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jevnaker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lesje	2	83	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Toten, Vestre	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19	—	—	—	—	—	—	—	—
Toten, Østre	1	204	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vardal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	9	521	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19	—	—	—	—	—	—	—	—
Gjøvik	1	3	—	1	6	1	19	1	43	—	—	—	—	—	1	66	—	—	—	—	—	—	—	—
Lillehammer	1	48	—	—	—	1	16	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	2	51	—	1	6	2	35	1	43	1	2	—	—	—	1	66	—	—	—	—	—	—	—	—
Amtet	11	572	—	1	6	2	35	1	43	1	2	—	—	—	2	85	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Kristiania. Heri medregnet Barber- og frisørsv. forb. 1 avd. med 75 medl., Litografisk forb. 1 avd. med 254 medl., 3 enkeltstaaende foreninger med tils. 144 medl.

i geografisk henseende (forts.).

13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25	
Murerforbundet		Møbelindustri- arb.forbundet		Papirindustri- arb.forbundet		Sadelmaker- og tæpsererf./rb.		Sag-, tomt- og høvleriarb.forb.		Skind- og læderindustri- arb.forbundet		Skog- og jord- bruksarb.forb.		Skotelarbejder- forbundet		Skrædderforb.		Slagter- og pølsemakerforb.		Stenhugger- forbundet		Træarbejder- forbundet		Tilsammen	
avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
2	773	4	591	—	—	3	211	2	326	5	226	—	—	3	786	4	474	1	89	2	105	7	1251	110	22644
—	—	—	—	1	52	—	—	—	—	—	—	3	49	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	3	128
—	—	—	—	—	—	—	—	1	12	—	—	5	127	—	—	—	—	—	—	—	—	2	43	12	60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	259
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	203
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	118	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	118
—	—	—	—	1	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	96
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	180
—	—	—	—	2	102	—	—	1	12	—	—	13	344	—	—	—	—	—	—	1	11	2	43	35	1192
2	45	1	15	—	—	1	2	—	—	1	6	—	—	1	102	1	20	1	15	—	—	1	67	17	693
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	23
2	45	1	15	—	—	1	2	—	—	1	6	—	—	1	102	1	20	1	15	—	—	1	67	19	716
2	45	1	15	2	102	1	2	1	12	1	6	13	344	1	102	1	20	1	15	1	11	3	110	54	1908
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	229
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	114
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	83
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	204
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	102
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	772
1	7	1	20	1	29	—	—	—	—	—	—	—	—	1	21	—	—	—	—	—	—	—	—	9	214
1	2	1	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	1	38	7	131
2	9	2	34	1	29	—	—	—	—	—	—	—	—	2	29	—	—	—	—	—	—	1	38	16	345
2	9	2	37	5	261	—	—	—	—	—	—	—	—	2	29	—	—	—	—	—	—	1	38	30	1117

Sporvejsforb. 3 avd. med 380 medl., Tobakarb.forb. 4 avd. med 821 medl., Trikotagearb.forb. 1 avd. med 160 medl. samt

Tabel VII.

Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	Arbeidsmandsforbundet		Baker- og konditorforbundet		Bokbinderforbundet		Centralforening for boktrykkere		Formerforbundet		Guldsmedarb.-forbundet		Havne og transportarb.-forbundet		Jern- og metalarb.-forbundet		Kjøre- og handeldsarb.forb.		Malerforbundet		Matros- og fyrbøterunion	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
6. Buskeruds amt.																						
Aadalen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eker, Nedre	3	118	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eker, Øvre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hole	1	174	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hurum	1	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	34	—	—	—	—	—	—
Lier	3	198	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meheia	1	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Modum	—	—	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	85	—	—	—	—	—	—
Norderhov	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nore	1	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Røken	1	215	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	73	1	32	—	—	—	—	—	—
Sandsvør, Ytre . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sandsvør, Øvre . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	11	965	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	1	73	3	151	—	—	—	—	—	—
Drammen ¹	4	138	1	15	1	6	1	74	1	66	1	10	1	240	1	267	1	40	1	8	—	—
Hønefoss	3	116	1	15	—	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kongsberg	3	117	1	16	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	1	161	1	13	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	10	371	3	46	1	6	3	94	1	66	1	10	1	240	2	428	2	53	1	8	—	—
Amtet	21	1336	4	60	1	6	3	94	1	66	1	10	2	313	5	579	2	53	1	8	—	—
7. Jarlsberg og Larviks amt																						
Eidsfoss	—	—	—	—	—	—	—	—	1	27	—	—	—	—	1	61	—	—	—	—	—	—
Sem	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skoger	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	—	—	—	—	—	—	—	—	2	35	—	—	—	—	1	61	—	—	—	—	—	—
Fredriksvørn ² . . .	1	83	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Holmestrand	2	155	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Horten	—	—	1	16	—	—	1	21	—	—	—	—	—	—	1	217	—	—	1	10	—	—
Larvik ³	2	115	1	13	—	—	1	27	—	—	—	—	—	—	1	189	1	5	—	—	—	—
Sandefjord	1	47	1	8	—	—	1	11	1	5	—	—	—	—	1	200	—	—	1	18	—	—
Svelvik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tønsberg	1	31	1	23	2	36	1	33	1	6	1	30	—	—	1	224	1	10	1	12	1	39
Ialt: Amtets byer	7	431	4	60	2	36	4	92	2	11	1	30	—	—	4	830	2	15	3	40	1	39
Amtet	7	431	4	60	2	36	4	92	4	46	1	30	—	—	5	891	2	15	3	40	1	39

¹ Drammen. Heri medregnet Barber- og frisørsv. forb. 1 avd. med 10 medl., Litografisk forb. 1 avd. med 5 slagerforen. med 18 medl. ² Larvik. Heri medregnet Tobakararbeiderforb. 1 avd. med 11 medl.

Tabel VII.

Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	Arbeidsmands- forbundet		Baker- og kon- ditorforbundet		Bokbinder- forbundet		Centralforening for boktrykkere		Formerfor- bundet		Guldsmedarb- forbundet		Havne- og transportarb- forbundet		Jern- og metal- arb.forbundet		Kjøre- og han- delsarb.forb.		Malerforbundet		Matros- og fyrbøterunion			
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
8. Bratsberg amt.																								
Gjerpén	3	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gransherred	1	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Herre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hitterdal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25	—	—	—	—	—	—	—
Hollen	1	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvitesæid	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Saude	5	469	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Seljord	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skotfås	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	43	—	—	—	—	—	—	—
Slendal	1	63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vemork	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	12	717	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	36	3	87	—	—	—	—	—	—	—
Brevik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14	—	—	—	—	—	—	—
Kragerø	3	80	—	—	—	—	1	9	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Langesund	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—
Notodden	6	462	1	19	—	—	1	15	—	—	—	—	—	1	73	1	212	1	18	1	15	—	—	—
Porsgrund	2	88	1	20	1	8	1	18	1	7	—	—	—	1	13	1	66	—	—	—	—	—	—	—
Rjukan	4	607	1	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	587	1	38	1	45	—	—	—
Skien	3	216	1	17	1	14	1	42	1	9	—	—	—	1	63	1	76	—	—	1	22	—	—	—
Ialt: Amtets byer	18	1453	4	87	2	22	4	84	3	19	—	—	—	3	149	6	985	2	56	3	82	—	—	—
Amtet	30	2170	4	87	2	22	4	84	3	19	—	—	—	4	185	9	1072	2	56	3	82	—	—	—
9 Nedenes amt.																								
Evje	2	113	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eydehavn	1	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fovik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	155	—	—	—	—	—	—	—
Moland, Østre	1	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salterød	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	75	—	—	—	—	—	—	—
Vegaardsheien	1	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	6	222	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	230	—	—	—	—	—	—	—

Tabel VII.

Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	Arbeidsmands- forbundet		Baker- og kon- ditorforbundet		Bokbinder- forbundet		Centralforening for boktrykkere		Formerfor- bundet		Guldsmedarb.- forbundet		Havne- og transportarb.- forbundet		Jern- og met.- arb forbundet		Kjøre- og han- delsarb.forb.		Malerforbundet		Matros- og fyrbøterunion			
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
Arendal ¹	2	82	1	14	—	—	1	20	1	30	—	—	—	—	1	200	—	—	—	—	—	—	—	—
Grimstad	—	—	1	4	—	—	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Lillesand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Risør	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Tvedestrand . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ialt: Amtets byer	2	82	2	18	—	—	2	26	1	30	—	—	—	—	1	200	—	—	—	—	—	—	—	
Amtet	8	304	2	18	—	—	2	26	1	30	—	—	—	—	3	430	—	—	—	—	—	—	—	
10. Lister og Mandals amt.																								
Fjotland	1	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Vennesla	3	202	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ialt: Amtets landdistrikt	4	239	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Flekkefjord . . .	—	—	—	—	—	—	1	9	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	
Kristiansand ² .	3	140	1	14	—	—	1	46	1	14	1	4	1	94	1	159	1	21	1	24	—	—	—	
Mandal	—	—	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ialt: Amtets byer	3	140	1	14	—	—	3	60	1	14	1	4	1	94	2	170	1	21	1	24	—	—	—	
Amtet	7	379	1	14	—	—	3	60	1	14	1	4	1	94	2	170	1	21	1	24	—	—	—	
11. Stavanger amt.																								
Avaldsnes, Visnes	1	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Jørpeland	1	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Saude i Ryfylke	1	148	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	—	—	
Ialt: Amtets landdistrikt	3	245	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	—	—	
Egersund	1	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Haugesund	3	133	1	32	—	—	1	28	1	7	—	—	—	—	1	135	—	—	1	9	1	69	—	
Kopervik	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sandnes	1	29	1	18	—	—	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Stavanger ³ . . .	8	989	2	80	1	65	1	123	1	79	1	15	—	—	7	440	1	25	1	78	—	—	—	
Ialt: Amtets byer	13	1187	5	138	1	65	2	151	3	94	1	15	—	—	8	575	1	25	2	87	1	69	—	
Amtet	16	1432	5	138	1	65	2	151	3	94	1	15	—	—	8	575	1	25	3	92	1	69	—	

¹ Arendal: Heri medregnet Tobakarb.forb. 1 avd. med 13 medl. ² Kristiansand: Heri medregnet Tobakarb-. 1 avd. med 8 medl.

i geografisk henseende (forts.).

13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25	
Murerforbundet		Møbelindustri- arb.forbundet		Papirindustri- arb.forbundet		Sadelmaker- og tapetsererforb.		Sag-, tomt- og hovleriarb.forb.		Skind- og læderindustri- arb.forbundet		Skog- og jord- bruksarb.forb.		Skotølarbeider- forbundet		Skrædderforb.		Slagter- og pølsemakerforb.		Stenhugger- forbundet		Træarbeider- forbundet		Tilsammen	
avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
1	10	1	43	—	—	—	—	1	33	—	—	—	—	—	—	1	29	—	—	—	—	1	38	12	512
—	—	—	—	1	10	—	—	1	18	—	—	—	—	—	—	1	6	—	—	—	—	—	—	4	34
—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	
—	—	1	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13	
1	10	3	61	1	10	—	—	2	51	—	—	—	—	—	—	2	35	—	—	—	—	1	38	19	574
1	10	3	61	1	10	—	—	2	51	—	—	—	—	—	—	2	35	—	—	—	—	2	79	28	1067
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	116	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	318	
—	—	—	—	1	116	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	355
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	25	1	26	—	—	—	—	1	78	—	—	—	—	1	20	1	28	—	—	—	—	1	65	2	20
—	—	1	6	—	—	—	—	1	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	815
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	48	
1	25	2	32	—	—	—	—	2	115	—	—	—	—	1	20	1	28	—	—	—	—	1	65	23	883
1	25	2	32	1	116	—	—	2	115	—	—	—	—	1	20	1	28	—	—	—	—	1	65	28	1238
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	51
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20	3	173
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20	5	270
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	25	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23	—	—	1	6	—	—	—	—	2	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	611
1	1	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	24	—	—	—	—	—	—	1	8	1	8
1	75	1	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	104	—	—	1	9	—	—	—	—	7	98
3	101	4	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	151	—	—	2	15	—	—	4	307	36	2623
3	101	4	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	151	—	—	2	15	—	—	7	417	61	3383
3	101	4	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	151	—	—	2	15	—	—	8	437	66	3653

forb. 1 avd. med 57 medl.

* Stavanger: Heri medregnet Litografisk forb. 1 avd. med 80 medl. og Tobakarb.forb.

Tabel VII.

Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	Arbeidsmandsforbundet		Baker- og konditorforbundet		Bokbinderforbundet		Centralforening for boktrykkere		Formerforbundet		Guldsmedarb.-forbundet		Havne- og transportarb.-forbundet		Jern- og met.-arb.forbundet		Kjøre- og handelsarb.forb.		Malerforbundet		Matros- og fyrbøterunion	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
12. Søndre Bergenhus amt.																						
Arne, Haus	—	—	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bruvik	2	54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fane	2	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fjelberg	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hosanger	1	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvinherred	1	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Odda	3	500	1	10	—	—	—	—	1	9	—	—	—	—	1	253	—	—	—	—	—	—
Os	1	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samnanger	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stord	2	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	27	—	—	—	—	—	—
Tyssedal	2	115	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	87	—	—	—	—	—	—
Vikør	1	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	17	1047	2	22	—	—	—	—	1	9	—	—	—	—	3	367	—	—	—	—	—	—
Voss	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amtet	17	1047	3	29	—	—	—	—	1	9	—	—	—	—	3	367	—	—	—	—	—	—
13. Bergen. ¹	17	989	2	213	1	97	1	293	1	143	1	114	8	714	9	1043	1	99	1	107	1	571
14. Nordre Bergenhus amt.																						
Kinn	1	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kirkebø	1	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	2	114	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amtet	2	114	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15. Romsdals amt.																						
Aura	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Borgund	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bremsnes	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Grytten	3	306	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rovde	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sandø	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Valsøtjord	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vatne	1	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Volden	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	7	393	—	—	—	—	—	—	3	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Bergen: Heri medregnet Litografisk forb. 1 avd. med 85 medl. og Sporveisforb. 1 avd. med 70 medl.

Tabel VII.

Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
Aalesund	2	107	1	21	—	—	1	22	1	15	—	—	2	107	1	200	—	—	1	11	—	—	—	—
Kristiansund	4	316	1	39	1	6	1	31	1	4	—	—	1	63	1	113	—	—	1	24	—	—	—	—
Molde	1	31	1	15	—	—	1	9	1	16	—	—	—	—	1	59	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	7	454	3	75	1	6	3	62	3	35	—	—	3	170	3	372	—	—	2	35	—	—	—	—
Amtet	14	847	3	75	1	6	3	62	6	65	—	—	3	170	3	372	—	—	2	35	—	—	—	—
16. Søndre Trondhjems amt.																								
Aalen	5	242	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Buviken	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Holtaalen	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hommelvik	2	243	—	—	—	—	—	—	1	26	—	—	—	—	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—
Hovin i Guldalen . .	1	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Løkkens verk	1	263	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	51	—	—	—	—	—	—	—	—
Melhus	1	72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Opdal	4	324	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rennebu	3	182	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Singsaas	2	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Soknedalen	1	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strinden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17	—	—	—	—	—	—	—	—
Støren	1	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Thamshavn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	27	1	27	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	23	1595	—	—	—	—	—	—	1	26	—	—	1	27	4	109	—	—	—	—	—	—	—	—
Røros	3	388	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Trondhjem ¹	10	901	1	150	1	66	1	208	2	111	1	25	5	388	8	757	1	35	1	95	1	401	—	—
Ialt: Amtets byer	13	1289	1	150	1	66	2	219	2	111	1	25	5	388	8	757	1	35	1	95	1	401	—	—
Amtet	36	2884	1	150	1	66	2	219	3	137	1	25	6	415	12	866	1	35	1	95	1	401	—	—
17. Nordre Trondhjems amt.																								
Aasen	1	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beitstaden	1	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egge	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Flatanger	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Grong	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Klingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Trondhjem: Heri medregnet Barber- og frisørsv. forb. 1 avd. med 16 medl., Litografisk forb. 1 avd. med 14

i geografisk henseende (forts.).

13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25	
Murerforbundet		Møbelindustri- arb.forbundet		Papirindustri- arb.forbundet		Sadelmaker- og tapetsæterforb.		Sag-, tomt- og høvleriarb.forb.		Skind- og læderindustri- arb.forbundet		Skog- og jord- bruksarb.forb.		Skolearbejder- forbundet		Sikrædderforb.		Slakter- og pølsemakerforb.		Stenhugger- forbundet		Træarbejder- forbundet		Tilsummen	
avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
1	19	1	12	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	1	24	1	23	—	—	—	—	2	86	16	649
2	30	1	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	27	1	59	—	—	—	—	3	146	19	875
1	4	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16	8	175	
4	53	3	54	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	2	51	2	82	—	—	—	—	6	248	43	1699
4	53	3	54	1	42	1	2	2	81	—	—	—	—	2	51	2	82	—	—	—	—	7	252	57	2249
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	242
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	283
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	2	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	314
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	72
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	323
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	182
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	81
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	209
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	97
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	59
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	1962
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	406
1	87	1	33	—	—	1	24	1	89	1	18	—	—	1	108	1	86	1	17	—	—	4	355	47	4044
1	87	1	33	—	—	1	24	2	96	1	18	—	—	1	108	1	86	1	17	—	—	4	355	52	4450
1	87	1	33	1	192	1	24	3	101	1	18	—	—	1	108	1	86	1	17	1	8	4	355	84	6412
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	51
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	117

medl. og Sporvejsforb. 1 avd. med 60 medl.

Tabel VII.

Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
Kolvereid . . .	1	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leinstrand . . .	1	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meraker . . .	7	446	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Røra . . .	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verran . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	29	—	—	—	—	—	—	—	—
Værdalen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	13	669	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	29	—	—	—	—	—	—	—	—
Levanger ¹ . . .	1	55	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Namsos . . .	1	7	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	1	17	—	—	—	—	—	—	—	—
Stenkjær . . .	—	—	1	10	—	—	1	13	—	—	—	—	—	—	1	26	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	2	62	1	10	—	—	3	27	—	—	—	—	—	—	2	43	—	—	—	—	—	—	—	—
Amtet	15	731	1	10	—	—	3	27	—	—	—	—	—	—	3	72	—	—	—	—	—	—	—	—
18. Nordlands amt.																								
Ankenes . . .	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fauske . . .	14	1074	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	120	1	15	—	—	—	—
Hemnes . . .	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Melbo . . .	1	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meløy . . .	1	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mo . . .	3	168	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	41	—	—	—	—	—	—
Mosjøen . . .	1	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Saltdalen . . .	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sandnessjøen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16
Sortland . . .	1	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svolvær . . .	1	25	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	1	27	1	26	—	—	—	—	—	—
Tjeldsund . . .	1	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	26	1587	2	17	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	1	27	3	187	1	15	—	—	1	16
Bodø . . .	1	2	1	4	—	—	1	20	1	10	—	—	—	—	1	35	1	46	—	—	—	—	—	—
Narvik . . .	2	123	1	15	—	—	1	9	1	6	—	—	—	—	1	19	1	144	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	3	125	2	19	—	—	2	29	2	16	—	—	—	—	2	54	2	190	—	—	—	—	—	—
Amtet	29	1712	4	36	—	—	3	34	2	16	—	—	—	—	3	81	5	377	1	15	—	—	1	16

¹ Heri medregnet Guldlistearb.s fagforen. med 14 medl.

Tabel VII.

Organisationsforholdene

Foreningernes hjemsted	Arbejdsmandsforbundet		Baker- og konditorforbundet		Bj.kbinderforbundet		Centralforening for boktrykkere		Formerforbundet		Guldsmedarbejderforbundet		Havne- og transportarbejderforbundet		Jern- og metalarbejderforbundet		Kjører- og havedarbejderforb.		Malerforbundet		Matros- og fyrbøterunion	
	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
19. Tromsø amt.																						
Lyngen	4	149	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salangen	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	5	158	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Harstad	—	—	1	9	—	—	1	13	1	7	—	—	1	123	1	127	—	—	—	—	—	—
Tromsø	1	15	1	26	—	—	1	24	—	—	—	—	1	94	1	96	—	—	1	15	1	27
Ialt: Amtets byer	1	15	2	35	—	—	2	37	1	7	—	—	2	217	2	223	—	—	1	15	1	27
Amtet	6	173	2	35	—	—	2	37	1	7	—	—	2	217	2	223	—	—	1	15	1	27
20. Finmarkens amt.																						
Honningsvaag	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25	2	374	—	—	1	10	—	—
Sydvaranger	2	617	1	10	—	—	—	1	8	—	—	—	1	25	2	374	—	—	1	10	—	—
Ialt: Amtets landdistrikt	2	617	2	14	—	—	—	1	8	—	—	—	1	25	2	374	—	—	1	10	—	—
Hammerfest	1	18	1	9	—	—	1	5	—	—	—	—	2	140	—	—	—	—	—	—	—	—
Vadsø	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vardø	—	—	1	4	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt: Amtets byer	1	18	3	18	—	—	2	12	—	—	—	—	2	140	—	—	—	—	—	—	—	—
Amtet	3	635	5	32	—	—	2	12	1	8	—	—	3	165	2	374	—	—	1	10	—	—
Byerne	146	11330	43	1533	13	1195	43	2928	27	1425	9	584	36	2986	73	13060	17	1044	21	979	7	1884
Landdistrikterne	162	10783	9	89	—	—	3	29	13	274	—	—	8	353	32	2376	1	15	4	53	1	16
Direkte medl.	—	100	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	124	—	—	—	5	—	—
Hele landet	308	22213	52	1622	13	1197	46	2957	40	1699	9	584	44	3339	105	15560	18	1059	25	1037	8	1900

i geografisk henseende (forts.).

13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25	
Murerforbundet		Møbelindustri- arb.forbundet		Papirindustri- arb.forbundet		Sadelmaker -og tæpsererforb.		Sag-, tomt- og høvlerfab.forb.		Skind- og læderindustri- arb.forbundet		Skog- og jord- bruksarb.forb.		Skotøiarbeider- forbundet		Skrædderforb.		Slakter- og pølsemakerforb.		Stenbugger- forbundet		Træarbeider- forbundet		Tilsammen	
avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.	avd.	medl.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	149	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	158		
1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13	—	—	1	6	—	—	1	14	6	293
1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13	—	—	1	6	—	—	1	32	11	353
1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13	—	—	1	6	—	—	2	46	17	646
1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13	—	—	1	6	—	—	2	46	22	804
2	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	56	1	4
2	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	56	12	1128
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	50	6	222
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	50	9	238
2	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	106	21	1366
35	1508	32	1329	20	2056	12	315	20	1908	12	303	—	—	27	1876	24	1050	11	190	9	247	58	4334	724	56420
3	42	—	—	52	4087	—	—	21	1551	1	4	18	519	—	—	—	—	—	25	518	18	552	372	21281	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	20	14	—	—	267
38	1550	32	1329	72	6143	12	315	41	3459	13	307	18	519	27	1878	24	1050	11	190	34	785	76	4900	1096	77968

Medlemstallets forandring 1914—1915,
Tabel VIII. geografisk opsat.

Foreningernes hjemsted	1914		1915		Medlemstallets forandr.	
	avdelinger	medlemmer	avdelinger	medlemmer	absolut + eller ÷	procentvis + eller ÷
Smaalenenes amt . . .	128	6455	124	7527	+ 1072	+ 16,6
Akershus — . . .	39	2657	40	2920	+ 263	+ 9,9
Kristiania by	108	20538	110	22644	+ 2106	+ 10,3
Hedemarkens amt . . .	43	1273	54	1908	+ 635	+ 49,9
Kristians — . . .	27	1024	30	1117	+ 93	+ 9,1
Buskeruds — . . .	98	5076	99	5423	+ 347	+ 6,8
Jarlsberg og Larv. amt	62	2308	65	2628	+ 320	+ 13,9
Bratsbergs amt	90	4600	88	5203	+ 603	+ 13,1
Nedenes —	27	834	28	1067	+ 233	+ 27,9
Lister og Mandals amt	24	977	28	1238	+ 261	+ 26,7
Stavanger amt	59	2945	66	3653	+ 708	+ 24,0
Søndre Bergenhus amt	21	862	27	1516	+ 654	+ 75,9
Bergens by	59	5112	61	5863	+ 751	+ 14,7
Nordre Bergenhus amt	3	72	2	114	+ 42	+ 58,3
Romsdals — . . .	59	1829	57	2249	+ 420	+ 23,0
Søndre Trondhjems —	74	5719	84	6412	+ 693	+ 12,1
Nordre — — . . .	36	1298	37	1656	+ 358	+ 27,6
Nordlands — . . .	44	1726	53	2393	+ 667	+ 38,6
Tromsø —	22	667	22	804	+ 137	+ 20,5
Finmarkens — . . .	16	1133	21	1366	+ 233	+ 20,6
Byerne	700	50049	724	56420	+ 6371	+ 12,7
Landdistrikterne . .	339	17056	372	21281	+ 4225	+ 24,8
Direkte medl. . . .	—	130	—	267	+ 137	+ 105,4
Hele landet	1039	67235	1096	77968	+ 10733	+ 16,0

Tapte arbeidsdage.

I tabel IX er opgaver over tapte arbeidsdage grundet mangel paa arbeide, sygdom, vernepligt og andre aarsaker. Tapte arbeidsdage grundet konflikt er ikke medregnet her.

Disse opgaver er av megen betydning for organisationen, idet de belyser vigtige økonomiske spørsmåal, som det er av stor interesse at faa oversigt over.

For 1915 omfatter opgaverne 22 forbund og 4 enkeltstaaende foreninger med et samlet medlemstal av 66 936.

Sammenlignet med 1914 var opgaverne fra samme antal forbund nemlig 22 og 5 foreninger med 63 038 medlemmer.

Opgaverne omfatter saaledes den alt overveiende del av landsorganisationens medlemstal.

Følgende forbund har ikke indsendt opgaver: *Havne- og transport, Sadelmaker- og tapetserer, Skrædder, Tobak, Barber- og frisørsvendenes forbund.*

Ledighetsopgaverne utviser tilsammen 20.49 tapte arbeidsdage pr. medlem mot 21.51 i 1914.

Som det vil sees av tabellen, var arbeidsledigheten paa grund av mangel paa arbeide noget mindre pr. medlem i 1915 end det foregaaende aar, nemlig henholdsvis 8.10 og 9.59 pct.

Grundet sygdom og militærtjeneste utviser opgaverne, sammenlignet med 1914, en mindre stigning. Saaledes henholdsvis 6.48 til 6.50 og 4.69 til 5.14 dage pr. medlem.

Til sammenligning kan anføres at tapte arbeidsdage grundet konflikt i 1915 var 4.34 pr. medlem mot 2.28 i 1914.

Fagblade.

I 1915 utkom landsorganisationens «Meddelelsesblad» og 25 fagblade med et samlet oplag av 159 398.

Bladenes navn, oplagets størrelse og hvor ofte de utkommer, vil sees av følgende sammenstilling:

	Antal nr.	Gj.sn. antal
Meddelelsesbladet	12	74 358
Arbeidsmanden	9	22 300
Norsk baker- og konditorforbunds blad	12	2 200
Barber- og frisørsv. fagblad	12	250
Norsk bokbindertidende	24	1 472
Typografiske meddelelser	52	3 700
Formernes fagblad	6	1 900
Guldsmedarbeideren	6	1 100
Transportarbeideren	4	3 400
Jern- og metalarbeideren	12	15 700
Kjørekarlen	12	1 700
Norsk litografia	12	520

Malernes fagblad	6	2 000
Norsk matros- og fyrbøterunions fagblad	8	1 800
Kvartalsrapport for Norsk murerforbund	3	1 733
Kvartalsrapport for Norsk møbelindustriarb.forbund.	4	1 450
Norsk papirindustriarb.forbund, maanedsrappport	11	6 900
Medlemsblad for Skand. sadelm.- og tapetsererforb.	12	350
Fagblad for Norsk sag-, tomt- og høvleriarb.forbund	5	3 500
Skotøiarbeideren	4	2 100
Norsk skrædderforbunds blad	2	1 000
Sporveisfunktionæren	12	1 000
Stenarbeideren	5	1 200
Tobaksarbeideren	1	1 000
Fagblad for Norsk træarbeiderforbund	6	6 700
Hattearbeideren (skandinavisk)	11	65

I 1914 utkom foruten «Meddelelsesbladet» 23 fagblade i et samlet oplag stort 148 220.

I 1915 har desuten 7 forbund utgit tilsammen 9 agitations-skrifter i et samlet oplag av 51750 eksemplarer.

Tillidsmænd og funktionærer.

I 1915 hadde 25 forbund samt landsorganisationen og kvin-
dernes kontor ialt 54 heltavlønnede tillidsmænd og 12 funktionærer.

De enkelte tillidsmandslønninger var følgende: 1 hadde 3000.00,
1 2800.00, 1 2700.00, 3 2666.64, 2 2600.00, 7 2500.00, 4 2400.00,
1 2382.00, 1 2300.00, 2 2250.00, 15 2200.00, 1 2184.00, 3 2100.00,
1 2050.00, 6 2000.00, 1 1800.00, 1 1700.00, 1 1250.00, 1 1170.00 og
1 1000.00 pr. aar.

Gjennomsnittslønnen for tillidsmændene var kr. 2230.29.

Av funktionærene hadde 1 2400.00, 1 2080.00, 1 1770.00, 1
1530.00, 5 1490.00, 2 1440.00, 1 900.00 pr. aar.

Gjennomsnittslønnen for funktionærer var kr. 1584.00.

Fagforeningskontingenten.

I tabel XIII findes en oversigt over fagforeningskontingenten.
Barber- og frisørsvendenes forbund, som er tilmeldt i aaret, har en
aarskontingent av kr. 33.80 for heltbetalende.

Følgende forbund har i 1915 forandret sin kontingent: Havne-
og transportarbeiderforbundet fra kr. 21.60 til kr. 22.20, Jern- og
metalarbeiderforbundet fra kr. 56.16 til kr. 61.36, Murerforbundet
fra kr. 29.15 til kr. 29.80, Skind- og lærindustriarbeiderforbundet fra
kr. 22.10 til kr. 23.40, Skrædderforbundet fra kr. 17.36 til kr. 20.41,
Slakter- og pølse-makerforbundet fra kr. 36.40 til kr. 37.10 og Guld-
listearbeidernes fagforening, Levanger, fra kr. 20.00 til kr. 20.40.

For halvtbetalende medlemmer er forhøielsen forholdsmæssig
tilsvarende.

Tabel IX. Opgave over tapte arbejdsdage.

Løpe-nr.	Organisationer	Arbeidsledighetens årsak										Beregnet medlemstal	Løpe-nr.
		Mangel paa arbejde		Sygdom		Vernepligt		Andre årsaker		Tilsammen			
		ialt	pr.medl.	ialt	pr.medl.	ialt	pr.medl.	ialt	pr.medl.	ialt	pr.medl.		
1	Arbeidsmandsforbundet	177040	8,87	104165	5,21	89028	4,46	17722	0,89	387955	19,43	19965	1
2	Baker- og konditorforbundet	27885	16,96	7673	4,67	14461	8,80	—	—	50019	30,43	1644	2
3	Bokbinderforbundet	4471	3,85	9203	7,93	5034	4,34	820	0,71	19528	16,83	1160	3
4	Centralforening for boktrykkere	22161	7,61	25787	8,86	14600	5,02	5953	2,04	68501	23,53	2911	4
5	Formlerforbundet	4137	2,56	13610	8,41	18087	11,18	—	—	35834	22,15	1618	5
6	Guldsmedarbejderforbundet	1657	2,86	2872	4,96	—	—	—	—	4529	7,82	579	6
7	Jern- og metalarbejderforbundet	56261	3,87	98187	6,76	29162	2,01	3420	0,23	187030	12,87	14532	7
8	Kjøre- og handelsarbejderforbundet	1939	2,07	2984	3,18	6723	7,17	—	—	11646	12,42	938	8
9	Litografisk forbund	2061	4,79	2960	6,89	5298	12,32	—	—	10319	24,00	430	9
10	Malerforbundet	29404	25,35	7137	6,15	10314	8,89	1320	1,14	48175	41,53	1160	10
11	Matros- og fyrbøterunion	—	—	1017	0,57	9651	5,43	—	—	10668	6,00	1779	11
12	Murerforbundet	24135	16,21	7074	4,75	5868	3,94	3757	2,52	40834	27,42	1489	12
13	Møbelindustriarbejderforbundet	6818	5,51	8935	7,22	23467	18,97	172	0,14	39392	31,84	1237	13
14	Papirindustriarbejderforbundet	34980	5,93	49868	8,45	42085	7,13	—	—	126933	21,51	5901	14
15	Sag-, tomt- og høvleriarb.forbundet	55676	18,12	28765	9,36	19716	6,42	8982	2,92	113139	36,82	3073	15
16	Skind- og lærindustriarb.forbundet	727	2,78	2403	9,21	2366	9,06	2429	9,31	7925	30,36	261	16
17	Skog- og jordbruksarb.forbundet	6461	28,59	664	2,94	560	2,47	—	—	7685	34,00	226	17
18	Skotøiarbejderforbundet	12722	7,00	12945	7,13	9417	5,19	181	0,10	35265	19,42	1816	18
19	Slagter- og pølsemakerforbundet	162	0,90	1221	6,78	2912	16,18	—	—	4295	23,86	180	19
20	Sporvejsforbundet	—	—	2625	4,73	2680	4,83	973	1,75	6278	11,31	555	20
21	Stenhuggerforbundet	12562	14,87	7242	8,57	3904	4,62	769	0,91	24477	28,97	845	21
22	Træarbejderforbundet	60170	13,40	37163	8,28	28556	6,36	3528	0,79	129417	28,83	4489	22
23	Enkeltvis tilsluttede foreninger	534	3,61	779	5,26	452	3,06	—	—	1765	11,93	148	23
	Tilsammen	541963	8,10	435279	6,50	344341	5,14	50026	0,75	1371609	20,49	66936	
	Sammenlignet med 1914	—	9,59	—	6,48	—	4,69	—	0,75	—	21,51	—	

Organisationernes regnskaper.

Tabellerne X, XI og XII gir en tabellarisk oversigt over de tilsluttede organisationers indtægter, udgifter og kassebeholdninger. Landsorganisationens regnskap er indtatt bakerst i beretningen.

Av landsorganisationens regnskaper fremgaar at de tilsluttede organisationer i 1915 har indbetalt følgende:

Ordinær kontingent	kr. 271 368.20
Ekstrakontingent	« 168 668.50
Folkets hus fond	« 14 875.58

Tilsammen kr. 454 912.28

I 1915 var der utlignet kr. 3.00 i ekstrakontingent pr. heltbetalende medlem fordelt paa 6 uker à 50 øre.

I tabellerne X og XI er under betalt eller mottatt fra landsorganisationen ikke opført bruttoposterne, men kun differancen mellem det som er betalt eller mottatt.

Efter tabel X har 3 organisationer mottatt tilsammen *kr. 97 770.56* mere end de har indbetalt til landsorganisationen, mens efter tabel XI 29 organisationer har betalt *kr. 243 655.44* mere end mottatt.

Trækkes de *kr. 97 770.56* fra sidstnævnte sum *kr. 243 655.44* blir resultatet at de tilsluttede organisationer tilsammen har indbetalt til landsorganisationen *kr. 145 884.88* mere end mottatt.

Landsorganisationens regnskaper utviser paa denne post kr. 154 878.28 saaledes en difference paa kr. 8 993.40.

Uoverensstemmelsen skyldes at ikke alle organisationer avslutter sine regnskaper efter kalenderaaret.

I sine hovedtræk stiller forbundsregnskaperne for aaret sig saaledes — de tilsvarende tal for 1914 anføres til sammenligning i parentes. Indtrædelsesavgift kr. 28 794.80 (24 158.77), ordinær kontingent kr. 2 072 693.74 (1 918 427.92). Saaledes en økning paa disse poster med kr. 158 901.85.

I ekstrakontingent indbetaltes kr. 106 441.10 (102 435.50), renter kr. 100 774.96 (85 908.00), offentlig refusion til arbeidsledighetskasser kr. 119 185.49 (56 968.27), refusion til statsanerkjendte sykekasser kr. 63 773.44 (63 286.53).

I streikebidrag fra utlandet er inddkommet kr. 28 492.85 mot kr. 19 753.78 i 1914.

De tilsluttede organisationers samlede indtægter i aaret utgjorde kr. 2 649 235.67 mot kr. 2 004 303.01 i 1914.

Organisationernes vigtigste utgiftsposter i aaret var følgende: Streikeunderstøttelse kr. 587 200.98 (243 678.19). Hertil er at bemerke, at der mellem opgaverne i tabel IV og XI er en uoverensstemmelse for denne posts vedkommende paa kr. 32 674.89.

Som tidligere omtalt har vi anvendt forbundenes kontrolerede specialopgaver for hver enkelt konflikt i tabel IV og har faat et samlet beløp stort kr. 554 526.09, som er benyttet i de senere tabeller og sammendrag.

Denne regnskapsmæssige uoverensstemmelse reffererer sig i det væsentligste til en række mindre konflikter som forbundene har ført uten at ha anmeldt disse til landsorganisationen.

Differancen fordeler sig paa forbundene saaledes:

	Merutgift	Mindreutgift
Arbeidsmandforbundet	kr. 23 528.20	
Baker- og konditorforbundet	« 275.00	
Bokbinderforbundet	« 0.20	
Centralforening for boktrykkere.	« 3 031.00	
Havne- og transportarb.forbundet		kr. 707.00
Jern- og metalarbeiderforbundet.	« 3 607.76	
Kjøre- og handelsarbeiderforbundet	« 143.20	
Malerforbundet	« 0.31	
Murerforbundet	« 1 454.47	
Møbelindustriarbeiderforbundet	« 681.00	
Papirindustriarbeiderforbundet	« 88.50	
Sadelmaker- og tapetsererforbundet	« 289.25	
Sag-, tomt- og høvleriarbeiderforbundet	« 236.10	
Skotøiarbeiderforbundet.	« 39.00	
Stenhuggerforbundet	«	4.00
Forgyldernes fagforening	« 11.90	
	Tilsammen kr. 33 385.89	kr. 711.00
Samlet merutgift	« 32 674.89	

Organisationernes øvrige utgifter i 1915 fordeler sig saaledes:

Andre utgifter vedrørende konflikter kr. 48 085.08 (40 057.82).

Bidrag til utenlandske organisationer kr. 4 004.42 (50 186.43).

Til selvhjælpsinstitutioner er medgaat følgende beløp:

Reise- og arbeidsledighetsunderstøttelse kr. 240 909.82 (275 426.04), sykeunderstøttelse og lægehjælp kr. 567 529.77 (545 446.02), forsikrings- og begravelshjælp kr. 192 222.65 (152 633.80), invalide- og anden understøttelse kr. 18 682.08 (19 633.76).

Til administrationsutgifter er medgaat følgende beløb:

Fagblade kr. 24 867.27 (22 439.01), agitation kr. 29 334.69 (18 528.54), landsmøter og kongresser 54 440.11 (34 676.79), lønninger kr. 140 217.83 (125 480.32), trykning og kontorrekvisita kr. 30 471.54 (33 402.36) og andre utgifter kr. 121 472.52.

De samlede utgifter utgjorde tilsammen kr. 2 306 094.20 mot kr. 1 855 799.28 i 1914.

Indtægterne overstiger saaledes utgifterne med kr. 343 141.47

I likhet med tidligere aar skal vi nedenfor gi en oversikt over forbundsavdelingernes finansielle forhold. Opgaverne omfatter imidlertid kun 14 forbund med 470 avdelinger — der mangler saaledes opgaver fra mere end halvdelen av forbundsavdelingene.

Et sammendrag av opgaverne gir følgende resultat:

Indtægter:

Kontingent og indtrædelsesavgift	kr. 206 537.56
Andre indtægter	« 63 653.16

Tilsammen kr. 270 190.72

Utgifter:

Vedkommende konflikter	kr. 17 115.51
Bidrag til andre organisationer	« 4 826.64
Reise- og arbeidsledighetsunderstøttelse	« 13 723.23
Sykeunderstøttelse og lægehjelp	« 22 847.58
Begravelses- og forsikringsbidrag	« 2 515.34
Anden understøttelse	« 3 160.41
Administrationsutgifter	« 97 627.26
Bidrag til politiske formaal	« 26 058.21
— - kooperative formaal	« 5 507.28
Andre utgifter	« 69 878.21

Tilsammen kr. 263 259.67

Avdelingernes kassebeholdning pr. 1/1 1915	kr. 243 388.48
— — — 31/12 1915	« 250 319.53
— øvrige eiendele	« 376 985.22

For disse avdelinger blir saaledes den samlede formue kr. 627 304.75.

I 1914 var formuen for 375 avdelingers vedkommende opført med kr. 496 985.35.

Forbundenes og de direkte tilsluttede foreningers beholdninger i de forskjellige kasser findes opført i tabel XII.

Ved utgangen av 1915 var beholdningen kr. 2 879 447.67 mot kr. 2 540 894.32 i 1914, saaledes en fremgang av kr. 338 553.35.

Det er en økning i alle kasser med undtagelse av administrationskasserne og invalidekasserne. Beholdningerne i disse er *gaat* tilbake med henholdsvis kr. 24 071.26 og 7 631.23.

Beholdningen pr. medlem er kr. 35.97 mot kr. 37.79 i 1914.

Forbundenes øvrige eiendele er opført med kr. 172 565.41. Tillegges kassebeholdningen blir forbundenes kapitalkonto *kr. 3 052 013.08.*

Landsorganisationens kontante kassebeholdning er *gaat* op til *kr. 388 663.29* mot kr. 323 498.85 i 1914.

Folkets hus fonds kassebeholdning er i aaret øket til kr. 8 171.43 fra kr. 1 834.36 i 1914.

Landsorganisationens øvrige aktiva er opført med *kr. 88 814.21.*

Folkets hus fonds laanekonto er steget til kr. 61 650.00 fra kr. 50 875.00 i 1914.

Ved et sammendrag av forannævnte poster fremkommer følgende resultat.

Forbundenes kontantbeholdning		kr. 2 879 447.67
Avdelingernes do.		» 250 319.53
Landsorganisationens do.		» 388 663.29
Folkets hus fonds do.		» 8 171.43

Tilsammen kr. 3 526 601.92

Forbundenes øvrige aktiva		kr. 172 565.41
Avdelingernes do.		» 376 985.22
Landsorganisationens do.		» 88 814.21
Folkets hus fonds do.		» 61 650.00

Tilsammen kr. 700 014.84

Den samlede kapitalkonto for de organisationer hvorfra der foreligger opgaver blir saaledes *kr. 4 226 616.76.*

Tabel X. Organisationernes

Løpe-nr.	Organisationer	Indtrædelses- avgift	Kontingent	Ekstra- kontingent
	1	2	3	4
		kr.	kr.	kr.
1	Arbeidsmandsforbundet	6604,25	339879,78	21750,50
2	Baker- og konditorforbundet	333,20	52204,15	5129,00
3	Bokbinderforbundet	196,35	38492,82	1152,25
4	Centralforening for boktrykkere	—	152052,90	—
5	Formerforbundet	379,40	73462,11	—
6	Guldsmedarbejderforbundet	154,50	26535,83	—
7	Havne- og transportarbejderforbundet	425,00	63768,95	8150,75
8	Jern- og metalarbejderforbundet	4124,55	709841,19	—
9	Kjøre- og handelsarbejderforbundet	364,50	16017,91	1644,50
10	Litografisk forbund	120,00	25270,90	1640,40
11	Malerforbundet	684,75	26033,30	6248,75
12	Matros- og fyrbøterunion	7339,35	37909,55	—
13	Murerforbundet	540,90	36284,65	3257,50
14	Møbelindustriarbejderforbundet	472,00	55653,85	—
15	Papirindustriarbejderforbundet	3299,75	117778,45	36456,25
16	Sadelmaker- og tapetsererforbundet	57,75	3825,60	—
17	Sag-, tomt- og høvleriarb.forbundet	599,50	49884,30	9928,75
18	Skind- og lærindustriarb.forbundet	27,60	5269,33	613,75
19	Skog- og jordbruksarb.forbundet	102,50	1802,88	—
20	Skotøiarbejderforbundet	678,50	32527,73	6235,25
21	Skrædderforbundet	410,85	14537,97	18,00
22	Slagter- og pøsemakerforbundet	80,00	4958,35	383,95
23	Sporveisforbundet	—	8590,37	—
24	Stenhuggerforbundet	314,00	10847,45	—
25	Tobakarbejderforbundet	147,50	13808,14	3726,50
26	Trikotagearbejderskernes forbund	9,00	1601,80	—
27	Træarbejderforbundet	1296,10	150032,20	36,00
28	Forgyldernes fagf., Kristiania	2,00	727,64	69,00
29	Fredriksvårns replagerforening	—	108,25	—
30	Guldlistearbejdernes foren., Levanger	—	—	—
31	Hattearbejdernes forening, Kristiania	24,50	1234,34	—
32	Korkeskjærernes	6,50	1751,05	—
	Tilsammen	28794,80	2072693,74	106441,10
	Naar bidraget fra landsorganisationen fratrækkes blir nettoindtægterne	28794,80	2072693,74	106441,10

indtægter i 1915.

Fra lands- organisa- tionen mottat mere end betalt	Streike- bidrag fra utlandet	Renter	Offentlig refusion til arbeids- ledigheds- kassen	Offentlig refusion til syke- kassen	Andre indtægter	Tilsammen	Løpe-nr.
5	6	7	8	9	10	11	
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	
—	—	17185,06	—	—	18852,59	404272,18	1
—	—	1664,29	11921,50	—	173,70	71425,84	2
—	—	2709,83	384,00	3908,22	1953,14	48796,61	3
—	—	8939,40	10428,87	7218,23	607,16	179246,56	4
—	—	6893,46	5650,21	—	—	86385,18	5
—	—	844,88	1435,94	2515,16	2000,00	33486,31	6
—	—	1467,85	—	—	459,00	74271,55	7
—	—	33875,12	44131,60	45621,70	655,75	838249,91	8
—	—	545,14	—	—	891,71	19463,76	9
—	—	2213,63	1383,33	533,75	—	31162,01	10
28220,80	—	1155,54	—	—	164,50	62507,64	11
—	—	669,45	—	—	1197,00	47115,35	12
49179,26	25550,00	2246,32	—	—	987,98	118046,61	13
—	—	3132,97	3055,00	3876,38	23,20	66213,40	14
—	2942,85	3622,05	—	—	—	164099,35	15
—	—	270,00	—	—	—	4153,35	16
—	—	1668,96	—	—	298,19	62379,70	17
—	—	59,18	476,64	—	256,30	6702,80	18
—	—	—	—	—	726,95	2632,33	19
—	—	1633,13	5643,40	—	249,10	46967,11	20
—	—	384,53	—	—	300,00	15651,35	21
—	—	63,51	—	—	592,20	6078,01	22
—	—	—	—	—	—	8590,37	23
—	—	1211,34	—	—	181,68	12554,47	24
—	—	266,64	—	—	158,60	18107,38	25
—	—	—	—	—	20,00	1630,80	26
20370,50	—	7537,37	34675,00	—	366,14	214313,31	27
—	—	134,33	—	—	—	932,97	28
—	—	7,03	—	—	—	115,28	29
—	—	—	—	—	177,01	177,01	30
—	—	193,32	—	—	116,83	1568,99	31
—	—	180,63	—	—	—	1938,18	32
97770,56	28492,85	100774,96	119185,49	63673,44	31408,73	2649235,67	
—	28492,85	100774,96	119185,49	63673,44	31408,73	2551465,11	

Tabel XI. Organisationernes

Løpe-nr.	Organisationer	Understøttelse under konflikter	Andre ut- gifter ved- kommende konflikter	Bidrag til utenlandske organisa- tioner	Til lands- organisat. betalt mere end mottat	Reise- og arbeids- ledighets- understøtt.	Sykeunder- støttelse og lægehjælp
	1	2	3	4	5	6	7
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1	Arbeidsmandsforbundet . .	211073,38	16164,66	—	29875,42	—	3077,95
2	Baker- og konditorforb. . .	6239,00	1588,92	—	7590,79	21257,50	4716,50
3	Bokbinderforbundet. . . .	1102,41	214,67	390,00	4743,51	3512,99	22909,70
4	Centralforen. for boktr. . .	3031,00	5251,63	—	9807,08	35972,35	69755,99
5	Formerforbundet	1152,58	162,54	884,42	10444,26	7710,29	14575,00
6	Guldsmedarb.forbundet . .	—	—	—	3673,59	3078,94	12686,45
7	Havne- og transp.arb.forb.	19483,25	4256,47	—	7981,19	—	—
8	Jern- og metalarb.forb. . .	88037,39	4370,25	1440,00	59900,53	67663,20	349786,44
9	Kjøre- og handelsarb.forb.	335,00	234,49	—	6445,88	—	—
10	Litografisk forbund.	—	—	—	1278,45	4582,10	12334,10
11	Malerforbundet	46729,99	1203,71	100,00	—	—	5661,50
12	Matros- og fyrbøterunion .	90,00	—	100,00	7457,43	—	—
13	Murerforbundet	105591,74	5532,70	—	—	—	10026,90
14	Møbelindustriarb.forbundet	3359,71	—	200,00	7061,49	5481,75	28253,64
15	Papirindustriarb.forbundet	1720,50	2183,40	—	34913,79	—	—
16	Sadelm.- og tapetsererforb.	289,25	—	—	2072,85	136,00	—
17	Sag-, tomt- og høvleriarb.f.	8717,95	833,10	500,00	15852,36	—	—
18	Skind- og lærindustriarb.f.	—	22,70	—	1569,39	569,10	—
19	Skog- og jordbruksarb.f. .	—	—	—	507,92	—	—
20	Skotøiarbeiderforbundet . .	39,00	168,15	—	11274,79	12416,44	—
21	Skrædderforbundet	—	65,90	—	5942,66	545,90	—
22	Slakter- og pølsemakerf. .	112,13	65,08	—	1222,83	181,90	—
23	Sporveisforbundet	—	227,80	—	3417,05	—	—
24	Stenhuggerforbundet . . .	975,00	1406,05	—	3312,94	2050,20	—
25	Tobakarbeiderforbundet . .	—	1102,96	—	5417,00	3321,00	—
26	Trikotagearbeidersk. forb. .	—	—	—	619,80	—	—
27	Trærarbeiderforbundet . . .	89109,80	3003,35	390,00	—	71976,16	33156,60
28	Forgyldernes fagf., Kr.a . .	11,90	26,55	—	206,06	22,00	203,00
29	Fr.værns repslagerforen. .	—	—	—	136,14	34,00	—
30	Guldlstarb. fagf., Levanger .	—	—	—	90,46	—	—
31	Hattearb. foren, Kr.a . . .	—	—	—	347,45	398,00	276,00
32	Korkskjærernes for., Kr.a .	—	—	—	492,33	—	110,00
	Tilsammen . .	587200,98	48085,08	4004,42	243655,44	240909,82	567529,77
	Naar bidr. fra landsorg. fra- trækkes blir nettoutgifterne	587200,98	48085,08	4004,42	145884,88	240909,82	567529,77

utgifter i 1915.

Forsikrings- og begravelses- bidrag	Invalide- og anden under støttelse	Fagblade	Agitation	Landsm., kongresser og konfe- ranser	Lønninger	Tryknings- og kontor- rekvisita	Andre utgifter	Tilsammen	Løpe-nr.
8	9	10	11	12	13	14	15	16	
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	
35450,00	—	4123,15	10258,21	17017,87	33827,50	5382,40	32393,58	398644,12	1
6465,00	500,00	1480,20	1253,95	1028,10	3040,00	668,10	1613,52	57441,58	2
1925,00	—	1262,56	576,15	76,80	2318,00	815,69	3024,51	42871,99	3
13776,37	5850,00	6129,33	1000,00	—	6233,10	2185,19	19870,66	178862,70	4
10200,00	2384,66	373,00	142,70	—	4575,00	194,70	756,46	53555,61	5
300,00	—	389,50	301,80	—	1395,00	135,80	844,17	22805,25	6
19470,00	5190,00	393,50	1407,70	4442,05	4715,00	1823,39	1761,86	70924,41	7
38882,14	—	4747,86	2178,41	22289,60	19252,92	5714,36	22758,46	687021,56	8
25,00	—	875,70	787,27	1187,43	2000,00	999,34	1355,35	14245,46	9
900,00	2931,22	360,00	—	—	2450,00	150,00	3705,73	28691,60	10
5433,50	—	395,10	475,12	244,40	2282,00	281,44	1422,69	64229,45	11
883,00	220,20	493,50	—	4220,20	13243,51	1888,90	7459,04	36055,78	12
8175,00	415,00	180,00	365,20	—	3463,00	737,83	1428,74	135916,11	13
3760,00	—	259,25	460,95	448,66	2919,73	750,03	2287,19	55242,40	14
13050,00	—	648,75	2468,20	2017,50	7599,00	3812,94	2573,92	70988,00	15
100,00	—	150,00	591,15	—	500,00	—	75,00	3914,25	16
8644,50	—	380,30	883,20	971,65	4521,60	325,20	2357,88	43987,74	17
—	—	—	357,25	300,35	400,00	277,85	389,03	3885,67	18
—	—	—	641,31	226,72	1444,57	42,00	150,97	3013,49	19
2857,28	—	392,50	574,45	113,00	3090,00	786,49	3514,27	35226,37	20
3205,86	—	213,25	300,00	627,29	2679,87	562,50	1158,29	15301,52	21
25,00	—	—	377,38	—	1355,00	378,00	608,55	4325,87	22
—	—	—	—	—	1700,00	78,25	518,63	5881,73	23
—	—	436,87	714,16	863,42	4076,75	537,50	1786,38	16159,27	24
215,00	—	—	—	1100,67	2559,53	644,78	1626,34	15987,28	25
—	—	—	37,75	—	100,00	—	629,50	1387,05	26
18385,00	193,00	1029,00	3157,38	158,40	8179,10	1307,14	4180,22	234225,15	27
15,00	—	21,42	—	6,00	25,65	22,50	322,04	882,12	28
—	—	—	10,00	—	30,00	—	16,53	226,67	29
—	—	—	—	—	—	—	—	90,46	30
60,00	—	89,86	15,00	100,00	100,00	3,72	475,81	1865,84	31
20,00	998,00	42,67	—	—	142,00	25,50	407,20	2237,70	32
192222,65	18682,08	24867,27	29334,69	57440,11	140217,83	30471,54	121472,52	2306094,20	
192222,65	18682,08	24867,27	29334,69	57440,11	140271,83	30471,54	121472,52	2208323,64	

Tabel XII. Organisationernes kasser

Løpe-nr.	Organisationer	Beholdning pr. 31/12 1914	Pr. 31.	
			Administra- tionskasser	Reservefond
1	2	3	4	5
		kr.	kr.	kr.
1	Arbeidsmandsforbundet	465021,90	—	208435,41
2	Baker- og konditorforbundet	37152,78	374,46	25729,07
3	Bokbinderforbundet	59498,45	8018,62	15252,49
4	Centralforening for boktrykkere	262660,10	8448,02	117215,42
5	Formerforbundet	158638,13	2891,30	102424,15
6	Guldsmedarbeiderforbundet	17454,49	674,62	14105,31
7	Havne- og transportarbeiderforbundet	50476,30	—	25706,33
8	Jern- og metalarbeiderforbundet	795370,07	4546,75	593062,71
9	Kjøre- og handelsarbeiderforbundet	7199,70	2143,22	4022,92
10	Litografisk forbund	47396,70	—	16188,47
11	Malerforbundet	38783,88	3094,31	20133,19
12	Matros- og fyrbøterunion	23261,84	—	27279,94
13	Murerforbundet	65608,51	1611,13	36594,15
14	Møbelindustriarbeiderforbundet	74125,27	1138,04	38926,17
15	Papirindustriarbeiderforbundet	45454,46	—	129865,55
16	Sadelmaker- og tapetsererforbundet	30919,48	5715,01	36025,77
17	Sag-, tomt- og høvleriarbeiderforbundet	49260,89	—	64584,23
18	Skind- og lærindustriarbeiderforbundet	2251,27	—	3233,51
19	Skog- og jordbruksarbeiderforbundet	424,81	—	43,65
20	Skotøiarbeiderforbundet	45714,33	3134,97	25218,47
21	Skrædderforbundet	15519,93	217,24	7748,67
22	Slagter- og pølsemakerforbundet	1326,13	506,09	284,49
23	Sporveisforbundet	5164,10	816,82	7055,92
24	Stenhuggerforbundet	31563,61	1520,70	26438,11
25	Tobakararbeiderforbundet	6803,06	—	8361,25
26	Trikotagearbeiderskernes forbund	3977,17	832,60	3388,32
27	Træarbeiderforbundet	169234,00	4810,59	47164,30
28	Forgyldernes fagforening, Kristiania	1745,40	368,64	1020,35
29	Fredriksværns repslugerforening	365,76	—	254,37
30	Guldlisterarbeidernes forening, Levanger	189,55	—	276,10
31	Hattearbeidernes forening, Kristiania	5026,41	—	2409,44
32	Korkeskjærernes forening, —	8145,52	2488,32	1399,17
33	Ølbryggeriarbeidernes foren, —	15170,32	—	—
	Tilsammen	2540894,32	53351,45	1609847,40

ved utgangen av 1914 og 1915.

december 1915					Formue pr. medlem pr. 31/12		Løpe-nr.
Reise- og arbeidsledighets- kasser	Sykekasser	Forsikrings- kasser	Invalid- og andre kasser	Tilsammen	1914	1915	
5	6	7	8	9	10	11	
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	
—	1429,95	260784,60	—	470649,96	26,62	21,19	1
3726,67	2774,55	11414,44	7117,85	51437,04	22,72	31,53	2
11262,33	4264,30	14227,00	12398,33	65123,07	60,90	54,66	3
58950,39	1234,36	48145,45	29049,82	263043,96	93,57	88,96	4
34775,28	3146,16	31380,80	16850,01	191467,70	104,03	112,69	5
6566,42	3636,78	3152,42	—	28135,55	28,20	48,18	6
—	—	28117,11	—	53823,44	18,32	16,12	7
104899,40	62878,17	179911,47	1299,92	946598,42	57,78	60,84	8
—	—	6251,86	—	12418,00	9,37	11,73	9
927,24	50,42	30700,98	2000,00	49867,11	111,52	113,85	10
—	5593,39	8241,18	—	37062,07	36,66	35,74	11
—	—	6661,77	379,70	34321,41	15,09	18,06	12
—	3507,77	6025,96	—	47739,01	44,51	30,80	13
27428,49	6875,97	10727,60	—	85096,27	62,50	64,03	14
—	—	8700,26	—	138565,81	8,26	22,56	15
—	—	—	—	41740,78	12,37	16,70	16
—	—	3068,62	—	67652,85	17,56	19,56	17
1834,89	—	—	—	5068,40	9,38	16,51	18
—	—	—	—	43,65	2,93	0,08	19
12949,05	—	16152,58	—	57455,07	25,04	30,59	20
—	—	7903,85	—	15869,76	16,58	15,11	21
221,62	—	2066,07	—	3078,27	8,45	16,20	22
—	—	—	—	7672,74	8,89	14,29	23
—	—	—	—	27958,81	33,47	35,62	24
—	—	561,91	—	8923,16	6,52	9,81	25
—	—	—	—	4220,92	14,73	21,10	26
85692,98	1404,54	10249,75	—	149322,16	40,55	30,47	27
—	397,26	—	—	1786,25	59,84	66,16	28
—	—	—	—	254,37	18,29	14,13	29
—	—	—	—	276,10	15,80	19,72	30
574,93	1745,19	—	—	4729,56	78,54	75,07	31
2188,40	1770,11	—	—	7846,00	162,91	145,30	32
—	—	—	—	—	126,42	—	33
351998,09	100708,92	694446,18	69095,63	2879447,67	37,79	35,97	

Tabel XIII.

Indtrædelsesavgift, ekstra- og

Løpe-nr.	Organisationer	Kontingentsklasse	Indtrædelsesavgift	Ojenindtrædelsesavgift	Ekstra-kontingent	Ordinærkontingent
1		2	3	4	5	6
1	Arbejdsmandsforbundet	1/1 bet.	1,00	2,00	—	26,00
		1/2 "	1,00	2,00	—	15,60
2	Baker- og konditorforbundet	1/1 "	1,50	—	5,00	46,80
		1/2 "	1,00	—	—	24,70
3	Barber- og frisørsvendenes forb.	1/1 "	1,50	3,00	—	38,00
		1/2 "	—	—	—	10,40
4	Bokbinderforbundet	A "	0,50	2,00	3,00	60,39
		B "	0,40	1,00	1,50	32,24
		C "	0,25	0,50	—	23,92
5	Centralforening for boktrykkere	A "	—	4,00	—	83,20
		B "	—	2,00	—	33,80
		C "	—	2,00	—	23,40
6	Formerforbundet	1/1 "	0,50	5,00—10,00	—	62,50
		1/2 "	0,50	5,00—10,00	—	30,00
7	Guldsmedarbejderforbundet	1/1 "	2,00	5,00	—	62,40
		1/2 "	2,00	5,00	—	33,80
8	Havne- og transportarb.forbundet	1/1 "	1,00	1,00	6,00	50,00
		1/2 "	1,00	1,00	3,00	25,00
		A "	5,00	10,00	—	65,00
9	Jern- og metalarbejderforb.	B "	3,00	6,00	—	44,20
		C "	1,00	2,00	—	26,00
10	Kjøre- og handelsarb.forbundet	1/1 "	0,50	2,50	2,50	26,00
		1/2 "	0,50	2,50	2,50	15,60
11	Litografisk forbund	1/1 "	2,00	10,00	5,20	78,00
		1/2 "	0,50	1,00	—	10,40
12	Malerforbundet	1/1 "	1,50	5,00—10,00	16,00	40,30
		1/2 "	0,75	—	8,00	20,15
13	Matros- og fyrbøterunion	1/1 "	2,00	5,00	—	21,00
		1/2 "	2,00	5,00	—	13,80
14	Murerforbundet	1/1 "	2,00	—	5,00	38,00
15	Møbelindustriarbejderforbundet	1/1 "	1,50—5,00	2,00—12,00	—	65,00
		1/2 "	1,50—5,00	2,00—12,00	—	37,50
16	Papirindustriarbejderforbundet	1/1 "	1,00	2,00	7,50	23,40
		1/2 "	1,00	2,00	3,75	15,60
17	Sadelmaker- og tapetsererforb.	1/1 "	1,00	3,00	—	35,60
18	Sag-, tomt- og høvleriarb.forb.	1/1 "	1,00	2,00—5,00	4,00	30,90
		1/2 "	1,00	2,00—5,00	2,00	15,50
19	Skind- og lærindustriarb.forb.	1/1 "	—	—	3,00	30,16
20	Skog- og jordbruksarb.forbundet	1/2 "	—	—	1,50	17,16
		1/2 "	0,50	2,00	—	15,60
21	Skotøiarbejderforbundet	A "	1,30	1,30	5,00	29,37
		B "	1,30	1,30	2,50	17,64
		C "	0,30	0,30	2,50	11,27
22	Skrædderforbundet	1/1 "	1,50	3,50	—	28,60
		1/2 "	1,00	1,75	—	15,60
23	Slagter- og pølse-makerforbundet	1/1 "	2,00	3,00	5,50	42,30
		1/2 "	2,00	3,00	2,25	24,10
24	Sporvejsforbundet	1/1 "	0,50	0,50	—	20,00
		1/2 "	0,50	0,50	—	10,00
25	Stenhuggerforbundet	1/1 "	1,00	2,00	—	26,00
26	Tobakarbejderforbundet	1/1 "	0,50	1,00	6,50	26,00
		1/2 "	0,50	1,00	3,25	13,00
27	Trikotagearbejderskernes forbund	1/2 "	0,30	—	—	12,25
28	Træarbejderforbundet	1/1 "	0,50—5,50	—	—	52,50
		1/2 "	0,50—5,50	—	—	30,00
29	Forgyldernes fagforening, Kr.a.	1/1 "	1,00	3,00	—	35,70
		1/2 "	1,00	3,00	—	25,50
30	Fredriksværns repslugerforening	1/1 "	?	?	—	13,00
31	Guldlistearb. fagf., Levanger	1/1 "	?	?	—	20,40
		1/2 "	?	?	—	10,20
32	Hattearbejdernes forening, Kr.a.	1/1 "	2,00	4,00	—	26,00
		1/2 "	1,00	1,00	—	14,04
		A "	0,50	3,00	—	30,00
33	Korkeskjæernes forening —	B "	0,30	1,75	—	17,50
		C "	0,30	1,25	—	12,50

¹ Administrationsudgifter utredes af samme kasse.² Da sykekassen er frivillig er denne post ikke

ordinær aarskontingent 1915.

Den ordinære kontingents fordeling til de forskellige kasser							Avdelingernes kasser	Løbe-nr.
Forb.s administra- tion m. v.	Reserve- fond	Reise- og arbejds-l.s- kassen	Sykekassen	Forsikrings- og invalide- kassen	Andre kasser	Ialt til forbundet (rubrik 7-12)		
7	8	9	10	11	12	13	14	
—	18,20 ¹	—	16,60 ²	2,60	—	20,80	5,20	1
—	10,40 ¹	—	5,20 ²	2,60	—	13,00	2,60	
5,20	10,40	10,40	4,16	—	3,64	33,80	13,00	2
2,60	5,20	5,20	2,08	—	3,12	18,20	6,50	
7,80	13,00	7,80	—	—	5,20	33,80	4,20	3
5,20	5,20	—	—	—	—	10,40	—	
7,80	10,40	7,80	22,36	5,20	—	53,56	6,83	4
5,20	5,20	3,64	13,00	2,60	—	29,64	2,60	
2,60	4,16	2,60	9,36	2,60	—	21,32	2,60	
5,20	18,20	13,00	28,60	13,00	—	78,00	5,20	5
5,20	5,20	5,20	15,60	—	—	31,20	2,60	
5,20	5,20	—	10,40	—	—	20,80	2,60	
5,00	15,00	7,50	15,00	15,00	—	57,50	5,00	6
2,50	7,50	5,00	5,00	7,50	—	27,50	2,50	
5,20	18,20	7,80	20,80	5,20	—	57,20	5,20	7
2,60	10,40	5,20	10,40	2,60	—	31,20	2,60	
—	12,60 ¹	—	—	9,60	—	22,20	27,80	8
—	6,30 ¹	—	—	4,80	—	11,10	13,90	
3,64	15,60	6,76	31,20	4,16	—	61,36	3,64	9
3,64	10,40	5,20	18,20	3,12	—	40,56	3,64	
3,64	5,20	3,64	9,36	1,04	—	22,88	3,12	
7,80	10,40	—	—	2,60	—	20,80	5,20	10
5,20	5,20	—	—	2,60	—	13,00	2,60	
—	23,40 ¹	10,40	31,20	13,00	—	78,00	—	11
—	10,40 ¹	—	—	—	—	10,40	—	
7,80	15,60	—	7,80	—	—	31,20	9,10	12
3,90	7,80	—	3,90	—	—	15,60	4,55	
8,40	10,80	—	—	—	1,80	21,00	—	13
6,00	6,00	—	—	—	1,80	13,80	—	
4,50	15,60	—	5,20	4,50	—	29,80	8,20	14
5,00	12,50	7,50	20,00	5,00	—	50,00	15,00	15
3,50	6,50	5,00	12,50	5,00	—	32,50	5,00	
—	18,20 ¹	—	—	2,60	—	20,80	2,60	16
—	10,40 ¹	—	—	2,60	—	13,00	2,60	
5,20	10,40	—	—	—	—	15,60	20,00	17
—	20,28 ¹	—	—	3,12	—	23,40	7,50	18
—	10,40 ¹	—	—	2,60	—	13,00	2,50	
—	18,20 ¹	5,20	—	—	—	23,40	6,76	19
—	9,36 ¹	2,60	—	—	—	11,96	5,20	
—	13,00 ¹	—	—	—	—	13,00	2,60	20
4,41	9,80	5,39	—	2,94	—	22,54	6,83	21
4,41	4,90	2,94	—	2,94	—	15,19	2,45	
4,41	4,90	—	—	—	—	9,31	1,96	22
6,76	9,49	—	—	4,16	—	20,41	8,19	
3,64	5,07	—	—	2,08	—	10,79	4,81	23
16,30	10,40	5,20	—	5,20	—	37,10	5,20	
8,50	5,20	2,60	—	5,20	—	21,50	2,60	24
5,76	10,44	—	—	—	—	16,20	3,80	
2,88	5,28	—	—	—	—	8,16	1,84	25
7,80	10,40	—	—	—	—	18,20	7,80	
6,76	7,80	2,08	—	4,16	—	20,80	5,20	26
3,12	4,16	1,04	—	2,08	—	10,40	2,60	
2,45	7,35	—	—	—	—	9,80	2,45	27
5,00	15,00	12,50	7,50	5,00	—	45,00	7,50	28
2,78	8,33	6,94	4,17	2,78	—	25,00	5,00	
—	10,20	—	15,30	—	—	—	10,20	29
—	10,20	—	5,10	—	—	—	10,20	
—	—	—	—	—	—	—	13,00	30
—	—	—	—	—	—	—	20,40	
—	—	—	—	—	—	—	10,20	31
—	10,40	5,20	5,20	—	—	—	5,20	32
—	5,20	2,60	3,64	—	—	—	2,60	
—	—	—	—	—	—	—	30,00	33
—	—	—	—	—	—	—	17,50	
—	—	—	—	—	—	—	12,50	

medtæt under rubrik 6 og 13.

Ekstrakt av Arbeidernes faglige landsorganisations

Indtægter:

Kontantbeholdning fra forrige aar:	Kr.	Kr.
Indestaaende i bank	319,602.82	
Kontant i kassen	3,896.03	
		323,498.85

	ordinær kr.	Kontingent ekstraord. kr.	tilsammen kr.
Arbeidsmandsforbundet	70911.48	43360.50	114271.98
Baker- og konditorforbundet	6682.49	4380.00	11062.49
Barber- og frisørsv. forbund	145.29	—	145.29
Bokbinderforbundet	3162.46	2197.25	5359.71
Centralforening for boktrykkere	9657.27	6405.00	16062.27
Formertorbundet	6207.73	4079.00	10286.73
Guldsmedarbeiderforbundet	2143.39	1384.50	3527.89
Havne- og transportarb.forbundet	12539.59	8151.00	20690.59
Jern- og metalarbeiderforbundet	55953.55	38087.00	94040.55
Kjøre- og handelsarbeiderforbundet	3758.44	2574.50	6332.94
Litografisk forbund	1727.32	1161.00	2888.32
Malerforbundet	4725.28	3048.00	7773.28
Matros- og fyrbøterunion	7114.17	—	7114.17
Murerforbundet	6069.34	4449.00	10518.34
Møbelindustriarbeiderforbundet	4972.02	3347.75	8319.77
Papirindustriarbeiderforbundet	23248.95	11775.00	35023.95
Sadelmaker- og tapetsererarb.forbundet	1241.99	873.00	2114.99
Sag-, tomt- og høvleriarb.forbundet	12175.98	8245.00	20420.98
Skind- og lærindustriarbeiderforbundet	939.53	582.00	1521.53
Skog- og jorbruksarbeiderforbundet	339.98	—	339.98
Skotøiarbeiderforbundet	6676.65	4257.00	10933.65
Skrædderforbundet	3293.74	2391.00	5684.74
Slakter- og pølsemakerforbundet	706.63	476.50	1183.13
Sporveistorbundet	2140.85	1170.00	3310.85
Stenhuggerforbundet	2325.05	1809.00	4134.05
Tobakarbeiderforbundet	3285.96	2020.50	5306.46
Trikotagearbeiderskernes forbund	381.60	240.00	621.60
Træarbeiderforbundet	17862.20	11737.50	29599.70
Forgylldernes fagforening	118.30	81.00	199.30
Fredriksværns repslagerforening	76.60	54.00	130.60
Guldlistearb.s fagforen., Levanger	49.19	36.00	85.19
Hattarbeidernes forening	200.47	139.00	339.47
Korkskjærernes forening	203.58	157.50	361.08
Ølbryggeriarbeidernes forening	331.13	—	331.13
	271368.20	168668.50	440036.70

Avdrag paa laan:

De samvirkende fagforeninger, Folkets hus, Kristiania	500.00
„Ny Tid“, Trondhjem	800.00
Det norske arbeiderparti	1100.00
„1 Mai“, Stavanger	450.00
De samv. fagforeninger, Sandefjord	300.00
Glemminge fagforening	300.00
	3450.00
Heggedal fagforening, betalt laan	1000.00
Renter	13866.72

Refundert streikeunderstøttelse:

Jern- og metalarbeiderforbundet	9.00
Indsamlede bidrag til Belgien	9206.25
Andre inntægter	55.84
	27587.81
Transport	791123.36

regnskap for tidsrummet 1. januar til 31. december 1915.

Utgifter:		Kr.	Kr.
Kontorleie, lys og renhold		1774.58	
Porto, telegrammer og telefon		638.32	
Trykning		5694.75	
Bokbinderarbeide		131.00	
Avishold m. v.		224.70	
Kontorrekvista		256.28	
Inventar		400.00	
Lønninger:			
	Kr.		
Formanden	3000.00		
Sekretæren	2744.43		
Kontorhjælp	3300.00		
Sekretariathonorar	400.00		
Revisionshonorar	168.75		
		9613.18	
Oversættelse og juridisk assistanse		1066.35	
Repræsentantskap og sekretariatmøter		6783.52	
Kongresser og konteranser		1332.72	
Forhandlingsmøter og reiser i anledning konflikt		1311.25	
Biblioteksutgifter		207.45	
Forskjellige utgifter		488.61	
		29922.71	
Meddelelsesbladet		27000.48	
Agitation:			
Almindelig agitation		1408.27	
Forskjellige agitationsbidrag		1650.00	
Agitation blandt skogsarbeidere		700.00	
Fiskernes organisation		3230.82	
Agitation blandt landarbeidere og fiskere		2500.00	
Agitation mot voldgiftsloven		14340.12	
		23829.21	
Arbeiderbevægelsens arkiv		400.00	
Arbeiderpartiets kvindeforbund		1000.00	
Kooperative utvalg		1950.00	
Den social-demokratiske aftenskole		400.00	
Det social-demokratiske pressekontor		1000.00	
Norsk forening for socialt arbeide		200.00	
Pension til D. Jensen		600.00	
		5550.00	
Bidrag til Belgien:			
Landsorganisationens bevilgning		7727.67	
Indsamlede bidrag		6396.00	
		14123.67	
Laan:			
Det norske arbeiderparti		2000.00	
Streikebidrag:			
Arbeidsmandsforbundet:			
Vignæs kobberverk	1323.00		
Breivik kalkverk, Søndmøre	910.00		
Kaiarbeiderkonflikten, Trondhjem	238.00		
Bygningskonflikten	71882.00		
O. Mustad & søn, utarb. og kjørerne	553.00		
Fr.stad forenede teglverker	764.00		
De-No-Fa. Fr.stad	453.00		
Chr. Seildugsfabrik	9919.00		
Transport	86042.00	102426.07	

Indtægter:

Kr.

Transport . . 791123 36

Transport . . 791123.36

U t g i f t e r:		Kr.	Kr.	Kr.
	Transport	86042.00	102426.07	
O. Johannesen & søns tekstilfabrik, Kr.a.	852.00			
Cementarb., Lier	1494.00			
		88388.00		
Baker- og konditorforbundet:				
Bakerne, Fredriksstad	2954.00			
— Drammen	903.00			
		3857.00		
Bokbinderforbundet:				
Bokbinderne, Trondhjem		414.00		
Formerforbundet:				
O. Mustad & søn, utearb. og kjørerne	28.00			
Mustads støperi, Lysaker	338.50			
		366.50		
Havne- og transportarbeiderforbundet:				
Kaiarbeiderkonflikten, Trondhjem	3740.00			
— Tromsø	1540.00			
— Bergen	8000.00			
		13280.00		
jern- og metalarbeiderforbundet:				
Bygningskonflikten	36710.00			
O. Mustad & søn, utearb. og kjørerne	21.00			
Chr.a Seildugfabrik	60.00			
De forenede filhuggere, Kr.a	382.00			
O. Mustad & søn, beslagsmedene	37.00			
		37210.00		
Kjøre- og handelsarbeiderforbundet:				
Bygningskonflikten		105.00		
Malerforbundet:				
Malerm. E. J. Eriksen, Kr.a.	182.00			
Glasm. Finn Hansen, Kr.a	130.00			
Bygningskonflikten	35954.00			
		36266.00		
Matros- og fyrbøterunion:				
Kaiarbeiderkonflikten, Trondhjem		63.00		
Murerforbundet:				
Murerne, Fredrikshald	105.00			
Flislæggerne, Kr.a	69.00			
Bygningskonflikten	59878.00			
		60052.00		
Møbelindustriarbeiderforbundet:				
Bygningskonflikten	1680.00			
Møbelsnekkerne, Molde	21.00			
		1701.00		
Papirindustriarbeiderforbundet:				
Skiens cellulosefabrik		1414.00		
Sag-, tomt- og høvleriarbeiderforbundet:				
Oplandets og Skaarenes dampsg og høvleri, Mandal	2598.50			
Murerne, Fredrikshald	7.00			
Kaiarbeiderkonflikten, Trondhjem	99.00			
	Transport	2704.50	102426.07	

Indtægter:

Kr.

Transport . . 791123.36

791123 36

	Utgifter:	Kr.	Kr.	Kr.
	Transport . .	2704.50		102426.07
Bygningskonflikten		809.00		
Gjøsviken Dampsag, Røros		336.00		
J. N. Jakobsen & Co., Græsvik		1413.00		
			5262.50	
Stenhuggerforbundet:				
Bygningskonflikten		105.00		
Fredrikstad granitkompani		560.00		
			665.00	
Træarbejderforbundet:				
Bygningskonflikten		50900.00		
Tømrerne, Haugesund		90.00		
			50990.00	
				300034.00
				402460.07
Kontantbeholdning pr. 31/12 1915:				
Indestaaende i bank.		374614.34		
Kontant i Kassen		14048.95		
			388663.29	
			791123 36	

Status pr. 31.

A k t i v a :		Kr.	Kr.
<i>Laan:</i>			
De samv. fagforeninger, „Folkets hus“, Kr.a.		32000.00	
„Ny Tid“, Trondhjem		5600.00	
„Smaalenenes Social-Demokrat“, Fr.stad		5000.00	
Det norske arbeiderparti		3180.00	
Bergens arbeiderforbund		24000.00	
„1ste Mai“, Stavanger		2250.00	
„Sørlandet Social-Demokrat“, Kr.sand.		3000.00	
De samv fagforeninger, Sandefjord		2700.00	
Folkets hus, Rjukan		2000.00	
Glemminge fagforening		1200.00	
			80930.00
Inventar		6345.06	
	+ 2 pct. slitage	126.90	
			6218 16
Biblioteket			1666.05
Indestaaende i bank		374614.34	
Kontant kassebeholdning		14048 95	
			388663 29
			<u>477477.50</u>

Kristiania, 11. februar 1916.

Regnskapet revidert

N. Mittet, Tobias
revi-

Kontingentrestanse pr. 31. december 1915:

Norsk skog- og jordbruksarbeiderforbund for oktober og november.

december 1915.

Passiva:		Kr.
Indkomne, ikke avsendte bidrag til Belgien		2810.25
Balanse		474667.25

477477.50

Kristiania, 31. december 1915.

P. Aarøe,
sekretær.

og fundet i orden.

Olsen, D. Jensen.
sorer.

Ekstrakt av Folkets hus fonds regnskap for

Indtægter:

<i>Kontantbeholdning fra forrige aar:</i>	Kr.	Kr.
Indestaaende i bank.	414.63	
Kontant i kassen	1419.73	
		1834.36
	Kontingent:	
Arbeidsmandsforbundet	3991.44	
Baker- og konditorforbundet.	385.30	
Barber og frisørsvendenes forbund	8.22	
Bokbinderforbundet	88.74	
Centralforening for boktrykkere	422.38	
Formertorbundet	338 14	
Guldsmedarbeiderforbundet	109.70	
Havne- og transportarbeiderforbundet.	721.60	
Jern- og metalarbeiderforbundet	3060.98	
Kjøre- og handelsarbeiderforbundet.	217.94	
Litografisk forbund	88.82	
Malertorbundet	271.92	
Matros- og fyrbøsterunion	406.56	
Murerforbundet	354.40	
Møbelindustriarbeiderforbundet.	285 82	
Papirindustriarbeiderforbundet	1303.84	
Sadelmaker- og tapetsererforbundet	72.56	
Sag-, tomt- og høvleriarbeiderforbundet.	693.88	
Skind- og lærindustriarbeiderforbundet	47.86	
Skotøiarbeiderforbundet	341.14	
Skrædderforbundet	157.92	
Slakter- og pølsemakerforbundet	39.70	
Sporveisforbundet	116.20	
Stenhuggerforbundet.	132.86	
Tobakarbeiderforbundet	147.02	
Træarbeiderforbundet	1019.80	
Forgyldernes fagforening	6.76	
Fredriksværens repslagerforening	4.48	
Guldlistearbeidernes fagforeninger, Levanger	2.70	
Hattearbeidernes forening	7.98	
Korkskjærernes forening.	11.52	
Ølbryggeriarbeidernes forening	17 40	
		14875.58
<i>Avdrag paa laan:</i>		
Stord arbeidertforening	100.00	
Løkkens grubearbeiderforening.	500.00	
Narnte fagforening (tidl. Selbak og omegns fagforen.)	150.00	
De samv. fagforeninger, Sandefjord.	500.00	
Fredrikstad arbeiderparti	500.00	
Vennesla arbeiderforening.	400.00	
Tønsberg arbeiderparti	250.00	
Greaaker arbeiderforening	200 00	
Sandnes samv. fag- og arbeiderforening	300.00	
Røstvangen grubearbeiderforening	125 00	
		3025.00
Renter		2255.49
		21990.43

tidsrummet 1. januar til 31. december 1915.

Utgifter:

<i>Laan:</i>	Kr.	Kr.
Kjelsaas jern- og metalarbejderforening.	1500.00	
Folkets hus, Molde	1000.00	
Holतालens arbeiderparti.	800.00	
De samv fagforeninger, Fredrikshald.	5000.00	
Hamang papirarbejderforen. og Vestre Bærums arb.parti. . .	5000.00	
Susendalen arbeiderparti.	500.00	
		13800.00
Omkostninger		19.00
		13819.00

Kontantbeholdning pr. 31/12 1915:

Indestaaende i bank.	3438.55	
Kontant i kassen	4732.88	
		8171.43

21990.43

Folkets hus fonds status

A k t i v a :		Kr.	Kr.
<i>Laan:</i>			
Vennesla arbeiderforening		2400.00	
Sandnes lag- og arbeiderforeninger		2250.00	
Fredrikstad arbeiderparti		3750.00	
Stord arbeiderforening		750 00	
Glemminge fagforening		5000.00	
Narnte fagforen. (tidl. Selbak og omegns fagforen.)		1275.00	
Tønsberg arbeiderparti		2250.00	
De samv. fagf., Sandetjord		4500.00	
Løkkens grubearbeiderforening		4500.00	
De samvirkende fagforeninger, Lillestrøm		5000.00	
Røstvangen grubearbeiderforening		2375.00	
Odda arbeiderparti		5000.00	
Grcaaker arbeiderforening		3800 00	
Haugesund arbeiderparti		2500.00	
Folkets hus, Notodden		2500.00	
Kielseas jern- og metalarbeiderforening		1500.00	
Holtaalen arbeiderparti		800 00	
Folkets hus, Molde		1000.00	
De samv. fagforeninger, Fr.hald		5000.00	
Hamang papirarb s forening og Vestre Bærums arbeiderparti		5000 00	
Susendalen arbeiderparti		500.00	
			61650.00
<i>Forfaldne renter:</i>			
Odda arbeiderparti ¹ / ₇ — ³¹ / ₁₂ 1915		100.00	
Folkets hus, Notodden ²¹ / ₁₁ 1914— ³¹ / ₁₂ 1915		110.83	
Folkets hus, Molde ¹ / ₇ — ³¹ / ₁₂ 1915		14.00	
			224.83
Indestaaende i bank		3438.55	
Kontant kassebeholdning		4732.88	
			8171.43
			<u>70046.26</u>

Kristiania, 11. februar 1916.

Regnskapet revidert

N. Mittet, Tobias
revi-

pr. 31. december 1915.

Passiva:

Balanse Kr. 70046.26

70046 20

Kristiania, 31. december 1915.

P. Aarøe,
sekretær.

og fundet i orden.

Olsen, D. Jensen.
sorer.





